

INFORMACJA

o pracy Rzecznika Praw Obywatelskich

styczeń – marzec 2021 r.

Spis treści

Część 1	4
I. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków	4
Dane informacyjno-statystyczne za I kwartał 2021 r.	4
Tabela 1. Wpływ spraw do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w I kwartale 2021 r.	4
Tabela 2. Wystąpienia generalne w I kwartale 2021 r.	4
Tabela 3. Sprawy rozpatrzone w I kwartale 2021 r.	5
Wykres 1. Sposób rozpatrzenia spraw w I kwartale 2021 r.	5
Tabela 4. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych w I kwartale 2021 r. ...	6
Wykres 2. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych do prowadzenia.....	6
Tabela 5. Przedmiot nowych spraw (wniosków) w I kwartale 2021 r.	7
Wykres 3. Wiodące problematyki spraw nowych.....	7
Tabela 6. Przedmiot wniosków dot. skarg nadzwyczajnych skierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich (według właściwości zespołów merytorycznych).....	8
Wykres 4. Wiodące problematyki nowych wniosków dot. skarg nadzwyczajnych	8
Tabela 7. Sprawy rozpatrzone w Biurach Pełnomocników Terenowych RPO.....	9
Wykres 5. Rozpatrzenie spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych RPO.....	9
Tabela 8. Przedmiot nowych spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych:.....	10
Wykres 6. Problematyki wiodące w Biurach Pełnomocników Terenowych	10
Tabela 9. Spotkania i wizytacje Rzecznika Praw Obywatelskich, Zastępczyni RPO, Zastępców RPO oraz pracowników Biura RPO w I kwartale 2021 r.....	11
Tabela 10. Wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji w I kwartale 2021 r.....	11
Tabela 11. Sympozja, seminaria i konferencje, w których uczestniczyli w I kwartale 2021 r. Rzecznik Praw Obywatelskich, Zastępczyni RPO, Zastępcy RPO oraz pracownicy Biura RPO.	12
Tabela 12. Współpraca międzynarodowa Rzecznika Praw Obywatelskich w I kwartale 2021 r.	13
II. Wystąpienia o charakterze generalnym.....	15
III. Kasacje oraz skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego, przystąpienia do postępowań przed sądami powszechnymi.....	104
IV. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego.....	174

V. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji.....	175
VI. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Zgłoszenia udziału w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych.....	208
VII. Wystąpienia legislacyjne.....	214
VIII. Opinie i stanowiska.....	219
IX. Udział Rzecznika w postępowaniach przed sądami międzynarodowymi.....	222
X. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika	223
Część 2	237
Wybór spraw indywidualnych.....	237

Część 1

I. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków

Dane informacyjno-statystyczne za I kwartał 2021 r.

Tabela 1. Wpływ spraw do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w I kwartale 2021 r.

Wpływ do Biura RPO	I Kwartał 2021 r.
Wpływ ogółem	19 475
Sprawy nowe	6 543
Odpowiedzi w sprawach podjętych przez RPO	5 194

W I kwartale 2021 roku w Biurze RPO przyjęto 24 interesantów oraz przeprowadzono 11 346 rozmów telefonicznych, udzielając wyjaśnień i porad.

Tabela 2. Wystąpienia generalne w I kwartale 2021 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich skierował:	I Kwartał
wystąpień problemowych	66
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania ze skargi konstytucyjnej	2
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytań prawnych	1
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie wniosku	3
skarg nadzwyczajnych do Sądu Najwyższego	44
kasacji w sprawach karnych	31
skarg kasacyjnych do Sądu Najwyższego w sprawach cywilnych	1
skarg kasacyjnych do Sądu Najwyższego w sprawach pracy	2
skarg kasacyjnych do Naczelnego Sądu Administracyjnego	12

skarg do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych	4
przystąpień do postępowania sądowego	13
przystąpień do postępowania administracyjnego	2
żądań wszczęcia postępowania administracyjnego	3
żądań wszczęcia postępowania cywilnego	2
Razem	186

Tabela 3. Sprawy rozpatrzone w I kwartale 2021 r.

Efekty	Sposób rozpatrzenia sprawy	Liczba	Udział procentowy
Podjęto do prowadzenia	Razem	2 871	40,2
	podjęto do prowadzenia	2 365	33,1
	w ramach wystąpienia o charakterze generalnym	506	7,1
Udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	Razem	3 037	42,5
	udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	3 037	42,5
Inne	Razem	1 239	17,3
	przekazano wniosek wg. właściwości	266	3,7
	zwrócono się do wnioskodawcy o uzupełnienie wniosku	397	5,5
	nie podjęto ¹	576	8,1
Razem		7 147	100

Wykres 1. Sposób rozpatrzenia spraw w I kwartale 2021 r.

¹ Przekazane Rzecznikowi do wiadomości wystąpienia kierowane do innych organów i pisma niezrozumiałej treści.

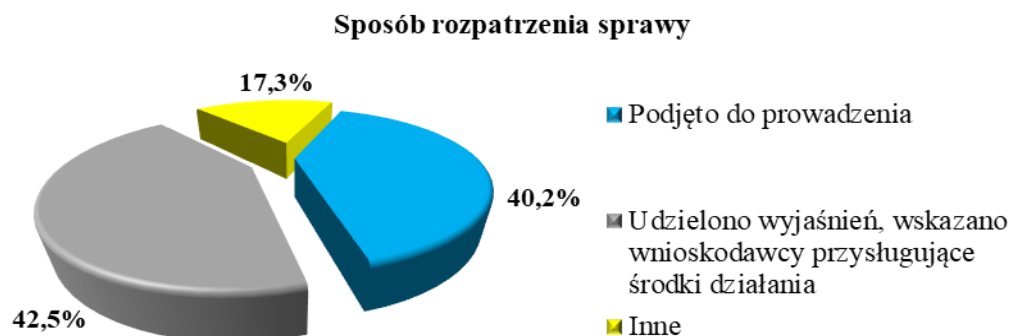

Tabela 4. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych w I kwartale 2021 r.

Efekty	Sposób zakończenia postępowania	Liczba	Udział procentowy
Uzyskano rozwiązanie oczekiwane przez wnioskodawcę i Rzecznika Praw Obywatelskich	Razem	696	27,7
	Zasadność zarzutów wnioskodawcy	281	11,2
	Uwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	415	16,5
Odstąpiono od dalszego prowadzenia sprawy	Razem	250	10,0
	Toczące się postępowanie w sprawie (niewyczerpany tryb)	161	6,4
	Rezygnacja RPO z dalszego prowadzenia sprawy (obiektywne przyczyny)	89	3,6
Nie uzyskano rozwiązania oczekiwanego przez wnioskodawcę	Razem	1 565	62,3
	Niepotwierdzenie się zarzutów wnioskodawcy	1 372	54,6
	Nieuwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	173	6,9
	Wyczerpanie przez RPO możliwości działania	20	0,8
Razem		2 511	100

Wykres 2. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych do prowadzenia

Zakończenie spraw podjętych

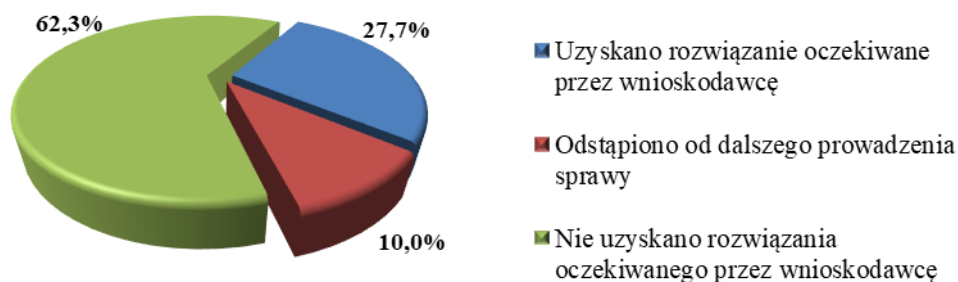

Tabela 5. Przedmiot nowych spraw (wniosków) w I kwartale 2021 r.

Problematyka spraw nowych	Liczba	Udział procentowy
prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	437	6,7
prawo karne	1 414	21,6
prawo karne wykonawcze	812	12,4
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	763	11,7
prawo cywilne	981	15,0
prawo administracyjne i gospodarcze	1 756	26,8
równe traktowanie	185	2,8
Krajowy Mechanizm Prewencji	5	0,1
ochrona praw żołnierzy i funkcjonariuszy	91	1,4
inne	99	1,5
Razem	6 543	100

Wykres 3. Wiodące problematyki spraw nowych

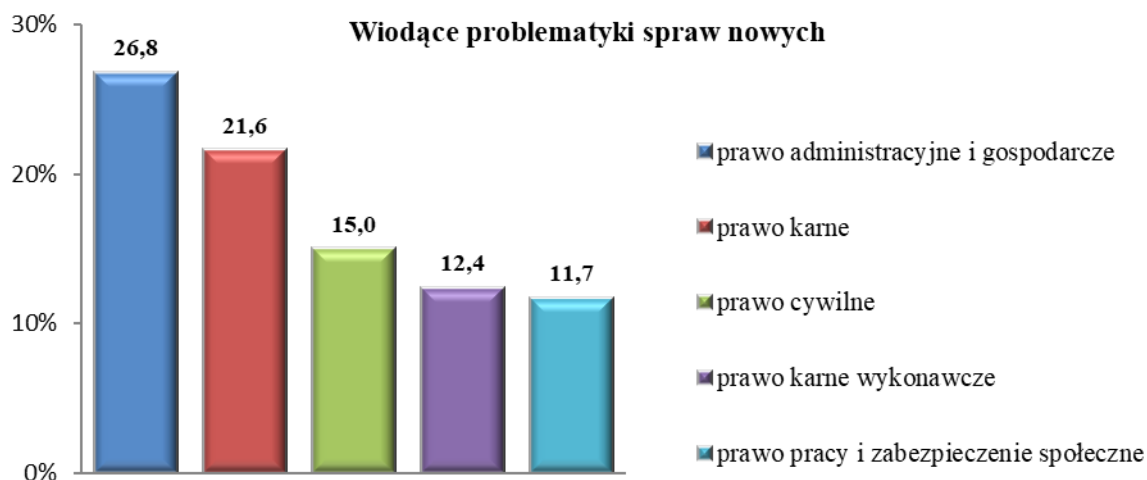

Tabela 6. Przedmiot wniosków dot. skarg nadzwyczajnych skierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich (według właściwości zespołów merytorycznych).

Problematyka	I kwartał 2021 r.
prawo karne	224
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	64
prawo cywilne	215
prawo administracyjne i gospodarcze	87
prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	10
inne	3
Razem	603

Wykres 4. Wiodące problematyki nowych wniosków dot. skarg nadzwyczajnych

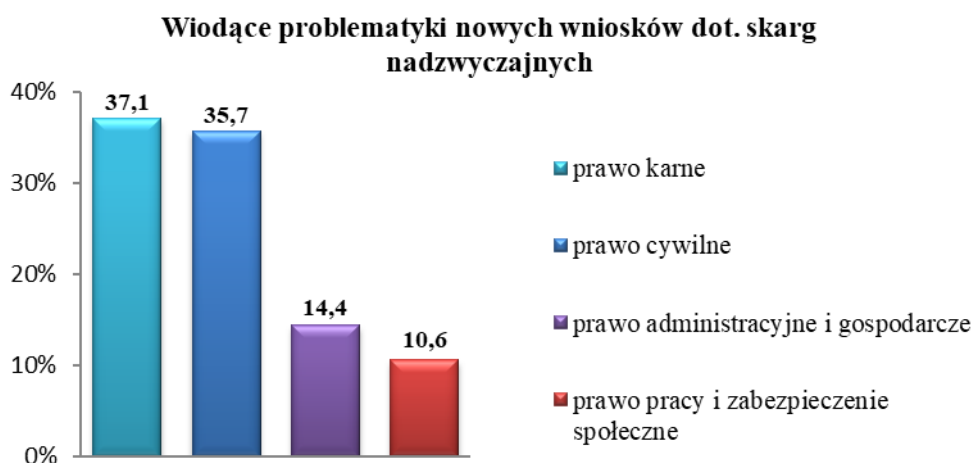

Tabela 7. Sprawy rozpatrzone w Biurach Pełnomocników Terenowych RPO

Sposób rozpatrzenia	Liczba	Udział procentowy
podjęto do prowadzenia	302	46,4
udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące mu środki działania	289	44,5
przekazano wniosek wg właściwości	11	1,7
zwrócono się o uzupełnienie wniosku	28	4,3
nie podjęto*	20	3,1

Wykres 5. Rozpatrzenie spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych RPO

* Przekazane Rzecznikowi do wiadomości wystąpienia kierowane do innych organów i pisma niezrozumiałej treści.

Rozpatrzenie spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych

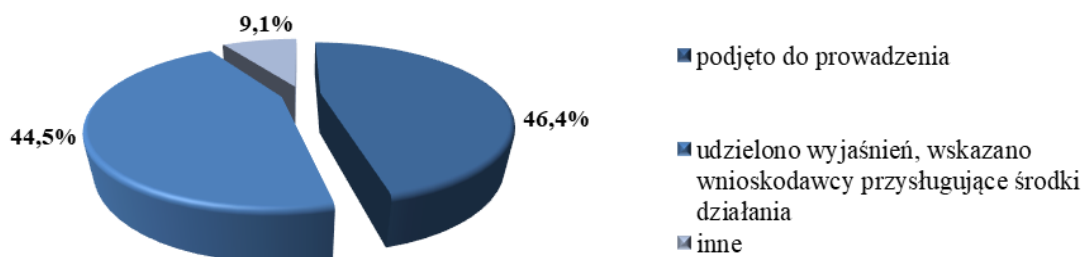

Tabela 8. Przedmiot nowych spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych:

Problematyka	Liczba	Udział procentowy
prawo karne wykonawcze	189	28,8
prawo cywilne	160	24,4
prawo administracyjne i gospodarcze	118	18,0
prawo karne	104	15,8
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	53	8,1

Wykres 6. Problematyki wiodące w Biurach Pełnomocników Terenowych

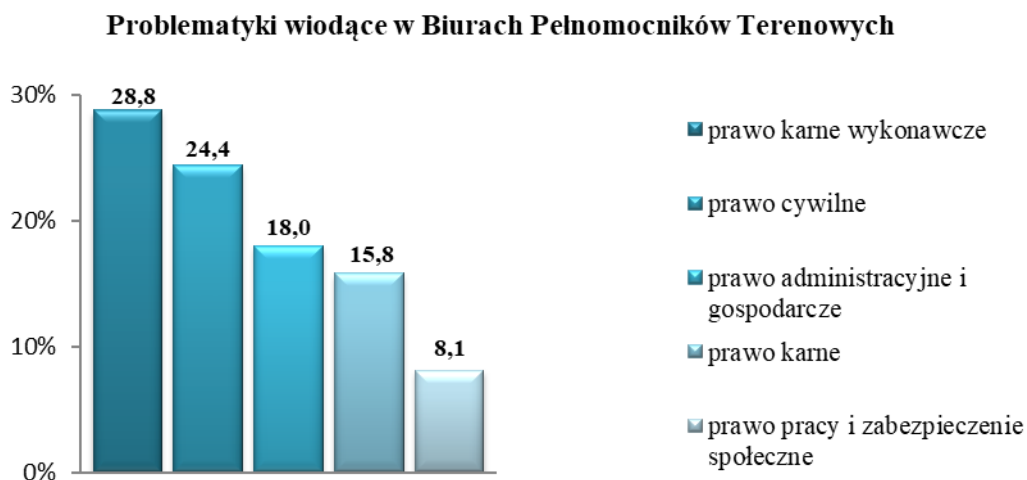

Tabela 9. Spotkania i wizytacje Rzecznika Praw Obywatelskich, Zastępczyni RPO, Zastępców RPO oraz pracowników Biura RPO w I kwartale 2021 r.

1.	Ferie z Rzecznikiem Praw Obywatelskich Adamem Bodnarem -program zajęć online z zakresu ochrony praw człowieka.	07.01.2021 r.
2.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara z prof. Zdzisławem Kędrzą w ramach cyklu #PorozmawiajMY.	17.01.2021 r.
3.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara z mec. Karoliną Gierdal w ramach cyklu #PorozmawiajMY.	19.01.2021 r.
4.	Spotkanie online Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara inaugurujące działalność Strajkowego Uniwersytetu Ludowego.	26.01.2021 r.
5.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara z Rektorem Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. Toruń.	02.02.2021 r.
6.	Spotkanie online Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara nt. sytuacji osób w stanie paliatywnym w jednostkach penitencjarnych.	04.02.2021 r.

Tabela 10. Wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji w I kwartale 2021 r.

1.	Komisariat Policji Warszawa IV – badanie prewencyjne.	28.01.2021 r.
2.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Grodzisku Mazowieckim – badanie prewencyjne.	29.01.2021 r.
3.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Legionowie - wizytacja ad hoc po zatrzymaniach osób w związku z protestami po opublikowaniu wyroku TK w dniu 28.01.2021 r.	29.01.2021 r.
4.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Wołominie - wizytacja ad hoc po zatrzymaniach osób w związku z protestami po opublikowaniu wyroku TK w dniu 28.01.2021 r.	29.01.2021 r.
5.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Piastowie - wizytacja ad hoc po zatrzymaniach osób w związku z protestami po opublikowaniu	30.01.2021 r.

	wyroku TK w dniu 28.01.2021 r.	
6.	Krajowy Ośrodek Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym w Gostyninie – badanie prewencyjne.	08-10.03.2021 r.
7.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Debrznie - rozmowy z nieletnimi przez skype'a – badanie prewencyjne.	23-26.03.2021 r.
8.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Podzamczu - rozmowy z nieletnimi przez skype'a – badanie prewencyjne.	24-26.03.2021 r.

Tabela 11. Sympozja, seminaria i konferencje, w których uczestniczyli w I kwartale 2021 r. Rzecznik Praw Obywatelskich, Zastępczyni RPO, Zastępcy RPO oraz pracownicy Biura RPO.

1.	Rozmowa online Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara i Zastępcy RPO Macieja Taborowskiego nt. „O praworządności w Unii Europejskiej” w ramach debat RPO z cyklu #PorozmawiajMY.	11.01.2021 r.
2.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w uroczystości wręczenia nagrody im. Pawła Włodkowica Michałowi Rogalskiemu. Warszawa.	14.01.2021 r.
3.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w debacie online nt. „To były tortury, co robiliście! Jak policja traktuje zatrzymanych na demonstracjach” zorganizowanej przez RPO i Gazetę Wyborczą po raporcie KMPT.	15.01.2021 r.
4.	Konferencja nt. „Międzynarodowy obrót w sprawach cywilnych i handlowych” zorganizowana przez Uniwersytet Jagielloński oraz Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie pod honorowym patronatem RPO.	26.01.2021 r.
5.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w debacie online nt. „76. rocznicy wyzwolenia obozu Auschwitz”.	27.01.2021 r.
6.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w Senackim forum online dla edukacji nt. „Przyszłość szkoły. Szkoła przyszłości”.	27.01.2021 r.
7.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w seminarium naukowym online nt. „Pytania prejudycjalne jako środek ochrony praw podstawowych” zorganizowanym przez Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie.	08.02.2021 r.
8.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w debacie online nt. „Mieszkanie czy instytucja - wyzwania w	16.02.2021 r.

	rozwiązywaniu problemu bezdomności ludzi młodych” zorganizowanej przez Fundację po DRUGIE we współpracy z Katedrą Pedagogiki Społecznej i Resocjalizacji Wydziału Nauk o Wychowaniu Uniwersytetu Łódzkiego oraz Ogólnopolską Federacją na Rzecz Rozwiązywania Problemu Bezdomności.	
9.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w podcaście „Rzeczpospolitej” nt. sprawy Igora Stachowiaka, wyborze RPO, działania Biura w sytuacji zawieszenia, problemach obywateli w pandemii i praworządności.	22.02.2021 r.
10.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara i Zastępcy RPO Macieja Taborowskiego w konferencji nt. mechanizmów gwarantujących zachowanie równowagi politycznej (Heidelberger Salon digital: Democracies Out of Sync? On Checks and Balances in EU Member States) współorganizowana przez RPO.	26.02.2021 r.
11.	Wykład Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara nt. „Młodzi w Akcji+”.	02.03.2021 r.
12.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w webinarium nt. „Patent na zdrowie. Dostępność szczepień na COVID a kwestie ochrony patentowej” zorganizowanym przez Biuro RPO.	04.03.2021 r.
13.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w panelu na konferencji online PolEcon’21 nt. „Jakie działania możemy podjąć, aby zminimalizować społeczne skutki rewolucji technologicznej”.	18.03.2021 r.
14.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w II Konferencji Etyka Public Relations online nt. „Profesjonalista public relations w obliczu kryzysu globalnego”.	26.03.2021 r.

Tabela 12. Współpraca międzynarodowa Rzecznika Praw Obywatelskich w I kwartale 2021 r.

1.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara i Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej z chargé d'affaires a.i. Ambasady USA. Biuro RPO. Warszawa.	10.02.2021 r.
2.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w międzynarodowej konferencji nt. „Democracies Out of Sync? On Checks and Balances in EU Member States”.	26.02.2021 r.

3.	<p>Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w konferencji online The UCL Leaders 2021 nt. „Implementing gender equality in the 21st century: Does infringing on women’s reproductive rights ultimately control their privacy?”</p>	06.03.2021 r.
4.	<p>Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara z Clément Beaune, Sekretarzem Stanu do spraw europejskich z Francji wraz z delegacją oraz Ambasadorem Francji. Biuro RPO. Warszawa.</p>	08.03.2021 r.
5.	<p>Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w międzynarodowym wydarzeniu poświęconym kondycji mediów i wolności słowa MFRR Summit - Locked Down nt. „Protecting Europe's Free Press”.</p>	17.03.2021 r.

II. Wystąpienia o charakterze generalnym

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował wystąpienia o charakterze generalnym do:

Ministra Sprawiedliwości (IV.511.351.2020 z 7 stycznia 2021 r.) - w sprawie zakresu stosowania tzw. zażaleń poziomych.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich kierowane są liczne skargi dotyczące systemu środków zaskarżenia w ustawie – Kodeks postępowania cywilnego (dalej jako: k.p.c.), a w szczególności zakresu stosowania instytucji tzw. zażaleń poziomych.

Obecny kształt postępowania zażaleniowego w kwestiach incydentalnych nadany został ustawą o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (dalej jako: ustawa nowelizująca). Ustawa ta w sposób istotny zmieniła dotychczasowy model tego postępowania, wprowadzając jako zasadę stosowanie instytucji zażaleń poziomych, tj. kierowanych do innego składu tego samego sądu, zamiast zażaleń o charakterze dewolutywnym.

Nie kwestionując co do zasady zmian w modelu postępowania zażaleniowego w kwestiach incydentalnych, Rzecznik zwrócił jednak uwagę na wątpliwości dotyczące zakresu postanowień oraz zarządzeń przewodniczącego, które mogą zostać poddane kontroli w drodze zażaleń poziomych.

Rzecznik przypominał, że wyrażone w art. 45 ust. 1 Konstytucji prawo do sądu obejmuje w szczególności: prawo do uruchomienia postępowania sądowego, prawo do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej, zgodnie z zasadami sprawiedliwości, jawności i dwuinstancyjności, prawo do uzyskania wiążącego rozstrzygnięcia oraz prawo do odpowiedniego ukształtowania ustroju i pozycji organów sądowych. Funkcjonalnie powiązany z art. 45 ust. 1 Konstytucji jest jej art. 77 ust. 2 zakazujący zamykania przez ustawę sądowej drogi dochodzenia naruszonych praw i wolności.

W kontekście tych gwarancji konstytucyjnych Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie zwracał uwagę także na niedopuszczalność ustanawiania barier ekonomicznych w praktyce uniemożliwiających stronie uruchomienie postępowań sądowych. Co istotne, Trybunał jednoznacznie wskazuje, że w warunkach odpłatności postępowania sądowego, z art. 45 ust. 1 oraz art. 77 ust. 2 Konstytucji wynika obowiązek ustanowienia regulacji, które zapewnią dostęp do sądu tym podmiotom, które nie są w stanie ponieść kosztów postępowania sądowego. Trybunał zwracał uwagę na szczególne znaczenie instytucji zwolnienia od kosztów sądowych jako gwarancji dostępu do sądu.

Ponadto, Rzecznik podkreślił, że jedną z gwarancji prawa do sądu jest również prawo do dwuinstancyjnego postępowania sądowego. Dwuinstancyjność ma na celu zapewnienie zapobiegania pomyłkom i arbitralności w pierwszej instancji.

Pierwszą kwestią, którą Rzecznik podniósł w tym kontekście, jest brak wskazania w ukształtowanym ustawą nowelizującą katalogu postanowień sądu drugiej instancji, na które przysługuje zażalenie do innego składu tego sądu, postanowienia o odmowie zwolnienia od opłaty sądowej od apelacji i w konsekwencji brak możliwości poddania kontroli rozstrzygnięcia w tym przedmiocie.

Ustawa nowelizująca wprowadziła istotne zmiany także m.in. w modelu postępowania międzyinstancyjnego – czynności te co do zasady przeniesiono do drugiej instancji.

Mając zatem na uwadze zmianę kontekstu normatywnego, tj. modelu postępowania międzyinstancyjnego i powierzenie kontroli formalnej apelacji, a przy tym także rozpoznania wniosku o zwolnienie od odpłaty od apelacji, złożonego wraz z tym środkiem odwoławczym, sądowi drugiej instancji, konieczne wydaje się rozszerzenie katalogu postanowień sądu drugiej instancji zaskarżanych zażaleniem poziomym o postanowienie o odmowie zwolnienia od kosztów.

Ponadto, Rzecznik zasygnalizował, że niewskazanie postanowienia sądu drugiej instancji o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych w art. 3942 § 1¹ k.p.c., wydaje się stanowić pominięcie ustawodawcze.

Kolejną kwestią, którą wskazał Rzecznik, jest pominięcie w katalogu postanowień sądu drugiej instancji zaskarżanych zażaleniem poziomym postanowienia w przedmiocie wynagrodzenia biegłego, o którym sąd ten orzeka po raz pierwszy. Niewskazanie w art. 3942 § 1¹ k.p.c. w katalogu postanowień sądu odwoławczego, zaskarżanych zażaleniem poziomym, rozstrzygnięcia w tym przedmiocie budzi wątpliwości. Ingerencja w prawo do sądu, prowadzić może zaś w tym przypadku do naruszenia ochrony praw majątkowych. Z tej racji za zasadne należałoby uznać uzupełnienie regulacji art. 3942 § 1¹ k.p.c. i katalogu rozstrzygnięć sądu drugiej instancji, na które przysługują zażalenia poziome o postanowienie w przedmiocie wynagrodzenia biegłego.

Ostatnią kwestią, w kontekście modelu postępowania zażaleniowego ukształtowanego ustawą nowelizującą, na którą Rzecznik zwrócił uwagę, jest wyeliminowanie z katalogu postanowień sądu pierwszej instancji oraz zarządzeń przewodniczącego, na które przysługuje zażalenie – zarządzenia o wymiarze opłaty.

Z uwagi na podniesione wątpliwości, a także mając na względzie informacje dotyczące prowadzenia w Ministerstwie Sprawiedliwości prac legislacyjnych nad dalszymi zmianami w procedurze cywilnej, będących kontynuacją wprowadzonych ustawą nowelizującą, Rzecznik zwrócił się do Ministra o rozważenie zasadności uwzględnienia powyżej podniesionych wątpliwości dotyczących rozszerzenia katalogów postanowień sądu pierwszej i drugiej instancji oraz zarządzeń przewodniczącego podlegających weryfikacji w drodze zażaleń poziomych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 28 stycznia 2021 r. poinformowała, że przedstawiony w wystąpieniu Rzecznika wywód zawiera szereg ważkich argumentów, które zasługują na rozważenie. Podnoszone wątpliwości dotyczące zakresu postanowień oraz zarządzeń przewodniczącego, które mogą zostać poddane kontroli w drodze zażaleń poziomych, zostaną przeanalizowane w ramach prac nad projektem zmiany ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw. W przypadku ich podzielenia, odpowiednie regulacje znajdą się w rzeczonym projekcie, zaś zgłoszenie dalszych ewentualnych uwag ze strony Rzecznika Praw Obywatelskich będzie możliwe w ramach planowanych konsultacji publicznych oraz opiniowania.

Ministra Rozwoju, Pracy i Technologii (III.7040.121.2020 z 8 stycznia 2021 r.) - w sprawie potrzeby zmiany przepisów uprawniających pracodawców do wypowiedzania umów o zakazie konkurencji po ustaniu stosunku pracy.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na potrzebę podjęcia przez Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii prac nad zmianą przepisów uprawniających pracodawców do wypowiedzania – w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego, ogłoszonego z powodu COVID-19 - umów o zakazie konkurencji po ustaniu stosunku pracy, umowy agencyjnej, umowy zlecenia, innej umowy o świadczenie usług lub umowy o dzieło tj. art. 15gf ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (dalej jako: „specustawa o COVID-19”).

Rzecznik podniósł, że na gruncie teorii prawa jedną z podstawowych zasad jest swoboda umów, obowiązująca w polskim systemie prawnym na mocy art. 3531 Kodeksu cywilnego (k.c.). Na mocy art. 300 Kodeksu pracy (k.p.) zasadę swobody umów stosuje się również w stosunkach pracy. Jednym z aspektów swobody umów jest związanie stron ukształtowaną przez siebie treścią zobowiązania, ograniczanego przez wskazane ustawodawcą właściwość (naturę) stosunku prawnego, ustawę i zasady współżycia społecznego. Trwałość tych zobowiązań w polskim porządku prawnym pozostaje w związku z zasadą równości i równego traktowania przez władze publiczne (art. 32 ust. 1 Konstytucji) i zasadą demokratycznego państwa prawnego, w szczególności wywodzoną z tej ostatniej, zasadą pewności prawa (art. 2 Konstytucji).

Z tego względu za uzasadnione należy uznać wątpliwości podnoszone w skargach kierowanych do Biura RPO dotyczące wprowadzonego w ramach kolejnej nowelizacji specustawy o COVID-19 (tzw. Tarczy Antykryzysowej 4.0), która weszła w życie w dniu 24 czerwca 2020 r., uprawnienia pracodawcy (lub odpowiedniej osoby zobowiązanej do świadczenia pieniężnego) do zakończenia stosunku wynikającego z umowy o zakazie konkurencji. Ingerencja w łączący strony stosunek prawny jest dolegliwa także z uwagi na 7-dniowy

okres wypowiedzenia, co w rzeczywistości pociąga za sobą prawie natychmiastowe zakończenie umowy zawieranej, co do zasady, na dłuższy (kilkuletni) okres.

W ocenie Rzecznika nie wydaje się przekonujące uzasadnienie wprowadzenia art. 15gf specustawy o COVID-19 do polskiego porządku prawnego przez globalny kryzys gospodarczy spowodowany epidemią choroby COVID-19 i koniecznością wsparcia przedsiębiorstw i zakładów pracy w trudnej sytuacji finansowej.

Oszczędności uzyskane przez omawianą interwencje ustawodawcy z jednej strony są na tyle marginalne dla większości dużych przedsiębiorców, że nie można ich traktować jako kluczowe z punktu widzenia utrzymania działalności gospodarczej (czemu mają służyć inne instrumenty), z drugiej natomiast uzyskane są kosztem niekorzystających, co do zasady, z żadnej pomocy publicznej osób fizycznych. Oznacza to uprzywilejowanie jednej strony zobowiązania przez władze publiczne, nieproporcjonalne z punktu widzenia celów specustawy o COVID-19, jakim było zwalczanie skutków społeczno-gospodarczych przedmiotowej choroby.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra z wnioskiem o udzielenie informacji o ewentualnych planach legislacyjnych związanych ze zrównoważeniem strat pracowników i innych osób uprawnionych do odszkodowania z tytułu umów o zakazie konkurencji, o których mowa w art. 15gf specustawy o COVID-19.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rozwoju, Pracy i Technologii w piśmie z 22 stycznia 2021 r. poinformowała, że z uwagi na wielowymiarowość przedmiotowego problemu, którego konsekwencje można byłoby realnie ocenić jedynie po przeprowadzeniu szczegółowych badań i analiz - na obecnym etapie epidemii - nie wydaje się zasadne rozpoczęcie prac legislacyjnych mających na celu modyfikację omawianego przepisu.

Ministra Sprawiedliwości (VII.801.3.2014 z 8 stycznia 2021 r.) - w sprawie odwoływania komorników sądowych z zajmowanego stanowiska po osiągnięciu przez nich 65. roku życia.

Już w 2014 r. Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawił ówczesnemu Ministrowi Sprawiedliwości swoje wątpliwości co do kwestii ponownego wprowadzenia do ustawy o komornikach sądowych i egzekucji limitu wieku, po osiągnięciu którego komornicy zmuszeni są do zaprzestania dalszego wykonywania czynności zawodowych (art. 15a ust. 1 pkt 3a tej ustawy). Minister Sprawiedliwości nie podzielił zastrzeżeń Rzecznika. Obecnie obowiązująca ustawa o komornikach sądowych w art. 19 ust. 1 pkt 2 przewiduje, iż Minister Sprawiedliwości z urzędu odwołuje, w drodze decyzji, komornika z zajmowanego stanowiska, jeżeli komornik ukończył 65. rok życia. Tymczasem Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z dnia 25 sierpnia 2020 r., sygn. akt II GSK 560/20, uznał, że powyższy przepis stanowi przejaw dyskryminacji

bezpośredniej w rozumieniu art. 2 ust. 2 (a) dyrektywy 2000/78/WE. W konsekwencji art. 19 ust. 1 pkt 2 ustawy o komornikach sądowych, jako przepis niezgodny z wymogami prawa unijnego, tj. dyrektywą 2000/78/WE, nie może być zastosowany.

Rzecznik wskazał, że inkryminowany przepis ustawy o komornikach sądowych budzi także wątpliwości w świetle konstytucyjnej zasady równości (art. 32 ust. 1 Konstytucji). W ugruntowanym orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego zasada równości wynikająca z art. 32 ust. 1 Konstytucji polega na równym traktowaniu podmiotów (adresatów norm prawnych), charakteryzujących się jednakowymi cechami wspólnymi, bez zróżnicowań deprecjonujących, jak i faworyzujących. Wynikający z art. 32 ust. 1 Konstytucji nakaz równego traktowania przez władze publiczne nie jest absolutny. Jednakże odstępstwa od tej zasady muszą być uzasadnione innymi wartościami konstytucyjnymi.

Korelatem przestrzegania zasady równości jest zakaz dyskryminacji, wynikający z art. 32 ust. 2 Konstytucji. Oznacza on w szczególności niedopuszczalność wprowadzania regulacji różnicujących sytuację prawną adresatów norm, wyłącznie oraz ze względu na indywidualne (osobowe) cechy adresata normy prawnej, takie jak m.in. płeć, wiek bądź pochodzenie społeczne. Dyskryminacja stanowi zatem kwalifikowany przejaw nierównego traktowania. Jest ona bezwzględnie niedopuszczalna, nawet w reżimie stanów nadzwyczajnych (wyrok TK z dnia 5 lipca 2011 r., sygn. akt P 14/10).

W związku z powyższym Rzecznik stoi na stanowisku, że konieczne jest uchylenie przepisu ustawy pozbawiającego komorników powyżej 65. roku życia możliwości dalszego wykonywania zawodu wyłącznie z powodu osiągnięcia określonego wieku.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o podjęcie odpowiedniej inicjatywy legislacyjnej w tym zakresie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 28 stycznia 2021 r. poinformowała, że aktualnie trwają prace nad nowelizacją ustawy o komornikach sądowych. Projekt został wpisany do wykazu prac legislacyjnych Rady Ministrów pod nr UD169. Jeżeli zaś chodzi o wyrażane przez Rzecznika wątpliwości odnośnie do zgodności z prawem unijnym oraz z Konstytucją regulacji wyrażonej w art. 19 ust. 1 pkt 2 tej ustawy, zgodnie z którym Minister Sprawiedliwości z urzędu odwołuje, w drodze decyzji, komornika z zajmowanego stanowiska, w razie ukończeniu przez komornika 65. roku życia, Podsekretarz Stanu wskazała, że zostaną one poddane analizie w toku dalszych prac legislacyjnych.

Prezesa Rady Ministrów (XI.815.52.2020 z 8 stycznia 2021 r.) - w sprawie stanowiska polskich władz wobec terminu „gender” stosowanego w dokumentach Unii Europejskiej.

Rzecznik Praw Obywatelskich z zaniepokojeniem przyjął, po raz kolejny już, wiadomość o wątpliwościach interpretacyjnych, jakie wywołuje wśród przedstawicieli władz Rzeczypospolitej Polskiej szczebla ministerialnego pojęcie „gender”, a w ślad za tym także „gender equality”. Z dostępnych publicznie informacji wynika, że Ministerstwo Spraw Zagranicznych zwróciło się do Prezesa Rady Ministrów z wnioskiem o wytyczne dla resortów celem ujednoczenia stanowiska strony polskiej wobec dokumentów Unii Europejskiej posługujących się tym terminem. Po raz kolejny w tym kontekście wskazano na niewystępowanie pojęcia „gender” na gruncie Traktatów stanowiących podstawę Unii oraz jego ocenę jako znaczeniowo niejasnego.

Rzecznik zauważył przede wszystkim, iż problematyka równouprawnienia płci, w tym dążenie do wyeliminowania różnych form dyskryminacji kobiet lub mężczyzn ze względu na płeć, od wielu lat jest obecna w regulacjach krajowych i międzynarodowych, m.in. w Statucie Międzynarodowego Trybunału Karnego (dalej jako: Statut Rzymski). Działania podejmowane w tym zakresie przez UE wpisują się zatem w utrwalony kierunek rozwoju prawa międzynarodowego publicznego.

Pojęcie „gender” (ang.) w unijnym języku prawnym i prawniczym stosowane jest dla określenia zestawu odmiennych atrybutów – zachowań i postaw – przypisywanych kobietom i mężczyznom w danym społeczeństwie w uzupełnieniu do pojęcia „sex”, a więc płci biologicznej, determinowanej genetycznie i dotyczącej biologicznych różnic między przedstawicielami płci męskiej i żeńskiej. Wskazuje to na szerokie ujęcie płci w systemie prawa UE, uwzględniające nie tylko biologiczne różnice między kobietami i mężczyznami, ale także warunkowaną nimi odmienność ich pozycji społecznej, niezbędne dla zapewnienia rzeczywistej równości kobiet i mężczyzn. W takim rozumieniu pojęciem „gender”, a wraz z nim „gender equality”, posługuje się unijny prawodawca oraz Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej jako: TSUE) na określenie „równości/równouprawnienia płci”, a więc synonimu „równości kobiet i mężczyzn”.

Rzecznik przypomniał, że pojęcie „gender”/„płci” oraz „gender equality”/„równości/równouprawnienia płci” są pojęciami ugruntowanymi w wieloskładnikowej polskiej przestrzeni prawnej, której istotną częścią pozostają normy pochodzące od legislatora unijnego. Ze względu na to terminy te, jako semantycznie dookreślone, powinny być stosowane przez Polskę – państwo członkowskie UE w nadanym im unijnym – jasnym i niebudzącym wątpliwości – znaczeniu. Dotyczy to nie tylko procesu stanowienia prawa, ale także jego wykładni. Odmienna ocena pojęcia „gender”, prezentowana przez stronę polską także podczas prac unijnych instytucji, w mojej ocenie stawia pod znakiem zapytania determinację władz Rzeczypospolitej Polskiej w zwalczaniu dyskryminacji ze względu na płeć i kreowaniu polityk zapewniających równość kobiet i mężczyzn de iure i de facto. Powyższe negatywnie rzutuje na wizerunek Polski jako państwa ceniącego normatywny standard równości płci i podważa

zaufanie pozostałych państw członkowskich UE co do tego, że Polska wywiąże się ze swych zobowiązań traktatowych w sposób właściwy, bez czego efektywna współpraca w ramach Unii Europejskiej nie jest możliwa. Stanowisko władz RP może być także odczytywane przez osoby, których te działania mają dotyczyć, a więc w szczególności przez kobiety, jako niepokojący komunikat, że poziom przyznanej im ochrony zostanie obniżony.

Ponieważ dążenie do równouprawnienia kobiet i mężczyzn w pełni wpisuje się w wartości polskiej Konstytucji oraz zobowiązania prawnomiędzynarodowe przyjęte przez Rzeczpospolitą Polską, kwestionowanie znaczeniowo dookreślonego pojęcia „gender”, kluczowego dla prawidłowego wypełnienia przez państwo polskie zobowiązań w zakresie przestrzegania zasady równego traktowania, pozostaje niezrozumiałe i wywołuje niepokój Rzecznika Praw Obywatelskich jako niezależnego organu ds. równego traktowania.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Premiera z prośbą o ustosunkowanie się do poruszonych w wystąpieniu kwestii.

Minister do spraw Unii Europejskiej w piśmie z 27 stycznia 2021 r. wyjaśnił, iż ani Traktaty, ani Karta Praw Podstawowych UE nie posługują się pojęciem „gender”. Art. 2 i art. 3 ust. 3 Traktatu o Unii Europejskiej odwołują się do równości kobiet i mężczyzn, używając w języku angielskim sformułowania „equality between women and men”. Podobnie kwestia ta jest ujęta w art. 23 Karty Praw Podstawowych. Ponadto Karta Praw Podstawowych w odniesieniu do dyskryminacji ze względu na płeć posługuje się w wersji angielskojęzycznej słowem „sex”. Pojęcie „gender” nie posiada definicji w prawie podstawowym UE i tym samym pozostaje niejasne semantycznie. Wobec tego jego stosowanie w prawie pochodnym, orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej oraz dokumentach pozalegislacyjnych UE i związane z tym używanie jego odpowiedników w językach oficjalnych UE powoduje, że jest niejednoznacznie rozumiane w poszczególnych państwach członkowskich UE. Mając powyższe na uwadze Minister podkreślił, że Rząd RP stoi na stanowisku, iż w kwestii stosowania pojęcia „gender” dokumenty unijne powinny opierać się na terminologii przyjętej w prawie pierwotnym UE, w celu zapewnienia jednoznaczności i precyzji zapisów.

Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania (XI.801.9.2020 z 13 stycznia 2021 r.) - zawierające rekomendacje Rzecznika w zakresie ochrony przed dyskryminacją w Polsce.

W dniu 1 stycznia 2021 r. upłynęło 10 lat od wejścia w życie ustawy o równym traktowaniu, implementującej do polskiego porządku prawnego antydyskryminacyjne dyrektywy Unii Europejskiej. Ocenę efektywności utworzonego przez tę ustawę prawno-instytucjonalnego systemu ochrony zawiera najnowszy raport Rzecznika Praw Obywatelskich pt. „Ochrona przed dyskryminacją w Polsce. Stan prawny i świadomość społeczna”.

Rzecznik podkreślił, że zasada równości i zakaz dyskryminacji to normy prawne szczególnego rodzaju, o walorze praw podmiotowych, zapewniające każdemu, bez względu na cechy indywidualne, udział w różnych obszarach życia na zasadzie równości z innymi. W takiej perspektywie poziom poczucia bezpieczeństwa prawnego jednostki, zagwarantowany poprzez mechanizm ochrony przed dyskryminacją na gruncie ustawy o równym traktowaniu, staje się jednym z najważniejszych wyznaczników rozwoju społecznego i kondycji demokratycznego państwa prawa.

Art. 32 Konstytucji wyraźnie wskazuje na nieograniczony podmiotowo i przedmiotowo zakres zastosowania zasady równego traktowania, co powinno znaleźć odzwierciedlenie w aktach niższej rangi. Tymczasem ustawa o równym traktowaniu wprowadza zamknięty i wąski katalog cech prawnie chronionych w kilku wybranych przez ustawodawcę dziedzinach. Oznacza to obniżenie standardu konstytucyjnego, niedopuszczalne nie tylko z perspektywy hierarchii źródeł prawa krajowego, ale także obowiązków traktatowych Polski jako państwa członkowskiego Unii Europejskiej.

Co więcej, w rezultacie tak określonego zakresu podmiotowego i przedmiotowego ustawy o równym traktowaniu zróżnicowano na gruncie jej przepisów prawa podmiotów znajdujących się w takiej samej sytuacji prawnie relewantnej ze względu na ich indywidualną cechę, która stała się podstawą ich nierównego traktowania, bądź sferę, w której doświadczyli dyskryminacji. Jeśli przyjąć, że różnicowanie sytuacji prawnej adresatów norm wyłącznie ze względu na indywidualne (osobowe) cechy jest bezwzględnie niedopuszczalne, to dobór takiego kryterium różnicowania w ustawie o równym traktowaniu świadczy o niekonstytucyjności tej regulacji prawnej. Powyższe uzasadnia otwarcie katalogu cech prawnie chronionych oraz dziedzin objętych zakazem dyskryminacji na gruncie ustawy o równym traktowaniu.

Rzecznik podkreślił także, że uchwalenie ustawy o równym traktowaniu wiązało się nie tylko z koniecznością implementacji dyrektyw UE, ale także z oczekiwaniem wzmocnienia przestrzegania zasady równego traktowania. Obowiązujący stan prawny jest zatem niezgodny z ratio legis analizowanego aktu, obniża jego równościowy potencjał, a tym samym – efektywność wprowadzonego nim mechanizmu ochrony przed dyskryminacją.

Rzecznik zwrócił również uwagę, że miarą skuteczności rozwiązań dotyczących przestrzegania zasady równego traktowania może być też liczba antydyskryminacyjnych postępowań sądowych. Ta w Polsce jest niewielka, zwłaszcza postępowań toczących się na podstawie przepisów ustawy o równym traktowaniu, których na przestrzeni minionej dekady było zaledwie kilka. Praktyczne wykorzystanie tej ustawy jest zatem znikome. Dodatkowo system zbierania danych statystycznych na temat postępowań sądowych nie pozwala na precyzyjne określenie rzeczywistej ich liczby. Ponadto, występują trudności w stosowaniu przedmiotowej ustawy w praktyce, w tym przez przedstawicieli zawodów prawniczych – pełnomocników stron, a niekiedy i sędziów. Ich

przyczyn można upatrywać w wadach ustawy o równym traktowaniu, takich jak wyłączenia przedmiotowe zastosowane przez ustawodawcę w miejsce wyjątku od zasady równego traktowania, przewidzianego przez przepisy unijne.

Istotnym elementem mechanizmu ochrony przed nierównym traktowaniem są sankcje za naruszenie zakazu dyskryminacji. Tymczasem przeprowadzone przez Rzecznika badanie ujawniło niski poziom wiedzy ankietowanych na temat możliwych roszczeń w przypadku nierównego traktowania – jedynie jedna trzecia (31%) respondentów wskazała poprawnie, że pracodawca ponosi odpowiedzialność odszkodowawczą za naruszenia zasady równego traktowania. Tak niski poziom świadomości społecznej musi niepokoić, gdy weźmie się pod uwagę, że w polskim porządku prawnym roszczenie odszkodowawcze jest w istocie jedyną rzeczywistą formą odpowiedzialności za naruszenie zasady równego traktowania. Niepokój ten potęguje fakt, że określając jej charakter w art. 12 ustawy o równym traktowaniu, ustawodawca nie dokonał poprawnej transpozycji dyrektyw antydyskryminacyjnych w odniesieniu do zagwarantowania skutecznych, proporcjonalnych i odstraszcających sankcji za naruszenie zakazu dyskryminacji.

Wątpliwości z punktu widzenia prawidłowej implementacji dyrektyw równościowych budzi ponadto ustawowe ukształtowanie kompetencji Rzecznika w zakresie świadczenia niezależnej pomocy osobom, które doświadczyły dyskryminacji. Krajowy organ ds. równego traktowania powinien mieć możliwość działania w sprawach dotyczących dyskryminującego traktowania zarówno ze strony podmiotów publicznych, jak i podmiotów prywatnych. Tymczasem kompetencje RPO aktualizują się w pełni w sprawach, w których naruszenia zasady równego traktowania dopuścił się podmiot działający w ramach władztwa publicznego. Konsekwencje takiego stanu prawnego są tym dotkliwsze, że ustawa o równym traktowaniu reguluje w znacznej mierze właśnie sferę stosunków horyzontalnych (tj. między podmiotami prywatnymi). W związku z tym wskazane jest przyznanie organowi ds. równego traktowania kompetencji do działania w sprawach dotyczących naruszenia zasady równego traktowania również w relacjach między podmiotami prywatnymi.

Rzecznik zwrócił się do Pełnomocnik z prośbą o zapoznanie się z ww. raportem i podjęcie odpowiednich działań, w tym zainicjowanie zmian legislacyjnych.

Pełnomocnik Rządu ds. Równego Traktowania w piśmie z 18 lutego 2021 r. podkreśliła, iż kwestie takie jak: zapewnienie odpowiedniego zakresu i środków ochrony przed dyskryminacją, podniesienie świadomości społecznej w zakresie dyskryminacji i mechanizmu ochrony prawnej, zapewnienie skutecznej ochrony instytucjonalnej przed dyskryminacją, stanowią priorytety kierunkowe rządu i zostały uwzględnione w projekcie Krajowego Programu Działań na Rzecz Równego Traktowania na lata 2021-2030. Urząd Pełnomocnika deklaruje swoją gotowość do dalszej pracy nad realizacją konstytucyjnych zasad równości wobec prawa i zakazu dyskryminacji w życiu politycznym,

społecznym i gospodarczym. Planowane są konsultacje z szerokim gronem podmiotów, w celu dostosowania polskiego prawodawstwa do aktualnych potrzeb życia społecznego. Pełnomocnik wskazała również na istotę niezależnych sądów w zapewnianiu skutecznej ochrony praw oraz podnoszenia świadomości społecznej w zakresie równego traktowania.

Ministra Zdrowia (V.7018.61.2021 z 14 stycznia 2021 r.) - w sprawie planów dystrybucji szczepionek i szczepień przeciwko COVID-19.

W ostatnim czasie zaniepokojenie Rzecznika Praw Obywatelskich wzbudziła treść artykułu pt. „Unijny wspólny front szczepionkowy”.

W szczególności według powyższej informacji prasowej, w podziale pierwszej transzy 300 mln dawek BioNTechu/Pfizera uczestniczą wszystkie kraje UE, natomiast nie ma informacji co do drugiej transzy. Umowy negocjacyjne przewidują podział dawek między kraje UE wedle parytetu ludności. W przypadku rezygnacji z części swojego podziału, jest on oferowany innym państwom UE, ponownie według klucza ludności. Wobec czego, gdy polski rząd potwierdził, że nie zamierza korzystać z II transzy szczepionki Moderna, to ok. 6,7 mln dodatkowych dawek tej najdroższej szczepionki zostało zaoferowane innym krajom UE. Jednocześnie, jak nadmieniono, większe dostawy szczepionek będą możliwe dopiero w II kwartale.

Rzecznik podkreślił, że z dniem 6 stycznia 2021 r. Komisja Europejska wydała drugie warunkowe pozwolenie na dopuszczenie do obrotu szczepionki przeciwko COVID-19 opracowanej przez firmę Moderna. Wcześniej, w dniu 21 grudnia 2020 r., Komisja Europejska wydała tożsame pozwolenie w odniesieniu do szczepionki firmy BioNTechPfizer. Zgodnie z danymi, do tej pory Komisja zatwierdziła sześć umów na zakup łącznie 2,3 mld dawek przyszłych szczepionek.

Strategia Komisji Europejskiej ma na celu m.in. zagwarantowanie państwom członkowskim wystarczających dostaw za pośrednictwem umów zakupu z wyprzedzeniem zawartych z producentami szczepionek. Nie ulega wątpliwości, że zasadniczym elementem ostatecznego rozwiązania kryzysu w dziedzinie zdrowia publicznego pozostaje opracowanie i szybka dystrybucja na świecie bezpiecznych i skutecznych szczepionek przeciwko COVID-19.

Biorąc pod uwagę znaczenie szczepień dla zabezpieczenia bezpieczeństwa epidemicznego w naszym kraju, w obecnym czasie istotna jest ich jak najefektywniejsza dystrybucja oraz pilne wyznaczenie grup priorytetowych do szczepień. Powyższe, było już przedmiotem kierowanych do Ministra Zdrowia wystąpień RPO. Niemniej w dalszym ciągu wpływają do Rzecznika kolejne listy zaniepokojonych obywateli np. opiekunów osób podlegających opiece paliatywnej, ale sprawowanej przez najbliższą rodzinę, czy pracowników środowiskowych domów samopomocy, wyrażające prośby o uwzględnienie ich w jednej z pierwszych grup szczepień przeciw COVID-19.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska w podnoszonych powyżej kwestiach.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 23 lutego 2021 r. wyjaśniła, iż Polska kontraktuje zakup szczepionek w ramach unijnego porozumienia o ustanowieniu wspólnego mechanizmu zakupów szczepionek z wyprzedzeniem. Na jego podstawie Komisja Europejska negocjuje i zawiera, w imieniu państw członkowskich, tzw. umowy zakupu z wyprzedzeniem dotyczące opracowania, produkcji, priorytetowych opcji zakupu oraz dostaw szczepionki na COVID-19. Harmonogram dostaw szczepionki produkowanej przez Moderna (zarówno dla dostaw z puli dawek podstawowych, jak i dla dostaw z puli dawek dodatkowych) został ujęty w umowie zawartej w grudniu 2020 r. Zgodnie z tym harmonogramem Moderna będzie dostarczać dawki podstawowe w okresie I. – III. kwartał 2021 r. W odniesieniu do planowanych dostaw dawek dodatkowych – 70% z nich zaplanowano najwcześniej na IV. kwartał 2021 r. Z tego względu podjęto decyzję, by nie składać zamówienia na dawki z puli dawek dodatkowych. Zamówienie z puli dawek podstawowych zostało złożone w pełnej przysługującej Polsce wysokości i dostawy w jego ramach realizowane są od stycznia 2021 r. Podsekretarz Stanu wskazała również, że KE prowadzi rozmowy z firmą Moderna odnośnie zawarcia drugiej umowy na dostawy szczepionek do państw UE. Polska zadeklarowała udział w tym zamówieniu.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji i Nauki (XI.7036.61.2017 z 15 stycznia 2021 r.) - w sprawie problemów z realizacją dowozu uczniów z niepełnosprawnościami do szkół i innych placówek edukacyjnych.

Niezależnie od dominujących aktualnie wyzwań związanych z organizacją edukacji zdalnej stosowanej w związku z pandemią COVID-19, do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich napływają liczne skargi rodziców uczniów z niepełnosprawnościami dotyczące problemów z realizacją ich dowozu do szkół i innych placówek edukacyjnych. Trudności te nierzadko prowadzą do sytuacji, w której uczniowie nie realizują obowiązku szkolnego bądź realizują go w ograniczonym zakresie.

Rzecznik podkreślił, że prawo do nauki jest jednym z fundamentalnych praw człowieka, którego realizacja umożliwi rozwój osobisty oraz pozwala na osiągnięcie samodzielności i niezależności, a także na pełny udział we wszystkich sferach życia. Konstytucja w art. 70 przyznaje każdemu prawo do nauki oraz zobowiązuje władze publiczne do zapewnienia powszechnego i równego dostępu do wykształcenia. Ratyfikując Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych Polska uznała także prawo osób z niepełnosprawnościami do edukacji bez dyskryminacji i na zasadzie równości, o czym mowa w art. 24 tego aktu. Ułatwienia w zakresie dojazdu do placówek edukacyjnych uczniów z niepełnosprawnościami stanowią narzędzie realizacji prawa do edukacji oraz gwarantują dostępność edukacji na zasadach równych szans dla wszystkich uczniów.

Zdecydowanie najliczniejszą grupę kierowanych do Rzecznika skarg stanowią te dotyczące zasad realizacji nałożonego na gminy obowiązku finansowania transportu dzieci z niepełnosprawnością i ich opiekunów do przedszkoli, szkół lub specjalistycznych ośrodków.

W związku z koniecznością zapewnienia równego traktowania osób wnioskujących o zwrot kosztów oraz transparentności wydatkowania środków publicznych, zachodzi potrzeba przeanalizowanie praktyki stosowania przez gminy obowiązujących regulacji prawnych oraz podjęcie działań zaradczych, w tym polegających na dookreśleniu sposobu ustalania średnich cen paliwa, które stanowiłyby wartości rynkowe w trakcie roku szkolnego i tym samym byłyby adekwatne do rzeczywistych kosztów transportu.

Kolejnym istotnym zagadnieniem związanym z dostępem osób z niepełnosprawnościami do edukacji włączającej jest dowóz do szkół i innych ośrodków, gdzie uczęszczają uczniowie z niepełnosprawnościami, którzy ukończyli 21 lat.

W opinii Rzecznika ograniczenie obowiązku organizowania bezpłatnego transportu i opieki dla uczniów z niepełnosprawnościami do czasu ukończenia przez nich 21 lat ma charakter dyskryminujący oraz pogłębia nierówności pomiędzy uczniami pełnosprawnymi a niepełnosprawnymi. Podjęte działania powinny zmierzać do skorelowania przepisów Prawa oświatowego (dalej jako: u.p.o.) z rozwiązaniem przewidzianym we wskazanym rozporządzeniu.

Kolejnym ze zidentyfikowanych problemów jest brzmienie aktualnie obowiązującego art. 39 ust. 4 pkt 2 u.p.o. Zgodnie z jego treścią, obowiązkiem gminy jest zapewnienie dzieciom i młodzieży, o których mowa w art. 36 ust. 17, a także dzieciom i młodzieży z niepełnosprawnościami sprzężonymi, z których jedną z niepełnosprawności jest niepełnosprawność intelektualna, bezpłatnego transportu i opieki w czasie przewozu do ośrodka rewalidacyjno-wychowawczego, do końca roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym kończą 24. rok życia – w przypadku uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi, z których jedną z niepełnosprawności jest niepełnosprawność intelektualna, bądź 25. rok życia – w przypadku uczestników zajęć rewalidacyjno-wychowawczych. W stosunku do poprzednio obowiązującego art. 17 ust. 3a pkt 2 ustawy o systemie oświaty (dalej jako: u.s.o.) krąg placówek, do których uczęszczanie uprawnia do bezpłatnego transportu, został znacznie ograniczony.

Rodzice i opiekunowie dzieci z niepełnosprawnościami, a także pracownicy oświaty w kierowanych do RPO skargach zwracają uwagę, że należałoby dokonać nowelizacji art. 39 ust. 4 u.p.o. Działanie to powinno zmierzać do zapewnienia realizacji obowiązku szkolnego przez uczniów z niepełnosprawnością w ramach zajęć rewalidacyjno-wychowawczych, niezależnie od miejsca ich realizacji. Rzecznik zauważył, że w celu realizacji zajęć rewalidacyjno-wychowawczych uczniowie są kierowani nie tylko do ośrodków rewalidacyjno-wychowawczych, ale również innych jednostek

systemu oświaty. Tymczasem tylko w przypadku skierowania ucznia do ośrodka rewalidacyjno-wychowawczego istnieje obowiązek zapewnienia bezpłatnego transportu i opieki w czasie przewozu do ośrodka. W przekonaniu zainteresowanych to uprawnienie powinno przysługiwać osobie ze względu na jej potrzeby edukacyjne, a nie instytucję, w której je realizuje.

Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o podjęcie działań mających na celu zmianę obowiązujących regulacji prawnych w postulowanym w niniejszym wystąpieniu kierunku.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji i Nauki w piśmie z 8 lutego 2021 r. poinformowała, iż w opinii Ministerstwa Edukacji i Nauki przepisy prawa oświatowego umożliwiają gminom wywiązanie się z obowiązku realizacji dowozu uczniów do szkół i placówek oświatowych. Nie naruszają przy tym prawa uczniów z różnymi rodzajami niepełnosprawności do edukacji włączającej, wynikającej z realizowania przez Polskę postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, w szczególności w odniesieniu do art. 24 Konwencji, który zobowiązuje Państwa Strony do zapewnienia edukacji włączającej na wszystkich szczeblach kształcenia. Ponadto, Minister Edukacji i Nauki nie może ingerować i rozstrzygać decyzji podejmowanych przez gminy, tym bardziej związanych z wydatkowaniem środków finansowych przeznaczanych na zapewnienie bezpłatnego dowozu i opieki dzieciom i młodzieży z niepełnosprawnościami lub zwrot kosztów dowozu rodzicom dziecka. Obecnie resort nie planuje zmiany regulacji prawnych dotyczących powyższych kwestii.

Ministra Edukacji i Nauki (VII.7037.45.2020 z 19 stycznia 2021 r.) - w sprawie organizacji systemu oświaty i realizacji prawa do nauki w czasie pandemii.

W związku z decyzją o powrocie do szkół uczniów klas I-III szkół podstawowych oraz uczniów szkół specjalnych od dnia 18 stycznia 2021 r., pojawiło się kilka kwestii, które obecnie zajmują uwagę osób szczególnie zainteresowanych sposobem organizacji systemu oświaty i realizacją prawa do nauki.

Jednym z najbardziej poważnych problemów jest uzasadniona obawa nauczycieli oraz innych pracowników szkół przed zakażeniem koronawirusem. Jak pokazują doświadczenia szkół, które stosowały się do wytycznych GIS, MEN i MZ, a nawet wypracowały bardziej restrykcyjne metody pracy, ryzyko zachorowania przez nauczycieli jest większe niż w innych grupach zawodowych. Ma to negatywne konsekwencje dla organizacji pracy szkoły, a w dalszej kolejności dla całego społeczeństwa. Dlatego też, Rzecznik Praw Obywatelskich popiera postulat zapewnienia szybkiego dostępu do szczepień dla pracowników systemu oświaty, od których zależy sprawne funkcjonowanie tej kluczowej usługi publicznej. Dotyczy to również nauczycieli i pracowników żłobków i przedszkoli, którzy wielokrotnie zgłaszali do Rzecznika skargi na

nierówne traktowanie. Dla wielu z nich niezrozumiała jest decyzja o nieobjęciu ich testami na koronawirusa, odmowa ograniczenia liczebności grup przedszkolnych wraz z rozwojem epidemii, a także ustalenie wytycznych odbiegających od tych, które są stosowane w szkołach i innych placówkach.

W dalszym ciągu Rzecznik zwraca uwagę na sytuację uczniów i uczennic, dla których organizacja nauki wymuszona epidemią koronawirusa oznaczała szereg niekorzystnych zmian. Dotyczy to zwłaszcza uczniów, którzy przez ostatnie miesiące ponownie nie uczestniczyli w zdalnej edukacji.

Eksperti alarmują, że długofalowe skutki społeczne dla osiągnięć edukacyjnych uczniów, a także dla kondycji nauczycieli oraz rodziców mogą być odczuwalne przez lata. Wśród zadań, które będą wymagały zaangażowania osób odpowiedzialnych za organizację systemu oświaty, wymieniono na pierwszym miejscu problem „znikania uczniów z systemu”. Według ostatnich badań Centrum Cyfrowego 48% badanych nauczycieli szkół podstawowych, liceów i techników, a w szkołach branżowych aż 58% badanych wskazało, że w edukacji zdalnej nie uczestniczy co najmniej jedno z ich uczniów i uczennic. Są także uczniowie, którzy logują się na lekcje, ale wcale w nich nie uczestniczą. Potrzebne są dalsze badania skali zjawiska wykluczenia uczniów z systemu oraz ocena działań podejmowanych w takich przypadkach przez szkoły i samorządy.

Kolejny problem wskazany przez organizacje społeczne, to pogorszenie się stanu zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży (obniżenie nastroju, stany lękowe, myśli samobójcze, uzależnienie od sprzętu elektronicznego). Szkoła w dużym stopniu straciła możliwość reagowania na niepokojące sygnały, dlatego też nadal aktualne pozostaje pytanie o działania podejmowane na szczeblu centralnym w celu udzielania uczniom potrzebnego wsparcia psychologicznego. Takiej pomocy mogą wymagać również nauczyciele i nauczycielki - od ich dobrego zdrowia i samopoczucia zależy powodzenie zdalnej edukacji.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o udzielenie informacji o planowanych działaniach, w tym o wskazanie priorytetów Ministerstwa Edukacji i Nauki w zakresie systemu oświaty w związku z epidemią koronawirusa.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji i Nauki w piśmie z 18 lutego 2021 r. zauważył, że przepisy rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem Covid-19 nie ustalają odgórnie jednolitych zasad organizacji kształcenia na odległość. Sposób realizacji zajęć w tym trybie pozostawiają decyzji dyrektora szkoły. Nauczanie na odległość powinno być dostosowane do indywidualnych potrzeb uczniów, a także możliwości szkoły. Warto podkreślić, że kształcenie na odległość, choć nie jest rozwiązaniem idealnym, pozwoliło zachować ciągłość i bezpieczeństwo procesu kształcenia w dobie pandemii. Nie znajduje uzasadnienia argument o niekonstytucyjności takiego rozwiązania czy też naruszenia podstawowych

praw obywatelskich określonych grup społecznych. Natomiast kontrolę spełniania obowiązków edukacyjnych ustawa nakłada na dwa podmioty: dyrektora szkoły i gminę. Wskazane podmioty są zobowiązane do kontroli czynności wykonywanych przez rodziców dzieci, o których mowa w przepisach dotyczących obowiązków rodzicielskich. Sekretarz Stanu zapewnił jednocześnie, że resort podejmuje liczne działania służące ograniczeniu negatywnego wpływu pandemii i wynikających z niej obostrzeń w życiu społecznym na kondycję psychiczną uczniów oraz ich rodziców/opiekunów i nauczycieli.

Ministra Zdrowia (V.7018.82.2021 z 19 stycznia 2021 r.) - w sprawie zasad dostępu obywateli do szczepień przeciwko COVID-19.

Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 14 stycznia 2021 r. zmieniono rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii poprzez dodanie Rozdział 3a „Szczepienia ochronne przeciwko COVID-19”. Regulacja ta określa zasady (kryteria kolejności) dostępu obywateli do szczepień przeciwko COVID-19.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę, że przepisy art. 46b i art. 46 ust. 4 w zw. z art. 46b pkt 1 ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi enumeratywnie wyliczają zatem rodzaje ograniczeń, nakazów i zakazów na zagrożonym obszarze, które Rada Ministrów może ustanowić w rozporządzeniu, o którym mowa w art. 46a ustawy. Jednym z nakazów jest, stosownie do art. 46 ust. 4 pkt 7 ustawy, obowiązek przeprowadzenia szczepień ochronnych. Ponadto w myśl art. 46 ust. 4 pkt 7 ustawy możliwość określenia w rozporządzeniu osób podlegających szczepieniu jest wyraźnie powiązana za pomocą zaimka „tym” z obowiązkiem ich przeprowadzenia. Oznacza to, że materia rozporządzenia powinna obejmować grupy osób podlegających ustanowionemu obowiązkowi poddania się szczepieniom. W związku z tym, szczepienia muszą być obowiązkowe, aby następnie można było w rozporządzeniu określić grupy osób podlegających tym szczepieniom. Nie ma natomiast upoważnienia ustawowego do tego, aby w rozporządzeniu określać grupy osób podlegających szczepieniom wówczas, gdy szczepienia te, tak jak szczepienia przeciw COVID-19, nie są szczepieniami obowiązkowymi. Dlatego zdaniem Rzecznika wydane przepisy rozporządzenia nie zostały oparte na treści upoważnienia ustawowego, to dotyczy bowiem wyłącznie szczepień, które zostały uznane za obowiązkowe. W konsekwencji, przepisy upoważniające nie dają również podstaw do regulowania we wskazanym akcie prawnym kolejności dostępu do szczepień o charakterze dobrowolnym. A z regulacją o takim charakterze mamy do czynienia w rozporządzeniu z dnia 14 stycznia 2021 r.

Ponadto należy mieć na względzie, że ustawa o działalności leczniczej w art. 2 ust. 1 pkt 10 przewiduje, że świadczeniami zdrowotnymi są działania służące

zachowaniu, ratowaniu, przywracaniu lub poprawie zdrowia oraz inne działania medyczne wynikające z procesu leczenia lub przepisów odrębnych regulujących zasady ich wykonywania. Zgodnie natomiast z art. 5 pkt 40 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, za świadczenia zdrowotne uznaje się działanie służące profilaktyce, zachowaniu, ratowaniu, przywracaniu lub poprawie zdrowia oraz inne działanie medyczne wynikające z procesu leczenia lub przepisów odrębnych regulujących zasady ich udzielania.

Realizacja szczepień jest zatem objęta gwarancjami wynikającymi z art. 68 ust. 2 Konstytucji. Stanowi on, że obywatelom, niezależnie od ich sytuacji materialnej, władze publiczne zapewniają równy dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych. Warunki i zakres udzielania świadczeń określa ustawa.

Obawy Rzecznika budzi nadto, że w przedmiotowym rozporządzeniu zawarto wyłącznie regulację o tym, iż podmioty przeprowadzające szczepienia ochronne przeciwko COVID-19 mają obowiązek stosowania tych szczepień w odpowiedniej kolejności wobec wskazanych grup osób w etapie „O” oraz „I”. Brak jest natomiast regulacji dotyczącej etapów „II” i „III”, o których jest z kolei mowa w Narodowym Programie Szczepień przeciw COVID-19.

Rzecznik dostrzega również potrzebę doprecyzowania § 28a ust. 2 rozporządzenia, który stanowi, iż w sytuacji ryzyka niewykorzystania szczepionki, dopuszcza się: 1) jednoczesne szczepienie osób wchodzących w skład grup, o których mowa w ust. 1, w ramach jednego etapu, lub 2) szczepienie osób wchodzących w skład różnych grup, o których mowa w ust. 1, w ramach różnych etapów, o których mowa w ust. 1. Biorąc pod uwagę emocje społeczne, które budzi dostęp do szczepień, Rzecznik zauważył, że w powyższym brzmieniu przepis ten może budzić problemy interpretacyjne, a w konsekwencji wywoływać niepotrzebne niepokoje.

Rzecznik podkreślił, że zwalczanie tej epidemii powinno odbywać się w ramach porządku prawnego, do przestrzegania którego zobowiązani są nie tylko obywatele, lecz także organy władzy publicznej. Ten porządek prawny umożliwia zwalczanie epidemii z zachowaniem poszanowania konstytucyjnych praw i wolności jednostki, o ile tylko władza publiczna sięga po adekwatne ku temu narzędzia. Zwalczanie epidemii COVID-19 wymaga niewątpliwie środków specjalnych, ale środki te muszą mieścić się w granicach prawa, w tym w granicach zakreślonych w przepisach Konstytucji regulujących prawa i wolności jednostki.

W związku z powyższym, Rzecznik przekazał Ministrowi powyższe uwagi w celu zapewnienia skutecznej ochrony wolności i praw człowieka i obywatela.

Minister Zdrowia w piśmie z 22 stycznia 2021 r. wyjaśnił, że zgodnie z art. 46b pkt 3 ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi w rozporządzeniu, o którym mowa w art. 46a, można ustanowić czasową reglamentację zaopatrzenia w określonego rodzaju artykuły. Przepis §

28a rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii realizuje ww. punkt upoważnienia ustawowego. Z uwagi na konieczność reglamentacji artykułów, jakimi są szczepionki przeciwko SARS-CoV-2 – co wynika z harmonogramu ich dostaw, zdecydowano o wprowadzeniu kolejności szczepień. Jednocześnie Minister poinformował, że kolejność szczepień przewidzianych w kolejnych etapach (po etapie 0 i 1) zostanie ujęta w ww. rozporządzeniu Rady Ministrów po podjęciu decyzji o rozpoczęciu kolejnych etapów szczepień. Przy ustalaniu tej kolejności zostanie w szczególności wzięta pod uwagę treść uchwały Rady Ministrów nr 187/2020 z dnia 15 grudnia 2020 r. w sprawie przyjęcia Narodowego Programu Szczepień przeciwko COVID-19.

Ministra Finansów (V.511.39.2021 z 20 stycznia 2021 r.) - w sprawie problemów z przekazywaniem 1 proc. podatku dochodowego od osób fizycznych organizacjom pożytku publicznego.

Z sygnałów docierających do Rzecznika Praw Obywatelskich wynika, że w ostatnim czasie rodzice dzieci z niepełnosprawnościami mają poważne problemy z otrzymaniem środków pochodzących z 1% podatku przekazywanego na rzecz organizacji pożytku publicznego. W praktyce okazuje się, że niejednokrotnie brakuje wpłat, które według wiedzy rodziców miały zasilić subkonta organizacji pożytku publicznego. Beneficjenci skarżą się, że otrzymują znacznie niższe kwoty niż dotychczas (w granicach od ok. 30% do 80% mniej), co w konsekwencji istotnie utrudnia pokrywanie kosztów leczenia i rehabilitacji osób potrzebujących.

Z danych przekazanych przez Ministerstwo Finansów w odpowiedzi na interwencję senatorską w sprawie opóźnień i blokady przekazywania środków z tzw. 1% podatku wynika, że za 2019 r. negatywnie zweryfikowano 398 225 wniosków o przekazanie 1% podatku dochodowego od osób fizycznych. Zdaniem resortu finansów, we wszystkich ww. przypadkach doszło do spełnienia ustawowych przesłanek odstąpienia od przekazania 1% podatku na rzecz organizacji pożytku publicznego.

W tym kontekście, po pierwsze powstaje pytanie o to, w jaki sposób rozkłada się podział łącznej liczby 398 225 negatywnie zweryfikowanych wniosków za 2019 r. na poszczególne ustawowe przesłanki odstąpienia od przekazania 1% podatku na rzecz organizacji pożytku publicznego (tj. brak zapłaty podatku w podstawowym, wydłużonym lub odroczonym terminie z uwagi na COVID-19, brak podania numeru rachunku bankowego lub podanie numeru niewłaściwego, usunięcie organizacji z wykazu, podanie we wniosku błędnego numeru KRS).

Ponadto, w odniesieniu do przesłanki konieczności zapłaty podatku (art. 45c ust. 2 ustawy o PIT) Rzecznik wskazał, że w związku ze stanem epidemii COVID-19, na mocy przepisów ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19,

innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych odroczony został wydłużony termin złożenia rocznych deklaracji podatkowych za 2019 r. oraz wpłaty należnego podatku PIT do dnia 1 czerwca 2020 r.

W związku z powyższym powstaje pytanie, w ilu przypadkach za 2019 r. faktycznie doszło do przekazania 1% podatku na rzecz organizacji pożytku publicznego na podstawie wydłużonych terminów rozliczenia podatku z powodu COVID-19, a w ilu przypadkach w tej grupie nastąpiła negatywna weryfikacja.

Dodatkowo należy mieć na uwadze, że w 2020 r. podatnicy niejednokrotnie składali wnioski o odroczenie terminu płatności podatku z uwagi na to, że ich płynność finansowa uległa pogorszeniu w związku z ponoszeniem negatywnych konsekwencji ekonomicznych z powodu COVID-19. Tym samym, należy ustalić, czy w takich okolicznościach podatnicy zachowali prawo do przekazania 1% podatku na rzecz organizacji pożytku publicznego, czy też wówczas następowała weryfikacja negatywna, ponieważ faktyczna zapłata podatku następowała później niż w terminie dwóch miesięcy od upływu terminu dla złożenia zeznania podatkowego.

Natomiast w odniesieniu do przesłanek ustawowych wynikających stricte z błędów formalnych (art. 45c ust. 6 ustawy o PIT), tj. błędny numer rachunku bankowego, błędna organizacja, błędny numer KRS, powstaje pytanie o rozważenie możliwości wprowadzenia do obecnie obowiązujących przepisów regulacji umożliwiającej wezwanie podatnika do uzupełnienia tego rodzaju braków, tak aby w efekcie zapewnić beneficjentom jak najszerszy dostęp do 1% podatku.

Z punktu widzenia organu stojącego na straży konstytucyjnych praw obywatelskich, istotne jest aby instytucja 1% podatku prawidłowo funkcjonowała w obrocie, zapewniając osobom potrzebującym realną możliwość uzyskania środków niezbędnych do poprawy ich trudnej sytuacji życiowej.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o szczegółowe ustosunkowanie się do wskazanych obszarów problemowych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej w piśmie z 22 lutego 2021 r., odnosząc się do wątpliwości Rzecznika w zakresie sygnalizowanych różnic pomiędzy prognozowaną wysokością środków pochodzących z 1% podatku a kwotą faktycznie przekazaną na rachunki bankowe uprawnionych podmiotów, zwróciła uwagę, że po przeprowadzeniu analizy porównawczej opublikowanych danych widocznym jest, że wiele organizacji pożytku publicznego odnotowało znaczący wzrost w przedmiotowym zakresie. Intencją centralizacji i automatyzacji dystrybucji wnioskowanych kwot na rachunki bankowe organizacji pożytku publicznego było uproszczenie dotychczasowego modelu. Podkreślenia wymaga także, że rozwiązania prawne wprowadzone w związku z epidemią COVID-19 nie zmieniły terminu składania zeznań podatkowych przez podatników podatku dochodowego od osób fizycznych. Odnosząc się do zaproponowanej zmiany legislacyjnej dotyczącej art. 45c ust. 6 ustawy o

podatku dochodowym od osób fizycznych resort wskazał natomiast, że obecnie obowiązująca treść przepisu wyznacza tryb postępowania organu podatkowego w przypadku zaistnienia określonych przesłanek u beneficjenta środków, tj. organizacji pożytku publicznego. Szczegółowe przepisy prawne regulujące m.in. formę i termin wskazania rachunku bankowego naczelnikowi urzędu skarbowego zostały ujęte w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Wobec powyższego Ministerstwo Finansów nie jest właściwe do procedowania postulowanej zmiany.

Ministra Obrony Narodowej (WZF.7043.4.2021 z 21 stycznia 2021 r.) - w sprawie pisma Dyrekcji Departamentu Kadr MON, skierowanego do żołnierzy zawodowych w sprawie szczepień przeciwko COVID-19.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi żołnierzy zawodowych, którzy wyrażają swoje wątpliwości w zakresie pisma Dyrektora Departamentu Kadr MON, skierowanego w końcu grudnia ub. roku do żołnierzy zawodowych w sprawie szczepień przeciwko COVID-19. Zawarte w przedmiotowym piśmie informacje, według skarżących, stanowią niedopuszczalną formę wywierania nacisku na kadrę zawodową Wojska Polskiego.

Z Narodowego Programu Szczepień przeciwko Covid-19 wynika, że szczepienie jest dobrowolne. Skoro słowo „dobrowolny” oznacza „wynikający z własnej woli”, „działający bez przymusu” (Słownik języka polskiego), to informacje zawarte w piśmie Dyrektora Biura Kadr MON wskazują jednoznacznie, że niezaszczepienie się pociągać będzie za sobą negatywne konsekwencje dla indywidualnego przebiegu służby żołnierzy zawodowych. W ocenie skarżących informacje zawarte w piśmie wskazują, że w odniesieniu do nich, jako grupy zawodowej dobrowolność jest tylko pozorna.

W sytuacji pandemii, logiczną wydaje się zapowiedź kierowania na kursy i szkolenia tych żołnierzy, którzy szczepionkę przyjęli. Szkolenia i kursy, w których udział bierze wiele osób z różnych stron kraju, mogą łatwo stać się ogniskiem masowych zakażeń, ze wszystkimi konsekwencjami tego faktu i jest zrozumiałym dążenie do eliminacji takich zagrożeń. Nie dziwi również warunek przyjęcia szczepionki, jako kryterium wyznaczania na stanowiska służbowe poza granicami państwa czy udział w misjach międzynarodowych.

W ocenie Rzecznika poważne wątpliwości budzi jednak kwestia opiniowania służbowego i uzależnienie oceny od faktu, czy żołnierz poddał się szczepieniu. Takie działanie wydaje się sprzeczne z samym celem opiniowania służbowego żołnierzy zawodowych, szczególnie, że niedostateczna względnie dostateczna ogólna ocena w opinii służbowej stanowi (albo może stanowić) podstawę do rozwiązania stosunku służbowego.

Rzecznik wskazał, że wydana z uwzględnieniem zaleceń Departamentu Kadr MON opinia służbowa, może doprowadzić do rozwiązania stosunku służbowego żołnierza (lub nierównego traktowania innych żołnierzy). W takich okolicznościach rozkaz personalny zwalniający żołnierza ze służby może zostać

wydany z naruszeniem art. 60 w zw. z art. 47 Konstytucji. Ponadto w świetle przedmiotowego pisma skarżący spodziewają się swoistej segregacji kadry wojskowej w oparciu o kryterium szczepienia.

Biorąc powyższe wątpliwości pod uwagę, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o skorygowanie opisanej praktyki w kierunku promocji szczepień przeciwko Covid-19 wśród żołnierzy, co zapobiegnie wyrażanemu w skargach kierowanym do RPO poczuciu przymusu i niesprawiedliwości.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Obrony Narodowej w piśmie z 12 lutego 2021 r. wskazał, że Wojsko Polskie zostało uznane za newralgiczną instytucję, od której w dużej mierze zależy skuteczne przeciwdziałanie skutkom epidemii. Dlatego obok kampanii informacyjnej skierowanej do żołnierzy. Ministerstwo Obrony Narodowej stworzyło system zachęt, którego celem jest przekonanie jak największej grupy wojskowych do szczepienia. Te informacje znalazły się w piśmie skierowanym do żołnierzy. Mając na uwadze konieczność ograniczenia powstawania tzw. „ognisk zakażeń”, podjęto decyzję o kwalifikacji na kursy specjalistyczne oraz oficerskie i podoficerskie jedynie zaszczepionych żołnierzy. Szczepienie przed wyjazdem na misje jest od wielu lat standardowym działaniem w Siłach Zbrojnych RP i wymóg ten będzie dotyczył także szczepienia przeciw COVID-19.

Pełnomocnika Rządu ds. monitorowania wdrażania reformy szkolnictwa wyższego i nauki (BPK.7033.1.2021 z 22 stycznia 2021 r.) - w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich docierają głosy środowiska akademickiego, które proponują dokonanie modyfikacji w systemie ewaluacji działalności naukowej obejmującej lata 2017-2021.

Zasady przeprowadzania ewaluacji określa rozporządzenie z dnia 22 lutego 2019 r. Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej. Rozporządzenie to określa m.in. definicje artykułu naukowego i monografii naukowej, zaś oceny poziomu naukowego prowadzonej działalności naukowej w zakresie badań naukowych i prac rozwojowych dokonuje się z uwzględnieniem osiągnięć naukowych wskazanych w § 8 tego rozporządzenia, a więc artykułów naukowych, monografii i patentów.

Artykuły naukowe i monografie to formy pracy naukowej szczególnie ważne także w naukach społecznych. Jedną z dyscyplin składających się na tę dziedzinę są nauki prawne. Także i w tych naukach artykuły naukowe i monografie są niezwykle ważne. Poszczególne dziedziny i dyscypliny nauki są tak skomplikowane i różnorodne, że nie da się ich poddać ocenie według ujednoliczonego wzorca.

W naukach prawnych bardzo istotne są i inne formy pracy naukowej, takie jak: glosy, komentarze do ustaw i systemy prawa. Jednak obecne rozporządzenie ewaluacyjne nie odpowiada specyfice poszczególnych nauk, w tym nauk prawnych.

Niezwykle prestiżową formą pracy naukowej w prawie są systemy prawa – zawierają one kompleksową wiedzę z zakresu nauki danej gałęzi prawa. System taki ma kilku lub kilkunastu autorów – jeżeli dana osoba jest autorem fragmentu systemu, to może poczuć się wyróżniona. Tymczasem, według zasad ww. ewaluacji – autorzy systemu prawa nie będą mieli przyznanej dużej liczby punktów, pomimo że systemowe publikacje mają wybitnie walor naukowy.

Rzecznik podkreślił, że postulat konieczności uwzględnienia w ewaluacji specyfiki poszczególnych nauk zgłaszany jest także przez środowisko naukowe. Jego przedstawiciele postulują przeprowadzenie szeregu zmian w kryteriach ewaluacji dyscypliny nauk prawnych. Ich zdaniem zmiana w zakresie zasad ewaluacji jakości działalności naukowej powinna być systemowa, a nie tylko dotyczyć wybranych obszarów badawczo-dydaktycznych. Wskazują oni m.in., że należy wyznaczać normatywne kryteria oceny w ramach poszczególnych dyscyplin naukowych; wymagane jest precyzyjne wyznaczenie normatywnych kryteriów oceny w dyscyplinie nauki prawne.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o doprecyzowanie przepisów oraz praktyki w zakresie sposobu ewaluacji jakości działalności naukowej.

Minister Edukacji i Nauki w piśmie z 16 marca 2021 r. wskazał, iż zaproponowane rozszerzenie katalogu osiągnięć uwzględnianych w ewaluacji wymagałoby zmiany rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej. Wprowadzanie takich zmian obecnie, w ostatnim roku 5-letniego okresu objętego ewaluacją, skutkować będzie opóźnieniem przygotowań do ewaluacji i kategoryzacji podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki. Zarówno Komisja Ewaluacji Nauki, jak i Minister świadomi są faktu, że obecny kształt rozporządzenia nie jest doskonały, jednak opracowanie stosownych zmian, wprowadzenie ich w życie, a finalnie implementacja w systemie ewaluacji wymaga czasu, a przede wszystkim powinna być poprzedzona stosownymi konsultacjami społecznymi. W ocenie Ministra tak istotne zmiany będą z pewnością stanowiły element zaskoczenia dla całego środowiska naukowego i akademickiego w Polsce i nie powinny być wprowadzane tuż przed rozpoczęciem procesu ewaluacji. W związku z powyższym przeprowadzenie zmian w procedurze ewaluacji w odniesieniu do pojedynczej dyscypliny nauki nie jest obecnie wskazane, a czas, jaki pozostał do rozpoczęcia ewaluacji nie pozwala na wprowadzenie tak głębokich zmian do rozporządzenia w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej. Minister zapewnił jednak, że w przypadku podjęcia decyzji o projektowaniu regulacji dotyczącej kolejnej ewaluacji jakości działalności naukowej postulaty środowiska nauk prawnych zostaną wzięte pod uwagę.

Ministra Sprawiedliwości (WZF.7044.24.2020 z 23 stycznia 2021 r.) - w sprawie braku uprawnień Żandarmerii Wojskowej do wszczęcia procedury Niebieskiej Karty wobec sprawców przemocy w rodzinie wojskowej.

Rzecznik Praw Obywatelskich powziął informację, że pomimo otrzymania przez Żandarmerię Wojskową nowych uprawnień w zakresie natychmiastowej izolacji sprawców przemocy domowej (art. 18a – art. 18k ustawy o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych) formacja ta nie posiada uprawnienia do wdrażania procedury „Niebieskiej Karty”.

Wyeliminowanie tej luki przyczyniłoby się niewątpliwie do podniesienia skuteczności działań w obszarze przeciwdziałania i zwalczania przemocy domowej. Należy podkreślić, że efektywna realizacja tego obowiązku przez Rzeczpospolitą Polską jest wymogiem wynikającym z wiążących ją przepisów prawa międzynarodowego, w tym Konwencji Rady Europy o zapobieganiu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej (dalej jako: Konwencja Stambulska).

Rzecznik zaznaczył, że zgodnie z art. 2 ust. 3 Konwencji Stambulskiej niniejszą konwencję stosuje się w czasie pokoju i w trakcie konfliktów zbrojnych, co oznacza, że szczególnym adresatem tej konwencji są Siły Zbrojne. Rzecznik podkreślił, że realizacja standardu ochrony wynikającego z Konwencji Stambulskiej obowiązuje nie tylko w relacjach zewnętrznych np. pomiędzy uczestnikami kontyngentów wojskowych a ludnością cywilną, ale również w relacjach wewnętrznych tj. w relacjach pionowych pomiędzy dowódcami a żołnierzami, relacjach poziomych pomiędzy żołnierzami, a także przede wszystkim w rodzinach wojskowych, a gwarantem tego standardu jest Żandarmeria Wojskowa. Z tego względu wyposażenie Żandarmerii Wojskowej w odpowiednie narzędzia prawne pozwalające na skuteczne wdrażanie „Niebieskiej karty” Rzecznik uważa za konieczne.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie podjęcia inicjatywy ustawodawczej w celu dodania Żandarmerii Wojskowej do podmiotów uprawnionych do podejmowania procedury „Niebieskiej Karty”.

Ministra Sprawiedliwości (II.501.7.2017 z 23 stycznia 2021 r.) - w sprawie potrzeby nowelizacji prawa wykroczeń.

W zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje kwestia zakazu żebractwa określonego w prawie wykroczeń (art. 58 § 1 k.w.). W opinii Rzecznika przepis penalizujący żebractwo w praktyce stanowi środek penalny wysoce nieadekwatny do współcześnie występujących zjawisk społecznych, nie tylko niezdolny do skutecznego zapobieżenia zjawisku żebractwa, ale także pozostający w sprzeczności z założeniami, które legły u podstaw nie tylko Konstytucji, ale również Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

W kontekście konstytucyjnej zasady proporcjonalności pod znakiem zapytania pozostaje nie tylko przydatność penalizacji żebractwa do założonych przez ustawodawcę celów, ale także zasadność i konieczność uregulowania tego zjawiska w prawie karnym sensu largo. Poddanie przedmiotowej materii bezpośrednio szeroko pojętemu reżimowi karnemu, które nie zostało poprzedzone chociażby próbą rozwiązania tego problemu społecznego za

pomocą innych mechanizmów prawnych, nie wydaje się być zabiegiem koniecznym do osiągnięcia przez ustawodawcę domniemanych celów tej regulacji. Prawu polskiemu znane są bowiem inne – zdecydowanie mniej ingerujące w prawa i wolności jednostki – środki prawne, za pomocą których prawdopodobnie wydaje się chociażby częściowe (w każdym razie bardziej skuteczne niż obecne) rozwiązanie problemu żebractwa.

Kolejnym problemem pojawiającym się na gruncie art. 58 § 1 k.w. jest zgodność opisu czynu zabronionego ujętego w tym przepisie z konstytucyjną zasadą określoności. Ogólna zasada jasności i określoności prawa, wynikająca z meta-klauzuli państwa prawnego znalazła swoje rozwinięcie i konkretyzację w art. 42 ust. 1 Konstytucji. Przepis ten wprowadza fundamentalną dla prawa karnego zasadę *nullum crimen sine lege*. Zasada ta w aspekcie *certa* z kolei ustanawia nakaz tworzenia dostatecznie określonych przepisów z zakresu prawa karnego. Wprowadza ona bowiem wymóg projektowania przepisów karnych w sposób możliwie precyzyjny i jednoznaczny.

Tymczasem obydwie znamiona wykroczenia z art. 58 § 1 k.w., polegające na „posiadaniu środków egzystencji” oraz „byciu zdolnym do pracy”, których chociażby alternatywne wypełnienie jest konieczne dla realizacji opisu komentowanego czynu zabronionego, mają charakter wyjątkowo nieostry, co uniemożliwia precyzyjne i pełne zrekonstruowanie normy prawnokarnej ujętej w art. 58 § 1 k.w.

Wreszcie istotne wątpliwości interpretacyjne nasuwa także użyte w analizowanym przepisie znamię czasownikowe „żebrze”. Nie jest wykluczone, iż w określonych przypadkach konotacje żebrania pokrywać się mogą w pewnym zakresie z zachowaniami objętymi postanowieniami ustawy o zasadach prowadzenia zbiórek publicznych.

Kolejny argument przemawiający za koniecznością niezwłocznego usunięcia art. 58 k.w. z polskiego systemu prawnego, to anachroniczność tej regulacji. Fundamentalna zmiana ustroju politycznego Rzeczypospolitej Polskiej oraz towarzyszące jej przemiany ekonomiczno-społeczne sprawiły, że analizowany przepis stał się wysoce nieadekwatny do współczesnej rzeczywistości. Dochodzi do tego zła jakość techniczno-legislacyjna art. 58 § 1 k.w. Treść przepisu nasuwa wiele wątpliwości interpretacyjnych, które sprawiają, że jednoznaczne i pełne ustalenie treści normy zakodowanej w tym artykule jest co najmniej wysoce utrudnione, jeśli w ogóle możliwe.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o analizę tej problematyki oraz rozważenie podjęcia działań legislacyjnych mających na celu usunięcie art. 58 § 1 k.w. z polskiego porządku prawnego.

Ministra Rozwoju, Pracy i Technologii (III.7040.4.2021 z 26 stycznia 2021 r.) - w sprawie potrzeby wprowadzenia przepisów doprecyzowujących sposób badania przez organy rentowe warunków uzyskania świadczeń dla przedsiębiorców w ramach specustawy o COVID-19.

W skargach kierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich oraz pojawiających się w mediach głosów organizacji reprezentujących interesy przedsiębiorców, wskazuje się na niekorzystną sytuację podmiotów liczących na skorzystanie z instrumentów wprowadzonych do specustawy o COVID-19 drogą Tarczy 5.0, którzy nie dokonali w terminie zmiany w bazie CEIDG lub rejestrze przedsiębiorców KRS przedmiotu prowadzonej działalności gospodarczej.

Rzecznik wskazał, że specustawa o COVID-19 wprowadza w art. 15zs1 ust. 1 i art. 31zo ust. 8, ale także w innych przepisach m.in. dotyczących jednorazowego świadczenia postojowego, jednorazowej dotacji dla mikroprzedsiębiorcy i małego przedsiębiorcy, świadczenia na rzecz ochrony miejsc pracy ze środków FGŚP, formalny warunek prowadzenia działalności gospodarczej oznaczonej jednym z określonych w ustawie kodów PKD, na dzień złożenia wniosku lub 30 września 2020 r.

Zgodnie ze stanowiskiem Departamentu Ubezpieczeń Społecznych Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 22 stycznia 2021 r., wydanym na wniosek Rzecznika w jednej ze spraw przepisy w zakresie zwolnienia z opłacania składek na ubezpieczenie społeczne za miesiąc lipiec, sierpień i wrzesień 2020 r. oraz dodatkowego świadczenia postojowego na podstawie tzw. Tarczy 5.0 dają ustawową możliwość badania przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych prawidłowości danych wskazywanych przez przedsiębiorców wnioskach.

Rzecznik podniósł jednak, że w przeciwieństwie do instytucji wprowadzonych ustawą o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (tzw. Tarcza 6.0) w Tarczy 5.0 nie wprowadzono przepisu doprecyzowującego sposób i moment badania spełnienia warunku prowadzonej działalności gospodarczej wg. określonej kodu PKD. W instrumentach Tarczy 6.0 określonych w art. 15gga (świadczenia na rzecz ochrony miejsc pracy), art. 15zs2 (jednorazowe świadczenie postojowe), art. 15zze4 (dotacji na bieżące koszty) specustawy o COVID-19 nie wprowadzono żadnego sposobu jego badania, jak ma to miejsce w art. 15zze4 ust. 3, art. 15gga ust. 2, art. 15zs2 ust. 8 specustawy o COVID-19.

Powoływanie się wyłącznie na dane zawarte w ww. rejestrze na dzień złożenia wniosku o dodatkowego świadczenie postojowe (art. 15zs1) lub o zwolnienie z opłacenia składek za miesiące od lipca do września 2020 r. (art. 31zo ust. 8) przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie ma więc uzasadnienia w przepisach specustawy o COVID19.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z wnioskiem o rozważanie wprowadzenia przepisów doprecyzowujących sposób badania przez organy rentowe na dzień złożenia wniosku warunków uzyskania świadczeń o których mowa w art. 15zs1 ust. 1 i art. 31zo ust. 8 specustawy o COVID-19.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rozwoju, Pracy i Technologii w piśmie z 24 lutego 2021 r. szczegółowo odniósł się do postulatów Rzecznika. Poinformował, że w dniu 19 stycznia 2021 r. Rada Ministrów przyjęła na podstawie przepisów ustawy COVID-19, rozporządzenie w sprawie wsparcia uczestników obrotu gospodarczego poszkodowanych wskutek pandemii COVID-19, które przewiduje kolejne instrumenty pomocy dla przedsiębiorców, również prowadzących działalność związaną z wystawianiem przedstawień artystycznych lub wspomagającą wystawianie przedstawień artystycznych: ponowne świadczenie postojowe (maksymalnie dwukrotnie), dotację na pokrycie bieżących kosztów prowadzenia działalności gospodarczej, możliwość zwolnienia z obowiązku opłacania należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne, na ubezpieczenie zdrowotne, na Fundusz Pracy, Fundusz Solidarnościowy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych lub Fundusz Emerytur Pomostowych. Oceny spełnienia warunku w zakresie oznaczenia prowadzonej działalności gospodarczej według Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) 2007 dokonuje się na podstawie danych zawartych w rejestrze REGON w brzmieniu na dzień 30 listopada 2020 r. Nowe rozwiązania weszły w życie od 1 lutego 2021 r., a wartość pomocy może wynieść ponad 5 mld zł i objąć nawet ok. 300 tys. przedsiębiorców.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (WZF.7043.113.2020 z 26 stycznia 2021 r.) - w sprawie mobbingu w służbach mundurowych.

Od lat do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają wnioski funkcjonariuszy służb mundurowych, dotyczące występującego tam zjawiska mobbingu.

Z doświadczenia Rzecznika wynika, że wiele spraw dotyczących mobbingu w służbie kończy się dla mobbingowanego funkcjonariusza zwolnieniem ze służby ze względu na stan zdrowia (orzeczenie trwałej niezdolności do służby przez komisję lekarską), upływu 12 miesięcy od zaprzestania służby z powodu choroby, albo z uwagi na ważny interes służby (ze względu na długotrwałą nieobecność funkcjonariusza w służbie z powodów zdrowotnych). W takich przypadkach rozstrój zdrowia może wynikać ze stosowania wobec funkcjonariusza mobbingu. W innych sprawach mobbingowani funkcjonariusze, znajdujący się w złej kondycji psychicznej sami występują do przełożonych z raportami o zwolnienie ze służby. W takich okolicznościach, zgodnie z art. 943 § 5 Kodeksu pracy w zw. z art. 157 ust. 4 ustawy o Służbie Więziennej, funkcjonariusze SW mogą w raporcie o zwolnienie ze służby zawrzeć oświadczenie, że powodem odejścia ze służby jest mobbing, co umożliwi im w przyszłości dochodzenie odszkodowania (art. 943 § 4 Kodeksu pracy) lub zadośćuczynienia (943 § 3 Kodeksu pracy).

W sprawach dotyczących mobbingu w służbach mundurowych podległych MSWiA droga sądowa jest możliwa, jednak na zasadach ogólnych, w sprawach o ochronę dóbr osobistych. W ocenie Rzecznika ochrona taka jest dla tych

funkcjonariuszy niewystarczająca, niepełna, a także z punktu widzenia istniejących w tych służbach procedur antymobbingowych - niekonsekwentna.

Rzecznik zwrócił uwagę, że w postępowaniu sądowym z powództwa o naruszenie dóbr osobistych odpowiedzialność ponosi osoba, która dopuściła się takich naruszeń. W przypadku zaistnienia mobbingu odpowiedzialność ponosi pracodawca, co z kolei w odniesieniu do formacji mundurowych oznacza, że pozwanym jest statio fisci (np. Skarb Państwa - Komendant Wojewódzki Policji w Katowicach, Skarb Państwa – Centralne Biuro Antykorupcyjne). Odpowiedzialność formacji powinna zostać oparta na zasadzie tzw. ryzyka osobowego. Polega ono na tym, że odpowiada ona za niewłaściwy dobór funkcjonariuszy, na przykład takich którzy dopuszczają się mobbingu w stosunku do innych współpracowników i zmuszony jest ponosić straty wynikłe wskutek ich niezaradności i braku należytego przygotowania do pracy. Aktualny stan prawny powoduje, że np. Policja nie ponosi odpowiedzialności z tytułu mobbingu stosowanego względem swoich funkcjonariuszy (wyjątek pracownicy cywilni).

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie podjęcia inicjatywy ustawodawczej w celu wprowadzenia do poszczególnych ustaw pragmatycznych obowiązku przeciwdziałania mobbingowi.

Ministra Rozwoju, Pracy i Technologii (V.7108.96.2021 z 26 stycznia 2021 r.) - w sprawie sytuacji przedsiębiorców podczas pandemii.

Rzecznik Praw Obywatelskich z zadowoleniem przyjął informację o ogłoszeniu Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 stycznia 2021 r. w sprawie wsparcia uczestników obrotu gospodarczego poszkodowanych wskutek pandemii COVID-19, które zostało opublikowane w dniu 22 stycznia 2021 r. Regulacja ta niewątpliwie rozszerza pomoc na kolejne branże przedsiębiorców.

Tym niemniej, do Biura RPO w dalszym ciągu wpływają skargi przedsiębiorców, których kody działalności PKD zostały nadal pominięte zarówno w tzw. Tarczy 6.0 jak i w ww. rozporządzeniu. W szczególności chodzi tutaj o przedsiębiorców, którzy są najemcami lokali w galeriach handlowych, a ich działalność gospodarcza jest wpisana w PKD jako kod - 47.19z (sprzedaż detaliczna prowadzona w niewyspecjalizowanych sklepach).

Na podstawie skarg obywateli można wyodrębnić jeszcze jedną grupę wykluczoną z programów pomocowych państwa, a mianowicie osoby zatrudnione na umowy cywilnoprawne, w szczególności dotyczy to instruktorów fitness współpracujących z klubami fitness.

Rzecznik zwrócił uwagę, że na wsparcie zarówno z Tarczy 6.0, jak i z nowego rozporządzenia mogą liczyć wyłącznie przedsiębiorcy z odpowiednim kodem wiodącym. W Tarczy 6.0 znalazły się istotne zapisy wskazujące na fakt, że ocena przeważającej działalności będzie dokonywana na podstawie wpisu w

rejestrze REGON na dzień 30 września 2020. Natomiast w rozporządzeniu z dnia 19 stycznia 2021 r., oceny spełnienia warunku do przyznania świadczenia, w zakresie oznaczenia prowadzonej działalności gospodarczej według Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) 2007 dokonuje się na podstawie danych zawartych w rejestrze REGON w brzmieniu na dzień 30 listopada 2020 r. Tak skonstruowane przepisy sprawiają, że z pomocy będą wykluczeni liczni przedsiębiorcy, którzy nie dokonali aktualizacji PKD.

Rzecznik wskazał również, że Tarcza 6.0, jak i opublikowane rozporządzenie, naruszają konstytucyjne prawo do równego traktowania przez organy władzy publicznej, wynikające z art. 32 Konstytucji, pozostając w szczególności w sprzeczności z zasadą niedyskryminacji w zakresie przysługujących praw, w tym przypadku rozumianych jako prawo do równego traktowania w kontekście pomocy udzielanej przez Państwo przedsiębiorcom.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o ustosunkowanie się do zasygnalizowanego problemu.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rozwoju, Pracy i Technologii w piśmie z 10 lutego 2021 r. zauważył, że Polska jest jednym z europejskich liderów pod względem pomocy przeznaczonej na wsparcie przedsiębiorców podczas kryzysu wywołanego pandemią. Skala pomocy ma charakter bezprecedensowy, co tym bardziej oznacza, że jej udzielanie musi odbywać się w sposób rozsądny, planowany i przemyślany. Podsekretarz Stanu wyjaśnił, że w ramach tzw. „Tarczy branżowej” oraz wydanego na jej podstawie rozporządzenia identyfikacja przynależności przedsiębiorcy do danej branży odbywa się na podstawie kodu PKD przeważającej działalności, zgodnie z danymi z rejestru REGON na określony dzień. Katalog kodów PKD objętych pomocą w ramach „Tarczy branżowej” określony został ustawą, a zatem nie zależał od autonomicznej decyzji Ministra Rozwoju, Pracy i Technologii. Podobnie sytuacja ma się w przypadku rozporządzenia – jego ostateczny zakres został ustalony przez Radę Ministrów. W ocenie resortu system oparty na identyfikacji na podstawie przeważającego kodu PKD jest obecnie rozwiązaniem, które umożliwi sprawne i szybkie dotarcie do przedsiębiorców najbardziej poszkodowanych kryzysem, przy jednoczesnym uwzględnieniu założeń wyjściowych programu pomocowego, stanu finansów państwa, skali przedsięwzięcia oraz możliwości technicznych instytucji, za pośrednictwem których płynie pomoc.

Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (IX.517.1042.2017 z 26 stycznia 2021 r.) - w sprawie sposobu realizacji konwojowania przez funkcjonariuszy SW.

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich badane były wnioski osób pozbawionych wolności przebywających w jednostkach penitencjarnych, które skarżyły się na sposób realizacji konwojowania przez funkcjonariuszy Służby Więziennej, w szczególności nakładanie na nich obowiązku korzystania w

czasie konwojowania z odzieży skarbowej oraz nieuzasadnione stosowanie na czas konwoju środków przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek.

W toku badania tych skarg ustalono, że administracja jednostek penitencjarnych uzasadniająca zastosowanie kwestionowanych przez osadzonych obostrzeń powołuje się na zalecenia sformułowane w piśmie Zastępcy Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 17 listopada 2016 r., skierowanym do dyrektorów okręgowych Służby Więziennej. W związku z powyższym treść przedmiotowych zaleceń została poddana analizie. Wykazała ona, iż niektóre z zaleceń budzą zasadnicze wątpliwości co do ich zgodności z przepisami rangi ustawowej. Dotyczy to zaleceń odnoszących się właśnie do korzystania przez osadzonych z własnej odzieży w trakcie konwojowania oraz prewencyjnego stosowania przez funkcjonariuszy Służby Więziennej środków przymusu bezpośredniego.

Zastępca Dyrektora Generalnego SW zalecił m.in., aby „w przypadku domniemania wystąpienia jakichkolwiek zagrożeń dla bezpieczeństwa konwoju wykorzystywać możliwości wynikające z przepisu art. 111 § 2 k.k.w. (tj. konwojowanie osoby pozbawionej wolności w „umundurowaniu skarbowym”)”.

Materię korzystania przez osadzonych z własnej odzieży regulują przepisy art. 111 § 2 oraz art. 216a § 1 k.k.w. Stanowią one, że w czasie przeprowadzania czynności procesowych, transportowania oraz w innych uzasadnionych wypadkach osadzony, co do zasady, korzysta z własnej odzieży, bielizny i obuwia. Odstępstwa od tej reguły mogą mieć miejsce w przypadkach, gdy rzeczy własne osadzonego są nieodpowiednie ze względu na porę roku lub zniszczone albo jeżeli przemawiają przeciwko temu względy bezpieczeństwa. W przypadku tymczasowo aresztowanego dodatkowo przewidziano, że o odstąpieniu od tej reguły może ponadto zdecydować organ dysponujący.

Zgodnie z treścią zalecenia wydanego przez Zastępcę Dyrektora Generalnego SW odstąpienie od przedstawionej reguły ustawowej konwojowania osadzonego w odzieży własnej powinno mieć natomiast miejsce w przypadku „domniemania wystąpienia jakichkolwiek zagrożeń dla bezpieczeństwa konwoju”. Zdaniem Rzecznika sformułowanie zalecenia w taki sposób może prowadzić do tego, że będzie ono rozumiane jako uprawniające Służbę Więzienną do stosowania odzieży skarbowej w każdym przypadku konwojowania. Niewątpliwie bowiem każde konwojowanie z samej swej istoty jest obarczone większym zagrożeniem, niż wykonywanie czynności z udziałem skazanego na terenie jednostki penitencjarnej. Stosowanie tego rodzaju interpretacji nie może być jednak zaakceptowane, ponieważ stanowi całkowite odwrócenie przyjętej w przywołanych przepisach ustawy zasady konwojowania osadzonych w odzieży własnej.

W piśmie Zastępcy Dyrektora Generalnego SW sformułowano również zalecenie nakazujące „profilaktyczne stosowanie kajdan w trakcie wykonania każdego konwoju (w razie konieczności odstąpienia od niniejszej reguły, np. ze względu na stan zdrowia, sposób indywidualnego postępowania omawiać

podczas prowadzonego instruktażu służby konwojowej, uwzględniając indywidualną specyfikę osadzonego uniemożliwiającą użycie tego środka)". W zaleceniu jednoznacznie wskazano, że jako regułę należy przyjąć stosowanie kajdan w każdym przypadku konwojowania, z możliwością zastosowania odstępstw w szczególnych sytuacjach.

Rzecznik zauważył jednak, że sposób stosowania środków przymusu bezpośredniego przez funkcjonariuszy Służby Więziennej został określony w ustawie o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej. Jej przepisy w sposób niebudzący wątpliwości wskazują, że stosowanie środków przymusu bezpośredniego wobec osób konwojowanych nie może być regułą, ale musi być uzasadnione występującym w danym przypadku zagrożeniem i dostosowane indywidualnie do okoliczności realizacji danego konwoju. Postępowanie wbrew tym zasadom, w sposób wskazany w zaleceniu Zastępcy Dyrektora Generalnego SW może powodować, że zastosowanie środków przymusu będzie działaniem naruszającym prawo.

Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Generalnego SW z prośbą o przeanalizowanie treści zaleceń zawartych w piśmie Zastępcy Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 17 listopada 2016 r., pod kątem ich zgodności z przepisami wyższej rangi i wyeliminowanie zapisów zawierających treści z nimi sprzeczne.

Zastępca Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w piśmie z 4 marca 2021 r. wyjaśnił, że jednym z głównych zadań ustawowo nałożonych na Służbę Więzienną jest ochrona społeczeństwa przed sprawcami przestępstw osadzonymi w zakładach karnych i aresztach śledczych. Wykonują ją funkcjonariusze i pracownicy realizując ustalony sposób ochrony, który obejmuje m.in. użycie lub wykorzystanie środków przymusu bezpośredniego. Dyrektor wskazał, że środków przymusu bezpośredniego można użyć również prewencyjnie w celu zapobieżenia ucieczce np. osoby konwojowanej. O zasadności prewencyjnego użycia tych środków decydują natomiast osoby uprawnione, tj. m.in. funkcjonariusze Służby Więziennej. Dyrektor poinformował, że 2020 roku odnotowano dwa przypadki ucieczki osoby pozbawionej wolności z konwoju oraz jeden przypadek przygotowania do ucieczki w trakcie konwojowania. Czynności wyjaśniające wykazały, że wskazane przypadki spowodowane były m.in. brakiem prewencyjnego użycia środków przymusu bezpośredniego. Dyrektor stanął na stanowisku, iż prewencyjne użycie środków przymusu bezpośredniego odbywa się zgodnie z prawem, natomiast w związku z użyciem w wystąpieniu Rzecznika sformułowań ogólnych, niemożliwa jest ocena ewentualnych uchybień w oparciu o analizę poszczególnych działań konwojowych.

Ministra Finansów (V.511.128.2020 z 29 stycznia 2021 r.) - w sprawie praktyki zawieszania biegu przedawnienia zobowiązań podatkowych.

Od lat w zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich pozostają praktyki stosowane przez organy podatkowe, polegające na wszczynaniu postępowań karnych skarbowych z perspektywy zapobieżenia przedawnieniu zobowiązań podatkowych.

W 2014 r. RPO złożył do Trybunału Konstytucyjnego wniosek o stwierdzenie niezgodności art. 114a ustawy – Kodeks karny skarbowy z art. 2 i art. 45 ust. 1 Konstytucji, a także art. 70 § 6 pkt 1 ustawy - Ordynacja podatkowa w zakresie, w jakim przewiduje, że bieg terminu przedawnienia zobowiązania podatkowego nie rozpoczyna się, a rozpoczęty ulega zawieszeniu, z dniem wszczęcia postępowania w sprawie, a nie przeciwko osobie, z art. 2 Konstytucji.

W dniu 10 stycznia 2017 r. Trybunał Konstytucyjny rozpoznawał ww. wniosek (sygn. akt K 31/14). Sprawa ostatecznie nie została zakończona, ponieważ Trybunał postanowił zamkniętą rozprawę otworzyć na nowo i odroczyć bez wyznaczania terminu.

Ponadto, w ostatnim czasie Rzecznik zgłosił udział w trzech postępowaniach przed Trybunałem Konstytucyjnym zainicjowanych skargami konstytucyjnymi w sprawie instytucji zawieszenia biegu terminu przedawnienia zobowiązania podatkowego w kontekście wszczęcia postępowania w sprawie o przestępstwo skarbowe lub wykroczenie skarbowe.

Niestety, żadna z ww. spraw dotychczas nie doczekała się rozstrzygnięcia Trybunału Konstytucyjnego, w szczególności sprawa z wniosku abstrakcyjnego Rzecznika Praw Obywatelskich złożonego w 2014 r. (sygn. akt K 31/14). Tym samym, regulacja przewidziana w art. 70 § 6 pkt 1 Ordynacji podatkowej korzysta z tzw. domniemania konstytucyjności i nadal stosowana jest w praktyce przez organy podatkowe.

Co istotne, postulat ograniczenia instytucji zawieszania biegu terminu przedawnienia zobowiązania podatkowego został przewidziany w rządowym projekcie nowej Ordynacji podatkowej, w którym zrezygnowano z regulacji tożsamej do obecnie obowiązującej w art. 70 § 6 pkt 1 Ordynacji podatkowej. W uzasadnieniu do ww. projektu wskazano, że możliwość wszczynania postępowania w sprawie o przestępstwo lub wykroczenie skarbowe może skutkować tym, że w skrajnych przypadkach zobowiązanie nigdy się nie przedawni. Dlatego też, zdaniem projektodawców, zawieszenie biegu terminu przedawnienia zobowiązania podatkowego powinno następować tylko z przyczyn obiektywnych, niezależnych od organu podatkowego. Niemniej jednak prace nad projektem nowej Ordynacji podatkowej zostały wstrzymane.

Ponadto, z informacji posiadanych przez Rzecznika wynika, że w ramach Komitetu Obywatelskiej Inicjatywy Ustawodawczej „Przywróćmy podatkowi przedawnienie” powstał obywatelski projekt nowelizacji Ordynacji podatkowej. Zakłada on uchYLENIE art. 70 § 6 pkt 1, art. 70 § 7 pkt 1 oraz art. 70c Ordynacji podatkowej.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z zapytaniem o rozważenie możliwości podjęcia prac legislacyjnych, zmierzających do niezwłocznego wyeliminowania omawianej regulacji z obrotu prawnego.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów w piśmie z 28 lutego 2021 r. zapewnił, że problem wszczynania postępowań przygotowawczych na krótko przed upływem terminu przedawnienia zobowiązania podatkowego pozostaje w stałym zainteresowaniu resortu finansów. Jednocześnie wskazał, że zagadnienie konstytucyjności unormowania zawartego w art. 70 § 6 pkt 1 Ordynacji podatkowej należy do kognicji Trybunału Konstytucyjnego, przed którym zawisły w tym zakresie trzy sprawy o sygn. akt K 31/14, SK 100/19 i SK 122/20. Rozpatrzenie powyższych spraw przez Trybunał będzie miało decydujący wpływ na dalszy byt prawny tego przepisu (i powiązanych z nim art. 70 § 7 pkt 1 oraz art. 70c Ordynacji podatkowej). W obecnej sytuacji, tj. przed rozpatrzeniem spraw zawisłych przed TK, podejmowanie prac legislacyjnych celem definitywnego wyeliminowania z obrotu prawnego regulacji art. 70 § 6 pkt 1 i § 7 pkt 1 oraz art. 70c Ordynacji podatkowej, należy uznać za przedwczesne.

Prezesa Rady Ministrów (XI.816.20.2020 z 29 stycznia 2021 r.) - w sprawie sytuacji Ślązaków i Wilamowian.

W zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje sytuacja Ślązaków i Wilamowian. Obie społeczności posługują się własnym językiem, ich przodkowie od pokoleń zamieszkiwali obecne terytorium RP, obie mają poczucie swojej odrębnej tożsamości kulturowej i wyrażają wolę jej zachowania, a mimo to nie korzystają z gwarancji prawnych przewidzianych dla mniejszości narodowych i etnicznych, czy społeczności posługującej się językiem regionalnym.

Podczas Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań, przeprowadzonego w 2011 r., ponad 840 tysięcy osób wskazało śląską identyfikację narodowo – etniczną albo jako jedyną (ponad 370 tysięcy respondentów), albo jako współistniejącą z innymi (w tym z polską). Fakt ten w zasadzie został przez państwo polskie zignorowany – do tej pory, mimo upływu prawie 10 lat od spisu powszechnego i 5 lat od publikacji jego wyników, władze publiczne nie podjęły żadnych działań, które mogłyby doprowadzić do przyznania społeczności śląskiej prawa do utrzymania i rozwoju własnej tożsamości, zbliżonego swym zakresem do tego, z którego zgodnie z art. 35 Konstytucji korzystają mniejszości narodowe i etniczne.

Państwo polskie nie dostrzegło też zaangażowania i wysiłków nielicznej już społeczności Wilamowian, zmierzających do rewitalizacji języka wilamowskiego i powiązanej z tym językiem kultury. Ocalona de facto tożsamość wilamowska również wymaga ochrony, a może ją utrzymać wyłącznie w ramach gwarancji wynikających z przepisów ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym.

Z prawem do utrzymania i rozwoju własnej tożsamości kulturowej, przyznanym mniejszościom narodowym i etnicznym w przywołanym już wyżej art. 35 Konstytucji, skorelowane są pozytywne obowiązki państwa w zakresie finansowego i instytucjonalnego wspierania zachowania przez mniejszości ich własnego języka, obyczajów, tradycji i kultury. Prawo to obejmuje także możliwość uczestniczenia w rozstrzyganiu wszelkich spraw dotyczących tej tożsamości.

Nadanie statusu mniejszości wymaga zmiany ustawy o mniejszościach i jest całkowicie zależne od woli politycznej, a zainteresowane takim statusem grupy nie mają w tym zakresie żadnego roszczenia wobec państwa, nawet jeśli z perspektywy historycznej socjologicznej czy antropologii kulturowej jest oczywiste, że posiadają wszelkie niezbędne do tego cechy.

Woli politycznej wymaga także nadanie językowi używanemu przez określoną społeczność statusu języka regionalnego, co na gruncie ustawy o mniejszościach prowadzi do przyznania takiej społeczności praw i gwarancji tożsamyh z tymi, z których korzystają mniejszości.

Niestety, w ciągu piętnastu lat obowiązywania ustawy o mniejszościach nie było woli politycznej ku temu, aby ustawę tę zmienić i rozszerzyć krąg jej beneficjentów. Pod obrady Parlamentu skierowanych zostało kilka poselskich lub obywatelskich projektów ustaw nowelizujących ustawę o mniejszościach, w których proponowano bądź to dopisanie do katalogu mniejszości etnicznych społeczności śląskiej, bądź uznania języka śląskiego, a także wilamowskiego za język regionalny. Prace nad tymi projektami, na różnych etapach, kończyły się niepowodzeniem.

Zauważalny wzrost poczucia wspólnoty kulturowej i językowej wśród Ślązaków i Wilamowian, a także obiektywne cechy, które kwalifikują obie te społeczności do uzyskania dodatkowych praw kulturalnych dających szansę na przetrwanie i rozwój ich odrębnej tożsamości, powinny zostać przez państwo dostrzeżone.

Rzecznik zwrócił się do Premiera z prośbą o osobiste zainteresowanie się opisanym wyżej tematem oraz rozważenie możliwości podjęcia prac legislacyjnych, których skutkiem będzie przyznanie społeczności śląskiej prawa do utrzymania i rozwoju własnej tożsamości historycznej, kulturowej i językowej jako społeczności posługującej się językiem regionalnym, a także przyznanie statusu języka regionalnego językowi wilamowskiemu.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 8 marca 2021 r., wbrew twierdzeniom zawartym w piśmie RPO, podkreślił, że nadanie określonemu dialektowi statusu języka regionalnego nie jest zależne od czyjejkolwiek woli politycznej, ale od spełnienia przez ten dialekt przesłanek naukowych oraz wynikających z przepisów prawa. Podstawą dla definicji legalnej języka regionalnego, zawartej w ustawie o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, są postanowienia Europejskiej karty języków regionalnych lub mniejszościowych.

Zgodnie z art. 19 ust. 1 ustawy językiem regionalnym jest język, który: jest tradycyjnie używany na terytorium danego państwa przez jego obywateli, którzy stanowią grupę liczebnie mniejszą od reszty ludności tego państwa; różni się od oficjalnego języka tego państwa; nie obejmuje to ani dialektów oficjalnego języka państwa, ani języków migrantów. W ocenie Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, etnolekty śląski oraz wilamowski nie spełniają wszystkich wymogów, wynikających z Europejskiej Karty Języków. W związku z powyższym podjęcie prac legislacyjnych, których skutkiem byłoby przyznanie etnolektom śląskiemu i wilamowskiemu statusu języka regionalnego aktualnie należy uznać za nieuzasadnione.

Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu (VII.7037.3.2021 z 2 lutego 2021 r.) - w sprawie dostępu do infrastruktury sportowej w czasie pandemii.

W ostatnim czasie do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają liczne skargi od zaniepokojonych rodziców, którzy wskazują, iż na skutek wprowadzonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii przez Radę Ministrów, dzieci i młodzież została pozbawiona dostępu do infrastruktury sportowej i zajęć sportowych, co w konsekwencji doprowadziło do pogorszenia ich kondycji, zniweczenia dotychczas osiągniętych wyników w sporcie oraz pogorszenia stanu zdrowia fizycznego, jak i psychicznego.

Rzecznik zwrócił uwagę, iż Konstytucja w przepisie art. 73 in fine gwarantuje każdemu wolność korzystania z dóbr kultury. W świetle zaś art. 31 ust. 3 Konstytucji, ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane wyłącznie w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw. Jednym z aspektów realizacji konstytucyjnego prawa dostępu obywateli do dóbr kultury jest dostęp do kultury fizycznej, która stanowi część szeroko pojętej kultury narodowej, chronionej przez prawo.

Rzecznikowi znane są również problemy przedsiębiorców i innych podmiotów, z jakimi borykają się z uwagi na ograniczenia wprowadzone przez Radę Ministrów uniemożliwiające im prowadzenie działalności związanej ze sportem, rozrywkową i rekreacyjną. Rozwój kultury fizycznej służy celowi nadrzędnemu, tj. profilaktyce zdrowotnej, która ma znaczenie dla ogólnego poziomu zdrowia w społeczeństwie. Z tego względu priorytetem Państwa powinna być stawianie sportu amatorskiego, zwłaszcza dzieci i młodzieży, ponad potrzeby sportu zawodowego albowiem zgodnie z art. 68 Konstytucji, każdy ma prawo do ochrony zdrowia. Władze publiczne popierają rozwój kultury fizycznej, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży. Natomiast zgodnie z art. 32 ust. 1 Konstytucji, wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne.

Rzecznik wskazał, iż zapewnienie jak najlepszych warunków treningowych dla polskich sportowców powinno być priorytetem nie tylko w odniesieniu do olimpijczyków, ale również innych osób uprawiających sport w sposób amatorski. Przedłużające się obostrzenia uniemożliwiają osobom dotychczas aktywnym fizycznie i jednocześnie nie spełniają kryteriów określonych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii oraz w rozporządzeniach zmieniających, korzystania z basenów, aquaparków, siłowni, klubów i centrów fitness, stoków narciarskich, pomieszczeń przeznaczonych do tańca w zamkniętej przestrzeni (oprócz sportowych klubów tanecznych). Ponadto osoby nie uprawiające sportu w ramach współzawodnictwa sportowego tj. uprawiające sport rekreacyjny są obowiązane do zakrywania ust i nosa podczas wysiłku fizycznego, chyba, że np. biegają na terenie lasów, parku, zieleńca, ogrodu botanicznego, ogrodu zabytkowego, rodzinnego ogródka działkowego i plaży. Jednocześnie organizacja współzawodnictwa sportowego, zajęć sportowych i wydarzeń sportowych jest dopuszczalna wyłącznie w przypadku sportu zawodowego.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska w przedstawionych kwestiach oraz o wskazanie, jakie plany ma Ministerstwo w zakresie odmrażania polskiego sportu oraz wsparcia sportu amatorskiego.

Minister Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu w piśmie z 26 lutego 2021 r. poinformował, że dostrzega potrzebę prowadzenia stałych działań w zakresie promocji wszelkich możliwych form aktywności oraz realizacji działalności związanej ze sportem także w czasie pandemii. Jednocześnie zaznaczył, że dynamika „odmrażania sportu” jest wprost proporcjonalna do sytuacji epidemicznej. Działania podejmowane w tym zakresie, m.in. stopniowe udostępnianie infrastruktury, miały na celu przede wszystkim ochronę zdrowia obywateli oraz były elementem wspomagającym uruchomienie działalności branży sportowej. Od 4 maja 2020 r. została zatem udostępniona sportowa infrastruktura zewnętrzna, natomiast od 16 maja 2020 r. udostępniono sale i hale sportowe. W oparciu o aktualne dane (tj. liczbę zachorowań, zgonów) podjęto decyzje o zaostrzeniu przepisów. Maksymalnie ograniczono możliwość zgromadzeń dotyczących działalności sportowej, pozostawiając ją dla „sportu wyczynowego”. Formułowane w przepisach ograniczenia nie odnoszą się do indywidualnych aktywności, które można realizować poza obiektami sportowymi. Niezależnie od tego, Minister podkreślił, że programy z zakresu upowszechniania sportu w społeczeństwie są priorytetowymi zadaniami Ministerstwa, a w roku 2021 działania te będą kontynuowane.

Minister Rodziny i Polityki Społecznej (III.7065.283.2020 z 3 lutego 2021 r.) - w sprawie ustalania odpłatności za usługi opiekuńcze.

Na tle jednej ze spraw badanych w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich ujawnił się problem dotyczący ustalania odpłatności za usługi opiekuńcze.

Usługi opiekuńcze należą do kategorii niepieniężnych świadczeń z pomocy społecznej (art. 36 pkt 2 lit. l - m u.p.s.), których koszty mogą podlegać zwrotowi zgodnie z normą wyrażoną w art. 96 ust. 2 u.p.s., w myśl której wydatki na usługi opiekuńcze podlegają zwrotowi w części lub całości, jeżeli dochód na osobę w rodzinie osoby zobowiązanej do zwrotu wydatków przekracza kwotę kryterium dochodowego określonego w u.p.s. Kompetencję do określenia w drodze uchwały szczegółowych warunków przyznawania i odpłatności za usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze oraz szczegółowych warunków częściowego lub całkowitego zwolnienia od opłat, jak również trybu ich pobierania ustawodawca przekazał radzie gminy (art. 50 ust. 6 u.p.s.). Dla określenia zatem wysokości odpłatności za usługi opiekuńcze niezbędne jest ustalenie sytuacji dochodowej osoby potrzebującej tego rodzaju wsparcia w oparciu o przepisy art. 8 u.p.s.

Na gruncie u.p.s. katalog obciążeń pomniejszających dochód, jak i katalog przychodów odliczanych od dochodu, ma charakter zamknięty, co powoduje, że wszelkie przychody bez względu na tytuł i źródło ich otrzymania, po odpowiednich pomniejszeniach, stanowią dochód. Z tej przyczyny uznaje się, że nie ma znaczenia tytuł i źródło uzyskiwania środków finansowych, gdyż każdy uzyskany przychód w okresie dysponowania określoną kwotą może stanowić źródło utrzymania. Kształt przepisów art. 8 ust. 3, 4 i 4a u.p.s. nie pozostawia więc organom żadnego luzu decyzyjnego, w ramach którego mogłyby, uwzględniając wyjątkowe okoliczności, ustalać dochód osoby ubiegającej się o przyznanie świadczenia w formie usług opiekuńczych.

Rzecznik zwrócił uwagę, iż określone w art. 8 ust. 1 pkt 1 - 2 u.p.s. kwoty progów dochodowych - 701 zł dla osoby samotnie gospodarującej i 528 zł dla osoby w rodzinie - obowiązują od dnia 1 października 2018 r. (rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 lipca 2018 r. w sprawie zweryfikowanych kryteriów dochodowych oraz kwot świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej) i od dnia wejścia w życie nie były modyfikowane. Natomiast od dnia 1 stycznia 2021 r. minimalne wynagrodzenie za pracę w wynosi 2800 zł, a minimalna stawka godzinowa 18,30 zł. Dodatkowo, z uwagi na zasady ustalania dochodu, od dnia 1 października 2019 r. świadczenie uzupełniające dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji stanowi dochód osób ubiegających się o przyznanie usług opiekuńczych. Stan ten powoduje drastyczny wzrost kosztów odpłatności za usługi opiekuńcze, co w konsekwencji minimalizuje finansowe korzyści płynące z otrzymania przez osoby z niepełnosprawnością nowego świadczenia, a w niektórych przypadkach może wręcz doprowadzić do rezygnacji z korzystania z usług opiekuńczych i negatywnie wpłynąć na społeczny dobrostan osoby wymagającej wsparcia.

Taka sytuacja wzbudza niepokój i wymaga, w ocenie Rzecznika, zwiększonego nadzoru i kontroli państwa nad rosnącymi kosztami opłat za usługi opiekuńcze. Konieczne jest wdrożenie mechanizmu zabezpieczającego osoby o najniższych dochodach przed skutkami wzrostu kosztów usług

opiekuńczych. Obserwowany trend wskazuje nie tylko na konieczność podjęcia działań interwencyjnych i osłonowych, ale przeprowadzenia ogólnokrajowej analizy potrzeb w zakresie usług opiekuńczych, efektywności ich udzielania oraz dostępności.

Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o przedstawienie stanowiska wobec sygnalizowanego problemu oraz rozważenie zasadności podjęcia stosownych działań.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej w piśmie z 25 lutego 2021 r. wyjaśnił, że przepisy ustawy o pomocy społecznej przesądzają o tym, że to rada gminy jest organem właściwym do określenia szczegółowych warunków odpłatności za usługi opiekuńcze, jak również możliwości ewentualnego zwolnienia z ponoszenia opłat. Dodatkowo należy zaznaczyć, że rada gminy nie może przekazać swoich własnych kompetencji do ustalania wysokości kosztu usług opiekuńczych np. ośrodkowi pomocy społecznej. Jest to jej własne uprawnienie, które nie może być przeniesione uchwałą rady na podmiot, który nie ma kompetencji do stanowienia prawa miejscowego. W związku z powyższym Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej nie ma kompetencji do ustalania kosztu 1 godziny usług świadczonych w ramach usług opiekuńczych, bądź też określania szczegółowych warunków dotyczących częściowego lub całkowitego zwolnienia z ponoszenia opłat. Odnosząc się do kwestii kryteriów dochodowych w pomocy społecznej Sekretarz Stanu wskazał, że podlegają one weryfikacji, co 3 lata, z uwzględnieniem wyniku badań prognozy interwencji socjalnej. Badań tych dokonuje Instytut Pracy i Spraw Socjalnych.

Ministra Edukacji i Nauki (VII.7034.10.2020 z 4 lutego 2021 r.) - w sprawie odmowy udostępnienia nagrań z posiedzeń komisji habilitacyjnych.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi dotyczące odmowy udostępnienia kandydatom do stopnia doktora habilitowanego nagrań z posiedzeń komisji habilitacyjnych. Kandydaci, mając wątpliwość co do rzetelności protokołu z przebiegu posiedzenia komisji habilitacyjnej, zwracają się o udostępnienie im stosownych nagrań. Uczelnie często odmawiają, argumentując swoją odmowę w różny sposób.

Uczelnie wskazują m.in., że sporządzony protokół wiernie odzwierciedla przebieg posiedzenia komisji habilitacyjnej i w związku z tym brak jest podstaw do udostępnienia nagrania. Z innych uzasadnień podobnych decyzji wynika, że w ocenie uczelni nagranie nie stanowi dokumentu w rozumieniu przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego (dalej jako: k.p.a.) oraz że jest ono jedynie materiałem wewnętrznym, technicznym, pomocniczym, pozbawionym waloru oficjalności i służącym wyłącznie do przygotowania protokołu.

W ocenie Rzecznika odmowa udostępnienia kandydatowi do stopnia nagrania z posiedzenia komisji habilitacyjnej w sposób nieuprawniony prowadzi

do ograniczenia zasady jawności postępowania, tj. zasady, która w szczególności w postępowaniu przed organem pierwszej instancji w postępowaniu awansowym powinna znajdować jak najszersze zastosowanie i ma ujemny wpływ na możliwość obrony praw kandydatów.

Kandydat do stopnia jest stroną postępowania awansowego i przysługuje mu prawo do dostępu do akt sprawy. W związku z tym, że problematyka dostępu strony do akt postępowania habilitacyjnego nie jest przedmiotem regulacji ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (dalej jako: p.s.w.n.), w tym zakresie na mocy art. 178 ust. 3 p.s.w.n. odpowiednie zastosowanie znajdują przepisy k.p.a.2 Zgodnie zaś z art. 73 § 1 k.p.a. strona ma prawo wglądu w akta sprawy, sporządzania z nich notatek, kopii lub odpisów. Prawo to przysługuje również po zakończeniu postępowania. Specyfika naukowych postępowań awansowych nie uzasadnia wyłączenia bądź stosowania z modyfikacjami art. 73 § 1 k.p.a. na etapie postępowania przed organem pierwszej instancji.

Rzecznik zauważył, że również nagranie z przebiegu posiedzenia komisji habilitacyjnej, na podstawie którego przygotowany jest protokół z posiedzenia komisji stanowi element akt sprawy. Zapoznanie się z takim nagraniem może w niektórych przypadkach stanowić istotny i jedyny dowód mogący przyczynić się do ochrony praw habilitanta, w szczególności, gdy kwestionuje on zupełność i prawidłowość sporządzenia protokołu.

Praktyka wskazuje jednak, że uczelnie dokonują odmiennej i niekorzystnej dla habilitantów wykładni przepisów. Z tej przyczyny Rzecznik stoi na stanowisku, że kwestia możliwości dostępu do nagrań z posiedzeń komisji habilitacyjnych powinna być uregulowana w ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce wprost.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o podjęcie działań w celu skorygowania opisanej wadliwej praktyki bądź podjęcie inicjatywy legislacyjnej w celu nadania skuteczności prawom obywateli, które w obecnym stanie prawnym są negowane.

Minister Edukacji i Nauki w piśmie z 24 lutego 2021 r. poinformował, że kwestia poruszona przez Rzecznika stanowiła przedmiot korespondencji między resortem edukacji a Biurem Rady Doskonałości Naukowej. Zgodnie z przekazanym przez Biuro Rady stanowiskiem prawo wglądu do dokumentów określonego typu, w przypadku postępowań o awans naukowy, regulują przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego oraz ustawy o dostępie do informacji publicznej. Minister zaakcentował, iż z przepisów prawa nie wynika, by organy podejmujące czynności w postępowaniu o awans naukowy były obowiązane do sporządzania nagrania z przebiegu odbywanych posiedzeń, a w przypadku ich sporządzenia, by tworzyły one akta danej sprawy. W opinii Ministra nagrania z przebiegu posiedzenia nie są informacją publiczną, służą jedynie jako środek techniczny ułatwiający sporządzenie protokołu. Minister podkreślił, że istotę rzetelnego procesu rozpatrywania spraw stanowią protokoły posiedzeń, jak również uzasadnienia wydawanych rozstrzygnięć, które

stanowią wyraz woli organów kolegialnych. Aktualne regulacje nie przewidują możliwości prowadzenia polemiki ani też złożenia odwołania bezpośrednio od opinii komisji habilitacyjnej. Natomiast w oparciu o przedmiotową opinię podmiot habilitujący odpowiednio podejmuje uchwałę o nadaniu (lub odmowie nadania) stopnia doktora habilitowanego albo wydaje decyzję administracyjną o nadaniu (lub odmowie nadania) stopnia doktora habilitowanego. Od negatywnych rozstrzygnięć kandydatowi do stopnia przysługuje odwołanie do Rady Doskonałości Naukowej. Minister poinformował Rzecznika, iż jego postulat zostanie poddany analizie w trakcie prac legislacyjnych nad ewentualną nowelizacją przepisów Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce.

Przewodniczącego Państwowej Komisji Wyborczej (VII.602.6.2014 z 4 lutego 2021 r.) - w sprawie konieczności zwiększenia dostępności lokali obwodowych komisji wyborczych dla wyborców z niepełnosprawnościami.

Rzecznik Praw Obywatelskich przypomniał, że dostosowywanie lokali obwodowych komisji wyborczych do potrzeb wyborców, a w szczególności wyborców z niepełnosprawnościami stanowi istotną gwarancję konstytucyjnej zasady powszechności wyborów. Z zasady tej wynika m.in. obowiązek podjęcia przez państwo działań mających na celu usunięcie barier technicznych i organizacyjnych uniemożliwiających wyborcom udział w głosowaniu.

Rzecznik z dużą uwagą przyjął ustalenia i wnioski sformułowane po zbadaniu przez Komitet ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami (KPON / Committee on the Rights of Persons with Disabilities – CRPD, dalej jako: Komitet) stosowania przez Polskę Konwencji w odniesieniu do realizacji praw wyborczych. Jedną z istotnych rekomendacji Komitetu wprost wskazuje na konieczność zapewnienia dostępności wszystkich lokali wyborczych i procedur głosowania dla osób niepełnosprawnych („Ensure accessibility of all polling stations and election procedures for all persons with disabilities [...]”).

Rekomendacje te są zbieżne z wielokrotnie już przedstawianym stanowiskiem Rzecznika Praw Obywatelskich, zgodnie z którym konieczne jest dążenie do stanu, w którym wszystkie lokale obwodowych komisji wyborczych docelowo będą w pełni dostosowanymi do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami.

W celu pełnej realizacji gwarancji konstytucyjnej zasady powszechności wyborów, zobowiązań wynikających z Konwencji, a także rekomendacji Komitetu, w ocenie Rzecznika konieczne jest ustawowe zwiększenie odsetka lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami w każdej gminie. Mając przy tym na względzie wcześniejsze, istotne uwagi Państwowej Komisji Wyborczej w tym zakresie, a także dotychczasowe doświadczenia związane z wprowadzaniem i stosowaniem Kodeksu wyborczego wydaje się, że warto rozważyć działania stopniowe, zaplanowane etapami. Należy bowiem przy tym uwzględnić m.in. realne możliwości skutecznego osiągnięcia wskazanego odsetka (odsetków) i

zarysować odpowiednio czas wejścia w życie przepisów wprowadzających zmiany.

Rzecznik zwrócił się do Państwowej Komisji Wyborczej z prośbą o opinię dotyczącą przedstawionych powyżej propozycji działań na rzecz zwiększenia dostępności lokali obwodowych komisji wyborczych dla wyborców z niepełnosprawnościami.

Przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej w piśmie z 10 lutego 2021 r. poinformował, że PKW podtrzymuje stanowisko, że konieczne jest dążenie do stanu, w którym wszystkie lokale wyborcze będą w pełni dostosowane do potrzeb wyborców niepełnosprawnych. Państwowa Komisja Wyborcza w dalszym ciągu wyraża jednak obawę, że postulat ten może być niemożliwy do zrealizowania. Poza kwestią lokali wyborczych znajdujących się w budynkach zabytkowych, należy mieć bowiem również na względzie rzeczywistą możliwość zrealizowania przez organy wykonawcze gmin proponowanego przez Rzecznika wymogu dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych większej liczby lokali wyborczych, ze względu na stan dostosowania do tych potrzeb również innych budynków wykorzystywanych na siedziby obwodowych komisji wyborczych jedynie doraźnie wykorzystywanych na cele wyborcze (np. szkoły, ośrodki kultury, biblioteki). Państwowa Komisja Wyborcza wyraża zatem pogląd, że kwestia ewentualnej zmiany w tym zakresie powinna być poprzedzona konsultacjami z organami samorządu terytorialnego, które są odpowiedzialne za wykonanie tych obowiązków.

Ministra Zdrowia (VII.5002.13.2017 z 5 lutego 2021 r.) - w sprawie oświadczeń pro futuro i pełnomocnika medycznego.

W ciągu kilku ostatnich tygodni opinia publiczna poruszona była sprawą Polaka, który po ataku serca trafił do szpitala w Anglii. Z upływem czasu jego stan się znacznie pogorszył, a pacjent zapadł w śpiączkę. Brytyjscy lekarze za niesłużące dobru pacjenta uznali stosowanie procedur medycznych w celu podtrzymywania jego funkcji życiowych, a także nawadnianie i odżywanie go. Z uwagi na to, że takiemu postępowaniu sprzeciwiła się część rodziny pacjenta, sprawa dopuszczalności odłączenia od aparatury podtrzymującej życie i wstrzymania podawania pokarmu i wody stała się przedmiotem orzeczeń sądów brytyjskich. Jedną z podstawowych kwestii, z którymi zmierzyć musieli się sędziowie było ustalenie domniemanej woli samego pacjenta co do dalszego postępowania medycznego.

Ta sytuacja, będąca w perspektywie indywidualnej bez wątpienia bardzo trudnym przeżyciem dla najbliższych względem pacjenta, w szerszym wymiarze ilustruje złożony problem medyczny, etyczny i prawny związany z granicami udzielania świadczeń zdrowotnych i sprawowania opieki nad pacjentem, ale także dotyka zagadnienia poszanowania domniemanej woli pacjenta wyrażonej za życia.

Jedną z podstawowych gwarancji poszanowania prawa pacjenta do samostanowienia, jest instytucja świadomej zgody. Tymczasem, w ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, istniejące regulacje w sposób niewystarczający chronią autonomię pacjentów niezdolnych do świadomego wyrażenia zgody, a jednocześnie nieposiadających przedstawiciela ustawowego. Zdaniem Rzecznika niezbędne jest podjęcie działań legislacyjnych mających na celu stworzenie rozwiązań sprzyjających ochronie woli także i tej grupy pacjentów.

Nie ulega wątpliwości, że godność czy prawo do samostanowienia, w których zakorzeniona jest instytucja zgody na zabieg, przysługują człowiekowi bez względu na stan w jakim się znajduje. Dlatego w ocenie Rzecznika istotnym krokiem w kierunku poszerzenia ochrony autonomii pacjentów niekompetentnych i nieposiadających przedstawiciela ustawowego jest prawne uregulowanie oświadczeń pro futuro. Wśród najczęściej spotykanych oświadczeń tego rodzaju wyróżnia się testament życia i pełnomocnictwo medyczne.

Brak rozstrzygnięcia tych kwestii w przepisach prawa sprawia, że obecnie to na lekarzach spoczywa obowiązek i odpowiedzialność za należyte zinterpretowanie oświadczeń pacjentów. Bywa to szczególnie problematyczne, gdy lekarz staje przed koniecznością rozstrzygnięcia tej kwestii w obliczu nagłej potrzeby udzielenia pacjentowi świadczenia zdrowotnego.

Bez wątpienia precyzyjna regulacja prawna dotycząca oświadczeń pro futuro wzmocniłaby ochronę praw pacjenta. Mógłby on formułować dyspozycje dotyczące postępowania medycznego na wypadek utraty faktycznej możliwości wyrażania zgody, tym samym możliwie najpełniej korzystając z prawa do decydowania o sobie. Ponadto odpowiednia regulacja w tym zakresie umożliwiłaby lekarzom kierowanie się faktyczną wolą pacjenta bez obawy o odpowiedzialność za udzielanie świadczenia bez zgody.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o podjęcie działań legislacyjnych mających na celu prawne uregulowanie oświadczeń pro futuro, w tym przede wszystkim instytucji pełnomocnictwa medycznego.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 24 lutego 2021 r. poinformował, że resort dostrzega potrzebę podjęcia prac nad nowymi rozwiązaniami legislacyjnymi w tym zmiernymi do uregulowania rozwiązań sprzyjających ochronie woli pacjentów niezdolnych do świadomego jej wyrażenia. W dniu 9 lutego 2021 r. do Ministerstwa Zdrowia wpłynął zaktualizowany projekt ustawy o zmianie ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta uwzględniający powyższe zagadnienia. W resorcie trwają wstępne prace analityczne nad tym projektem – w przypadku decyzji pozytywnej dotyczącej nowelizacji ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta, przedmiotowe zmiany będą poddane konsultacjom publicznym.

Prezesa Rady Ministrów (VII.5001.22.2020 z 5 lutego 2021 r.) - w sprawie przyszłości diagnostyki prenatalnej w Polsce.

W związku z wejściem w życie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 października 2020 r. (sygn. akt K 1/20), obecnie w Polsce niedopuszczalne jest przerwanie ciąży w przypadku, gdy badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę, że nadrzędnym celem przeprowadzania badań prenatalnych, czyli interwencji służących diagnostyce rozwijającego się w organizmie kobiety dziecka, jest wykrycie istnienia zmian patologicznych płodu i następnie – o ile to możliwe – zastosowanie terapii jeszcze na etapie rozwoju prenatalnego człowieka bądź tuż po jego urodzeniu. W szczególności dzięki odpowiedniej diagnostyce płodu możliwe jest wykrycie na wczesnym etapie jego rozwoju najczęstszej wady wrodzonej płodu, jaką jest wada serca i wdrożenie interwencji medycznych służących zapobiegnięciu wcześniactwu, porodowi martwego dziecka czy dziecka w ciężkim stanie. W sytuacjach, gdy choroba jest nieuleczalna, informacja o wadzie genetycznej lub rozwojowej płodu może pomóc rodzicom w przygotowaniu się, także psychicznym, na narodziny dziecka z niepełnosprawnością. Do niedawna Polki na podstawie wyników badań prenatalnych mogły także skorzystać z zabiegów legalnej aborcji.

W związku z ogłoszeniem, a następnie wejściem w życie ww. wyroku TK szereg gremiów eksperckich zwróciło uwagę na negatywne konsekwencje, jak rozstrzygnięcie to może przynieść dla rozwoju diagnostyki prenatalnej. Powyższe obawy potwierdziły również ekspertki, które wzięły udział w zorganizowanym przez RPO webinarium „Dostęp do badań prenatalnych po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 października 2020 r. w sprawie K 1/20”. Wskazały one także na systemowe problemy, które istniały już przed wejściem w życie wyroku Trybunału w zakresie dostępu do badań prenatalnych. W szczególności zwróciły uwagę na niedofinansowanie badań prenatalnych oraz niewystarczające wsparcie, w tym wsparcie materialne, ze strony państwa dla kobiet w przypadku, gdy istnieje ryzyko wystąpienia wady u płodu oraz dla matek i rodzin. Ekspertki podkreśliły również, że w Polsce istnieje szereg barier organizacyjnych i instytucjonalnych w dostępie do badań prenatalnych. Skuteczność zapewnienia dostępu do diagnostyki prenatalnej nie jest też, w ocenie Rzecznika, w sposób należyty monitorowana.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Premiera z prośbą o podjęcie pilnych działań o charakterze systemowym zmierzających do poprawy dostępu do badań prenatalnych w Polsce.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 23 lutego 2021 r. wyjaśnił, że orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 października 2020 r. sygn. akt K 1/20, nie wpływa na uregulowania w zakresie przeprowadzania badań prenatalnych i dostępności do nich. Należy wyraźnie podkreślić, że

badania prenatalne są przede wszystkim badaniami o charakterze profilaktyczno-diagnostycznym, ich przeprowadzenie nie powinno być zatem i nie jest utożsamiane wyłącznie ze stwierdzeniem okoliczności dopuszczających możliwość przerwania ciąży. Mając na uwadze powyższe, każda osoba sprawująca opiekę nad kobietą w ciąży ma obowiązek, zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 16 sierpnia 2018 r. w sprawie standardu organizacyjnego opieki okołoporodowej, wykonania lub skierowania m.in. na nieinwazyjne badania prenatalne w postaci badań ultrasonograficznych. Badania te są jedną z podstaw do ewentualnego wykonania pogłębionej diagnostyki zgodnie z programem badań prenatalnych. Sekretarz Stanu poinformował także, że w celu zwiększenia świadomości przyszłych rodziców w zakresie przysługujących im świadczeń zdrowotnych w ramach standardu opieki okołoporodowej, w tym badań prenatalnych, rozważa się uwzględnienie w Narodowym Programie Zdrowia na lata 2021-2025 działań mających na celu upowszechnianie rozwiązań systemowych w opiece prekoncepcyjnej i okołoporodowej.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji i Nauki (XI.7036.3.2021 z 5 lutego 2021 r.) - w sprawie problemów związanych z edukacją dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami w czasie pandemii.

W związku z powrotem uczniów klas I-III do placówek oświatowych, szczególną uwagę należy zwrócić na problemy, z którymi w zaistniałej sytuacji związanej z pandemią COVID-19 mierzą się uczniowie z niepełnosprawnościami oraz ich opiekunowie.

W świetle wniosków wpływających do Rzecznika Praw Obywatelskich oraz poczynionych obserwacji należy uznać, że przyjmowane i wdrażane rozwiązania nadzwyczajne, związane z organizacją działalności placówek w okresie pandemii, nie zabezpieczyły w wystarczającym stopniu realizacji potrzeb uczniów z niepełnosprawnościami.

Zadaniem systemu oświaty jest bowiem nie tylko zagwarantowanie dostępu do kształcenia, ale również wychowanie rozumiane jako wspieranie dziecka w rozwoju ku pełnej dojrzałości w sferze fizycznej, emocjonalnej, intelektualnej, duchowej i społecznej. Każdy z uczniów ma indywidualne potrzeby, które zgodnie z zaleceniami o potrzebie kształcenia specjalnego powinny być odpowiednio realizowane. Niestety, z uwagi na ponowne wprowadzenie nauki zdalnej większości uczniów, część z nich pozostała wykluczona z systemu edukacji i wychowania.

Ze skarg docierających do Biura RPO wynika, że w szczególnie trudnej sytuacji znajdują się uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym dzieci i młodzież z niepełnosprawnościami, na co dzień korzystający z pomocy specjalistów, m.in. logopedów, nauczycieli wspomagających, fizjoterapeutów. Należy podnieść, że placówki oświatowe prowadzą nie tylko zajęcia edukacyjne, ale również zajęcia usprawniające. Kształcenie w trybie zdalnym często

uniemożliwia lub znacznie ogranicza możliwości korzystania ze wsparcia nauczycieli-specjalistów. Brak prowadzonych dodatkowych zajęć wielokrotnie skutkuje pogorszeniem ogólnego stanu zdrowia bądź ograniczenia prowadzonej terapii.

Problemem jest również brak realizacji zajęć rewalidacyjnych, w tym zajęć usprawniających. Placówki oświatowe dysponują odpowiednim sprzętem i pomocami dydaktycznymi do prowadzenia zajęć zgodnie z potrzebami każdego z uczniów. Z uwagi na ich zamknięcie, dostęp do niezbędnych sprzętów terapeutycznych został również ograniczony.

W związku z czasowym ograniczeniem funkcjonowania placówek oświatowych, uczniowie zostali w wielu przypadkach odcięci również od pomocy psychologiczno-pedagogicznej, która może być im w obecnych warunkach szczególnie potrzebna. Nie można też zapomnieć, że uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, bez odpowiedniego wsparcia, nie będą w stanie przygotować się do nadchodzących egzaminów tak dobrze, jak w trakcie nauki w trybie stacjonarnym.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się z prośbą o wyjaśnienie, jakie rozwiązania zostały wprowadzone w celu zagwarantowania uczniom z niepełnosprawnościami dostępu do zajęć rewalidacyjno-usprawniających i wychowawczych oraz pomocy psychologicznej w trakcie pandemii.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji i Nauki w piśmie z 25 lutego 2021 r. zapewniła, że w trosce o uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi podjęto działania legislacyjne, które umożliwią dyrektorowi szkoły organizację kształcenia dla uczniów z niepełnosprawnościami. W przypadku szkół podstawowych, w odniesieniu do uczniów, którzy z uwagi na rodzaj niepełnosprawności nie mogą realizować zajęć w miejscu zamieszkania, dyrektor szkoły ma obowiązek zorganizować zajęcia w szkole, lub umożliwić uczniowi realizację zajęć z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość na terenie szkoły. Dodatkowo, w przypadku szkół specjalnych dyrektor szkoły może podjąć decyzję o prowadzeniu zajęć w trybie stacjonarnym. W odpowiedzi na zagrożenia wynikające z pandemii i potrzebę zwiększenia dostępności do uzyskania specjalistycznej pomocy psychologicznej dla uczniów, wychowanków, rodziców i nauczycieli szkół i placówek oświatowych, Minister zlecił w 2020 r. Fundacji Drabina Rozwoju stworzenie poradni on-line z zakresu ochrony zdrowia psychicznego. Poradnia on-line „Zawsze jest jakieś wyjście” umożliwia współpracę wielosektorową na rzecz pomocy dziecku i rodzinie. Ponadto, działa całodobowa bezpłatna infolinia, która jest skierowana do dzieci, młodzieży, nauczycieli i opiekunów. Możliwe jest także wsparcie on-line poprzez e-mail i czat dostępny na stronie www.liniadzieciom.pl. Porad i wsparcia udzielają doświadczeni konsultanci.

Ministra Edukacji i Nauki (VII.7037.242.2020 z 5 lutego 2021 r.) - w sprawie rozpatrywania przez sądy spraw dotyczących wypłaty dotacji oświatowych.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęło zawiadomienie o wszczęciu postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej Stowarzyszenia (sygn. SK 137/20). Skarga ta dotyczy niezgodności z Konstytucją przepisów art. 47 ustawy o finansowaniu zadań oświatowych, (dalej jako: u.f.z.o.) w powiązaniu z art. 53 § 2 oraz art. 3 § 2 pkt 4 ustawy - Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (dalej jako: p.p.s.a.). Podczas analizowania sprawy pojawiły się wątpliwości dotyczące stosowania przepisów prawa przez sądy. Ponadto, w ocenie Rzecznika problem wykracza poza zakres postępowania toczącego się przed TK.

Art. 47 u.f.z.o. stanowi, że czynności podejmowane przez organ dotujący, o którym mowa w art. 15-21, art. 25, art. 26, art. 28-32 i art. 40-41a, w celu ustalenia wysokości lub przekazania dotacji, o których mowa w art. 15-21, art. 25, art. 26, art. 28-32 i art. 40-41a, stanowią czynności z zakresu administracji publicznej, o których mowa w art. 3 § 2 pkt 4 ustawy - Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Według Skarżących wskazane przepisy prawa są niezgodne z Konstytucją, ponieważ nakazują liczyć bieg trzydziestodniowego terminu do wniesienia skargi do sądu administracyjnego na czynność organu w przedmiocie ustalenia dotacji oświatowej od dnia przekazania dotacji na rachunek bankowy beneficjenta, bez względu na termin doręczenia beneficjentowi pełnej informacji o sposobie wyliczenia podstawowej kwoty dotacji, co pozbawia Skarżącego gwarancji zapoznania się ze sposobem wyliczenia dotacji i możliwości skutecznego zaskarżenia tej czynności do sądu administracyjnego, prowadząc do naruszenia przepisów Konstytucji.

W toku badania sprawy pojawiły się istotne kwestie związane ze stosowaniem art. 47 u.f.z.o. przez sądy administracyjne. Z analizy orzecznictwa sądów administracyjnych wynika, że sądy te wielokrotnie wyrażały pogląd, że czynność polegająca na wypłacie określonej kwoty dotacji (art. 34 ust. 1 u.f.z.o.) nie należy do czynności wymienionych w art. 47 u.f.z.o., a zatem nie stanowi czynności z zakresu administracji publicznej, o których mowa w art. 3 § 2 pkt 4 p.p.s.a. Taka interpretacja prowadziła do odrzucania skarg na czynność wypłaty zaniżonej kwoty dotacji jako takich, które nie należą do właściwości sądów administracyjnych.

Istnieje pogląd, zgodnie z którym poprzez objęcie zakresem kontroli sądowoadministracyjnej nie tylko ustalenia przez organ wykonawczy jednostki samorządu terytorialnego kwoty dotacji podstawowej, lecz również indywidualnej wysokości dotacji na rzecz danej osoby prowadzącej szkołę lub placówkę, prawdopodobnie ostatecznie wykluczono prawo organu prowadzącego do dochodzenia ustalenia oraz wypłaty należnej dotacji na drodze postępowania cywilnego. Treść orzeczeń wskazuje jednak na

ograniczoną możliwość rozpatrzenia sprawy nieprawidłowej kwoty dotacji przez jakiegokolwiek sądy, a więc na pozbawienie obywateli prawa do sądu.

Z uwagi na powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o analizę przedstawionego problemu oraz zajęcie stanowiska.

**Sekretarz Stanu w Ministerstwie Funduszy i Polityki Regionalnej
(XI.815.1.2021 z 7 lutego 2021 r.) - w sprawie obowiązującego formularza o
wsparcie tłumacza języka migowego dla osoby głuchej.**

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich docierają skargi od osób głuchych dotyczące trudności z kierowaniem wniosków o zapewnienie dostępności, związanych ze stosowaniem ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (dalej jako: ustawa). Ustawa ta stanowi istotny krok w kierunku wdrożenia postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, jednak w toku jej dotychczasowego stosowania ujawniły się pewne wyzwania, które mogą ograniczać jej pozytywne skutki.

W art. 6 ustawy określono minimalne wymagania odnośnie dostępności. Jednym z nich jest zapewnienie, na wniosek osoby ze szczególnymi potrzebami, komunikacji z podmiotem publicznym w formie określonej we wniosku tej osoby. Osoby głuche wskazują, że na gruncie art. 6 ust. 3 lit. d ustawy podmioty publiczne przygotowały zróżnicowane wzory takiego wniosku. Stosowane formularze są przy tym niekiedy skomplikowane, co utrudnia samodzielne wypełnianie ich przez osoby głuche. Skarżący podkreślają też, że spora grupa osób głuchych zna słabo lub bardzo słabo język polski, co nie powinno jednak dyskryminować ich w korzystaniu z usług publicznych, a zwłaszcza utrudniać ubieganie się o przewidziane dla nich udogodnienia.

W tym kontekście Rzecznik zwrócił uwagę, że z dniem 6 września 2021 r., na podstawie art. 30 ustawy, będzie można złożyć wniosek o zapewnienie dostępności architektonicznej lub informacyjno-komunikacyjnej. Przed wejściem w życie tej regulacji warto rozważyć, jakie będą jej skutki, przede wszystkim czy obecnie występujące problemy zostaną rozwiązane, czy mogą jednak się nasilić. Zdaniem Rzecznika identyfikowane aktualnie trudności będą tożsame po wejściu w życie art. 30 ustawy, a zatem wskazane jest uprzednie przeanalizowanie możliwych rozwiązań jako środków zaradczych.

Wydaje się zatem, że istnieje potrzeba wypracowania wzoru wniosku, który pozwoliłby każdemu zainteresowanemu na wypełnianie według własnego uznania i – o ile to możliwe – samodzielnie. Dlatego też formularz powinien odpowiadać potrzebom osób z różnymi niepełnosprawnościami i nie może ograniczać się do formy pisemnej. Niezbędne jest więc też przygotowanie form alternatywnych odpowiadających różnym potrzebom wnioskodawców. Takim działaniem byłoby np. opracowanie wniosku w formie elektronicznej, który można byłoby wypełnić z pomocą wideo-tłumacza PJM, bądź przy pomocy czytnika ekranu przez osoby niewidome. W przekonaniu Rzecznika rekomendowane rozwiązanie służy skutecznej ochronie praw osób z

niepełnosprawnościami poprzez zapewnienie tej grupie osób szerszego dostępu do podmiotów publicznych, a tym samym w pełni realizuje cel ustawy.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o rozważenie przedstawionego zagadnienia oraz poinformowanie o zajęтым stanowisku.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Funduszy i Polityki Regionalnej w piśmie z 17 marca 2021 r. wyjaśnił, że kwestia wniosku, o którym mowa w art. 6 ust. 3 lit. d ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami była analizowana w Ministerstwie Funduszy i Polityki Regionalnej (MFiPR) jeszcze na etapie prac nad projektem ustawy. Zgodnie z założeniem jego celem było największe uproszczenie i odformalizowanie formy składania takiego wniosku, aby każdy kto tego potrzebuje mógł skorzystać z wygodnej formy komunikacji z podmiotem publicznym. Dlatego ani w ustawie, ani w działaniach pozalegisłacyjnych resort nie zaproponował wzoru wniosku – zakładając że może on przyjąć różną formę – adekwatnie do potrzeb osób go składających (np. wniosek złożony w formie nagrania w PJM). Aby wniosek taki mógł być w praktyce zrealizowany, konieczne jest jedynie podanie w nim danych kontaktowych do wnioskującego i treści wniosku, wskazującej na formę komunikacji o jaką dana osoba wnosi. Próba narzucenia jednolitej formy przedmiotowego wniosku byłaby zatem sprzeczna z ideą, jaka towarzyszyła utworzeniu tego przepisu. Należy więc uznać sygnalizowane w piśmie Rzecznika praktyki związane z formalizowaniem procedury zgłaszania potrzeby komunikacji z podmiotem w sposób dogodny dla osoby ze szczególnymi potrzebami za wynik indywidualnych decyzji danego podmiotu publicznego. Niemniej jednak, wychodząc naprzeciw przedstawionym w piśmie sytuacjom, MFiPR w trosce o zapewnienie zgodnej z intencją ustawodawcy metody postępowania przez podmioty publiczne opracuje szczegółowe wyjaśnienia w tym zakresie i opublikuje je na stronie Programu Dostępność Plus.

Prezesa Rady Ministrów (VII.715.13.2020 z 10 lutego 2021 r.) - w sprawie zwrotu kosztów odwoływanych masowych imprez sportowych.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi obywateli dotyczące odmowy zwrotu wpisowego za udział w imprezach sportowych, które miały odbyć się przed dniem 31 marca 2020 r. oraz skargi dotyczące odmowy zwrotu części wpisowego za udział w imprezach sportowych, które zostały odwołane po dniu 31 marca 2020 r.

Wprowadzenie w dniu 12 marca 2020 r. stanu zagrożenia epidemicznego na obszarze całego kraju oraz następcze środki prawne zastosowane przez Ministra Zdrowia oraz Radę Ministrów znacznie utrudniły funkcjonowanie większości polskich przedsiębiorstw, między innymi w branży sportowej, powodując niemożność wywiązania się z zaciągniętych zobowiązań względem dużej liczby poszkodowanych klientów.

Lawinowemu ogłaszaniu niewypłacalności przez organizatorów sportowych, a tym samym uniknięcia setek tysięcy poszkodowanych klientów miały zapobiec uregulowania zawarte w ustawie o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacjach kryzysowych (dalej jako: „ustawa covidowa”). Zaniepokojenie Rzecznika budzi jednak fakt, iż powyższa ustawa nie obejmuje swym zakresem imprez sportowych, które miały miejsce przed dniem jej wejścia w życie.

Zastrzeżenia budzi również to, iż ustawodawca w ww. ustawie całkowicie pominął organizatorów imprez sportowych w zapewnieniu im rozwiązań, chociażby takich jak wprowadzone w turystyce, tj. możliwości ubiegania się przez organizatorów imprez sportowych zwrotu środków pieniężnych za imprezy niezrealizowane z powodu wprowadzonych obostrzeń. Jednym z problemów, z jakim borykają się obecnie organizatorzy imprez sportowych jest utrata płynności finansowej, albowiem odwołanie imprez tuż przed ich realizacją, doprowadziło do tego, że organizatorzy ponieśli już znaczne koszty finansowe związane z ich przygotowywaniem.

W opinii Rzecznika przygotowany przez rząd pakiet rozwiązań powinien mieć na celu bezpośrednie wsparcie nie tylko dla przedsiębiorców z branży turystycznej, ale również dla organizatorów imprez sportowych, tak by mogli oni sprostać swoim zobowiązaniom względem swoich klientów, albowiem jest to warunek ich dalszego funkcjonowania. Brak regulacji zapewniających wsparcie dla organizatorów imprez sportowych może doprowadzić do upadłości firm, i w konsekwencji uniemożliwić uczestnikom dochodzenia roszczeń względem organizatorów.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik zwrócił się do Premiera z prośbą o zajęcie stanowiska w przedstawionych wyżej kwestiach.

Ministra Rozwoju, Pracy i Technologii (BPW.7040.2.2020 z 10 lutego 2021 r.) - w sprawie nieobjęcia prawem do świadczenia postojowego twórców i artystów.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, iż w świetle obowiązujących przepisów dotyczących świadczenia postojowego tj. ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, ustawodawca ograniczył krąg osób uprawnionych do świadczenia postojowego, nie obejmując nim twórców i artystów.

Oznacza to, iż osoby te, mimo dotknięcia skutkami pandemii w postaci spadku przychodów z tytułu wykonywanej działalności twórczej lub artystycznej, zostały wyłączone z uprawnień do świadczenia postojowego. Dzieje się tak, mimo iż znajdują się one w sytuacji podobnej do sytuacji osób prowadzących

pozarolniczą działalność gospodarczą na podstawie przepisów dotyczących przedsiębiorców.

W ocenie Rzecznika obowiązująca regulacja budzi wątpliwości z punktu widzenia konstytucyjnej zasady równości i wymaga podjęcia stosownej interwencji prawodawczej w kierunku objęcia uprawnieniami do świadczeń postojowych również twórców i artystów.

Uwzględniając powyższe Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej w piśmie z 25 lutego 2021 r. wyjaśnił, że na podstawie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych twórcy i artyści nie są osobami prowadzącymi pozarolniczą działalność na podstawie ustawy Prawo przedsiębiorców. Nie można także uznać, że na podstawie przepisów ubezpieczeniowych, osoby wykonujące działalność twórczą i artystyczną znajdują się w sytuacji podobnej do sytuacji osób prowadzących pozarolniczą działalność na podstawie przepisów dotyczących przedsiębiorców. Jak wynika wprost z art. 15zq-15zr specustawy o COVID-19 ustawodawca w sposób wyraźny ograniczył krąg osób uprawnionych do powyższego świadczenia, jak również przesłanki nabycia do niego prawa. Jednocześnie Sekretarz Stanu zauważył, że kwestie związane z ewentualnym uznaniem twórców i artystów za osoby prowadzące działalność na podstawie ustawy Prawo przedsiębiorców znajdują się poza gestią resortu rodziny i polityki społecznej. Wydaje się, że powinny być one rozstrzygane przez ministra właściwego ds. kultury, który to również oferował wsparcie finansowe dla podmiotów działających w szeroko rozumianej branży kultury.

Prezesa Rady Ministrów (XI.518.88.2020 z 13 lutego 2021 r.) - w sprawie potrzeby poprawy standardów ochrony przed przemocą seksualną.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę, że przestępstwa o charakterze seksualnym, w szczególności zgwałcenie, należą do najbardziej drastycznych form przemocy i naruszeń praw człowieka, które w nieproporcjonalnie większym stopniu dotyczą kobiety i dziewczęta. W związku z tym tego rodzaju przemoc wobec kobiet musi być uznana za motywowaną płcią i tym samym jedną z głównych przeszkód osiągnięcia rzeczywistej równości kobiet i mężczyzn. Normatywizacja tego zjawiska powinna przyczynić się do zmiany społecznej reakcji na nie. W przypadku zgwałcenia chodzi o zrozumienie, że ma ono miejsce zawsze, gdy brak jest pozytywnej, tj. świadomej, wolnej, autonomicznej i nieprzymuszonej zgody na zbliżenie. Doświadczenie tego rodzaju przemocy ze względu na płeć ogranicza, a niekiedy uniemożliwia korzystanie przez kobiety z pełni praw człowieka gwarantowanych tak Konstytucją, jak i wiążącymi Polskę aktami prawa międzynarodowego.

Przyjęta w polskim ustawodawstwie definicja zgwałcenia, a wraz z nim innych przestępstw seksualnych, o których mowa w art. 197 Kodeksu karnego (dalej jako: kk), jest wyrazem teorii wolności seksualnej, uwypuklającej

konieczność wyrażenia sprzeciwu wobec niechcianych zachowań seksualnych, nie zaś teorii autonomii seksualnej, która kładzie nacisk na konieczność wyrażenia świadomej zgody, wolnej od przymusu, strachu i dezorientacji. W opinii Rzecznika konieczne jest więc dostosowanie ustawowych znamion przestępstwa zgwałcenia do wiążących Polskę standardów międzynarodowych, stanowiących wyraz tej ostatniej, w tym w szczególności Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej.

Prawidłowa realizacja międzynarodowych standardów w celu zapewnienia właściwej ochrony praw ofiar przemocy seksualnej wymaga podjęcia działań przez polskiego ustawodawcę i przyjęcia definicji przestępstwa zgwałcenia bazującej na koncepcji zgody, a nie przymusu, jak czyni to kodeks karny, skuteczność ścigania tego przestępstwa zaś – kryminalizacji czynów seksualnych w oparciu o paradygmat dobrowolnej i świadomej zgody wyrażonej przez strony aktu seksualnego. Takie podejście koncentruje się na sprawcy przemocy seksualnej (ustaleniu, czy uzyskał zgodę partnera/partnerki), a nie ofierze (czy wyraziła sprzeciw).

Rzecznik zauważył, że właściwa realizacja prawnomiędzynarodowego obowiązku penalizacji i przeciwdziałania wszelkim formom przemocy seksualnej, w tym zgwałcenia, może być osiągnięta jedynie, gdy wysiłki ustawodawcze wsparte są prawidłowym działaniem organów ścigania, którego miernikiem pozostaje skuteczne ściganie i karanie wszelkich form gwałtu i nadużyć seksualnych, będące pozytywnym obowiązkiem państwa, wynikającym z art. 8 EKPCz, a także z art. 3 EKPCz. Jego realizacja wymaga także wyeliminowania stereotypowych wyobrażeń na temat zgwałcenia, w szczególności roli ofiary w jego popełnieniu. Właściwe zabezpieczenie praw osób pokrzywdzonych przemocą seksualną oraz realizacja prawnomiędzynarodowych zobowiązań Polski wymaga zatem nowelizacji prawa karnego, a w szczególności art. 197 kk.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Premiera z prośbą o przeanalizowanie podniesionego problemu definicyjnego oraz o rozważenie nowelizacji art. 197 § 1 kk.

Ministra Rozwoju, Pracy i Technologii (III.7040.126.2020 z 15 lutego 2021 r.) - w sprawie potrzeby zmiany przepisów regulujących katalog osób uprawnionych do dodatkowego świadczenia postojowego w związku z pandemią.

Rzecznik Praw Obywatelskich podniósł, że świadczenie postojowe pozostaje jednym z podstawowych instrumentów pomocowych dla przedsiębiorców poszkodowanych na skutek pandemii COVID-19. Zgodnie z podstawowym celem ustawodawstwa poświęconego pandemii jakim jest zwalczanie skutków, w tym społeczno – gospodarczych, COVID-19, świadczenie miało na celu wsparcie finansowe osób nie uzyskujących środków z innych źródeł. W szczególności warunkiem uzyskania świadczenia było niepodleganie

ubezpieceniom społecznym z innego tytułu, chyba że dana osoba podlega ubezpieczeniom emerytalnym i rentowym z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej.

Rzecznik wskazał, że wspólnicy spółek osobowych, jako osoby prowadzące pozarolniczą działalność w rozumieniu ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, nie są osobami prowadzącymi pozarolniczą działalność gospodarczą o której mowa w art. 8 ust. 6 pkt 1 tej ustawy, z uwagi na wymienienie ich w oddzielnym punkcie (pkt 4). Sposób sformułowania katalogu osób uprawnionych do świadczenia o którym mowa w art. 15zq ust. 1 pkt 1 zmienianej Tarczą antykryzysową 6.0 ustawy wyłącza te osoby z możliwości ubiegania się o uzyskanie pomocy, wobec niespełnienia przesłanki prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej zgodnie z art. 4 ustawy – Prawo przedsiębiorców lub innych przepisów szczególnych.

Rzecznik zauważył także, że w kontekście rozwiązania proponowanego w projekcie ustawy o zmianie ustawy o pracowniczych planach kapitałowych oraz ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych, rozpatrywanej w Senacie RP w ramach jego inicjatywy ustawodawczej, zarówno Minister Rozwoju, Pracy i Technologii, jak i Minister Rodziny i Polityki Społecznej oraz Zakład Ubezpieczeń Społecznych, w swoich opiniach nie odnieśli się do zaproponowanego w art. 2 pkt 5 rozszerzenia katalogu beneficjentów świadczeń postojowych o wspólników jednoosobowych spółek z ograniczoną odpowiedzialnością, spółek jawnych, spółek komandytowych oraz spółek partnerskich.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Premiera z wnioskiem o rozważanie zmiany przepisów specustawy o COVID-19 w kierunku umożliwiającej uzyskania wsparcia na podstawie obecnych (z Tarczy antykryzysowej 6.0 lub 7.0) lub przyszłych instrumentów pomocowych przez osoby nieuwzględnione do tej pory przez przepisy ustawy – Prawo przedsiębiorców lub inne ustawy szczególne.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej w piśmie z 4 marca 2021 r. wyjaśnił, że w jego opinii rozwiązanie, które uznaje za osoby prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą wspólnika jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, spółki jawnej, komandytowej albo partnerskiej jest niewłaściwe, ponieważ działalność tę prowadzi spółka, a nie jej wspólnicy. W opinii resortu ustawodawca w sposób wyraźny ograniczył krąg osób uprawnionych do przedmiotowego świadczenia oraz przesłanki nabycia do niego prawa. Roszczenie osoby uprawnionej wynika wprost z art. 15zq-15zr specustawy o COVID-19. Ponadto resort wskazał, że opłacanie składek przez wspólników spółek „sami za siebie” nie oznacza, że są oni traktowani jako osoby prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą i nie kreuje prawa do świadczenia postojowego, ponieważ jego konstrukcja nie jest oparta na przepisach ubezpieczeń społecznych. Ewentualne przyznanie wspólnikom

spółek statusu przedsiębiorcy powinno być rozpatrywane na gruncie przepisów Prawa przedsiębiorców oraz Kodeksu Spółek Handlowych. Sekretarz Stanu podkreślił również, że nagłe zróżnicowanie prawa do dodatkowego świadczenia postojowego, jednorazowego dodatkowego świadczenia postojowego (z tzw. tarczy 6.0) oraz ponownego świadczenia postojowego (z tzw. tarczy 7.0) poprzez rozszerzenie kręgu osób uprawnionych o współników spółek stałoby w sprzeczności z zasadą pewności prawa.

Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (IX.517.532.2019 z 15 lutego 2021 r.) - w sprawie opieki medycznej w jednostkach penitencjarnych.

Opieka medyczna sprawowana wobec osób pozbawionych wolności, przebywających w jednostkach penitencjarnych jest przedmiotem zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich od wielu lat. Szczególna uwaga pracowników Biura RPO poświęcona jest monitorowaniu sytuacji osób ciężko chorych, będących w stanie terminalnym.

Rzecznik przypomniał, że w ramach przeprowadzonych w 2019 r. na terenie zakładów karnych i aresztów śledczych badań, wyodrębniono trzy grupy osadzonych wymagających szczególnej opieki: chorzy w stanie terminalnym (grupa I), chorzy, którzy wymagają dalszego specjalistycznego leczenia, a więzienna służba zdrowia nie jest w stanie zapewnić im odpowiednich świadczeń medycznych (grupa II) oraz osoby z głębokim zespołem otępiennym, których stan zdrowia uniemożliwia osiągnięcie celów kary (grupa III).

Rzecznik podkreślił, iż dyrektorzy jednostek penitencjarnych powinni zwiększyć aktywność w kierowaniu do sądów penitencjarnych wniosków o udzielenie skazanemu przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności. Zgodnie z art. 153 § 1 k.k.w. w zw. z art. 150 § 1 k.k.w., ciężka choroba uniemożliwiająca wykonanie kary jest bowiem przesłanką do obligatoryjnego udzielenia przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności.

Rzecznik ponownie zaapelował także o zwiększenie aktywności dyrektorów jednostek penitencjarnych w zakresie informowania sądów karnych o ciężkim stanie zdrowia skazanego, co może być przesłanką do podjęcia z urzędu procedury o umorzenie albo zawieszenie postępowania wykonawczego, stosownie do treści art. 15 k.k.w. Należy podkreślić, że wobec osób w stanie terminalnym, cel izolacyjno-zabezpieczający musi ustąpić miejsca na rzecz wyrażonej w art. 4 k.k.w. zasady humanitarnego traktowania i przekonania o braku celowości kontynuowania pozbawienia wolności w świetle stanu zdrowia skazanego.

Aktualnie prowadzone w Biurze RPO działania skoncentrowane są na analizie przypadków zgonów osadzonych, które miały miejsce w szpitalach więziennych w okresie od 1 stycznia 2018 r. do 30 czerwca 2020 r. Znaczące jest, iż w ocenie niezależnego eksperta, każdy z badanych przypadków kwalifikował się do obligatoryjnego udzielenia przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności w myśl art. 153 § 1 k.k.w. w związku z art. 150 § 1 k.k.w.,

a w przypadku tymczasowo aresztowanego do uchylecia aresztu ze względów humanitarnych.

W przypadku osób ciężko chorych istotne jest również zwrócenie uwagi czy w trakcie pobytu w izolacji więziennej przebywają oni w odpowiednich warunkach. Indywidualne przypadki osób ciężko chorych pokazują, że w sytuacji, w której osoby te umieszczane są w zwykłych oddziałach mieszkalnych, nie mają zapewnionej właściwej opieki. Niedopuszczalne jest, by ciężar odpowiedzialności za chorego spoczywał na współwięźniach. Stałą opiekę nad chorym pacjentem powinien sprawować personel medyczny. Wychowawcy i psychologowie powinni natomiast łagodzić cierpienia psychiczne ciężko chorego więźnia. Tymczasem, analiza treści notatek wychowawców i psychologów z rozmów ze skazanymi uwidacznia problem braku przygotowania kadry penitencjarnej do pracy z osobami ciężko chorymi.

Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Generalnego SW z prośbą o przeprowadzenie zapowiadanych wcześniej badań sytuacji osób, o których mowa w niniejszym wystąpieniu, oraz powiadomienie o ich wynikach.

Zastępca Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w piśmie z 9 marca 2021 r. wskazał, iż zapewnienie bezpieczeństwa osobom przebywającym w jednostkach penitencjarnych to jedno z podstawowych zadań Służby Więziennej. Szczególnej uwagi administracji więziennej wymagają osadzeni terminalnie chorzy, zwłaszcza w zakresie zapewnienia właściwej opieki zdrowotnej. Po zapoznaniu się z umieszczoną na stronie RPO analizą 10 przypadków zgonów osadzonych w jednostkach penitencjarnych, jak również po przeprowadzeniu ponownej analizy postępowań zgonowych prowadzonych przez OISW i dokumentacji medycznej Zastępca Dyrektora Generalnego SW poinformował, że przedmiotowa analiza w zakresie sensu stricto przypadków medycznych jest zbieżna z ustaleniami poczynionymi przez Biuro. Biuro podziela stanowiska zespołów okręgowych inspektoratów Służby Więziennej, które nie stwierdziły nieprawidłowości w czasie i przez zdarzeniem. Osadzeni mieli zapewnioną opiekę medyczną, zaś zgony opisanych przez Rzecznika pacjentów związane były z chorobą terminalną, często nowotworową, w której rokowanie co do życia i poprawy zdrowia jest negatywne, niezależnie od systemów opieki zdrowotnej, nie tylko na terenie RP, jak również faktu czy dotyczy osób pozbawionych wolności czy też pozostałych obywateli. Stwierdzane wątpliwości, znajdujące odzwierciedlenie w materiałach postępowania oraz w dokumentacji medycznej, wskazują na transparentne działanie Służby Więziennej, jednak ze względu na charakter schorzeń i ich stan zaawansowania, nie miały wpływu na ostateczne rokowanie pacjentów, które w każdym z analizowanych przypadków było jednoznacznie niepomyślne.

Ministra Zdrowia (V.7018.59.2021 z 17 lutego 2021 r.) - w sprawie szczepień przeciwko COVID-19 dla osób w kryzysie bezdomności i pracowników placówek dla bezdomnych.

Bezdomność jest uznawana za najdotkliwszą formę wykluczenia społecznego, gdyż wiąże się nie tylko z brakiem miejsca do zamieszkania, ale prowadzi także do niemożności prawidłowego funkcjonowania w społeczeństwie przez osoby dotknięte tym zjawiskiem oraz ich społecznej stygmatyzacji. Przeciwdziałanie samemu zjawisku bezdomności znajduje się wśród priorytetów Rzecznika Praw Obywatelskich i należy do najważniejszych zadań ciążących na władzy publicznej, o czym świadczy szereg norm odnoszących się do tej problematyki zawartych m.in. w art. 75 Konstytucji czy art. 25 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka.

Z uwagi na powyższe, ale także wobec wprowadzenia od dnia 20 marca 2020 r. do odwołania stanu epidemii w związku zakażeniami wirusem SARS-CoV-2 sytuacja osób w kryzysie bezdomności i osób bezpośrednio zaangażowanych w ich wspieranie jest przedmiotem szczególnej troski Rzecznika.

Pierwszym z problemów, który wymaga pilnego wyjaśnienia jest kwestia niejasności oraz braku jednoznacznej interpretacji zapisów Narodowego Programu Szczepień przeciw COVID-19. Niejasność ta dotyczy użytego w programie (tj. w Etapie I programu) sformułowania „pensjonariusze domów pomocy społecznej oraz zakładów opiekuńczo-leczniczych, pielęgnacyjno-opiekuńczych i innych miejsc stacjonarnego pobytu”. Powyższe wymaga jednoznacznego potwierdzenia, że pod pojęciem „innych miejsc stacjonarnego pobytu” mieszczą się także placówki dla osób bezdomnych opisane w art. 48a ustawy o pomocy społecznej, tj. ogrzewalnie, noclegownie, schroniska dla osób bezdomnych oraz schroniska dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi, a także inne placówki pomocy społecznej, z których korzystają osoby w kryzysie bezdomności – m.in. domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, ośrodki interwencji kryzysowej i specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie.

Rzecznik wskazał, że placówki dla osób bezdomnych są obciążone bardzo wysokim ryzykiem wystąpienia ognisk koronawirusa. To w pełni kwalifikuje je do objęcia szczególnym priorytetem w dostępie do szczepień na równi z domami pomocy społecznej w oparciu o obecne zapisy Narodowego Programu Szczepień. Niestety wobec braku jednoznacznych wytycznych dotyczących tej właśnie grupy obywateli, w praktyce wskazane osoby nie są obecnie kwalifikowane do szczepień.

Drugim bardzo ważnym problemem jest kwestia objęcia wszystkich osób udzielających wsparcia osobom bezdomnym – tak w placówkach różnego typu, jak i w przestrzeni publicznej – szczepieniami w ramach grupy „0”. Przytłaczająca większość placówek dla osób bezdomnych prowadzona jest bowiem przez organizacje pozarządowe i inne podmioty niepubliczne, o personelu których Narodowy Program Szczepień przeciwko COVID-19 nie wspomina w ogóle.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o pilne zajęcie stanowiska w podnoszonej sprawie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 24 lutego 2021 r. wskazała, że „Narodowy Program Szczepień przeciw COVID-19” został podzielony na 4 etapy. Podział ten został dokonany w oparciu o ocenę ryzyka narażenia na zakażenie, poważnego zachorowania i śmierci, ryzyka społeczno-ekonomicznego oraz ryzyka transmisji. Decyzje odnoszące się do poszczególnych etapów szczepień oraz zakwalifikowanych do nich grup zostały wypracowane w wyniku szerokich konsultacji. Resort wyraził stanowisko, że do etapu I szczepień uprawnieni są pensjonariusze placówek zarejestrowanych u wojewodów, w których przebywają m.in. pensjonariusze schronisk dla osób w kryzysie bezdomności (schroniska dla osób bezdomnych, schroniska dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi). Do katalogu jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, których pracownicy uprawnieni są do szczepień na etapie 0 zaliczyć można z kolei ośrodki pomocy społecznej, ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, schroniska dla osób bezdomnych, ośrodki interwencji kryzysowej. Podsekretarz Stanu zapewniła, że Ministerstwo Zdrowia podejmuje starania na rzecz zaszczepienia możliwie najliczniejszej grupy osób w jak najkrótszym terminie.

Ministra Zdrowia (V.7013.63.2014 z 22 lutego 2021 r.) - w sprawie działań systemowych dotyczących chorób rzadkich.

Rzecznik Praw Obywatelskich od wielu lat sygnalizuje konieczność podjęcia działań systemowych dotyczących chorób rzadkich. W szczególności Rzecznik podkreśla potrzebę przyjęcia Narodowego Planu dla Chorób Rzadkich, zgodnie z zaleceniami Rady Unii Europejskiej z dnia 8 czerwca 2009 r. w sprawie działań w dziedzinie chorób rzadkich. Rada Unii Europejskiej zaleciła państwom członkowskim m.in. jak najszybsze – nie później niż przed końcem 2013 r. – opracowanie i przyjęcie planu lub strategii ukierunkowanej na podjęcie konkretnych działań w dziedzinie chorób rzadkich w ramach ich systemów zdrowotnych i socjalnych. Konkretnie zobowiązania w tej materii na państwa członkowskie nałożyła też dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/24/UE z 9 marca 2011 r. w sprawie stosowania praw pacjentów w transgranicznej opiece zdrowotnej.

Pomimo jednak wzmożonej korespondencji prowadzonej od 2013 r. w tym temacie Rzecznik nie otrzymał dotychczas informacji o konkretnych rezultatach i efektach działań podejmowanych przez Ministra Zdrowia. W ostatniej odpowiedzi udzielonej przez Ministra w przedmiotowej sprawie wskazano, iż podjęto prace nad Narodowym Planem dla Chorób Rzadkich, które zakończyły się wypracowaniem ogólnych założeń takich jak poszerzenie dostępności do wczesnej diagnostyki, terapii na najwyższym poziomie, rehabilitacji i opieki po przebytej chorobie. Ponadto, zgodnie z zarządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 2

marca 2020 r. został powołany Zespół ds. opracowania szczegółowych rozwiązań istotnych w obszarze chorób rzadkich. Prace Zespołu miały trwać do 30 czerwca 2020 r. Należy jednak zauważyć, że do chwili obecnej brak jest publicznej szczegółowej informacji o efektach pracy Zespołu i o wypracowanych rekomendacjach.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska w podnoszonej sprawie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 10 marca 2021 r. poinformował, że 26 lutego 2021 r. został przekazany do Kancelarii Prezesa Rady Ministrów projekt uchwały Rady Ministrów w sprawie przyjęcia dokumentu Plan dla Chorób Rzadkich, celem wprowadzenia go do Wykazu prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów. Dodatkowo, w ramach pre-konsultacji na stronie Ministerstwa Zdrowia został udostępniony projekt uchwały Rady Ministrów w sprawie przyjęcia dokumentu Plan dla Chorób Rzadkich. Uwagi do przedmiotowego dokumentu można zgłaszać w terminie do dnia 7 marca 2021 r.

Ministra Edukacji i Nauki (VII.7033.4.2021 z 24 lutego 2021 r.) - w sprawie zasad przyznawania świadczeń pomocy materialnej dla studentów.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi dotyczące zasad przyznawania świadczeń pomocy materialnej dla studentów.

Zgodnie z art. 93 ust. 2 pkt 1 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (dalej jako: PSWN), stypendium socjalne, stypendium dla osób niepełnosprawnych, zapomoga, stypendium rektora oraz stypendium ministra przysługują na studiach pierwszego stopnia, studiach drugiego stopnia i jednolitych studiach magisterskich, jednak nie dłużej niż przez okres 6 lat. Przedmiotem kontrowersji jest rozumienie wprowadzonego w tym przepisie ograniczenia czasowego w zakresie możliwości pobierania świadczeń pomocy materialnej.

Z jednej strony w uzasadnieniu do projektu ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym wskazano, że „[r]ealizując cel wynikający z art. 70 ust. 4 Konstytucji, w projekcie ustawy zawarto regulacje pozwalające na pobieranie stypendiów i zapomóg do momentu uzyskania wykształcenia wyższego, ale nie dłużej niż przez 6 lat”. Z powyższego wynika, że okres 6 lat dotyczy czasu faktycznego pobierania świadczeń pomocy materialnej, nie zaś możliwości ubiegania się przez studenta o taką pomoc. Z drugiej strony ze stanowiska Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 lutego 2019 r. wynika przeciwna konkluzja. W stanowisku tym czytamy, że „[w] opinii Ministerstwa, omawiany artykuł określa łączny okres (nieprzekraczający 6 lat), w którym danej osobie przysługuje możliwość ubiegania się o świadczenia w ramach studiów – niezależnie od ich rodzaju i długości trwania, jak też uczelni, na których są

odbywane. Tym samym dla biegu tego terminu nie ma znaczenia, czy student występuje o świadczenia oraz czy je pobiera”.

Powyższe stanowisko miało decydujący wpływ na praktykę przyznawania świadczeń pomocy materialnej w uczelniach. Obecnie uczelnie interpretując wynikające z art. 93 ust. 2 pkt 1 PSWN ograniczenie czasowe przyjmują, że okres 6 lat związany jest jedynie z faktem posiadania statusu studenta, co jest warunkiem koniecznym, choć niewystarczającym dla uzyskania świadczeń pomocy materialnej. Studenci, nie zgadzając się z taką wykładnią przepisów, składają skargi na decyzje w przedmiocie odmowy przyznania świadczenia pomocy materialnej do sądów administracyjnych.

Sądy zaś zwracają uwagę, że żadna z regulacji zawartych w art. 93 i 94 PSWN nie wiąże prawa do stypendium z nadmiernie długim okresem studiowania, który może być spowodowany nie tylko nieprzykładaniem się do nauki, lecz sytuacją zdrowotną, losową czy ekonomiczną. Ponadto sądy wskazują, że nieuprawnione jest odwoływanie się w procesie wykładni art. 93 ust. 2 pkt 1 PSWN do poglądów orzecznictwa wypracowanych na tle stosowania uprzednio obowiązującego art. 184 ust. 5 ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym, wprowadzającego również czasowe ograniczenia pobierania stypendium, z uwagi na odmienne brzmienie tych przepisów.

Rzecznik podkreślił, że negatywne konsekwencje odmiennych interpretacji art. 93 ust. 2 pkt 1 PSWN ponoszą studenci. Z uwagi na długotrwałość postępowań przed sądami administracyjnymi może się okazać, że niektórzy z nich ukończą studia zanim uzyskają prawomocne orzeczenie w swojej sprawie. Tymczasem dla niektórych studentów uzyskanie wsparcia materialnego o charakterze socjalnym ma podstawowe znaczenie w perspektywie możliwości kontynuowania studiów.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o przedstawienie stanowiska w niniejszej sprawie.

Minister Edukacji i Nauki w piśmie z 18 marca 2021 r. poinformował, że w ocenie resortu edukacji i nauki nie jest zasadne finansowe wspieranie ze środków publicznych kształcenia trwającego dłużej niż standardowy okres studiów, niezbędny do uzyskania wykształcenia wyższego. Terminowa realizacja procesu kształcenia przez studenta ma istotne znaczenie także z punktu widzenia finansów publicznych, szczególnie w przypadku kształcenia na studiach stacjonarnych w uczelniach publicznych, które są bezpłatne dla studentów, zaś ciężar ich finansowania spoczywa solidarnie na podatnikach. Tymczasem interpretacja części wojewódzkich sądów administracyjnych dotycząca okresu przysługiwania świadczeń pozwala na dalsze wspieranie studentów, którzy przedłużają okres studiowania, poprzez rozpoczęcie studiów i rezygnowanie z ich ukończenia, a następnie podejmowanie studiów na innych kierunkach. Może to generować zarzuty nierównego traktowania obywateli i naruszenia zasady sprawiedliwości społecznej w stosunku do studentów, którzy są w stanie zdobyć wykształcenie wyższe w okresie 6 lat.

Jednocześnie Minister wskazał, że w związku z wątpliwościami dotyczącymi stosowania art. 93 ust. 2 pkt 1 ustawy – *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* z uwagi na ogólną jego redakcję przyjętą przez ustawodawcę, resort szkolnictwa wyższego i nauki przygotował propozycję zmiany do ww. ustawy polegającej na doprecyzowaniu omawianego przepisu w kierunku powiązania okresu przysługiwania świadczeń z okresem studiowania, w tym także z uwzględnieniem postulatów środowiska akademickiego, w szczególności reprezentantów środowiska uczelni medycznych.

Ministra Rozwoju, Pracy i Technologii (IV.7212.3.2020 z 25 lutego 2021 r.) - w sprawie funkcjonowania spółdzielni mieszkaniowych w czasie pandemii.

W toku dotychczasowej korespondencji w przedmiotowym zakresie Ministerstwo Rozwoju poinformowało Rzecznika Praw Obywatelskich, że dostrzega problem braku przepisów, umożliwiających organizację walnych zgromadzeń członków w spółdzielniach mieszkaniowych, w okresie stanu epidemii i zagrożenia epidemicznego. Istotnie, z uwagi na przedłużający się stan epidemii i związaną z tym niemożność przeprowadzenia walnych zgromadzeń w spółdzielniach mieszkaniowych, nie jest możliwe podejmowanie uchwał w sprawach zastrzeżonych do właściwości walnego zgromadzenia, istotnych dla sprawnego funkcjonowania spółdzielni. Ministerstwo Rozwoju wskazało, że podejmowane są działania mające na celu rozwiązanie tego problemu na poziomie ustawy. Niestety, pomimo upływu prawie pięciu miesięcy, zagadnienie to nie zostało rozwiązane; w szczególności zaś nie zostały uchwalone żadne przepisy prawa w tym zakresie.

Z dużym zaskoczeniem Rzecznik przyjął natomiast informację przekazaną na łamach jednego z dzienników, iż Ministerstwo Rozwoju Pracy i Technologii przygotowało interpretację przepisów w tej sprawie. „Wynika z niej, że art. 36 prawa spółdzielczego jest przepisem szczególnym, stosuje się go wyłącznie w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego lub stanu pandemii. Według Ministerstwa Rozwoju brakuje obecnie w ustawie o spółdzielniach mieszkaniowych przepisów dotyczących wprost podejmowania uchwał w czasie epidemii. A skoro tak, to w zakresie nieuregulowanym w tej ustawie stosuje się prawo spółdzielcze, czyli art. 36.”

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił uwagę, że w świetle art. 87 ust. 1 Konstytucji źródłami powszechnie obowiązującego prawa Rzeczypospolitej Polskiej są: Konstytucja, ustawy, ratyfikowane umowy międzynarodowe oraz rozporządzenia. Natomiast sędziowie przy sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości podlegają tylko Konstytucji oraz ustawom (art. 178 ust. 1 Konstytucji). Uznać należy zatem, że przedstawiona przez Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii „interpretacja”, nie dość, że jest całkowicie sprzeczna z dotychczasowym stanowiskiem resortu odpowiedzialnego za mieszkalnictwo i nie stoi za nią żadna pogłębiona analiza prawna, to nie ma

żadnej mocy wiążącej, w związku z czym jej walor praktyczny – wobec braku jednoznacznych regulacji stanowiących źródło obowiązującego prawa - jest bardzo wątpliwy.

Rzecznik nadal stoi na stanowisku, że rozwiązanie patowej sytuacji, w jakiej znalazły się spółdzielnie mieszkaniowe z uwagi na przedłużający się stan epidemii, wymaga pilnego podjęcia działań w kierunku wprowadzenia stosownych rozwiązań dla tych spółdzielni na poziomie mieszkaniowym. Braku jednoznacznych regulacji prawnych nie mogą zastąpić żadne „wytyczne” prezentowane przez resort Rozwoju, Pracy i Technologii.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o pilne podjęcie przez resort prac legislacyjnych i przygotowanie ustawowych rozwiązań pozwalających na organizację walnych zgromadzeń w spółdzielniach mieszkaniowych w okresie stanu pandemii.

Minister Rodziny i Polityki Społecznej (VII.7021.1.2016 z 25 lutego 2021 r.) - w sprawie ratyfikacji III Protokołu fakultatywnego do Konwencji o Prawach Dziecka.

Rzecznik Praw Obywatelskich wielokrotnie zwracał uwagę właściwym organom na potrzebę ratyfikacji III Protokołu fakultatywnego do Konwencji o Prawach Dziecka w sprawie procedury składania zawiadomień. Pomimo podpisania Protokołu przez Polskę w dniu 30 września 2013 r., dotychczas nie nastąpiła jego ratyfikacja. Brak międzynarodowego organu kontrolnego, który może dokonać sprawdzenia przestrzegania i prawidłowego interpretowania Konwencji uniemożliwia w pełni korzystanie z praw gwarantowanych w Konwencji Praw Dziecka.

Rzecznik przypomniał, iż Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, jako organ właściwy w sprawie realizacji postanowień Konwencji o Prawach Dziecka w 2016 r. poinformowała, że obecnie Polska nie planuje przystąpienia do tej umowy międzynarodowej. Rzecznik wskazał jednak na istotne zmiany, jakie zaszły od 2016 r. Co również ważne, aktualnie liczba sygnatariuszy protokołu wynosi 52 (w tym jest Polska), zaś liczba państw będących stroną protokołu wzrosła do 46 (w 2016 r. było ich 29). Rzecznik odnosząc się do zastrzeżeń Ministerstwa podkreślił, że dzieci są podmiotami praw, a nie tylko przedmiotem ochrony gwarantowanej przez Konwencję. Są beneficjentami wszystkich praw człowieka i podmiotami, które ze względu na swoje cechy szczególne podlegają przepisom szczególnym.

RPO zwrócił także uwagę, że w swojej działalności wielokrotnie stawał w obronie praw dziecka wskazując na standardy wynikające z Konwencji praw dziecka m.in. na wolność wyrażania poglądów, na prawo adoptowanych dzieci do zachowania tożsamości, na stosowanie przepisów dotyczących transkrypcji aktu urodzenia dziecka, na zasadę równego dostępu do edukacji, potrzebę pomocy psychicznej dzieci i młodzieży w szkołach. W ocenie Rzecznika należy

uznać, że skoro dzieci mają prawa człowieka zagwarantowane w akcie rangi międzynarodowej, to powinny mieć też możliwość ich dochodzenia.

Należy przy tym zauważyć, że Komitet Praw Dziecka ONZ w zaleceniach z 2015 r. będących efektem rozpatrzenia trzeciego i czwartego sprawozdania Polski zalecał, by Polska ratyfikowała Protokół Dodatkowy do Konwencji o Prawach Dziecka dotyczący rozpoznawania skarg, aby lepiej wypełniać prawa dzieci. Do ratyfikacji protokołów dodatkowych do Konwencji Praw Dziecka wezwał także Parlament Europejski.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o przedstawienie aktualnego stanowiska w niniejszej sprawie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej w piśmie z 31 marca 2021 r. podkreśliła, że nieprzystąpienie przez Polskę do procedury skarg indywidualnych nie oznacza braku kontroli wykonywania Konwencji o prawach dziecka. Podstawowe znaczenie dla oceny przestrzegania postanowień konwencji ma bowiem procedura kontroli sprawowana przez Komitet Praw Dziecka, w oparciu o okresowe sprawozdania krajowe. Ostatnie takie sprawozdanie Polska przedłożyła komitetowi w 2020 r., na rok bieżący zaplanowane jest spotkanie delegacji polskiej z komitetem w sprawie tego sprawozdania. Obecnie spośród spraw oczekujących na rozpatrzenie, wskazanych na stronie internetowej Komitetu Praw Dziecka: 5 dotyczy prawa rodzinnego, 1 karania cielesnego, 3 odpowiedzialności karnej lub procedury karnej, 5 zmian klimatycznych. Po ich rozpatrzeniu resort dokona analizy tendencji oceny skarg i interpretacji konwencji przez Komitet Praw Dziecka, a co za tym idzie analizy funkcjonowania procedury skarg indywidualnych w ramach Konwencji o prawach dziecka.

Pełnomocnik Rządu ds. Równego Traktowania (XI.518.1.2019 z 25 lutego 2021 r.) - w sprawie działań na rzecz ochrony przed przemocą domową.

Rzecznik Praw Obywatelskich wielokrotnie zwracał uwagę na problematykę przemocy domowej. Nie ma wątpliwości, że stanowi ona naruszenie podstawowych praw i wolności człowieka, a zapewnienie pomocy wszystkim osobom jej doświadczającym jest pozytywnym zobowiązaniem władzy publicznej, wynikającym z szeregu aktów prawa międzynarodowego ratyfikowanych przez Polskę, m.in. Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

Według danych statystycznych zdecydowaną większość osób dotkniętych przemocą w rodzinie stanowią kobiety. Skala tej przemocy potwierdza, iż przemoc w rodzinie jest zjawiskiem motywowanym płcią. Prawidłowe wykonanie ciężących na Rządzie RP zobowiązań wymaga, w ocenie Rzecznika, m.in. pilnego zakończenia prac i przyjęcia Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Z tego względu RPO zwrócił uwagę na nieprawidłowości implikowane brakiem aktualnego krajowego programu na

rzecz przeciwdziałania przemocy domowej oraz projektowanym kształtem tego programu.

Jedną z takich nieprawidłowości jest niepełny zakres działań. Należy wskazać, że projekt Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2021 koncentruje się jedynie na zagadnieniu przemocy w bliskich związkach. Powoduje to nieuwzględnianie szerszej perspektywy analizowanego zjawiska. Rzecznik ponowił zatem rekomendację opracowania kompleksowej strategii przeciwdziałania przemocy ze względu na płeć, odnoszącej się do wszystkich jej przejawów w sferze publicznej i prywatnej oraz uwzględniającej specyficzne uwarunkowania różnych grup kobiet (kobiet z niepełnosprawnościami, starszych, migrantek).

Kolejną nieprawidłowość stanowi brak aktualnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Rzecznik jest zaniepokojony faktem, że mimo zakończenia Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie przyjętego na lata 2014-2020, program mający stanowić jego kontynuację nadal nie został przyjęty. Rzecznik wskazał, że pilne zakończenie prac nad nowym Programem jest kluczowe, również ze względu na jego roczny okres obowiązywania. Rzecznik zauważył ponadto, że przyjęcie tak krótkiej perspektywy może budzić uzasadnione wątpliwości.

RPO z zaniepokojeniem przyjął także informacje o braku transparentności w przebiegu procesu wyboru członków Zespołu Monitorującego do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie IV kadencji. Brak w aktualnym składzie Zespołu osób o wiedzy i doświadczeniu eksperckim z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej wymaga podania do publicznej wiadomości uzasadnienia wyboru członków Zespołu z uwzględnieniem stopnia realizacji przez nich kryteriów stawianych kandydatom. Od odpowiednich kompetencji osób wchodzących w skład organu zależy bowiem efektywność prac Zespołu.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Pełnomocnik Rządu ds. Równego Traktowania z prośbą o ustosunkowanie się do przedstawionych uwag oraz podjęcie odpowiednich działań realizujących wskazane rekomendacje.

Prezesa Rady Ministrów (XI.503.2.2016 z 25 lutego 2021 r.) w sprawie edukacji osób starszych.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę, iż pośród licznych wyzwań pandemia COVID-19 spowodowała także koncentrację na podstawowych potrzebach i prawach osób starszych, a rozwijająca się debata społeczności międzynarodowej na temat praw człowieka osób starszych uzasadnia odniesienie się do tego tematu. Od 2010 r. debata ta rozwijana jest przede wszystkim na forum Grupy Roboczej ONZ ds. Starzenia się. Polska jest równorzędnym partnerem w tej dyskusji, wobec czego Rzecznik przedstawił uwagi dotyczące tematu, który będzie przedmiotem dyskusji na 11. Sesji

OEWGA w dniach 29 marca – 1 kwietnia 2021 r., a mianowicie prawa do edukacji osób starszych oraz jego realizacji w praktyce.

RPO podkreślił, że Polska może z powodzeniem przedstawiać sukcesy swoich obywateli na tym polu, chociażby wskazując na rozwój Uniwersytetów Trzeciego Wieku. Warto również zaprezentować polityki publiczne oraz programy rządowe, które ten rozwój wspierają. Niemniej ważnym wkładem Polski w debatę na poziomie globalnym byłoby zaproponowanie wspólnych celów w tym obszarze. W przekonaniu Rzecznika takim celem jest upowszechnienie zrozumienia wagi i znaczenia edukacji w starszym wieku oraz uzyskanie większej spójności działań w powszechnej polityce edukacyjnej wobec osób starszych.

Wśród celów zrównoważonego rozwoju ONZ, cel 4. postuluje zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie. Punkt ten nie wspomina jednak o osobach starszych. Tymczasem osoby starsze chcą się uczyć i mają specyficzne potrzeby co do zakresu i sposobu tej nauki. Jednak oprócz przeszkód wynikających z ogólnej dostępności edukacji, dodatkową barierę stanowią funkcjonujące stereotypy.

RPO poddał analizie obowiązujące w Polsce przepisy pod kątem zapewnienia osobom starszym prawa do edukacji. Wynik tej analizy nie jest zadowalający. Konstytucja w art. 70 gwarantuje każdemu prawo do nauki oraz powszechny i równy dostęp obywateli do wykształcenia. Formalnie nie ma ograniczeń wiekowych w zakresie możliwości edukacji, brakuje jednak systemowego podejścia do kształcenia osób starszych. Ponadto, ustawodawca nie ustanowił środków ochrony prawnej przed dyskryminacją ze względu na wiek w dostępie do oświaty i szkolnictwa wyższego. RPO przeprowadził również analizę dokumentów i polityk rządowych dotyczących sytuacji osób starszych. Problemy, jakie zaobserwował Rzecznik zostały szczegółowo przedstawione Premierowi w wystąpieniu.

Wskazane luki w prawie oraz braki w praktycznej realizacji polityki senioralnej na poziomie krajowym w zakresie edukacji, skłoniły RPO do postawienia kolejnych wniosków i postulatów odnoszących się do działań rządu na rzecz osób starszych. W opinii Rzecznika prawo do edukacji osób starszych nie jest traktowane na równi z innymi grupami wiekowymi. Ponadto, brak jest ogólnie dostępnej oferty edukacyjnej, co przyczynia się do wykluczania, dyskryminacji i autodyskryminacji seniorów i senierek. Co istotne, działania rządu i samorządu nie mają charakteru systemowego, są na ogół działaniami o charakterze projektowym, o ograniczonych ramach czasowych.

Zdaniem Rzecznika konieczne jest zaangażowanie Polski na rzecz opracowania i przyjęcia Konwencji o prawach osób starszych obejmującej również prawo do edukacji. Przyjęcie konwencji oznaczałoby bowiem świadomości i doprecyzowanie zobowiązań państwa w tym obszarze. Zasadne wydaje się również wprowadzenie w prawie oświatowym zadania poświęconego edukacji osób starszych, tak aby umożliwić w praktyce realizację

prawa do edukacji niezależnie od wieku, zgodnie z preferencjami i możliwościami osób starszych.

Rzecznik zwrócił się do Premiera z prośbą o odniesienie się do przedstawionych zagadnień, zaapelował również o wypracowanie spójnego modelu współpracy pomiędzy resortami.

Sekretarza Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji (XI.534.4.2016 z 1 marca 2021 r.) - w sprawie projektu ustawy o dokumentach paszportowych.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę, iż wielu polskich obywateli urodzonych poza granicami RP, w których aktach urodzenia jako rodziców wskazano osoby tej samej płci, nie uzyskuje dokumentów. Taka praktyka prowadzi do sytuacji, w której dzieci posiadające obywatelstwo polskie nie mają możliwości skutecznego ubiegania się o polskie dokumenty tożsamości i nie otrzymują numerów PESEL, co w konsekwencji skutkuje naruszeniem ich praw obywatelskich, zasady dobra dziecka, a także wypełnia znamiona dyskryminacji ze względu na status prawny rodziców. Z tego względu proponowaną w projekcie ustawy zmianę polegającą na odstąpieniu od wymogu załączenia do wniosku o wydanie paszportu polskiego aktu urodzenia, Rzecznik uznał za pożądaną, podkreślił jednak, że zmiana ta jest niewystarczająca. Na gruncie art. 35 pkt 6 w zw. z art. 104 ust. 5 projektowanej ustawy zachodzi bowiem wątpliwość, czy zagraniczny akt urodzenia będzie mógł stanowić podstawę wydania paszportu stałego. Uznać należy, że taki stan rzeczy naruszałby prawo do obywatelstwa osób, w których zagranicznych aktach urodzenia wskazani są rodzice tej samej płci, co stanowi przejaw dyskryminacji, zabronionej na gruncie art. 32 ust. 1 Konstytucji. Zagroziłaby też realizacji zasady prawa do paszportu każdego obywatela Rzeczypospolitej Polskiej.

Wątpliwości Rzecznika wzbudziły także wskazania zawarte w pkt 16 Oceny Skutków Regulacji do projektowanej ustawy w zakresie odnoszącym się do przesłanek odmowy wydania paszportu. Zapis art. 51 sugeruje, że skutkiem braku transkrypcji zagranicznego aktu stanu cywilnego będzie odmowa wydania paszportu. Takie rozwiązanie należy zaś uznać za sprzeczne z wymogiem równego dostępu do prawa do paszportu.

Rzecznik zauważył także, że w projektowanej ustawie zastępuje się pojęcie „dokument tożsamości” wyraźnym wskazaniem, że obligatoryjność transkrypcji dotyczy przypadku ubiegania się o dowód osobisty, paszport, paszport dyplomatyczny lub służbowy. Pominięcie w tym katalogu paszportów tymczasowych wskazuje, że osoby ubiegające się o taki dokument nie będą zobligowane do dokonywania transkrypcji aktu stanu cywilnego, podczas gdy osoby wnioskujące o wydanie paszportu stałego będą musiały to uczynić. Takie rozróżnienie wzmacnia dyskryminacyjny charakter projektowanych zmian.

W opinii Rzecznika pożądanym kierunkiem zmian w projekcie ustawy jest wyraźne uregulowanie sytuacji osób, w których zagranicznych aktach urodzenia

jako rodzice widnieją osoby tej samej płci, poprzez umożliwienie wydania polskiego paszportu stałego tym osobom na podstawie zagranicznego aktu urodzenia i odstąpienie od zasady obligatoryjnej transkrypcji zagranicznych aktów urodzenia tych osób w przypadku ubiegania się o paszport stały.

Rzecznik zwrócił się z prośbą o uwzględnienie w toku prowadzonych prac legislacyjnych przedstawionych uwag i wypracowanie rozwiązań, które umożliwią uzyskiwanie polskich dokumentów tożsamości także obywatelom polskim, w których zagranicznych aktach urodzenia wpisano jako rodziców osoby tej samej płci.

Ministra Sprawiedliwości (II.510.857.2019 z 1 marca 2021 r.) - w sprawie nieprawidłowego ukształtowania zasady ne peius w przepisach Kodeksu postępowania karnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że obecnie obowiązujące przepisy procedury karnej w przypadku pominięcia w opisie czynu zabronionego, który został oskarżonemu przypisany w wyroku sądu I instancji, jednego z ustawowych znamion tego czynu zabronionego, uniemożliwiają sądowi odwoławczemu dokonanie korekty opisu czynu na niekorzyść oskarżonego. Taka sytuacja procesowa prowadzi do niesprawiedliwych rozstrzygnięć, gdyż implikuje uniewinnienie oskarżonego, pomimo zgromadzenia w postępowaniu wszystkich dowodów jego winy. Dzieje się tak ponieważ, niezależnie od kierunku zaskarżenia, granice orzekania sądu II instancji wyznaczone są przez zakres zaskarżenia oraz podniesione zarzuty. Oznacza to, że w przypadku wniesienia na niekorzyść oskarżonego przez oskarżyciela publicznego lub profesjonalnego pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego apelacji, w której zarzut pominięcia w opisie czynu dokonanego przez sąd I instancji jednego z ustawowych znamion czynu zabronionego nie został podniesiony, sąd odwoławczy jest zobowiązany wydać wyrok uniewinniający.

Zgodność z ustawą zasadniczą takiego ukształtowania granic zaskarżenia oraz możliwości orzekania sądu odwoławczego w procedurze karnej może budzić wątpliwości, w szczególności w kontekście standardów wynikających z zasady demokratycznego państwa prawnego określonej w art. 2 Konstytucji, w tym wywodzonej z niej zasady zaufania obywatela do państwa, oraz z zasady prawa do sądu określonej w art. 45 ust. 1 Konstytucji.

Jednocześnie, pismem z dnia 3 sierpnia 2019 r., RPO przystąpił do postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytania prawnego Sądu Okręgowego z dnia 22 maja 2019 r. (sygn. akt P 15/19), w którym Sąd zmierzał do stwierdzenia niekonstytucyjności wyżej wskazanej konstrukcji prawnej. Rzecznik zaprezentował pogląd prawny w przeważającej części zbieżny ze stanowiskiem pytającego Sądu. W dniu 9 lutego 2021 r. Trybunał Konstytucyjny umorzył jednak to postępowanie stwierdzając brak zaistnienia przesłanek przedmiotowej i funkcjonalnej.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie podjęcia stosownej inicjatywy ustawodawczej i poinformowanie o stanowisku zajęтым w tej materii.

Ministra Edukacji i Nauki (XI.800.3.2017 z 1 marca 2021 r.) - w sprawie edukacji antydyskryminacyjnej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę, że edukacja antydyskryminacyjna jest najskuteczniejszym narzędziem budowania nowoczesnego społeczeństwa o parametrach wymaganych konstytucyjnym standardem demokratycznego państwa prawa opartego na niedyskryminacji i równości, tolerancji, sprawiedliwości oraz solidarności.

Edukacja antydyskryminacyjna w szkole powinna być adresowana do dzieci i młodzieży w formie i treści adekwatnej do stopnia rozwoju i nabywanej wiedzy ogólnej. Powinna przyczyniać się do umacniania wśród uczennic i uczniów postaw takich jak szacunek dla drugiego człowieka, uznanie różnorodności i złożoności współczesnego świata. Szkoła, realizując odpowiednio uzupełnioną podstawę programową, powinna współdziałać z rodzicami i środowiskiem zewnętrznym tak, aby zapewnić możliwie najwyższy poziom oferty edukacyjno-wychowawczej.

Choć rola edukacji antydyskryminacyjnej wymaga podkreślenia szczególnie w Międzynarodowym Dniu Bez Dyskryminacji, obchodzonym właśnie 1 marca, działania na rzecz jej propagowania i odpowiedniego rozwijania w ramach edukacji szkolnej RPO podejmował w trakcie całej swojej kadencji.

Rzecznik wskazał na konieczność zapewnienia wszystkim, w szczególności uczniom i uczennicom, możliwości funkcjonowania w środowisku wolnym od przemocy. Aby osiągnąć ten cel istotne jest przekazanie młodym ludziom wiedzy o prawach człowieka i równym traktowaniu. W tym kontekście z uznaniem należy odnotować doniesienia medialne o powołaniu przez Ministra Edukacji zespołu ekspertów mającego dokonać przeglądu podstawy programowej oraz treści podręczników. W ocenie Rzecznika może to być doskonała okazja do odpowiedniego uzupełnienia programu nauczania o kluczowe elementy niezbędne dla właściwego wykonania przez szkołę stojącego przed nią zadania formacyjnego. Zgodnie z ustawą - Prawo oświatowe, do wychowawczych zadań szkoły należy bowiem zaliczyć rozwijanie wśród uczniów postaw tolerancji i otwartości światopoglądowej, a także zapewnienie każdemu uczniowi bezpieczeństwa i warunków do prawidłowego rozwoju. Licząc na to, że powyższe cele są kluczowe także dla resortu edukacji, Rzecznik podkreślił potrzebę wyłonienia szerokiego grona eksperckiego do realizacji przedmiotowego zadania, świadomego wymaganego charakteru oraz fundamentalnego znaczenia odpowiednio skonstruowanej podstawy programowej i bazującego na niej procesu nauczania.

RPO wyraził nadzieję, że efektem prac powołanego zespołu ekspertów będzie uwzględnienie w większym stopniu w podstawie programowej oraz

treściach podręczników szkolnych tematyki praw człowieka i równego traktowania, w ujęciu wiążących także Polskę aktów prawa międzynarodowego oraz formułowanych w celu ich pełnego wdrożenia rekomendacji.

Rzecznik zaapelował do Ministra o podjęcie wspólnych działań przeciwko dyskryminacji, uprzedzeniom i związanej z nimi nietolerancji.

Minister Edukacji i Nauki w piśmie z 30 marca 2021 r. wskazał, że przepisy podstawy programowej zostały sformułowane tak, by przede wszystkim kształtować świadomość, umiejętności oraz postawy społeczne i obywatelskie uczniów oraz budować środowisko wolne od przemocy. Począwszy od wychowania przedszkolnego, wpajana jest uczniom wiedza o równości i prawie każdego człowieka do wolności, poszanowania jego godności i nietykalności oraz wartości takie, jak współpraca, solidarność, altruizm, wskazywane są wzorce postępowania i budowania relacji społecznych sprzyjających bezpiecznemu rozwojowi w rodzinie i wśród przyjaciół, formowane jest poczucie tożsamości indywidualnej, kulturowej, narodowej, regionalnej i etnicznej. Kwestie dotyczące równości kobiet i mężczyzn, niestereotypowe role płci, rozwiązywanie konfliktów bez użycia przemocy w relacjach międzyludzkich, przemoc wobec kobiet ze względu na płeć oraz prawo do integralności osobistej szczególnie mocno zaznaczone są – oprócz Wiedzy o społeczeństwie, Etyki – w przedmiocie Wychowanie do życia w rodzinie. Ponadto, Minister przypomniał, iż przepisy oświatowe umożliwiają szkole organizację działań zapobiegających zjawiskom agresji i przemocy, m.in. w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Obecne regulacje prawne oraz dodatkowe działania wspierające szkoły w realizacji ich funkcji wychowawczej i profilaktycznej w pełni zapewniają podmiotowe traktowanie każdego ucznia.

Prezesa Rady Ministrów (XI.815.55.2020 z 2 marca 2021 r.) - w sprawie problemów osób z niepełnosprawnościami z dostępem do informacji publikowanych na stronach internetowych podmiotów publicznych.

Rzecznik Praw Obywatelskich wielokrotnie zwracał uwagę na sytuację osób z niepełnosprawnościami, które w szczególności w okresie pandemii COVID-19 napotykały bariery w zakresie dostępności informacyjno-komunikacyjnej m.in. z dostępem do informacji publikowanych na stronach internetowych podmiotów publicznych.

Rzecznik przypomniał, iż wskazana problematyka została uregulowana w ustawie o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych. Ustawa ta wdraża dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/2102 z dnia 26 października 2016 r, której celem jest, aby organy sektora publicznego podjęły środki niezbędne do zwiększenia dostępności swoich stron internetowych i aplikacji mobilnych poprzez uczynienie ich bardziej postrzegalnymi, funkcjonalnymi, zrozumiałymi i rzetelnymi. Podejmowane działania powinny uwzględniać szereg trudności z jakimi mierzą się osoby z różnymi niepełnosprawnościami.

Do 23 września 2020 r. podmioty publiczne, których strony www istniały przed dniem 23 września 2018 r., były zobowiązane do dostosowania ich do wymogów określonych ustawą o dostępności cyfrowej. Tymczasem obywatele wskazują na brak dostępności treści audiowizualnych zamieszczanych na stronach internetowych najważniejszych instytucji władzy publicznej. Co do zasady, komunikaty pojawiające się na tych stronach zaopatrzone są w jedno z dwóch możliwych udogodnień, tj. napisy bądź tłumacza polskiego języka migowego. Rzecznik podkreślił, iż jedynie łączne zamieszczenie obu udogodnień pozwala zapewnić dostępność prezentowanych materiałów wszystkim zainteresowanym. RPO otrzymywał również skargi dotyczące braku dostępności stron internetowych dla osób z niepełnosprawnością wzroku. Osoby niewidome zwracają uwagę, że wizyty w urzędach stanowią dla nich barierę w życiu codziennym.

Strony internetowe podmiotów publicznych powinny odpowiadać potrzebom wszystkich zainteresowanych, w tym osób z różnymi niepełnosprawnościami.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Premiera z prośbą o udzielenie informacji o wynikach przeprowadzonego monitorowania zapewnienia dostępności cyfrowej stron internetowych podmiotów publicznych, w tym o wyjaśnienie, jakie trudności zostały w trakcie monitoringu zidentyfikowane oraz czy wskazane podmioty podjęły działania niezbędne do likwidacji wykrytych barier w zakresie dostępności cyfrowej.

Sekretarz Stanu w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów w piśmie z 11 marca 2021 r. poinformował, że zgodnie z art. 23 ustawy o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych został przeprowadzony automatyczny monitoring dostępności cyfrowej stron internetowych podmiotów publicznych wyselekcjonowanych, zgodnie z metodyką monitorowania określoną w decyzji wykonawczej Komisji (UE) 2018/1524 z dnia 11 października 2018 r. Informacja o wynikach monitorowania zostanie opublikowana do 31 marca 2021 r. na stronie Biuletynu Informacji Publicznej Kancelarii Prezesa Rady Ministrów. W trakcie monitorowania zidentyfikowano błędy obejmujące praktycznie wszystkie wymagania określone w załączniku do ustawy. Znaczna liczba stron internetowych podmiotów publicznych nie jest zgodna z wymaganiami dostępności cyfrowej określonymi w przepisach prawa. Sekretarz Stanu zapewnił, że podejmowane są działania mające na celu wyeliminowanie tych błędów. Osoby odpowiedzialne za dostępność cyfrową w urzędach są na bieżąco informowane o występujących błędach. Ponadto wskazujemy w jaki sposób można je wyeliminować.

Pełnomocnika Rządu ds. Centralnego Portu Komunikacyjnego (IV.7003.4.2021 z 3 marca 2021 r.) - w sprawie licznych wątpliwości związanych z planowaną inwestycją.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi zaniepokojonych mieszkańców Baranowa, Teresina, Wiskitek oraz gmin ościennych w sprawie

planowanej budowy Centralnego Portu Komunikacyjnego (CPK). Wskazują oni zarówno na iluzoryczny charakter przeprowadzanych konsultacji społecznych, jak i na niezapewnienie pełnej i wyczerpującej informacji dotyczącej planowanego procesu wywłaszczeń pod budowę inwestycji.

Skarżący podnoszą, że chociaż ostateczna lokalizacja lotniska nie została jeszcze potwierdzona decyzją administracyjną, ani nie zostały przeprowadzone analizy środowiskowe dotyczące węzła CPK, rozpoczęty został Program Dobrowolnych Nabyć (PDN) gruntów pod budowę lotniska. W ocenie Skarżących sytuacja ta w praktyce powoduje zatrzymanie ruchu na rynku nieruchomości, z uwagi na niepewność po stronie inwestorów odnośnie objęcia danej nieruchomości późniejszym wywłaszczeniem pod budowę CPK. Jednocześnie zdezorientowani właściciele gruntów z tego obszaru nie mają pewności, czy należące do nich nieruchomości znajdą się ostatecznie na terenie objętym decyzją ustalającą lokalizację CPK. Ponieważ do chwili obecnej nie jest znany m.in. zasięg oddziaływania różnego rodzaju uciążliwości związanych z planowanym lotniskiem, w tym przede wszystkim hałasu, nie jest możliwe określenie terenów, na których możliwe będzie bezpieczne lokalizowanie zabudowy mieszkaniowej.

W skargach do Rzecznika obywatele opisują nadto, iż o podejmowanych w sprawie CPK działaniach dowiadują się de facto ze strony internetowej inwestycji (www.cpk.pl), jako że brak jest prowadzonej przez Inwestora bezpośredniej komunikacji z konkretnymi gminami (społecznościami lokalnymi).

Ze skarg wpływających do Biura RPO w sprawie planowanej budowy CPK wyłania się w istocie szerszy problem dotyczący zapewnienia obywatelom odpowiedniego mechanizmu, zabezpieczającego ich prawa - jako właścicieli prywatnych nieruchomości, przeznaczonych na realizację celów publicznych, które to cele publiczne dopiero mają zostać przez Inwestora zrealizowane. Niedopuszczalne jest przy tym, aby cały ciężar zapewnienia i utrzymywania „zasobu”, na którym projektuje się zamierzenia potrzebne dla realizacji dobra wspólnego, spoczywał na osobach prywatnych.

Rzecznik wskazał, że przedmiotowa inwestycja niesie za sobą wysokie koszty społeczne w postaci m.in. przesiedleń mieszkańców z terenu planowanego lotniska oraz infrastruktury kolejowej. Proponowany przebieg korytarzy kolejowych, drogowych oraz portu lotniczego wiąże się z szeregiem zasadniczych zmian dla społeczności lokalnej, przy czym już sama zapowiedź wywłaszczeń wywiera skutek na rynku sprzedaży nieruchomości, wpływając znacząco na obniżenie ich atrakcyjności. Umowy sprzedaży zawierane w takich właśnie okolicznościach - ze świadomością grożącego wywłaszczenia na cele publicznoprawne - nie są zawierane w sposób swobodny; istnieje tu swoisty przymus.

W związku z powyższym w ocenie Rzecznika, za wysoce niepożądaną należy uznać sytuację, w której obywatele nie mają pewności, jaki dokładnie obszar zostanie objęty wywłaszczeniem pod budowę CPK, i kiedy to dokładnie

nastąpi. Nie ulega wątpliwości, że planowana inwestycja będzie oddziaływać nie tylko na nieruchomości położone w Baranowie, Teresinie i Wiskitkach, tj. gminach, co do których ogłoszono, że planowane są wysiedlenia obywateli (choć dotychczas nie wskazano precyzyjnie obszaru planowanego wywłaszczenia), lecz zasięg ten będzie znacznie szerszy, z uwagi na konieczność realizacji infrastruktury towarzyszącej CPK, obejmującej m.in. węzeł kolejowy, a także ze względu na ustanowienie obszaru ograniczonego użytkowania portu lotniczego.

Rzecznik zwrócił się do Pełnomocnika z prośbą o przedstawienie pełnej informacji w powyższej sprawie.

Pełnomocnik Rządu ds. Centralnego Portu Komunikacyjnego w piśmie z 19 marca 2021 r. udzielił obszernych wyjaśnień co do kwestii poruszonych w wystąpieniu Rzecznika. Zapewnił, iż w procesie inwestycyjnym CPK nie tylko honorowane są wszelkie wymagane prawem wymogi dotyczące konsultacji społecznych na poszczególnych etapach procesu inwestycyjnego, ale również prowadzone są dodatkowe – nie wymagane prawem – działania w tym zakresie. Szczególnie istotnym wątkiem jest kwestia badań i inwentaryzacji przyrodniczych, które rozpoczęły się w tym roku. Dlatego właśnie od kilku miesięcy Spółka CPK regularnie informowała mieszkańców tych gmin o nadchodzących lub rozpoczynających się pracach inwentaryzacyjnych. Każdorazowo, gdy w trakcie prowadzenia wizji terenowej powstaje konieczność wejścia na teren nieruchomości, przed jego dokonaniem, osoby działające na zlecenie CPK zwracają się o zgodę do właściciela, wieczystego użytkownika lub zarządcy nieruchomości na dokonanie czynności na terenie ich ogrodów, zagród czy obiektów budowlanych. Pełnomocnik Rządu wyjaśnił, że osoby zgłaszające się do Programu Dobrowolnych Nabyć (PDN) nie są przymuszane do zbycia lub zamiany nieruchomości. Zawieranie umów w ramach PDN opiera się bowiem na podjęciu suwerennych decyzji przez obie strony umowy. Zbywcy nieruchomości mają możliwość podjęcia decyzji w oparciu o całokształt okoliczności, w tym również zdecydować, czy możliwość odzyskania nieruchomości, jeśli nie zostanie ona przeznaczona na cel publiczny jest dla nich na tyle ważna, że wolą skorzystać z procedury wywłaszczeniowej. Pełnomocnik nie zgodził się z opinią, że fakt ogłoszenia przybliżonej lokalizacji Centralnego Portu Komunikacyjnego czy też realizacja PDN w istotny sposób wpłynęły na zmianę liczby transakcji nieruchomościami na terenie obszaru, którego zdarzenia te dotyczą. W obszarze objętym PDN mniejszą liczbę transakcji zawartych w ostatnim czasie w porównaniu do lat wcześniejszych zanotowano jedynie w odniesieniu do nieruchomości przeznaczonych pod zabudowę inną niż zagrodowa, usytuowanych w Baranowie i jego najbliższym sąsiedztwie, przy czym już w latach 2014–2016 były to pojedyncze transakcje w skali roku. Plany realizacji CPK nie wpłynęły więc co do zasady na lokalny rynek nieruchomości. Nie można zgodzić się również z tezą, że PDN w swoich

założeniach tworzy sytuację wpływającą na zatrzymanie obrotu nieruchomościami.

Ministra Rozwoju, Pracy i Technologii (III.7040.133.2020 z 4 marca 2021 r.) - w sprawie poszerzenia katalogu osób uprawnionych do świadczenia postojowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na konieczność zmiany przepisów regulujących katalog osób uprawnionych do dodatkowego świadczenia postojowego oraz jednorazowego dodatkowego świadczenia postojowego na podstawie ustawy o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Tarczy antykryzysowej 6.0) oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 stycznia 2021 r. w sprawie wsparcia uczestników obrotu gospodarczego poszkodowanych wskutek pandemii COVID-19 (Tarczy antykryzysowej 7.0) o osoby współpracujące w rozumieniu art. 8 ust. 11 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

Należy wskazać, że do Biura RPO już od czasu tzw. pierwszej fali pandemii COVID-19 zaczęły trafiać skargi osób, które nie uzyskały świadczenia postojowego w ramach mechanizmów wsparcia wprowadzonych drogą specustawy o COVID-19. Świadczenie to pozostaje jednym z podstawowych instrumentów pomocowych dla przedsiębiorców poszkodowanych na skutek pandemii. Warunkiem uzyskania świadczenia było niepodleganie ubezpieczeniom społecznym z innego tytułu, chyba że dana osoba podlega ubezpieczeniom emerytalnym i rentowym z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej. W opinii Rzecznika nie ma racjonalnych powodów do ograniczenia przedmiotowego wsparcia dla osób współpracujących. Rzecznik zauważył, że mogą one być zatrudnione w przedsiębiorstwie na podstawie umowy o pracę, umowy zlecenia, czy nawet umowy dorozumianej. W każdym przypadku jednak przedsiębiorca zobowiązany jest do uiszczania składek na ubezpieczenie społeczne i innych składek pobieranych przez ZUS. Rzecznik podkreślił, że obecna sytuacja osób współpracujących nie może zostać uznana za prawidłową z punktu widzenia zasady równości. Jednocześnie, osoby te nie mogą uzyskać bezpośredniego wsparcia finansowego z tytułu dodatkowego i jednorazowego świadczenia postojowego, mimo że takie wsparcia przepisy Tarczy antykryzysowej 6.0. przewidują również dla osób uzyskujących przychód wyłącznie z umowy cywilnoprawnej.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Ministra z wnioskiem o zmianę przepisów w kierunku umożliwiającym uzyskanie wsparcia przez osoby współpracujące na takich samych zasadach jak w przypadku innych osób zatrudnionych, w tym zatrudnionych na podstawie umowy o pracę lub umowy zlecenia.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej w piśmie z 23 marca 2021 r. podkreślił, że świadczenie postojowe nie może być kwalifikowane jako świadczenie z ubezpieczenia społecznego. Uprawnionymi do świadczenia postojowego są osoby spełniające przesłanki wskazane w ustawie z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (dalej ustawa o COVID-19), niemające związku z podleganiem ubezpieczeniom społecznym. Przyznanie prawa do świadczenia osobom niebędącym ubezpieczonymi (m.in. osobom wykonującym umowę o dzieło) oznacza, że świadczenie to przysługuje wyłącznie w przypadku zaistnienia sytuacji wyjątkowej, wskutek której niemożliwym jest wykonywanie pracy zarobkowej. Świadczenie to ma charakter czasowy, a ustawa o COVID-19 przejściowy i wyjątkowy. Krąg osób uprawnionych do przedmiotowego świadczenia został wyraźnie określony w art. 15zq ust. 1 ustawy o COVID-19. Tym samym, zarówno osobie prowadzącej działalność gospodarczą, jak i osobie współpracującej, wykonującej umowę agencyjną, umowę zlecenia lub inną umowę o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, spełniających ustawowe warunki, powinno przysługiwać świadczenie postojowe.

Minister Rodziny i Polityki Społecznej (III.7060.177.2021 z 8 marca 2021 r.) - w sprawie braku możliwości pobierania renty rodzinnej w zbiegu z tzw. „rentą inwalidzką uczniowską”.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że ustalenie prawa do renty inwalidzkiej, przyznanej na podstawie art. 63 ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (tzw. renta inwalidzka uczniowska) wyklucza możliwość nabycia prawa do renty socjalnej. Powyższe wynika jednoznacznie z treści art. 7 ust. 1 ustawy o rencie socjalnej. Świadczenie w postaci renty inwalidzkiej zostało wymienione w treści tego przepisu jako wykluczające ustalenie prawa do renty socjalnej. Renta, która była przyznawana w oparciu o przepis art. 63 ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin, choć potocznie zwana uczniowską jest w istocie rentą inwalidzką. Przepis art. 63 ust. 1 tej ustawy stanowił bowiem, że uczniom szkół ponadpodstawowych, studentom szkół wyższych i uczestnikom studiów doktoranckich lub aspirantury naukowej, którzy stali się inwalidami I lub II grupy w czasie uczęszczania do szkoły lub odbywania studiów, przysługuje prawo do renty inwalidzkiej.

Ponadto Rzecznik zauważył, że dawna renta uczniowska z tytułu całkowitej niezdolności do pracy i obecna renta socjalna to świadczenia, które pełnią podobną funkcję. Jednakże tylko w przypadku pobierania renty socjalnej możliwy jest zbieg z uprawnieniem do renty rodzinnej, wówczas kwota renty socjalnej ulega takiemu obniżeniu, aby łączna kwota obu świadczeń nie

przekraczała 200% kwoty najniższej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o przedstawienie stanowiska wobec sygnalizowanego problemu oraz rozważenie zasadności podjęcia stosownych działań.

Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania (VII.602.20.2015 z 8 marca 2021 r.) - w sprawie praw wyborczych kobiet.

Problematyka udziału kobiet w życiu politycznym stanowi od lat jeden z ważniejszych obszarów analiz podejmowanych przez Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich. W ostatnim czasie udało się zrealizować wspólny projekt badawczy Biura RPO oraz badaczy z Uniwersytetu SWPS. W jego ramach przeprowadzone zostały m.in. kompleksowe analizy korzystania przez kobiety z biernego prawa wyborczego w wyborach powszechnych przeprowadzonych w latach 2018-2019, a także badania opinii społecznej dotyczące szeroko pojętego uczestnictwa kobiet w życiu publicznym (politycznym). Końcowe wnioski z części z nich zostały przedstawione w raporcie Rzecznika Praw Obywatelskich pt. „Kwoty i co dalej? Udział kobiet w życiu politycznym w Polsce. Analiza i zalecenia” (dalej jako: raport).

W raporcie przedstawione zostały analizy wyborów do Sejmu RP i Senatu RP oraz Parlamentu Europejskiego przeprowadzonych w 2019 r. Zwrócono szczególną uwagę m.in. na kwestię funkcjonowania w praktyce mechanizmów kwot płci, a także konstrukcje list kandydatów (w wyborach o proporcjonalnym systemie wyborczym). Analizowano również wybory w systemie większościowym.

Zjawisko niedoreprezentowania kobiet w życiu politycznym, a w szczególności w wyborach, jest niewątpliwie złożone i wielowątkowe. Mając na uwadze ustalenia przedstawionego powyżej raportu, jak również wyniki wcześniejszych, prowadzonych od wielu lat analiz Rzecznik podtrzymuje stanowisko, że aby zjawisku temu przeciwdziałać, konieczne jest podjęcie równoległe różnorodnych, dobrze zaplanowanych i skoordynowanych działań. W przekonaniu RPO, w odniesieniu do problematyki równości płci w szeroko pojętym procesie wyborczym, zasadne jest przygotowywanie i wdrażanie rozbudowanych inicjatyw z jednej strony: w zakresie edukacji i promocji, z drugiej strony – poważne rozważenie podjęcia dalszych zmian prawnych.

Rzecznik zwrócił się do Pełnomocnik z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie podjęcia działań odnoszących się do problematyki udziału kobiet w życiu politycznym, a w szczególności korzystania przez kobiety z biernego prawa wyborczego i poinformowanie mnie o planowanej aktywności w tym zakresie.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (VII.520.20.2018 z 9 marca 2021 r.) - w sprawie udostępniania dokumentacji medycznej przez lekarzy

psychiatrów na żądanie Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w ramach prowadzonych postępowań sprawdzających.

Rzecznik Praw Obywatelskich, jako konstytucyjny organ stojący na straży wolności i praw człowieka i obywatela, prowadzi postępowanie wyjaśniające w sprawie udostępniania dokumentacji medycznej przez lekarzy psychiatrów na żądanie Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego (ABW) w ramach prowadzonych przez funkcjonariuszy ABW postępowań sprawdzających.

W ocenie Rzecznika Szef ABW przyjął niewłaściwą interpretację przepisów ustawy o ochronie zdrowia psychicznego (dalej jako: uozp) oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych (dalej jako: uoin), polegającą na uznaniu, że wszelkie informacje o zdrowiu psychicznym podlegają udostępnieniu w trybie ustawy o ochronie informacji niejawnych, co prowadzi do naruszenia ochrony tajemnicy zawodowej lekarzy psychiatrów, a w konsekwencji prawa do prywatności osób, wobec których przeprowadza się postępowanie sprawdzające.

Rzecznik podkreślił, że normy konstytucyjne dotyczące prywatności (art. 47 Konstytucji) i autonomii informacyjnej (art. 51 Konstytucji) gwarantują każdemu ochronę przed pozyskiwaniem, przetwarzaniem, przechowywaniem i ujawnieniem informacji dotyczących jego osoby, w sposób naruszający reguły przydatności, niezbędności i proporcjonalności sensu stricto (art. 31 ust. 3 Konstytucji). Przedmiotem dowodu staje się wówczas tylko to, czy pozyskiwanie informacji było konieczne, czy tylko „wygodne” lub „użyteczne” dla władzy. Dowodu wymaga, że złamanie autonomii informacyjnej było konieczne (niezbędne) w demokratycznym państwie prawnym.

Mając na uwadze rozbieżne stanowiska Rzecznika i Szefa ABW, RPO zaznaczył, że zakres udostępniania informacji o leczeniu psychiatrycznym przez lekarzy ma istotne znaczenie z punktu widzenia tajemnicy lekarskiej, którą są objęci psychiatrzy. Odnoszący się do zwolnienia z tajemnicy art. 50 ust. 2 uozp wskazuje konkretne przypadki, w których osoba zobowiązana do zachowania tajemnicy zostaje zwolniona, a także podkreśla zakres udostępniania tych danych jako „niezbędny zakres”. Przepis art. 50 ust. 2 pkt 4 tej ustawy nie może więc być interpretowany rozszerzająco, w taki sposób, że funkcjonariusze ABW w ramach prowadzonych postępowań są uprawnieni do żądania od lekarzy psychiatrów wszelkich informacji, lecz powinien być rozumiany jako uprawniający do żądania wyłącznie tych informacji, które są niezbędne do oceny zdrowia psychicznego i uzależnienia osoby poddanej postępowaniu sprawdzającemu, do czego uprawnia art. 24 ust. 3 i 4 uoin. Dodatkowo taką wykładnię wskazanych przepisów potwierdza art. 24 ust. 9 uoin, który nie pozwala na przetwarzanie danych osób trzecich w przypadku zbierania informacji o zdrowiu psychiatrycznym i uzależnieniach osób sprawdzanych, a które mogą znaleźć się w dokumentacji medycznej oraz art. 26 ust. 6 uoin, przewidujący możliwość skierowania na badania psychiatryczne w przypadku wystąpienia wątpliwości co do zdrowia psychicznego. Zdaniem

Rzecznika, w przypadku przyjęcia odmiennej interpretacji, ochrona prawa do prywatności osób weryfikowanych w ramach postępowania sprawdzającego, którą gwarantuje na poziomie ustawy o ochronie zdrowia psychicznego tajemnica lekarska, staje się iluzoryczna. Standard tej ochrony prawnej wyznacza natomiast orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego wskazujące, że zbieranie przez władze publiczne wyłącznie niezbędnych/koniecznych – a nie „wygodnych” – informacji o osobie gwarantuje ochronę prywatności.

Mając na względzie powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o odniesienie się do przedstawionego stanowiska Rzecznika w niniejszej sprawie.

Minister Rodziny i Polityki Społecznej (III.7060.790.2020 z 9 marca 2021 r.) - w sprawie możliwości ustalenia podstawy wymiaru emerytury lub renty w oparciu o dowolnie wybrane 20 lat z całego okresu podlegania ubezpieczeniom społecznym.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że wprowadzenie od dnia 1 stycznia 1999 r. możliwości ustalania podstawy wymiaru emerytury lub renty w oparciu o dowolnie wybrane 20 lat z całego okresu podlegania ubezpieczeniom społecznym stworzyło szansę korzystniejszego ukształtowania prawa do świadczeń. Wiele osób ma jednak problem z udowodnieniem wysokości składników wynagrodzeń uzyskiwanych w odległym czasie.

Rzecznik przypomniał, iż o środkach dowodowych w niniejszej sprawie stanowią przepisy rozporządzenia MPiPS z dnia 11 października 2011 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe. W opinii Rzecznika zawężenie kręgu podmiotów uprawnionych do wydawania zaświadczeń wyłącznie do przechowawców uprawnionych nasuwa zasadnicze wątpliwości konstytucyjne. Rzecznik podzielił stanowisko części ekspertów, według którego § 28 ww. rozporządzenia przerzuca na obywateli powinności, z których powinny wywiązać się władze publiczne państwa, które powinno zadbać o efektywność systemu przechowywania dokumentacji osobowej i płacowej pracodawców. W konsekwencji po stronie obywateli rodzi się zrozumiałe rozczarowanie instytucją państwa, poczucie wyrządzonej przez nie krzywdy spowodowanej niedostateczną dbałością o zagwarantowanie przez nie obowiązku państwa wyrażonego w art. 67 ust. 1 Konstytucji. Reakcji w tej sprawie „domaga się także potrzeba” respektowania zasady solidaryzmu społecznego wyrażona w art. 20 Konstytucji.

Rzecznik zwrócił uwagę, iż zniesienie ograniczeń dowodowych zawartych w rozporządzeniu niewątpliwie przyczynić się może do odciążenia sądów od rozstrzygania sporów na tym tle. Wysokość wynagrodzenia lub danego składnika wynagrodzenia musi być ustalana w sposób pewny, na podstawie konkretnego dokumentu bądź jego kopii, który zachował się w dokumentacji osobowej ubezpieczonego. W przypadku braku dokumentacji płacowej istnieje możliwość ustalenia wysokości wynagrodzenia ubezpieczonego w oparciu o dokumentację zastępczą znajdującą się w jego aktach osobowych, tj. umowy o

pracę czy angaże, w których zawarte są dane dotyczące wynagrodzenia. W takim jednak wypadku uwzględnić można tylko takie składniki, które są pewne, stałe, wypłacane były w danym okresie i w określonej wysokości.

Zdaniem Rzecznika obecnie funkcjonujący system przechowywania dokumentacji osobowej i płacowej pracodawców nie zapewnia wszystkim zainteresowanym prawidłowej realizacji prawa do zabezpieczenia społecznego obywatelom w związku z występującymi ograniczeniami możliwości dotarcia do dotyczącej ich dokumentacji osobowej i płacowej z okresu przed 1999 r.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o rozważenie możliwości podjęcia stosownych działań prawodawczych.

Ministra Sprawiedliwości (IV.7024.22.2018 z 10 marca 2021 r.) - w sprawie kontaktów członków rodziny z dorosłą osobą ubezwłasnowolnioną.

Rzecznik Praw Obywatelskich po raz kolejny zwrócił się do Ministerstwa Sprawiedliwości w sprawie kontaktów członków rodziny z dorosłą osobą ubezwłasnowolnioną. Jak wskazują kolejne skargi wnoszone do RPO wnioski składane do sądów opiekuńczych o wydanie zarządzeń wobec opiekuna prawnego, celem uregulowania i realizacji kontaktów, nie skutkują wydaniem takich zarządzeń, ponieważ sądy rozpatrują je jako wnioski o ustalenie kontaktów. Przepisy, na które powoływało się Ministerstwo w dotychczasowej korespondencji, tj. art. 175 w zw. z art. 168 KRO i 155 § 1 i 2 KRO nie są bowiem traktowane jako podstawa do uregulowania kontaktów przez wydanie opiekunowi stosownych zarządzeń i poleceń. Ponadto sądy konstatują, że wniosek o takie kontakty może pochodzić jedynie od opiekuna prawnego – czyli od osoby, która kontaktom się sprzeciwia i je uniemożliwia.

Rzecznik wyraził przekonanie, że opisany stan rzeczy uzasadnia ponowne rozważenie dokonania zmian w procedurze cywilnej, które umożliwiłyby sądowi, na skutek sygnału przekazanego przez same zainteresowane osoby, wszczęcie postępowania w tego typu sprawach z urzędu.

Alternatywą może być także zmiana legislacyjna polegająca na jasnym odesłaniu w przepisach Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego do art. 113¹-113⁶ KRO. W ten sposób sądy uzyskałyby podstawę do orzekania w sprawach wniosków o kontakty członków rodziny z osobami ubezwłasnowolnionymi (całkowicie i częściowo).

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o poinformowanie o zajęтым stanowisku.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 24 marca 2021 r. zapewnił, że w ocenie Ministerstwa Sprawiedliwości istniejące w polskim systemie prawnym regulacje pozwalają na właściwe zabezpieczenie praw osób ubezwłasnowolnionych całkowicie, w tym do kontaktów z członkami rodziny z uwzględnieniem ich prawa do swobodnego podejmowania decyzji. Przypomniał też, że sąd opiekuńczy dysponuje odpowiednimi środkami w celu

spowodowania, by opieka nad osobą ubezwłasnowolnioną całkowicie była sprawowana w sposób należyty, z uwzględnieniem zasad określonych w ratyfikowanej przez Polskę Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Mając jednak na względzie zdarzające się w orzecznictwie sądów powszechnych (sądów opiekuńczych) rozbieżności w zakresie kwalifikowania wniosków o wydanie zarządzeń opiekuńczych w postępowaniu wykonawczym prowadzonym w związku z ustanowieniem opieki prawnej, Ministerstwo Sprawiedliwości uznało za zasadne podjęcie prac analityczno-koncepcyjnych nad wprowadzeniem do porządku prawnego przepisów umożliwiających dochodzenie w postępowaniu cywilnym ustalenia kontaktów z osobą ubezwłasnowolnioną całkowicie.

Prezesa GUS (XI.520.1.2021 z 10 marca 2021 r.) - w sprawie dodania polskiego języka migowego do listy języków uwzględnionych w Narodowym Spisie Powszechnym.

Rzecznik Praw Obywatelskich otrzymał zapytanie w sprawie możliwości wskazania w ankietach Narodowego Spisu Powszechnego, planowanego na rok 2021, Polskiego Języka Migowego (PJM) jako języka używanego w kontaktach domowych. Miałoby to istotne znaczenie nie tylko dla środowiska osób głuchych, ponieważ obecnie brakuje w pełni wiarygodnych statystyk szacujących, ile osób faktycznie posługuje się tym językiem, co z kolei utrudnia działania na ich rzecz. Stworzenie możliwości wskazania PJM w badaniu umożliwiłoby zatem zgromadzenie danych pomocnych w zagwarantowaniu realizacji potrzeb tej grupy obywateli.

Rzecznik przypominał, że przyjęcie przez Polskę Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych stanowiło pierwszą próbę kompleksowej regulacji praw osób z niepełnosprawnościami oraz doprecyzowania obowiązków państw-stron w zakresie ich przestrzegania i ochrony. Należy zwrócić uwagę, że w swoich postanowieniach Konwencja bezpośrednio odnosi się do realizacji praw osób głuchych. Znajduje się w niej zapis dotyczący m.in. uznania ich szczególnej tożsamości kulturowej i językowej, w tym języków migowych i kultury osób niesłyszących (art. 30 ust. 4). W innym artykule mowa jest o obowiązkach państwa w zakresie podjęcia działań mających na celu akceptowanie i ułatwianie korzystania przez osoby z niepełnosprawnościami w sprawach urzędowych z języków migowych oraz zastosowania wszelkich innych dostępnych środków, sposobów i form komunikowania się według ich wyboru, a także uznania i popierania korzystania z języków migowych (art. 21 lit. b i e). Konwencja zobowiązuje też do zapewnienia osobom z niepełnosprawnością słuchu różnych form pomocy i pośrednictwa ze strony innych osób, w tym przewodników, lektorów i profesjonalnych tłumaczy języka migowego dla ułatwienia im dostępu do budynków i innych obiektów publicznych (art. 9 ust. 2 lit. e).

Rzecznik wskazał także, że w raporcie wydanym przez Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich pt. „Osoby głuche w Polsce 2020. Wyzwania i rekomendacje” wskazano na szczególną potrzebę uznania polskiego języka migowego za język mniejszości językowej Głuchych w Polsce. Rzecznik podkreślił, że nie tylko podniosłoby to rangę tego języka, lecz także umożliwiło podjęcie kroków prawnych w celu wprowadzenia go oficjalnie do szkół dla niesłyszących oraz zrównałoby status PJM w szkole ze statusem innych języków mniejszości.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Prezesa z prośbą o wyjaśnienie, czy polski język migowy znajduje się na liście języków, którymi posługują się osoby w kontaktach domowych, uwzględnionych do wskazania w ramach Narodowego Spisu Powszechnego 2021.

Prezes Głównego Urzędu Statystycznego w piśmie z 22 marca 2021 r. poinformował, że PJM został wprowadzony do słownika języków zastosowanych w aplikacji spisowej. W związku z powyższym, respondenci, którzy będą chcieli zadeklarować PJM jako język używany w domu, w pytaniu „Jakim językiem(ami) zazwyczaj posługuje się Pan(i) w domu?” po zaznaczeniu odpowiedzi „polskim i innym(i) niż polski (podać jakim/i)” lub „wyłącznie innym(i) niż polski (podać jakim/i)” będą mieli możliwość wyboru pozycji „polski język migowy”. Innym sposobem będzie możliwość, po wybraniu ze słownika języków pozycji „inny (wpisać poniżej)”, wprowadzenia wybranego języka w polu tekstowym. Osoby z uszkodzeniem słuchu, głuche lub słabosłyszące oraz osoby mieszkające z nimi będą miały możliwość wskazania lub wpisania PJM w formularzu spisowym, co finalnie pozwoli oszacować, ilu obywateli komunikuje się w tym języku.

Zastępcy Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (IX.517.1494.2015 z 10 marca 2021 r.) - w sprawie braku właściwej zabudowy kącików sanitarnych w niektórych jednostkach penitencjarnych.

Każdego roku Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o poinformowanie o stanie prac remontowych, związanych z wykonaniem pełnej zabudowy kącików sanitarnych w celach wieloosobowych i modernizacji łaźni, w kontekście poszanowania prawa do prywatności i intymności. W zainteresowaniu Rzecznika znajduje się również realizacja planu likwidacji cel większych niż 10-osobowe.

Ostatnie informacje w tym przedmiocie RPO otrzymał w marcu 2020 r. Wynika z nich, iż nadal bardzo wiele kącików sanitarnych nie miało pełnej zabudowy, a w licznych łaźniach nie było wyodrębnionych indywidualnych stanowisk prysznicowych. Dane te dowodzą, że proces zapewnienia warunków gwarantujących minimum intymności podczas wykonywania czynności związanych z utrzymaniem przez osoby pozbawione wolności higieny osobistej nie został jeszcze zakończony. Dodatkowo, rozwiązanie techniczne, występujące w wielu jednostkach penitencjarnych, polegające na umieszczaniu

jedynej umywalki poza kąciem sanitarnym, nieosłoniętej od reszty celi, w ocenie Rzecznika, nie pozwala na zrealizowanie w pełni tych zamierzeń.

Jednocześnie Rzecznik wyraził nadzieję, że zaplanowane na rok 2020 przedsięwzięcia remontowe udało się choć w części zrealizować, mimo panującej pandemii Covid-19 i konieczności podjęcia działań zapobiegających rozprzestrzenianiu się koronawirusa wewnątrz jednostek penitencjarnych.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Zastępcy Dyrektora Generalnego SW z prośbą o przekazanie informacji o zakresie zrealizowanych prac remontowych w 2020 r. oraz planowanych inwestycjach w roku bieżącym.

Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów (WZF.7040.1.2021 z 11 marca 2021 r.) - w sprawie braku możliwości wliczania okresów służby do okresu zatrudnienia nawiązywanego po zwolnieniu ze służby przez funkcjonariuszy różnych służb mundurowych.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zgłaszają się do mnie funkcjonariusze różnych służb mundurowych w zakresie braku możliwości wliczania okresów służby do okresu zatrudnienia nawiązywanego po zwolnieniu ze służby.

Zgodnie z art. 302 Kodeksu pracy do okresu zatrudnienia wlicza się okres służby w Policji, Urzędzie Ochrony Państwa, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służbie Kontrwywiadu Wojskowego, Służbie Wywiadu Wojskowego, Centralnym Biurze Antykorupcyjnym, Biurze Ochrony Rządu, Służbie Ochrony Państwa, Służbie Więziennej, Straży Granicznej i Państwowej Straży Pożarnej w zakresie i na zasadach przewidzianych odrębnymi przepisami. Podczas analizy tego zagadnienia Rzecznik zauważył, że ustawy pragmatyczne poszczególnych służb mundurowych są niedostosowane do art. 302 k.p., natomiast sam art. 302 k.p. nie bierze pod uwagę ewolucji poszczególnych służb w tym utworzenia nowych formacji. Brak odpowiednich uregulowań negatywnie wpływa na prawa obywatelskie funkcjonariuszy służb mundurowych i ich uprawnienia pracownicze.

W opinii Rzecznika istnieje potrzeba dokonania odpowiedniej nowelizacji ustaw pragmatycznych różnych służb mundurowych oraz wprowadzenia regulacji na tyle pojemnej w art. 302 k.p., żeby obejmowała także służby mundurowe w nim nie wymienione.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o przeanalizowanie zaprezentowanego zagadnienia i podjęcie inicjatywy ustawodawczej w zakresie umożliwiającej wliczanie wszystkim funkcjonariuszom przedstawionych służb mundurowych okresów służby do okresów zatrudnienia nawiązywanego po zwolnieniu ich ze służby w poszczególnych formacjach.

Ministra Zdrowia (V.7014.6.2021 z 11 marca 2021 r.) - w sprawie dodatkowego świadczenia przyznanego osobom wykonującym zawód medyczny w związku z pracą z tzw. pacjentami covidowymi.

Dnia 4 września 2020 r. Minister Zdrowia wydał polecenie, zmienione następnie poleceniem z dnia 1 listopada 2020 r. w sprawie dodatkowego świadczenia pieniężnego, przyznanego osobom wykonującym zawód medyczny, w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy o działalności leczniczej, uczestniczącym w udzielaniu świadczeń zdrowotnych i mającym bezpośredni kontakt z pacjentami z podejrzeniem lub zakażeniem wirusem SARS-CoV-2.

Niepokój Rzecznika Praw Obywatelskich wzbudziły informacje przekazane przez jednego z senatorów, a także doniesienia medialne świadczące o krzywdzących sytuacjach oraz dyskryminacji, jaka zachodzi wobec pozostałych pracowników szpitala, w tym tzw. pracowników pomocniczych, mających również bezpośredni kontakt z osobami zakażonymi lub mającymi podejrzenie zakażenia wirusem SARS-CoV-2, które powyższego dodatku nie uzyskały. Rzecznik zauważył, że niniejszy problem nie ogranicza się wyłącznie do jednego wskazanego szpitala, a ma charakter systemowy. Wobec czego, może dotyczyć również innych placówek medycznych.

Rzecznik podkreślił, że nie tylko pracownicy medyczni, pracujący w szpitalu, są bezpośrednio narażeni na zakażenie wirusem SARS-Cov-2, bowiem pozostały personel szpitala np. pracownicy ochrony zdrowia, zajmujący się utrzymaniem czystości w placówkach ochrony zdrowia, w szczególności w salach szpitalnych (salowa/salowy) lub sekretarki medyczne pracujące w SOR również pracują w bezpośrednim kontakcie z chorymi. Zawężenie grupy osób, którym został przyznany dodatek jedynie do pracowników medycznych, powoduje, że pozostali pracownicy szpitala, którzy również narażają swoje zdrowie i życie, pracując w bezpośrednim kontakcie z pacjentami covidowymi, czują się pokrzywdzeni. Natomiast w procesie leczenia chorych na COVID-19 zaangażowanych jest wiele osób, z których każda pełni kluczową rolę i jest niezbędna, aby zapewnić choremu opiekę oraz warunki do jego wyzdrowienia.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska w podniesionej sprawie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 19 marca 2021 r. wyjaśnił, iż przedmiotowe polecenie Ministra Zdrowia posługuje się pojęciem osoby wykonującej zawód medyczny w znaczeniu, jakie temu pojęciu nadaje art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy o działalności leczniczej. Zgodnie z definicją zawartą w tym przepisie pod pojęciem osoby wykonującej zawód medyczny należy rozumieć: „osobę uprawnioną na podstawie odrębnych przepisów do udzielania świadczeń zdrowotnych oraz osobę legitymującą się nabyciem fachowych kwalifikacji do udzielania świadczeń zdrowotnych w określonym zakresie lub w określonej dziedzinie medycyny”. Jednocześnie Podsekretarz Stanu poinformował, że propozycje poszerzenia kręgu pracowników ochrony zdrowia uprawnionych do otrzymywania dodatku covidowego są przedmiotem analiz w Ministerstwie Zdrowia.

**Minister Rodziny i Polityki Społecznej (III.554.2.2021 z 16 marca 2021 r.)
- w sprawie funkcjonowania systemu pieczy zastępczej.**

Szeroko rozumiany system zapewnienia opieki nad dzieckiem i funkcjonowania jednostek pieczy zastępczej reguluje ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (dalej jako: u.o.w.r.i.s.p.z.). Realizacja zadań wynikających z przepisów u.o.w.r.i.s.p.z. i funkcjonowanie jednostek pieczy zastępczej były na przestrzeni ostatnich lat poddawane ocenie Najwyższej Izby Kontroli - dalej NIK. Wskazywane w informacjach „Opieka nad dziećmi w pogotowjach opiekuńczych i rodzinnych”, „Wykonywanie zadań przez ośrodki adopcyjne”, „Działania powiatów w zakresie tworzenia i wsparcia rodzin zastępczych” zalecenia pokontrolne do tej pory nie zostały wykonane i nadal pozostają postulatami do spełnienia. Także grono ekspertów w 2018 r. opublikowało raport „Postępy deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej”, w którym zawierało szereg rekomendacji związanych z wdrażaniem zmian systemowych.

W świetle powołanych raportów, wniosków płynących po emisji serialu dokumentalnego „Piecza”, postulatów formułowanych przez środowisko opiekunów zastępczych i przedstawianych informacji o realizacji u.o.w.r.i.s.p.z., regulacja ta, w ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, wymaga pogłębionego przeglądu i stosownej modyfikacji, gdyż konsekwencje niespójnych systemowo rozwiązań dotkliwie uderzają w grupy najsłabsze i prowadzą do naruszeń praw dzieci.

Rzecznik przypomniał, że na tle kontroli działań ośrodków adopcyjnych NIK wnioskowała o podjęcie przez Ministra Rodziny i Polityki Społecznej działań zmierzających do: wypracowania jednolitych standardów prowadzenia procesów adopcyjnych, zapewniających jednolitość zasad, kryteriów, terminów i działań ośrodków adopcyjnych, przeprowadzenia analizy rozwiązań prawnych i organizacyjnych mających na celu wyeliminowanie mechanizmów sprzyjających korupcji w funkcjonowaniu ośrodków adopcyjnych oraz wprowadzenia niezbędnych zmian prawnych lub organizacyjnych, a także nowelizacji przepisów u.o.w.r.i.s.p.z. dotyczących funkcjonowania procedur adopcyjnych z uwzględnieniem m.in.: wprowadzenia jednolitych standardów pracy ośrodków adopcyjnych, wprowadzenia zwiększonego nadzoru marszałka województwa nad prawidłowością procedury adopcyjnej, wprowadzenia obowiązku wydawania pisemnych opinii kwalifikacyjnych dla kandydatów na rodziców adopcyjnych; w przypadku wydania negatywnej opinii kwalifikacyjnej wprowadzenie obowiązku jej uzasadnienia, określenia drogi odwoławczej od niekorzystnych rozstrzygnięć podejmowanych przez ośrodki adopcyjne wobec kandydatów na rodziców adopcyjnych, wprowadzenia obowiązku podawania do publicznej wiadomości danych dotyczących pracy ośrodków adopcyjnych, w celu zwiększenia przejrzystości ich pracy oraz uruchomienia ogólnopolskiego systemu teleinformatycznego do obsługi procedur adopcyjnych.

Rzecznik podkreślił także, że należy wspierać takie przekształcenia w systemie opieki nad dzieckiem i rodziną, które prowadzą do ograniczenia

funkcjonowania placówek opiekuńczych typu zakładowego na rzecz rodzinnopodobnych form opieki. Obserwując jednak proces przejścia od stałej opieki w instytucjach do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności, nie sposób oprzeć się wrażeniu, że postępy są niewystarczające. Pomimo upływu lat wciąż daleko jest do jakościowego przełomu w tym obszarze. W procesie tworzenia systemu odpowiadającego wymogom współczesnego spojrzenia na dziecko i jego rodzinę kluczową rolę odgrywa rozwój alternatywnych względem instytucji form wsparcia, a identyfikowane bariery powinny być jak najszybciej eliminowane.

Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o przedstawienie stanowiska odnośnie wskazywanych problemów oraz podjęcie stosownych działań na rzecz poprawy systemu opieki nad dzieckiem pozbawionym opieki rodziców.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej w piśmie z 31 marca 2021 r. wyjaśniła, iż obecnie trwają prace nad rządowym projektem ustawy o zmianie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz niektórych innych ustaw. Jednocześnie w związku z dużą liczbą zgłoszonych przy jego okazji dodatkowych propozycji rozwiązań oraz uwag, resort rodziny rozpoczął analizę sugerowanych zmian kierunkowych w obszarze całej pieczy zastępczej. Podsekretarz Stanu poinformowała także, iż Zarządzeniem Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 12 stycznia 2021 r. w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej powołano Zespół do spraw opracowania Strategii deinstytucjonalizacji usług społecznych w Polsce. Do jego zadań należy opracowanie Strategii deinstytucjonalizacji usług społecznych w Polsce z uwzględnieniem potrzeb osób z niepełnosprawnościami, osób z zaburzeniami psychicznymi, osób starszych, rodzin, dzieci i młodzieży, w tym z pieczy zastępczej, a także osób bezdomnych.

**Ministra Rozwoju, Pracy i Technologii (III.7041.6.2019 z 17 marca 2021 r.)
- w sprawie pracy za pośrednictwem elektronicznych platform
zatrudnienia.**

W ostatnich latach w Polsce mamy do czynienia z rosnącą skalą zjawiska pracy za pośrednictwem elektronicznych platform zatrudnienia. Stanowi ona jedną z nowych form zatrudnienia na rynku pracy wskutek postępującej cyfryzacji gospodarki i kształtowania się tzw. gospodarki współdziałania czy dzielenia się. Praca platformowa opiera się na trzech podmiotach – oferujących usługi (pracę), użytkownikach (klientach) i pośrednikach (właścicielach platformy internetowej) – które spotykają się na wirtualnym rynku zatrudnienia dzięki platformie internetowej, będącej swoistą instytucją pośredniczącą.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że w Polsce praca platformowa nie została uregulowana. Wywołuje to różne negatywne konsekwencje. Zarówno charakter trójstronnych relacji między zlecającymi pracę, wykonującymi pracę oraz właścicielami platformy internetowej nie jest dookreślony, jak również status wykonujących pracę za pośrednictwem platform nie jest jasny –

szczególne wątpliwości budzi kwestia podporządkowania, także w kontekście prawa europejskiego, gdzie rozróżnienie między pracownikami a osobami samozatrudnionymi jest w szczególności kluczowe dla wyznaczenia zasięgu prawa konkurencji UE. Klasyfikowanie jako samozatrudnienie pracy na platformach ogranicza możliwość zapewnienia takim pracownikom ochrony, z jakiej korzystają pracownicy na podstawie przepisów prawa pracy. Niepewność zatrudnienia, nieregularność dochodu oraz brak odpowiednich gwarancji ubezpieczeń społecznych powodują, że taka praca ma charakter prekaryjny.

Rzecznik przypomniał także, że w 2019 r. podjął z urzędu sprawę warunków wykonywania pracy kurierskiej w systemie usług oferowanych przez jedną z platform, zlecając przeprowadzenie kontroli Państwowej Inspekcji Pracy. Wyniki kontroli przeprowadzonej przez inspekcję pracy potwierdziły w szczególności potrzebę ustanowienia przepisów regulujących uprawnienia osób wykonujących pracę z wykorzystaniem aplikacji mobilnych oraz obowiązki podmiotów, które powierzają pracę takim podmiotom. Ponadto, w celu ułatwienia Państwowej Inspekcji Pracy identyfikowania firm powierzających pracę osobom fizycznym w ramach elektronicznych platform usług, konieczne wydaje się wprowadzenie regulacji prawnych, na mocy których przedsiębiorca prowadzący taką platformę byłby zobowiązany do udostępniania PIP wykazu podmiotów współpracujących.

Praca platformowa jest zjawiskiem stosunkowo nowym na polskim rynku pracy i bardzo słabo rozpoznany. W szczególności brakuje pogłębionych opracowań statystycznych i analitycznych, wskazujących na rzeczywistą skalę tego zjawiska i możliwości przyjęcia takich regulacji prawnych, które zapewnią pracującym za pośrednictwem platform taki poziom ochrony, z jakiego korzystają pracownicy objęci przepisami prawa pracy.

Biorąc powyższe pod uwagę Rzecznik zwrócił się do Ministra z wnioskiem o podjęcie stosownych działań rozpoznawczych i regulacyjnych przy współudziale podmiotów reprezentujących stronę rządową, pracodawców i zatrudnionych oraz z wykorzystaniem wiedzy ekspertów z tego zakresu.

Ministra Finansów (VII.501.58.2020 z 19 marca 2021 r.) - w sprawie przetwarzania i ochrony danych osobowych w Centralnym Rejestrze Beneficjentów Rzeczywistych.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwracają się wnioskodawcy zainteresowani kwestią przetwarzania i ochrony danych osobowych w Centralnym Rejestrze Beneficjentów Rzeczywistych. Wskazują oni na to, że jawność rejestru wynikająca z art. 67 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu wraz z katalogiem danych przetwarzanych w rejestrze (w tym numerem PESEL) może w dobie zastosowania nowoczesnych technologii informatycznych powodować zagrożenie dla prywatności.

Podobne stanowisko w procesie legislacyjnym wyraził Prezes Urzędu Ochrony Danych Osobowych, Rzecznik zwrócił się zatem do UODO o

przekazanie dodatkowych informacji w tym zakresie. W odpowiedzi wskazano, że organ nadzorczy od lat zwraca uwagę na konieczność przemyślenia koncepcji jawności numeru PESEL w rejestrach publicznych. Przyjęcie w przepisach prawa rozwiązania pozwalającego na dostęp do numerów PESEL beneficjentów rzeczywistych w sposób nieograniczony jest sprzeczne z założeniem art. 87 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE, którego celem jest szczególna ochrona krajowych numerów identyfikacyjnych oraz ze standardami unijnymi dotyczącymi dopuszczalności wprowadzania uregulowań krajowych wpływających na ograniczenie praw do ochrony prywatności i danych osobowych.

Ponadto, Rzecznik wskazał, iż prywatność jednostki jest wartością chronioną konstytucyjnie – artykuł 47 Konstytucji zawiera ogólne gwarancje ochrony prywatności, natomiast art. 51 Konstytucji odnosi się bezpośrednio do aspektów ochrony prywatności związanych z przetwarzaniem informacji o jednostce. Rzecznik podkreślił, że numer PESEL jest przetwarzany w wielu zbiorach danych i często używany jest do weryfikacji tożsamości osób. Oznacza to, że ujawnienie tego numeru może mieć poważne konsekwencje dla jednostki, związane m.in. z możliwością kradzieży tożsamości.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z wnioskiem o rozważenie podjęcia inicjatywy ustawodawczej w omówionym zakresie w celu zapewnienia lepszej ochrony prawa do prywatności.

Rzecznika Dyscyplinarnego Krajowej Rady Sądownictwa (VII.612.2.2021 z 20 marca 2021 r.) - w sprawie roli stowarzyszeń sędziowskich w ochronie niezależności i niezawisłości sędziów.

W związku z opinią Consultative Council Of European Judges (CCEJ) dotyczącą roli stowarzyszeń sędziowskich w ochronie niezależności i niezawisłości sędziów, Rzecznik Praw Obywatelskich przekazał informacje o standardach ochrony praw człowieka w tym zakresie.

Rzecznik przypomniał, że sędziom przysługuje wolność zrzeszania się zagwarantowana w art. 58 Konstytucji oraz w art. 11 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, o ile członkostwo w danej organizacji można pogodzić z zasadami niezależności sądów i niezawisłości sędziów.

Rzecznik wskazał, iż ustawa o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw wprowadziła regulacje mające bezpośredni wpływ na wolność zrzeszania się sędziów oraz ich prawo do prywatności. Na jej mocy nałożono na sędziów obowiązek złożenia oświadczeń o przynależności do wszelkiego rodzaju zrzeszeń. Oświadczenia te są jawne i podlegają publikacji w Biuletynie Informacji Publicznej. W opinii Rzecznika obowiązek ten stanowi głęboką

ingerencję w wolność zrzeszania się sędziów oraz ich prywatność. Celem takiej regulacji było dokonanie powszechnej lustracji aktywności społecznej i publicznej sędziów i prokuratorów. Szczególnie rozważyć należy obowiązek informowania o przynależności do stowarzyszeń sędziowskich. Zdaniem Rzecznika informacje o przynależności do stowarzyszeń sędziowskich są objęte ochroną danych osobowych na gruncie RODO.

Rzecznik wskazał, że nadrzędnymi celami działalności stowarzyszeń sędziowskich są: ustanowienie i obrona niezawisłości sądownictwa oraz wspieranie i doskonalenie praworządności. Rzecznik podkreślił, że państwa członkowskie powinny zapewnić ramy, które umożliwią sędziom swobodne korzystanie z ich prawa do zrzeszania się. Politycy powinni powstrzymać się od prób wywierania wpływu na sędziów lub ich stowarzyszenia w celu wspierania interesów polityków partyjnych, zarówno przez groźby, nieuzasadnione oskarżenia, kampanie medialne, jak i zapewnianie awansów zawodowych lub korzyści.

Rzecznik zwrócił się z prośbą o uwzględnienie powyższych zaleceń i przekazanie informacji o ich realizacji.

Ministra Sprawiedliwości (II.510.206.2021 z 22 marca 2021 r.) - w sprawie potrzeby zmiany brzmienia art. 230 § 1 Kodeksu karnego.

W kręgu zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje problematyka prawidłowego ukształtowania norm prawa karnego, w tym dochowania przez te normy standardów konstytucyjnych. W ocenie Rzecznika zasadne jest wprowadzenie zmian w art. 230 § 1 k.k. (i odpowiednio art. 230a § 1 k.k.), gdyż na podstawie analizy dotychczas nagromadzonej literatury przedmiotu oraz wypowiedzi doktryny prawa karnego, celowe staje się pytanie, czy ustawodawca w art. 230 § 1 k.k. oraz w art. 230a § 1 k.k. nie określił zbyt szerokiego pola kryminalizacji, w tym, czy zachowane zostały w tym względzie wymogi zasady proporcjonalności wynikające z art. 31 ust. 3 Konstytucji. Rekonstrukcja zakazu leżącego u podstaw art. 230 § 1 k.k. (oraz odpowiednio w art. 230a § 1 k.k.) wskazuje bowiem jednoznacznie, że bezprawnym jest m.in. powoływanie się na wpływy w jakiegokolwiek organizacji krajowej i podejmowanie się pośrednictwa w załatwieniu sprawy w zamian za korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę.

Rzecznik wskazał także, że w doktrynie prawa karnego zwraca się uwagę, iż przedmiotem ochrony art. 230 § 1 k.k. (przestępstwo biernej płatnej protekcji) jest działalność instytucji państwowej, samorządowej, organizacji międzynarodowej i krajowej, a także zagranicznej jednostki organizacyjnej dysponującej środkami publicznymi, ich prawidłowe i bezinteresowne funkcjonowanie. Wskazuje się, że przedmiotem ochrony nie jest zatem prawidłowe działanie krajowej jednostki organizacyjnej dysponującej środkami publicznymi.

Z językowego punktu widzenia brak jest obecnie podstaw do wykładani art. 230 § 1 k.k. w ten sposób, że znajduje się w nim tylko znamię „jednostki organizacyjnej dysponującej środkami publicznymi”, która nie jest jednocześnie ani „instytucją państwową”, ani „instytucją samorządową”, ani „organizacją krajową” oraz brak jest podstaw do wykładani art. 230 § 1 k.k. w ten sposób, że nie znajduje się w nim znamię „organizacji krajowej” w szerszym zakresie niż tylko zakreślony terminem „jednostki organizacyjnej dysponującej środkami publicznymi”.

Wobec powyższego Rzecznik poddał pod rozwagę zainicjowanie przez resort sprawiedliwości procesu legislacyjnego w przedmiocie zmiany art. 230 § 1 k.k. poprzez przesunięcie spójnika „albo” znajdującego się w zwrocie „międzynarodowej albo krajowej” przed termin „zagranicznej” oraz jednocześnie przesunięcie spójnika „lub” i przyimka „w” przed termin „krajowej”. Przepis art. 230 § 1 k.k. otrzymałby wówczas brzmienie: „Kto, powołując się na wpływy w instytucji państwowej, samorządowej, organizacji międzynarodowej lub w krajowej albo zagranicznej jednostce organizacyjnej dysponującej środkami publicznymi albo wywołując przekonanie innej osoby lub utwierdzając ją w przekonaniu o istnieniu takich wpływów, podejmuje się pośrednictwa w załatwieniu sprawy w zamian za korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8”. Wówczas powoływanie się na wpływy nie w każdej organizacji krajowej, lecz jedynie krajowej jednostce organizacyjnej dysponującej środkami publicznymi dawałoby podstawę do przypisywania odpowiedzialności karnej.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie podjęcia stosownej inicjatywy ustawodawczej i poinformowanie o stanowisku zajęтым w tej materii.

Minister Rodziny i Polityki Społecznej (VII.501.35.2021 z 23 marca 2021 r.) - w sprawie projektu nowelizacji ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa.

Rzecznik Praw Obywatelskich powziął informacje o projekcie nowelizacji ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (dalej jako: ustawa o świadczeniach pieniężnych), który budzi zastrzeżenia z punktu widzenia ochrony prawa do prywatności i ochrony danych osobowych.

Proponowane brzmienie art. 61a ustawy o świadczeniach pieniężnych wprowadza szerokie uprawnienia dla pracowników ZUS w przypadku ustalania prawa do zasiłku i jego wypłaty, bez określenia granic ingerencji w prawo do prywatności i ochrony danych osobowych osób ubiegających się o zasiłek w ZUS. W opinii Rzecznika taka regulacja nie spełnia wymogów ukształtowania podstawy prawnej przetwarzania danych, wynikających z art. 6 ust. 3 RODO. Rzecznik podkreślił, że w świetle art. 47 Konstytucji nie ulega wątpliwości, że ustawodawca ma konstytucyjny obowiązek zapewnić jednostce odpowiednią ochronę sfery prywatności nie tylko przed ingerencją ze strony podmiotów

publicznych, ale również przed ingerencją ze strony innych jednostek i podmiotów prywatnych.

Dodatkowo RPO wskazał, że nowelizacja art. 61a ustawy o świadczeniach pieniężnych przewiduje możliwość pozyskiwania danych wrażliwych dotyczących konkretnej osoby ubiegającej się o zasiłek. Brak jest jednak w projektowanej ustawie regulacji wskazujących na szczególne zabezpieczenia danych wrażliwych. Ponadto proponowany przepis wprowadza obowiązek udostępnienia żądanych przez ZUS informacji. Nie zostały jednak przewidziane gwarancje proceduralne umożliwiające odwołanie się od takiej decyzji ZUS, w przypadku uchylenia się od tego obowiązku.

Rzecznik zwrócił również uwagę, że projekt nie został przekazany do konsultacji Prezesowi Urzędu Ochrony Danych Osobowych, mimo że taki obowiązek wynika z obowiązujących przepisów.

Rzecznik zwrócił się więc do Minister z prośbą o odniesienie się do przedstawionych wątpliwości dotyczących opiniowanego projektu ustawy.

Ministra Sprawiedliwości (VII.511.12.2021 z 25 marca 2021 r.) - w sprawie podmiotów legitymowanych do wniesienia kasacji w sprawie dyscyplinarnej komornika sądowego.

Na tle badanej przez Rzecznika Praw Obywatelskich sprawy ujawnił się problem dotyczący podmiotów legitymowanych do wniesienia kasacji w sprawie dyscyplinarnej komornika sądowego. Na mocy art. 253 ustawy o komornikach sądowych (dalej jako: „u.k.s.”) kasację do Sądu Najwyższego od orzeczenia wydanego przez sąd apelacyjny może wnieść wyłącznie Prokurator Generalny i Rzecznik Praw Obywatelskich.

W ustawie o komornikach sądowych przyjęto zatem rozwiązanie inne niż na gruncie innych ustaw „korporacyjnych”, gdzie uprawnionymi do wniesienia kasacji są również strony. Powyższe oznacza, że komornik sądowy, który ma status obwinionego w postępowaniu dyscyplinarnym, a także jego obrońca, pokrzywdzony czy Krajowa Rada Komornicza, zostali pozbawieni możliwości złożenia kasacji od orzeczenia wydanego przez sąd apelacyjny w postępowaniu dyscyplinarnym dotyczącym komornika.

W ocenie Rzecznika umożliwienie jedynie dwóm podmiotom wniesienia kasacji od rozstrzygnięcia wydanego przez sąd apelacyjny w postępowaniu dyscyplinarnym komornika sądowego, nie realizuje w sposób prawidłowy gwarancji konstytucyjnych związanych z prawem do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji). Ograniczenie to, przy pozostawieniu w innych ustawach dotyczących samorządów zawodowych możliwości wniesienia kasacji samodzielnie przez obwinionego, jest niezrozumiałe i nie znajduje podstaw.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o odniesienie się do przedstawionej kwestii oraz o rozważenie podjęcia odpowiednich działań legislacyjnych.

Ministra Obrony Narodowej (WZF.7043.34.2021 z 30 marca 2021 r.) - w sprawie opiniowania służbowego wojskowych radców prawnych.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na problem braku obowiązkowego udziału przedstawiciela okręgowej izby radców prawnych (OIRP) w opiniowaniu służbowym wojskowych radców prawnych.

Rzecznik podkreślił, że w związku z cechami charakterystycznymi zawodu radcy prawnego ustawodawca przewidział szczególne uprawnienia samorządu radcowskiego. Mają one na celu realizację konstytucyjnego zadania polegającego na sprawowaniu pieczy nad należytym wykonywaniem tego zawodu w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony. Wyrazem takiej kontroli jest art. 16 ust. 1 ustawy o radcach prawnych. Adresatami obowiązku zasięgnięcia opinii radcy prawnego (wyznaczonego przez radę OIRP) w Siłach Zbrojnych są dowódcy jednostek wojskowych, w których zatrudnieni są radcowie prawni. Nie oznacza to, że przełożeni wojskowych radców prawnych są związani opiniami wydanymi w tym trybie. Opinia taka może zostać pominięta w procesie opiniowania służbowego, jednak jej brak narusza obowiązujące przepisy.

Rzecznik wskazał, że „kontrola jakości” pracy wojskowego radcy prawnego pozostaje przede wszystkim w interesie Sił Zbrojnych. Z jednej strony, mogą bowiem zdarzyć się sytuacje, w których przełożeni próbują wymuszać na wojskowych radcach prawnych działanie/zaniechanie, które pozostaje zgodne z interesem dowódcy. Z drugiej strony niektórzy wojskowi radcowie prawni mogą w niedostateczny sposób chronić interes Sił Zbrojnych. Wówczas OIRP w sporządzonej opinii może np. wskazać kierunek rozwoju zawodowego, a w skrajnym przypadku wyciągnąć konsekwencje zawodowe wobec nierzetelnego wojskowego radcy prawnego. RPO zwrócił uwagę, iż wspólnym mianownikiem w przedstawionych sytuacjach jest interes publiczny, który powinien przesądzać o ostatecznym brzmieniu opinii służbowej.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o informację, czy dowódcy jednostek wojskowych, w trakcie corocznego opiniowania służbowego wojskowych radców prawnych, realizują obowiązek wynikający z art. 16 ust. 1 ustawy o radcach prawnych.

Ministra Zdrowia (IV.7021.157.2020 z 31 marca 2021 r.) - w sprawie zasad transgranicznych kontaktów z dziećmi podczas pandemii.

Rzecznik Praw Obywatelskich powrócił do kwestii, w której podejmował już działania wiosną 2020 r. – to jest do kwestii obowiązku kwarantanny przy przekraczaniu granicy, w tym granicy zewnętrznej UE, wobec osób, odbywających transgraniczne kontakty z członkami rodziny, w tym z małoletnimi dziećmi. Pismo RPO z 28 maja 2020 r., adresowane do Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, zostało przekierowane do Ministra Zdrowia. Odpowiedź resortu ograniczyła się jednak do wskazania, że w związku z wejściem w życie kolejnego rozporządzenia Rady Ministrów z 12 czerwca 2020 r., znoszącego

obowiązek kwarantanny przy przekraczaniu granic w ramach UE, oraz rozporządzenia RM z 19 czerwca 2020 r., „wydaje się, że obecnie obowiązujące przepisy czynią zadość wnioskowi zawartemu w piśmie przywołanym na wstępie”.

Innymi pismami, kierowanymi do Ministra Sprawiedliwości, Rzecznik wskazywał na potrzebę legislacyjnych działań w sferze orzeczonych sądowie kontaktów rodziców i dzieci, w tym na wpisanie tych spraw do katalogu spraw pilnych, rozpoznawanych przez sądy także w czasie dalszych ograniczeń pracy sądów powszechnych; zwracał się również do ówczesnego Ministra Zdrowia w sprawie kwarantanny przy przekraczaniu granicy RP przez osoby mieszkające w Polsce i wykonujące pracę w rejonach przygranicznych w Czechach oraz w Niemczech.

O ile zrozumiałe (choć wciąż niewłaściwe) jest to, że przepisy przygotowywane „na gorąco” i w nie do końca poznanych okolicznościach epidemicznych mogą mieć luki bądź nie obejmować w sposób prawidłowy wszystkich możliwych sytuacji, o tyle doświadczenie, zdobyte podczas minionych miesięcy, powinno owocować lepszymi przepisami, uwzględniającymi więcej uwarunkowań i potencjalnych stanów faktycznych. Niestety, jak się wydaje, pisma RPO i wskazywane w nich realne problemy obywateli nie wywarły oczekiwanego skutku w postaci przygotowania stosownych regulacji na czas spodziewanych kolejnych fal zakażeń i poprawienia stanu prawnego w takiej sytuacji.

Rzecznik zwrócił się zatem do Ministra z prośbą o pochylenie się nad poruszaną kwestią i podjęcie stosownych kroków legislacyjnych, poprzez wprowadzenie do katalogu wyjątków od obowiązkowej kwarantanny po przekroczeniu granicy państwowej (zewnętrznej, a zwłaszcza wewnętrznej UE), określonego w § 3 pkt 2 i pkt 3 rozporządzenia Rady Ministrów z 26 lutego 2021 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, osób wykonujących transgraniczne kontakty z członkami rodziny, orzeczone prawomocnym orzeczeniem sądu lub ugodą, pod warunkiem okazania przez nie stosownego dokumentu w postaci orzeczenia sądu lub ugody.

Prezesa Rady Ministrów (II.519.109.2015 z 31 marca 2021 r.) – w sprawie zbierania i wykorzystywania danych telekomunikacyjnych przez Policję i służby specjalne.

W zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje kwestia zbierania i wykorzystywania danych telekomunikacyjnych dotyczących lokalizacji telefonów komórkowych przez Policję i służby specjalne, a także nadzór nad powyższymi działaniami prowadzony przez sąd. Rzecznik, zajmując się powyższą kwestią, wielokrotnie podkreślał, że wymogi bezpieczeństwa państwa nie oznaczają, że prowadzenie inwigilacji nie ma podlegać ograniczeniom wynikającym z konstytucyjnych praw i wolności. RPO wskazał,

że na podstawie uchwalonej w dniu 15 stycznia 2016 r. ustawy o zmianie ustawy o Policji przyznano Policji oraz innym służbom prawo do uzyskiwania danych niestanowiących treści odpowiednio, przekazu telekomunikacyjnego, przesyłki pocztowej albo przekazu w ramach usługi świadczonej drogą elektroniczną, a także do przetwarzania tych danych bez wiedzy i zgody osoby, której dotyczą.

Rzecznik podkreślił, że w art. 20c ust. 1 o Policji nie są spełnione kryteria uzasadniające ograniczenie praw i wolności obywatelskich, wynikających z Konstytucji, co poddaje w wątpliwość zgodność art. 20c ust. 1 ustawy o Policji oraz przepisów innych ustaw szczególnych z art. 2, 30, 47, 49, 51 ust. 2 Konstytucji w zw. z art. 31 ust. 3 oraz art. 8 EKPC i art. 7 i 8 w zw. z art. 52 ust. 1 KPP UE. Analizując katalog przestępstw, w przypadku których dopuszczalne jest uzyskiwanie i przetwarzanie tych danych wyraźnie widać, że jest on nadmiernie szeroki, co wskazuje na przekroczenie granic, o których mowa w art. 31 ust. 3 Konstytucji, art. 8 ust. 2 EKPC oraz art. 52 ust. 1 KPP UE. W art. 20c ust. 1 ustawy o Policji nie wskazano poszczególnych typów czynów zabronionych pod groźbą kary, które uzasadniałyby sięgnięcie po tego typu dane o obywatelach, lecz użyto ogólnego określenia „przestępstwa”. Tym samym stanowi to nadmierną ingerencję w prawo do prywatności i w prawo do ochrony danych osobowych, a także naruszenie zasady autonomii informacyjnej.

Ponadto, wskazane przepisy ustaw naruszają art. 30, 47, 49, 51 ust. 2 Konstytucji w zw. z art. 2 Konstytucji statuującym zasadą ochrony zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa, a także zasadę określoności przepisów prawa poprzez odwołanie się do definicji pojęcia „dane internetowe”, które nie jest jasne i precyzyjne, a tym samym normy te naruszają wymóg przewidywalności przepisów ograniczających prawo do prywatności, prawo do ochrony danych osobowych oraz zasadę autonomii informacyjnej jednostki.

Rzecznik zwrócił także uwagę na niewystarczającą możliwość kontroli przez sądy pozyskiwania danych obywateli. Sąd okręgowy ma wprawdzie prawo do kontroli, ale jedynie na podstawie ogólnych, zbiorczych półrocznych sprawozdań służb. Sąd nie musi, ale tylko może weryfikować, czy dane pobrano zasadnie. Po kontroli sąd może jedynie poinformować poszczególną służbę o jej wynikach, ale nie może zarządzić np. zniszczenia zgromadzonych danych lub podjęcia innych działań naprawczych.

Dodatkowo RPO wskazał na konieczność uregulowania kwestii zakazów dowodowych, tak aby w sprawie nie mogły zostać wykorzystane dowody, które zostały zgromadzone z naruszeniem prawa. Zachodzi pilna potrzeba zmiany treści art. 168a k.p.k., przywracającą mu treść sprzed nowelizacji z 2016 r. W obecnym brzmieniu przepis ten jest bowiem jawnie i oczywiście niekonstytucyjny.

Rzecznik zwrócił się do Premiera z prośbą o zajęcie stanowiska w niniejszej sprawie oraz rozważenie zaproponowania właściwych zmian legislacyjnych w tym zakresie.

III. Kasacje oraz skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego, przystąpienia do postępowań przed sądami powszechnymi

1. W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich wnioś następujące kasacje do Sądu Najwyższego:

II.510.287.2020 z 15 stycznia 2021 r. – kasacja w sprawie braku wyjścia poza granice zaskarżenia i utrzymania w mocy rażąco niesprawiedliwego orzeczenia.

Umieszczenie osoby w zakładzie psychiatrycznym, na podstawie przepisów rozdziału X Kodeksu karnego, jest bardzo daleko idącą ingerencją w wolność osobistą, do której orzeczenia, w odróżnieniu od przymusowej internacji, stosowanej na podstawie przepisów rozdziału 3 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego, nie jest niezbędne ustalenie, że internowany z powodu choroby zagraża bezpośrednio własnemu życiu lub zdrowiu innych osób. Warunkiem niezbędnym do prowadzenia rozważań o tym, czy wobec sprawcy, co do którego umorzono postępowanie, z uwagi na jego niepoczytalność, prawdopodobnym jest popełnienie przez niego czynu o znacznej społecznej szkodliwości i czy prawdopodobieństwo to jest wysokie, jest uprzednie ustalenie, że sprawca ten już dopuścił się czynu o takim charakterze. Tymczasem Sąd merytoryczny ani w części dyspozytywnej, ani motywacyjnej, nie ustalił, aby czyn już popełniony przez oskarżoną, wyczerpujący znamiona przestępstwa, cechował się „znaczną” społeczną szkodliwością. Brak jest zarazem zarówno w sentencji, jak i uzasadnieniu tego orzeczenia, jakichkolwiek stwierdzeń, które dawałyby podstawę do uznania, że ów organ procesowy przyjął znaczną społeczną szkodliwość tego występku, albo w świetle których obiektywnie istniałyby podstawy do takiej oceny. Orzeczenie to nie zwiera w szczególności żadnych rozważań, dotyczących strony przedmiotowej i podmiotowej czynu, będącego przedmiotem niniejszego postępowania.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 24 lutego 2021 r., sygn. akt IV KK 33/21).

Sąd Najwyższy orzekł, iż w niniejszej sprawie Sąd II instancji powinien był wyjść poza granice rozpoznawanego środka odwoławczego (art. 433 § 1 k.p.k.) w celu dokonania oceny kontrolowanego postanowienia przez pryzmat przesłanek z art. 440 k.p.k., a w szczególności czy utrzymanie w mocy zaskarżonego postanowienia nie byłoby rażąco niesprawiedliwe. Przepis art. 440 k.p.k. znajduje bowiem zastosowanie, gdy zaskarżone orzeczenie dotknięte jest niepodniesionymi w zwykłym środku odwoławczym uchybieniami mieszczącymi się w każdej z tzw. względnych przyczyn odwoławczych, o ile ich waga i charakter są takie, że czynią orzeczenie niesprawiedliwym i to w stopniu rażącym. Jako że brak ustaleń co do znacznej społecznej szkodliwości czynu zarzucanego podejrzaney uniemożliwiał zastosowanie wobec niej środka zabezpieczającego w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym, taka

sytuacja miała miejsce w niniejszej sprawie. Utrzymanie w mocy takiego orzeczenia było więc rażąco niesprawiedliwe w rozumieniu art. 440 k.p.k.

II.511.135.2018 z 29 stycznia 2021 r. - kasacja w sprawie naruszenia prawa materialnego, poprzez błędną wykładnię.

Jak wynika ustaleń faktycznych poczynionych przez Sąd I instancji i zaaprobowanych przez Sąd odwoławczy, oskarżony zamierzał nabyć samochód, którego pierwotny właściciel zgłosił fikcyjną kradzież w celu wyłudzenia odszkodowania. Sąd II instancji, za Sądem Rejonowym przyjął więc, że samochód, który oskarżony zamierzał nabyć, według jego świadomości, pochodził z przestępstwa zgłoszenia niepopelnionego faktyczne przestępstwa kradzieży przez pierwotnego posiadacza. Uzasadniając swoje stanowisko, Sąd II instancji podzielił pogląd o szerokim rozumieniu przedmiotu ochrony przestępstwa paserstwa i wskazał, że rzecz, którą paser nabywa może pochodzić nie tylko z przestępstw przeciwko mieniu, lecz także z każdego innego czynu zabronionego. Odnosząc powyższe rozważania do ustaleń faktycznych, poczynionych w przedmiotowej sprawie, nie sposób nie dostrzec sprzeczności w argumentacji Sądu II instancji. Sąd wskazuje bowiem, że rzecz może być uzyskana nie tylko za pomocą przestępstw przeciwko mieniu, ale również innych przestępstw, za pomocą których można uzyskać rzecz, nie dostrzegając faktu, że gdyby do popełnienia przestępstwa z art. 238 k.k. rzeczywiście doszło, to rzecz nie zostałaby uzyskana za pomocą tego czynu zabronionego. Według wiedzy oskarżonego, pierwotny właściciel dobrowolnie przekazał samochód, który miał znaleźć się w posiadaniu J.B., a następnie złożył fałszywe zawiadomienie o przestępstwie kradzieży. Do uzyskania rzeczy nie doszłoby zatem za pomocą czynu zabronionego. Mając na uwadze wszystko powyższe, prawidłowa wykładnia znamienia „uzyskania rzeczy za pomocą czynu zabronionego” na gruncie ustaleń faktycznych przedmiotowej sprawy nie pozwala na uznanie, że skazany dopuścił się popełnienia przestępstwa. Według jego stanu świadomości, J.B. proponował mu zakup samochodu, przekazanego dobrowolnie przez właściciela, który to następnie złożył fałszywe zawiadomienie o jego kradzieży.

II.511.836.2020 z 1 lutego 2021 r. - kasacja w sprawie uznania obwinionego za winnego popełnienia wykroczenia, podczas gdy zarówno wina, jak i okoliczności czynu zarzuconego obwinionemu budziły wątpliwości.

W opinii Rzecznika Praw Obywatelskich zachowanie obwinionego, polegające na przebywaniu w parku w dniu 5 kwietnia 2020 r. nie wypełniło znamion wykroczenia z art. 54 k.w., jak i żadnego innego czynu zabronionego. Uzasadniony jest zatem wniosek o uchylenie zaskarżonego wyroku i uniewinnienie obwinionego. Drugie z wykroczeń, przypisanych obwinionego, polegało na tym, że podczas legitymowania przez funkcjonariusza Policji nie okazał dokumentu stwierdzającego tożsamość w postaci dowodu osobistego,

mimo że posiadał go przy sobie i umyślnie nie stosował się do innych wydawanych przez funkcjonariuszy Policji poleceń, istotnie utrudniając wykonanie czynności służbowych. Rzecznik zaznaczył jednak, że wszystkie z argumentów podważających legalność ukarania obwinionego za czyn z art. 54 k.w., rzutują również na zasadność interwencji funkcjonariuszy Policji wobec obwinionego. Jego zachowanie, polegające na przebywaniu w parku i odmowie jego opuszczenia, nie było bowiem nielegalne. Wobec argumentów zawartych w uzasadnieniu do pkt I niniejszej kasacji, żądanie opuszczenia miejsca publicznego, jakim jest park miejski stanowiło naruszenie wolności, chronionych konstytucyjnie i zasadnie budziło sprzeciw obywatela do jego spełnienia. W tym stanie rzeczy, Sąd powinien rozważyć, czy odmowa wykonania poleceń funkcjonariuszy Policji, stanowiła w istocie wykroczenie z art. 65a k.k.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 26 marca 2021 r., sygn. akt II KK 40/21).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i uniewinnił R.W. od zarzucanego mu czynu zakwalifikowanego z art. 54 k.w. w zw. z § 17 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Sąd Najwyższy podzielił zdanie RPO, iż skoro przepisy porządkowe, o których mowa w art. 54 k.w., mają za zadanie ochronę porządku i spokoju publicznego, to tym samym w polu penalizacji tego przepisu nie mieszczą się regulacje odnoszące się do innych sfer życia, np. do ochrony zdrowia publicznego. Ponadto Sąd Najwyższy przypomniał, że ustawa o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, nie zawiera unormowań określających możliwość i warunki ograniczenia konstytucyjnej wolności poruszania się po terytorium RP, zatem akty prawne rangi niższej niż ustawa nie mogą limitować wolności przemieszczania się, którą gwarantuje art. 52 ust. 1 Konstytucji. W zakresie pozostałych czynów, tj. wykroczenia z art. 65a k.k. oraz art. 65 § 2 k.w Sąd Najwyższy przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu.

II.511.41.2018 z 5 lutego 2021 r. - kasacja w sprawie wydania przez Sąd odwoławczy orzeczenia utrzymującego w mocy postanowienie Sądu I instancji o zarządzeniu wykonania warunkowo zawieszony kary pozbawienia wolności, pomimo upływu okresu próby, na który kara ta została zawieszona.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że zaskarżone niniejszą kasacją postanowienie nie może się ostać, ponieważ zapadło z mającym istotny wpływ na jego treść, rażącym naruszeniem prawa, tj. art. 75 § 4 k.k. Okres próby, na jaki zawieszono zostało wykonanie kary 6 miesięcy pozbawienia wolności, orzeczonej względem skazanego, upłynął 19 czerwca 2017 r., zaś okres kolejnych 6 miesięcy – w dniu 19 grudnia 2017 r. Sąd Rejonowy orzekł o zarządzeniu wykonania kary jeszcze przed upływem terminu określonego w art. 75 § 4 k.k. Natomiast Sąd Okręgowy rozpoznał zażalenie od tego orzeczenia już po upływie tego okresu. Przepis art. 75 § 4 k.k., określając ostateczny

termin, do którego powinno nastąpić zarządzenie wykonania kary, wymaga wydania - przed upływem tego terminu - orzeczenia o zarządzeniu wykonania kary. W niniejszej sprawie podstawą zarządzenia wykonania kary był art. 75 § 2 k.k., a więc dla dochowania terminu z art. 75 § 4 k.k. decydujący jest moment uprawomocnienia się postanowienia o zarządzeniu wykonania kary. Sąd Okręgowy w S. orzekł w dniu 22 grudnia 2017 r., czyli 2 dni po upływie 6 miesięcznego okresu. Nie mógł więc orzec o utrzymaniu w mocy postanowienia Sądu Rejonowego w M. M. o zarządzeniu wykonania kary pozbawienia wolności, czym rażąco naruszył art. 75 § 4 k.k., co miało istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia.

Kasacja pozostawiona bez rozpoznania (postanowienie z 17 lutego 2021 r., sygn. akt III KK 36/21).

Sąd Najwyższy zauważył, iż kasację należy pozostawić bez rozpoznania jako niedopuszczalną z mocy ustawy. Po rozpoznaniu w dniu 10 kwietnia 2018 r. kasacji wniesionej przez Prokuratora Generalnego od postanowienia Sądu Okręgowego w S. z dnia 22 grudnia 2017 r., utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w M. M. z dnia 13 września 2017 r., Sąd Najwyższy uchylił zaskarżone kasacją postanowienie oraz utrzymane nim w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w M. M. z dnia 13 września 2017 r. i umorzył na podstawie art. 15 § 1 k.k.w. postępowanie wykonawcze w sprawie. Rozpoznanie kasacji wniesionej obecnie przez drugi z podmiotów, tj. Rzecznika Praw Obywatelskich, jest zatem niedopuszczalne wobec braku substratu zaskarżenia w układzie procesowym niniejszej sprawy.

II.511.62.2021 z 5 lutego 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na orzeczenie naruszenia prawa materialnego.

Art. 54 Kodeksu wykroczeń stanowi, iż kto wykracza przeciwko wydanym z upoważnienia ustawy przepisom porządkowym o zachowaniu się w miejscach publicznych, podlega karze grzywny do 500 złotych albo karze nagany i ma charakter blankietowy. Znamiona czynu zabronionego w przedmiotowej sprawie określa § 5 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, który stanowił, iż w okresie do dnia 19 kwietnia 2020 r. zakazuje się na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej przemieszczania się osób przebywających na tym obszarze z określonymi w dalszej części przepisu wyjątkami. Przepis ten Rzecznik Praw Obywatelskich uważa za niezgodny z przepisami Konstytucji (art. 92 Konstytucji, art. 52 Konstytucji oraz art. 31 ust. 3 Konstytucji). Niekonstytucyjny przepis cytowanego rozporządzenia nie może wypełniać blankietowej normy art. 54 k.w. Konsekwencją tego jest przyjęcie, iż zachowanie obwinionego opisane w wyroku nakazowym Sądu Rejonowego w R. nie stanowi wykroczenia, jak i żadnego innego czynu zabronionego, co miało istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku nakazowego.

Rzecznik zauważył także, że w dacie orzekania przez sąd nie obowiązywały już przepisy Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r. przewidujące powszechny zakaz przemieszczania się. Takiego zakazu nie przewidywały też obowiązujące w dacie orzekania przez sąd przepisy Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 maja 2020 r. w sprawie ustanowienia ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Stąd, również z tego powodu, że względu na treść art. 2 k.w., wymierzenie kary nagany w niniejszej sprawie nie było możliwe.

II.511.63.2021 z 5 lutego 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na orzeczenie naruszenia prawa materialnego.

M. K. został obwiniony o to, że w dniu 19 kwietnia 2020 r. naruszył zakaz przemieszczania się w czasie epidemii bez niezbędnej potrzeby, nie zastosował się do obowiązku zakrywania ust i nosa, tj. o czyn z art. 54 k.w. w zw. z § 5 i § 18 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Sąd Rejonowy w R. wyrokiem nakazowym z dnia 8 lipca 2020 r. uznał M. K. za winnego popełnienia zarzucanego mu wykroczenia.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że zgodnie z przepisem art. 54 k.w. kto wykracza przeciwko wydanym z upoważnienia ustawy przepisom porządkowym o zachowaniu się w miejscach publicznych, podlega karze grzywny do 500 złotych albo karze nagany. Cytowany przepis ma charakter blankietowy, tj. sam nie określa znamion zabronionego zachowania, lecz odsyła do innych przepisów, które regulują zasady i sposób zachowania się w miejscach publicznych. Wykluczone jest pociągnięcie do odpowiedzialności, na podstawie art. 54 k.w. osób, które naruszały m.in. zakaz przemieszczania się wskazany w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 19 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii.

Rzecznik podkreślił, że prawo do przemieszczania się, jako element wolności człowieka oraz prawa poruszania się, jest chronione przez art. 31 ust. 1 i art. 52 ust. 1 Konstytucji. Z art. 31 ust. 3 Konstytucji wynika, że ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Niedopuszczalne jest natomiast przyjmowanie w ustawie uregulowań blankietowych, pozostawiających organom władzy wykonawczej swobodę normowania ostatecznego kształtu owych ograniczeń, a w szczególności wyznaczania zakresu tych ograniczeń.

II.511.64.2021 z 5 lutego 2021 r. - kasacja w sprawie naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, w sytuacji gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

M. O. został obwiniony o to, że w dniu 8 kwietnia 2020 r. w miejscowości K., nie stosował się do zakazu korzystania z publicznych i pokrytych roślinnością terenów zieleni na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej w ten sposób, że przebywał w parku tj. o wykroczenie z art. 54 k.w. w zw. z § 11a ust.1 Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii. Sąd Rejonowy w R. uznał M. O. za winnego dokonania zarzucanego mu czynu, stanowiącego wykroczenie z art. 54 k.w. w zw. z § 17 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii i za ten czyn wymierzył obwinionemu karę 500 złotych grzywny.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że przepisy porządkowe, o których mowa w art. 54 k.w., mają mieć właśnie za zadanie ochronę porządku i spokoju publicznego, to tym samym w polu penalizacji tego przepisu nie mieszczą się regulacje odnoszące się do innych sfer życia, np. do ochrony zdrowia publicznego.

Z kolei Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r. nie odsyłało w swej treści do konkretnego przepisu Kodeksu wykroczeń i nie określało wobec sprawcy prawnomaterialnych konsekwencji naruszenia przez niego zawartych w nim przepisów. Przepis § 17 stanowił jedynie, że zakazuje się korzystania z m.in. z parków, bez wskazania, czy i jaka sankcja grozi za złamanie tego zakazu. Mając na uwadze wszystko powyższe, wykluczone jest pociągnięcie do odpowiedzialności na podstawie art. 54 k.w. osób, które naruszały m.in. zakaz korzystania z parków ustanowiony na mocy wspomnianego rozporządzenia.

II.511.75.2021 z 12 lutego 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego poprzez jego niewłaściwe zastosowanie.

D.C. został obwiniony o to, że w dniu 19 kwietnia 2020 r. w miejscowości P., naruszył zakaz przemieszczania się w czasie epidemii bez niezbędnej potrzeby oraz nie zastosował się do obowiązku zakrywania ust i nosa, tj. o czyn z art. 54 k.w. w zw. z § 5 i § 18 ust 1 pkt 2a Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Sąd Rejonowy w R. uznał D.C. za winnego popełnienia zarzucanego mu czynu.

W opinii Rzecznika Praw Obywatelskich przepisy porządkowe, o których mowa w art. 54 k.w., mają na celu ochronę porządku i spokoju publicznego, tym samym w polu penalizacji tego przepisu nie mieszczą się regulacje odnoszące się do innych sfer życia, np. do ochrony zdrowia publicznego. Z kolei

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 kwietnia 2020 r. nie odsyłało w swej treści do konkretnego przepisu Kodeksu wykroczeń i nie określało wobec sprawcy prawnomaterialnych konsekwencji naruszenia przez niego zawartych w nim przepisów. Przepis § 5 stanowił jedynie, że zakazuje się przemieszczania się osób – poza wyjątkami określonymi w ust. 1-4. Mając na uwadze powyższe, wykluczone jest pociągnięcie do odpowiedzialności na podstawie art. 54 k.w. osób, które naruszały zakaz przemieszczania się wspomniany we wskazanym Rozporządzeniu.

II.511.80.2021 z 12 lutego 2021 r. - kasacja w sprawie naruszenia przepisów prawa poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany obwinionej nie wyczerpywał znamion wykroczenia.

M. G. została obwiniona o to, że w dniu 17 kwietnia 2020 r. nie zastosowała się do zakazu przemieszczania się na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej osób przebywających na tym obszarze w związku z ogłoszonym stanem epidemii w ten sposób, że będąc pod wpływem alkoholu i bez uzasadnienia opuściła miejsce zamieszkania w innym celu niż zaspokajanie niezbędnych potrzeb związanych z bieżącymi sprawami życia codziennego przebywając wspólnie z M. Z., tj. o wykroczenie z art. 54 k.w. w związku z § 5 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Sąd Rejonowy w R., wyrokiem z dnia 29 maja 2020 r. uznał obwinioną M. G. za winną popełnienia zarzuczonego jej wykroczenia.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że nie może odpowiadać za popełnienie wykroczenia z art. 54 k.w. osoba, która naruszyła zakaz przemieszczania się wprowadzony w § 5 ww. Rozporządzenia. Przedmiotem ochrony art. 54 k.w. jest bowiem porządek i spokój w miejscach publicznych oraz zasady zachowania się tam zawarte w przepisach wydanych z upoważnienia ustawowego. Natomiast wydając w § 5 Rozporządzenia generalny zakaz przemieszczania przekroczone delegacją ustawową, na podstawie której to Rozporządzenie zostało wydane. Zgodnie bowiem z art. 92 Konstytucji rozporządzenia są wydawane przez organy wskazane w Konstytucji, na podstawie szczegółowego upoważnienia zawartego w ustawie i w celu jej wykonania.

II.511.83.2021 z 12 lutego 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, w sytuacji gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion wykroczenia.

M.K. został obwiniony o to, że w dniu 11 kwietnia 2020 r. w miejscowości K. nie stosował się do zakazu przemieszczania się na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej osób przebywających na tym obszarze w związku z ogłoszonym stanem epidemii w ten sposób, że bez uzasadnienia opuścił miejsce

zamieszkania w innym celu niż zaspokojenie niezbędnych potrzeb związanych z bieżącymi sprawami życia codziennego, tj. o popełnienie wykroczenia z art. 54 k.w. w związku z § 5 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu pandemii. Sąd Rejonowy w R. uznał M.K. za winnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich podkreślił, że przedmiotem ochrony art. 54 k.w. jest porządek i spokój w miejscach publicznych oraz zasady zachowania się tam zawarte w przepisach wydanych z upoważnienia ustawowego. § 5 Rozporządzenia zawiera natomiast generalny zakaz przemieszczania, przekracza zatem delegację ustawową na podstawie, której rozporządzenie to zostało wydane. Niekonstytucyjny przepis wskazanego rozporządzenia nie może wypełniać blankietowej normy art. 54 k.w. Konsekwencją tego jest przyjęcie, iż zachowanie obwinionego opisane w wyroku Sądu Rejonowego w R. nie stanowi wykroczenia.

II.511.84.2021 z 15 lutego 2021 r. - kasacja w sprawie naruszenia przepisów prawa, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion wykroczenia.

P. Z. został obwiniony o to, że w dniu 11 kwietnia 2020 r. nie stosował się do zakazu przemieszczania się na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej osób przebywających na tym obszarze w związku z ogłoszonym stanem epidemii w ten sposób, że bez uzasadnienia opuścił miejsce zamieszkania w innym celu niż zaspokajanie niezbędnych potrzeb związanych z bieżącymi sprawami życia codziennego i przebywał wspólnie z D. K. oraz M. K., to jest o popełnienie wykroczenia z art. 54 k.w. w związku z § 5 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu pandemii i za to wyrokiem nakazowym Sądu Rejonowego w R. z dnia 1 czerwca 2020 r., uznany winnym.

Rzecznik Praw Obywatelskich podkreślił, że wprowadzenie generalnego zakazu przemieszczania się jest daleko bardziej idącym uregulowaniem niż (wynikający z ustawowego upoważnienia) nakaz określonego sposobu przemieszczania się. Zakaz uregulowany w rozporządzeniu jest zatem znacznie szerszy niż delegacja ustawowa, która mu na to zezwala. Nie może zatem odpowiadać za popełnienie wykroczenia z art. 54 k.w. osoba, która naruszyła zakaz przemieszczania się wprowadzony w § 5 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r. Przedmiotem bowiem ochrony art. 54 k.w. jest porządek i spokój w miejscach publicznych oraz zasady zachowania się tam zawarte w przepisach wydanych z upoważnienia ustawowego. Natomiast wydając w § 5 Rozporządzenia generalny zakaz przemieszczania przekroczono delegację ustawową, na podstawie której to Rozporządzenie zostało wydane.

II.511.81.2021 z 15 lutego 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, w sytuacji gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion wykroczenia.

M.Z. został obwiniony o to, że w dniu 17 kwietnia 2020 r. nie zastosował się do zakazu przemieszczania się na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej osób przebywających na tym obszarze w związku z ogłoszonym stanem epidemii w ten sposób, że bez uzasadnienia opuścił miejsce zamieszkania w innym celu niż zaspokojenie niezbędnych potrzeb związanych z bieżącymi sprawami życia codziennego i przemieszczał się jako pasażer pojazdu tj. o wykroczenie z art. 54 k.w. w związku z § 5 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Sąd Rejonowy uznał obwinionego za winnego zarzucanego mu czynu i wymierzył mu karę nagany.

Rzecznik Praw Obywatelskich podkreślił, że przedmiotem ochrony art. 54 k.w. jest porządek i spokój w miejscach publicznych oraz zasady zachowania się tam zawarte w przepisach wydanych z upoważnienia ustawowego. § 5 Rozporządzenia zawiera natomiast generalny zakaz przemieszczania, przekracza zatem delegację ustawową na podstawie, której rozporządzenie to zostało wydane. Niekonstytucyjny przepis wskazanego rozporządzenia nie może wypełniać blankietowej normy art. 54 k.w. Konsekwencją tego jest przyjęcie, iż zachowanie obwinionego opisane w wyroku Sądu Rejonowego w R. nie stanowi wykroczenia.

II.511.105.2021 z 19 lutego 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa materialnego poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn nie wyczerpywał znamion wykroczenia.

J.T. został obwiniony o to, że w dniu 5 kwietnia 2020 r. w miejscowości D. nie stosował się do zakazu przemieszczania się na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej osób przebywających na tym obszarze w związku z ogłoszonym stanem epidemii w ten sposób, że bez uzasadnienia opuścił miejsce zamieszkania i stał na chodniku w rejonie zamkniętego sklepu spożywczego, tj. o popełnienie wykroczenia z art. 54 k.w. w związku z § 5 ust. 2 pkt 1 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu pandemii i za to wyrokiem nakazowym Sądu Rejonowego w R. uznany winnym i ukarany karą 100 złotych grzywny.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że przedmiotem ochrony art. 54 k.w. jest porządek i spokój w miejscach publicznych oraz zasady zachowania się tam zawarte w przepisach wydanych z upoważnienia ustawowego. § 5 Rozporządzenia zawiera natomiast generalny zakaz przemieszczania, przekracza zatem delegację ustawową na podstawie, której rozporządzenie to

zostało wydane. Niekonstytucyjny przepis wskazanego rozporządzenia nie może wypełniać blankietowej normy art. 54 k.w. Konsekwencją tego jest przyjęcie, iż zachowanie obwinionego opisane w wyroku Sądu Rejonowego w R. nie stanowi wykroczenia.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 16 marca 2021 r., sygn. akt II KK 74/21).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i uniewinnił J. T. od przypisanego mu czynu. Sąd podkreślił, że ustawa o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi nie zawiera unormowań określających możliwość i warunki ograniczenia konstytucyjnej wolności poruszania się po terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, zatem akty prawne rangi niższej niż ustawa nie mogą limitować wolności przemieszczania się, którą gwarantuje w art. 52 ust. 1 Konstytucja. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, w zakresie w jakim ograniczało wolność przemieszczania się obywateli na terenie całego kraju (§ 5), naruszało zatem regulację art. 52 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 1 i 3 Konstytucji, co oznacza, iż nie mogło ono tworzyć podstawy prawnej do wypełnienia blankietu normy art. 54 k.w. i prowadzić do ukarania na podstawie tego przepisu.

II.511.79.2021 z 19 lutego 2021 r. - kasacja w przedmiocie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, w sytuacji gdy czyn nie wyczerpywał znamion wykroczenia.

Z.P. został obwiniony o to, że w dniu 8 kwietnia 2020 r. w miejscowości K. nie stosował się do zakazu korzystania z publicznych i pokrytych roślinnością terenów zieleni na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej, w ten sposób, że przebywał w parku tj. o wykroczenie z art. 54 k.w. w zw. z § 11a ust.1 Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii. Sąd Rejonowy w R. uznał Z.P. za winnego i wymierzył mu karę 200 złotych grzywny.

Rzecznik Praw Obywatelskich podkreślił, że art. 54 k.w. ma na celu ochronę porządku i spokoju w miejscach publicznych., tym samym w polu penalizacji tego przepisu nie mieszczą się regulacje odnoszące się do innych sfer życia np. do ochrony zdrowia publicznego. § 17 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r. ustanawiał m.in. zakaz korzystania z parków, nie wskazywał jednak żadnej sankcji za złamanie zakazu. W opinii Rzecznika niemożliwe jest więc pociągnięcie do odpowiedzialności na podstawie art. 54 k.w. osób, które naruszały zakaz korzystania m.in. z parków ustanowiony na mocy ww. rozporządzenia.

II.511.78.2021 z 19 lutego 2021 r. - kasacja w przedmiocie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego

poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, w sytuacji gdy czyn nie wyczerpywał znamion wykroczenia.

M.D. został obwiniony o to, że w dniu 8 kwietnia 2020 r. w miejscowości K. nie stosował się do zakazu korzystania z publicznych i pokrytych roślinnością terenów zieleni na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej, w ten sposób, że przebywał w parku tj. o wykroczenie z art. 54 k.w. w zw. z § 11a ust.1 Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii. Sąd Rejonowy w R. uznał M. D. za winnego i wymierzył mu karę 300 złotych grzywny.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że art. 54 k.w. ma na celu ochronę porządku i spokoju w miejscach publicznych, tym samym w polu penalizacji tego przepisu nie mieszczą się regulacje odnoszące się do innych sfer życia np. do ochrony zdrowia publicznego. § 17 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r. ustanawiał m.in. zakaz korzystania z parków, nie wskazywał jednak żadnej sankcji za złamanie zakazu. W opinii Rzecznika niemożliwe jest więc pociągnięcie do odpowiedzialności na podstawie art. 54 k.w. osób, które naruszały zakaz korzystania m.in. z parków ustanowiony na mocy ww. rozporządzenia.

II.511.736.2020 z 19 lutego 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa karnego materialnego, poprzez niezasadne uznanie czynu za przestępstwo, podczas gdy w ustalonym stanie faktycznym, czyn ten stanowił wykroczenie.

T. R. został oskarżony o to, że w dniu 9 czerwca 2018 r. w miejscowości B. kierował samochodem osobowym będąc w stanie nietrzeźwości, posiadając 0,25 mg/l alkoholu w wydychanym powietrzu, tj. o czyn z art. 178a § 1 k.k. Sąd Rejonowy w B. uznał T.R. za winnego popełnienia przestępstwa z art. 178a § 1 k.k. i za to skazał go na karę 1000 zł grzywny. Ponadto Sąd orzekł wobec oskarżonego zakaz prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych w ruchu lądowym na okres 3 lat oraz świadczenie pieniężne w wysokości 5000 zł na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, iż zgodnie z art. 46 ust. 2 pkt 2 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi obecność w wydychanym powietrzu do 0,25 mg/l oznacza u osoby, do której wynik taki się odnosi, stan po użyciu alkoholu, nie zaś stan nietrzeźwości w rozumieniu art. 115 § 16 k.k. Czyn przypisany T.R. w zaskarżonym wyroku nie stanowił zatem przestępstwa. Uznanie, iż wyczerpał znamiona występku z art. 178a § 1 k.k. nastąpiło zatem z rażącym i mającym wpływ na treść wyroku naruszeniem tego przepisu.

II.511.71.2021 z 19 lutego 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, polegającego

na nienależytym rozpatrzeniu zarzutu bezzasadnego oddalenia wniosków dowodowych.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, iż w przedmiotowej sprawie Sąd II instancji dopuścił się naruszenia prawa procesowego, tj. art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 457 § 3 k.p.k. oraz art. 2 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (w aspekcie proceduralnym), polegającego na nienależytym rozpatrzeniu podniesionego w apelacji pełnomocników oskarżycieli posiłkowych zarzutu bezzasadnego oddalenia przez Sąd *meriti* wniosku dowodowego o uzupełniające przesłuchanie dr. hab. nauk medycznych oraz powołanie nowego zespołu biegłych celem ustalenia przyczyn zgonu I.S. i mechanizmu, w jakim doszło do jego zgonu, a także ustalenia czy zachodzi związek przyczynowo-skutkowy pomiędzy zastosowaniem przez funkcjonariuszy Policji środków przymusu bezpośredniego w postaci chwytów obezwładniających i rażenia urządzeniem elektrycznym typu Taser a śmiercią I.S. oraz bezzasadnego uznania, że opinie pisemne i uzupełniające Zespołu Biegłych z Uniwersytetu Medycznego w Ł. są pełne, jasne i niesprzeczne wewnętrznie oraz niesprzeczne z innymi opiniami ujawnionymi w toku postępowania, co skutkowało orzeczeniem Sądu o niezasadnym utrzymaniu w mocy zaskarżonego orzeczenia.

Zdaniem Rzecznika obowiązek wyjaśnienia wszelkich okoliczności związanych ze śmiercią I.S. ciąży nie tylko na organach ścigania, ale również na organach wymiaru sprawiedliwości. Z tego tytułu dokładne wyjaśnienie ww. kwestii czyniłoby zadość standardom wypracowanym na podstawie art. 2 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

II.511.82.2021 z 22 lutego 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na jego treść naruszenia przepisów prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion wykroczenia.

D. K. został uznany winnym tego, że w dniu 11 kwietnia 2020 r. nie stosował się do zakazu przemieszczania się na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej osób przebywających na tym obszarze w związku z ogłoszonym stanem epidemii w ten sposób, że bez uzasadnienia opuścił miejsce zamieszkania w innym celu niż zaspokajanie niezbędnych potrzeb związanych z bieżącymi sprawami życia codziennego i przebywał wspólnie z P. Z. oraz M. K., to jest popełnienia wykroczenia z art. 54 k.w. w związku z § 5 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu pandemii i za to wyrokiem nakazowym Sądu Rejonowego w R. z dnia 4 listopada 2020 r., ukarany został karą nagany.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że ww. rozporządzenie zostało wydane w związku z wprowadzeniem stanu epidemii, celem jego przepisów jest więc ochrona zdrowia i w ramach tak zakreślonego celu, zwalczanie chorób

epidemicznych (art. 68 ust. 4 Konstytucji). Przepisy Rozporządzenia nie stanowią w związku z tym przepisów porządkowych, skoro przedmiotem ochrony jest zdrowie publiczne, a nie porządek i spokój w miejscach publicznych. Przepisy porządkowe, o których mowa w art. 54 k.w., mają mieć właśnie za zadanie ochronę porządku i spokoju publicznego, to tym samym w polu penalizacji tego przepisu nie mieszczą się regulacje odnoszące się do innych sfer życia, np. do ochrony zdrowia publicznego.

Ponadto, Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r. nie odsyłało w swej treści do konkretnego przepisu Kodeksu wykroczeń i nie określało wobec sprawcy prawnomaterialnych konsekwencji naruszenia przez niego zawartych w nim przepisów. Przepis § 5 stanowił jedynie, że zakazuje się przemieszczania, bez wskazania, czy i jaka sankcja grozi za złamanie tego zakazu. Mając na uwadze wszystko powyższe, wykluczone jest pociągnięcie do odpowiedzialności na podstawie art. 54 k.w. osób, które naruszały m.in. zakaz przemieszczania się na mocy wspomnianego rozporządzenia.

II.511.104.2021 z 1 marca 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na jego treść naruszenia prawa materialnego, poprzez niewłaściwe jego zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion wykroczenia.

Ł. S. został obwiniony o to, że dnia 11 kwietnia 2020 r. naruszył zakaz przemieszczania się w czasie epidemii bez niezbędnej potrzeby, tj. o czyn z art. 54 k.w. w zw. z § 5 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 kwietnia 2020 roku w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Sąd Rejonowy w R. wyrokiem nakazowym z dnia 4 listopada 2020 r., uznał Ł. S. za winnego popełnienia zarzucanego mu wykroczenia.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że art. 54 k.w. ma charakter blankietowy, tj. sam nie określa znamion zabronionego zachowania, lecz odsyła do innych przepisów, które regulują zasady i sposób zachowania się w miejscach publicznych. Tak więc przepis art. 54 k.w. stanowi normę sankcjonującą w stosunku do tych wszystkich przypadków, w których przepisy porządkowe o zachowaniu się w miejscach publicznych stanowią normę niezabezpieczoną sankcją. Przepisy porządkowe, o których mowa w art. 54 k.w., mają mieć właśnie za zadanie ochronę porządku i spokoju publicznego, to tym samym w polu penalizacji tego przepisu nie mieszczą się regulacje odnoszące się do innych sfer życia, np. do ochrony zdrowia publicznego. Mając na uwadze wszystko powyższe, wykluczone jest pociągnięcie do odpowiedzialności, na podstawie art. 54 k.w. osób, które naruszały m.in. zakaz przemieszczania się wskazany w ww. Rozporządzeniu.

Rzecznik podkreślił także, że prawo do przemieszczania się, jako element wolności człowieka oraz prawa poruszania się, jest chronione przez art. 31 ust. 1 i art. 52 ust. 1 Konstytucji. Z art. 31 ust. 3 Konstytucji wynika, że ograniczenia

w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 16 marca 2021 r., sygn. akt II KK 97/21).

Sąd Najwyższy zauważył, że ustawa o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi nie zawiera unormowań określających możliwość i warunki ograniczenia konstytucyjnej wolności poruszania się po terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, zatem akty prawne rangi niższej niż ustawa nie mogą limitować tej wolności przemieszczania się, którą gwarantuje w art. 52 ust. 1 Konstytucja. Jest zatem oczywiste, że wydane rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, w zakresie, w jakim ograniczało wolność przemieszczania się obywateli na terenie całego kraju (§ 5), naruszało regulację art. 52 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 1 i 3 Konstytucji, co oznacza, iż nie mogło ono tworzyć podstawy prawnej do wypełnienia blankietu normy sankcjonowanej art. 54 k.w. i prowadzić do ukarania na podstawie tego przepisu.

II.511.74.2021 z 1 marca 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, w sytuacji gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyzerpywał znamion tego wykroczenia.

K. D. został obwiniony o to, że w dniu 26 kwietnia 2020 r. podczas opuszczenia pojazdu przy kontroli drogowej, naruszył przepisy prawa wprowadzone w związku z wystąpieniem stanu epidemii, dotyczące zakrywania ust i nosa, tj. o wykroczenie z art. 54 k.w. w zw. § 18 ust. 1 pkt 2 lit. a Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Sąd Rejonowy w R. uznał K. D. za winnego dokonania zarzucanego mu czynu.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że nakładanie ograniczeń w zakresie podstawowych wolności i praw człowieka i obywatela musi odbywać się na podstawie prawidłowo stanowionego prawa, w szczególności zgodnie z podstawowymi zasadami wyrażonymi w Konstytucji, a zatem wprowadzenie nakazów i zakazów dotyczących podstawowych praw i wolności obywatelskich może nastąpić tylko w przypadku wprowadzenia jednego z trzech stanów nadzwyczajnych, co dotychczas nie miało miejsca. W tej sytuacji, zakazy i nakazy wyrażone w treści ww. Rozporządzenia Rady Ministrów uznać należy za niekonstytucyjne, a co za tym idzie - za nielegalne. W związku z tym, nie może być źródłem obowiązków dla obywateli i w konsekwencji podstawą do ukarania za niestosowanie się do tych obowiązków. Mając na uwadze wszystko

powyższe, w opinii Rzecznika zachowanie obwinionego, nie wypełniło znamion wykroczenia z art. 54 k.w., jak i żadnego innego czynu zabronionego.

II.511.119.2021 z 2 marca 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na jego treść naruszenia przepisów prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion wykroczenia.

M. S. wyrokiem nakazowym Sądu Rejonowego w R. z dnia 8 lipca 2020 r. uznany został winnym tego, że w dniu 14 kwietnia 2020 r. w miejscowości K., nie stosował się do zakazu przemieszczania się na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej osób przebywających na tym obszarze w związku z ogłoszonym stanem epidemii w ten sposób, że bez uzasadnienia opuścił miejsce zamieszkania w innym celu niż zaspokajanie niezbędnych potrzeb związanych z bieżącymi sprawami życia codziennego i przebywał wspólnie z T. S., to jest popełnienia wykroczenia z art. 54 k.w. w związku z § 5 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu pandemii i za to ukarany karą 300 złotych grzywny.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że nie może odpowiadać za popełnienie wykroczenia z art. 54 k.w. osoba, która naruszyła zakaz przemieszczania się wprowadzony w § 5 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r. Przedmiotem bowiem ochrony art. 54 k.w. jest porządek i spokój w miejscach publicznych oraz zasady zachowania się tam zawarte w przepisach wydanych z upoważnienia ustawowego. Natomiast wydając w § 5 Rozporządzenia generalny zakaz przemieszczania przekroczone delegację ustawową, na podstawie której to Rozporządzenie zostało wydane. Zgodnie bowiem z art. 92 Konstytucji rozporządzenia są wydawane przez organy wskazane w Konstytucji, na podstawie szczegółowego upoważnienia zawartego w ustawie i w celu jej wykonania.

Rzecznik zauważył ponadto, że pomimo zaistnienia przesłanek do wprowadzenia stanu klęski żywiołowej, władza wykonawcza nie zdecydowała się na wprowadzenie tego stanu, wprowadzając jedynie stan epidemii, a wcześniej stan zagrożenia epidemiologicznego, żaden z tych stanów nie może być uznany za stan nadzwyczajny w rozumieniu art. 228 Konstytucji, zatem ograniczenia wynikające z wprowadzenia takiego stanu nie mogą naruszać podstawowych praw i wolności.

II.510.940.2017 z 8 marca 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenia prawa materialnego, poprzez skazanie oskarżonej, mimo że brak było w jej działaniu znamion zarzucanego występku.

Wyrokiem Sądu Rejonowego w P. z dnia 13 października 1972 r., W.N. uznana została winną tego, że wraz z innymi osobami, w okresie bliżej nie

ustalonym do 16 lutego 1972 r. w S. i innych miejscowościach kraju, pełniła funkcje kierownicze w związku wyznaniowym „Świadkowie Jehowy”, któremu władza państwowa odmówiła legalizacji i którego rzeczywista działalność pozostawała tajemnicą wobec tej władzy, a w szczególności przez to, że w pomieszczeniach R. M. wykonywali prace drukarskie w uruchomionej drukarni tegoż związku, produkując nielegalną literaturę przeznaczoną do jej rozpowszechniania, to jest występku z art. 278 § 3 k.k. z 1969 r. i za to skazana została na karę roku pozbawienia wolności.

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich powyższe orzeczenie nie może się ostać, ponieważ dotknięte jest obrazą prawa karnego materialnego w sposób i w zakresie wskazanym w zarzucie kasacji. W licznych orzeczeniach, które składają się już na ugruntowaną linię orzeczniczą, Sąd Najwyższy zajmował stanowisko, że nie jest możliwe odnoszenie pojęcia «związku» w rozumieniu prawa karnego materialnego do wspólnoty o charakterze religijnym, wyznaniowym - zbiorowiska ludzi, których łączy nie więź organizacyjna, ale religijna. W konsekwencji wspólnota wyznaniowa „Świadkowie Jehowy”, jako oparta wyłącznie na więzach religijnych, nie może być w ogóle uznawana za „związek” w rozumieniu prawa karnego.

W opinii Rzecznika przypisanie oskarżonej w prawomocnym wyroku Sądu popełnienia czynu z art. 278 § 3 k.k. z 1969 r., stanowiącego w istocie realizację konstytucyjnego prawa do wykonywania praktyk religijnych, nie wyczerpywało znamion przestępstwa, a skazanie miało formę politycznej represji.

II.511.210.2020 z 10 marca 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa procesowego, polegającego na wydaniu na posiedzeniu wyroku skazującego pod nieobecność oskarżonego.

Ł.J. został oskarżony o to, że w dniu 16 maja 2018 r. w miejscowości P. zabrał w celu przywłaszczenia otwarty pojazd (wraz z kluczykiem) o wartości 30.000 zł, czym działał na szkodę A.Ch., tj. o czyn z art. 278 § 1 k.k. oraz o to, że kierował tym pojazdem w ruchu lądowym będąc w stanie nietrzeźwości, tj. o czyn z art. 178 a § 1 kk. Sąd Rejonowy w R. uznał Ł.J. za winnego popełnienia zarzucanych mu czynów i za to wymierzył mu karę łączną 1 roku pozbawienia wolności w zawieszeniu na okres 2 lat.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich wyrok Sądu Rejonowego w R. zapadł z rażącym naruszeniem prawa procesowego, polegającym na wydaniu wyroku skazującego pod nieobecność oskarżonego w sytuacji gdy ten nie był prawidłowo powiadomiony o terminie posiedzenia. Omawiane uchybienie uniemożliwiło oskarżonemu realizację jego prawa do uczestniczenia w posiedzeniu, a rozpoznanie sprawy bez jego wiedzy naruszyło prawo oskarżonego do obrony – art. 6 k.p.k. W konsekwencji naruszono prawo oskarżonego do rzetelnego procesu zagwarantowane w art. 45 ust. 1

Konstytucji. Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

II.511.122.2021 z 10 marca 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion wykroczenia.

T.S. został obwiniony o to, że w dniu 14 kwietnia 2020 r. w miejscowości K. nie stosował się do zakazu przemieszczania się na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej w ten sposób, że bez uzasadnienia opuścił miejsce zamieszkania w innym celu niż zaspokajanie niezbędnych potrzeb związanych z bieżącymi sprawami życia codziennego tj. o wykroczenie z art. 54 k.w. w związku z § 5 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Sąd Rejonowy w R. uznał obwinionego za winnego popełnienia zarzuconego mu wykroczenia i wymierzył mu karę nagany.

Rzecznik Praw Obywatelskich podkreślił, że przedmiotem ochrony art. 54 k.w. jest porządek i spokój w miejscach publicznych oraz zasady zachowania się tam zawarte w przepisach wydanych z upoważnienia ustawowego. § 5 Rozporządzenia zawiera natomiast generalny zakaz przemieszczania, przekracza zatem delegację ustawową, na podstawie której rozporządzenie to zostało wydane. Niekonstytucyjny przepis wskazanego rozporządzenia nie może wypełniać blankietowej normy art. 54 k.w. Konsekwencją tego jest przyjęcie, iż zachowanie obwinionego opisane w wyroku Sądu Rejonowego w R. nie stanowi wykroczenia.

II.511.140.2021 z 12 marca 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, w sytuacji gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion wykroczenia.

D.K. został obwiniony o to, że w dniu 16 kwietnia 2020 r. w miejscowości Sz. nie stosował się do zakazu przemieszczania się na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej w ten sposób, że bez uzasadnienia opuścił miejsce zamieszkania w innym celu niż zaspokajanie niezbędnych potrzeb związanych z bieżącymi sprawami życia codziennego, tj. o wykroczenie z art. 54 k.w. w związku z § 5 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Sąd Rejonowy w R. uznał obwinionego za winnego popełnienia zarzuconego mu czynu i wymierzył mu karę 300,00 zł grzywny.

Rzecznik Praw Obywatelskich podkreślił, że przedmiotem ochrony art. 54 k.w. jest porządek i spokój w miejscach publicznych oraz zasady zachowania się tam zawarte w przepisach wydanych z upoważnienia ustawowego. § 5

Rozporządzenia zawiera natomiast generalny zakaz przemieszczania, przekracza zatem delegację ustawową na podstawie, której rozporządzenie to zostało wydane. Niekonstytucyjny przepis wskazanego rozporządzenia nie może wypełniać blankietowej normy art. 54 k.w. Konsekwencją tego jest przyjęcie, iż zachowanie obwinionego opisane w wyroku Sądu Rejonowego w R. nie stanowi wykroczenia.

BPW.511.60.2021 z 12 marca 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, w sytuacji gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion wykroczenia.

T.H. został obwiniony o to, że w dniu 2 kwietnia 2020 r. we W. naruszył zakaz przemieszczania się bez uzasadnionego powodu w związku z ogłoszeniem stanu epidemii w ten sposób, że korzystał z terenów zieleni, tj. o wykroczenie z art. 54 k.w. w zw. z § 17 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 marca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Sąd Rejonowy we W. uznał T.H. za winnego dokonania zarzucanego mu czynu i wymierzył mu karę grzywny w wysokości 300,00 zł.

Rzecznik Praw Obywatelskich podkreślił, że nakładanie ograniczeń w zakresie podstawowych wolności i praw człowieka i obywatela musi odbywać się na podstawie prawidłowo stanowionego prawa, w szczególności zgodnie z podstawowymi zasadami wyrażonymi w Konstytucji. Wprowadzenie nakazów i zakazów dot. podstawowych praw i wolności obywatelskich może nastąpić tylko w przypadku wprowadzenia jednego z trzech stanów nadzwyczajnych, o których mowa w art. 228 ust. 1 Konstytucji, co dotychczas nie miało miejsca. W tej sytuacji, zakazy wyrażone w treści ww. rozporządzenia Rady Ministrów uznać należy za niekonstytucyjne, a więc za nielegalne. W związku z tym, nie mogą one być źródłem obowiązków dla obywateli i w konsekwencji podstawą do ukarania za niestosowanie się do tych obowiązków.

II.511.147.2021 z 19 marca 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na jego treść naruszenia prawa materialnego poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

P. S. został obwiniony o to, że w dniu 19 kwietnia 2020 r. w miejscowości O., nie stosował się do zakazu przemieszczania się na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej osób przebywających na tym obszarze w związku z ogłoszonym stanem epidemii w ten sposób, że będąc nietrzeźwym i bez uzasadnienia opuścił miejsce zamieszkania w innym celu niż zaspakajanie niezbędnych potrzeb związanych z bieżącymi sprawami życia codziennego, to jest o wykroczenie z art. 54 k.w. w związku z § 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń,

nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu pandemii. Sąd Rejonowy w R. wyrokiem nakazowym z dnia 4 listopada 2020 r., uznał obwinionego za winnego popełnienia zarzucanego mu wykroczenia.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że wprowadzenie generalnego zakazu przemieszczania się jest daleko bardziej idącym uregulowaniem niż (wynikający z ustawowego upoważnienia) nakaz określonego sposobu przemieszczania się. Zakaz uregulowany w rozporządzeniu jest zatem znacznie szerszy niż delegacja ustawowa, która mu na to zezwala. Nie może zatem odpowiadać za popełnienie wykroczenia z art. 54 k.w. osoba, która naruszyła zakaz przemieszczania się wprowadzony w § 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 kwietnia 2020 r. Przedmiotem bowiem ochrony art. 54 k.w. jest porządek i spokój w miejscach publicznych oraz zasady zachowania się tam zawarte w przepisach wydanych z upoważnienia ustawowego. Natomiast wydając w § 5 rozporządzenia generalny zakaz przemieszczania przekroczone delegację ustawową, na podstawie której to rozporządzenie zostało wydane.

W rozważaniach uzasadniających trafność zarzutu kasacyjnego nie można pominąć przepisów art. 52 Konstytucji, które regulują wolność poruszania się, stanowiącą przejaw ogólnej wolności osobistej; przy czym wolność ta może podlegać ograniczeniom określonym w ustawie (art. 52 ust. 3 Konstytucji).

Mając na uwadze wszystko powyższe, zachowanie obwinionego polegające na przemieszczaniu się w dniu 19 kwietnia 2020 r. i przebywaniu poza miejscem zamieszkania, nie wypełniło znamion wykroczenia z art. 54 k.w., jak i żadnego innego czynu zabronionego.

II.511.77.2021 z 19 marca 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na jego treść naruszenia prawa materialnego poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

Obwiniony swoim zachowaniem z dnia 16 maja 2020 r. nie zastosował się do obowiązku zakrywania ust i nosa, o jakim mowa w § 17 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 16 maja 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu - 4 - epidemii. Rozporządzenie nie zawierało jednak żadnej sankcji za naruszenie tego nakazu.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę, że odpowiedzialności za wykroczenie podlega ten tylko, kto popełnia czyn społecznie szkodliwy, zabroniony przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia pod groźbą kary - art. 1 § 1 kw. Tymczasem Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 maja 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, nie odsyłało w swej treści do konkretnego przepisu Kodeksu wykroczeń i nie określało wobec sprawcy prawnomaterialnych konsekwencji naruszenia przez niego zawartych w nim przepisów. Przepis § 17 stanowił jedynie, że nakłada się obowiązek zakrywania ust i nosa przy pomocy odzieży, maski, maseczki, przyłbicy w środkach

transportu i podczas przebywania w miejscach ogólnodostępnych, w tym na drogach i placach, na terenie cmentarzy, parków, zieleńców, promenad, bulwarów, ogrodów botanicznych, ogrodów zabytkowych, plaż, miejsc postoju pojazdów, parkingów leśnych, bez wskazania czy i jaka sankcja grozi za niezastosowanie się do tego obowiązku.

Mając na uwadze wszystko powyższe, wykluczone jest pociągnięcie do odpowiedzialności, na podstawie art. 54 k.w., osób, które naruszały m.in. obowiązek zakrywania nosa i ust, ustanowiony na mocy wspomnianego rozporządzenia.

II.511.837.2020 z 19 marca 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego zastosowanie w wyniku błędnego poglądu, że dokonanie zamiany kar pozbawienia wolności za przypisane skazanemu przestępstwa na kary za wykroczenia wywołałoby skutki niekorzystne dla skazanego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył postanowienie Sądu Rejonowego w N.D.M. z dnia 28 grudnia 2016 r. na korzyść skazanego Ł.B. w części dotyczącej rozstrzygnięcia, w której Sąd odstąpił od zmiany kar pozbawienia wolności na karę 30 dni aresztu.

Rzecznik zarzucił orzeczeniu rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa materialnego, tj. przepisu art. 2a § 5 k.w., poprzez jego zastosowanie w wyniku wyrażenia błędnego poglądu, że dokonanie zamiany kar pozbawienia wolności za przypisane skazanemu przestępstwa na kary za wykroczenia z art. 119 § 1 k.w., wywołałoby skutki dla niego niekorzystne. W efekcie doszło do zaistnienia niezrozumiałej dla skazanego sytuacji, w której złagodzenie oceny abstrakcyjnego stopnia społecznej szkodliwości dwóch z przypisanych mu czynów, nic nie zmieniło w jego sytuacji prawnej.

Rzecznik wniósł o uchylenie wskazanego rozstrzygnięcia zaskarżonego postanowienia Sądu Rejonowego w N.D.M. i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania w tym zakresie.

BPW.511.63.2021 z 24 marca 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego w sytuacji, gdy czyn przypisany obwinionej nie wyczerpywał znamion wykroczenia.

A.A. została obwiniona o to, że w dniu 16 kwietnia 2020 r. w miejscowości W. podczas interwencji policyjnej umyślnie wprowadziła w błąd funkcjonariuszy Policji co do swojej tożsamości podając fałszywe dane osobowe, tj. wykroczenie z art. 65 § 1 k.w. oraz o to, że w tym samym miejscu i czasie naruszyła zakaz przemieszczania się bez uzasadnionego powodu korzystając z publicznych i pokrytych roślinnością terenów zieleni w związku z ogłoszeniem stanu epidemii, tj. wykroczenie z art. 54 k.w. w zw. z § 16 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Sąd

Rejonowy uznał A.A. za winną zarzucanych jej czynów i wymierzył jej karę 400,00 zł grzywny.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżonemu wyrokowi zarzucił rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie prawa materialnego, tj. art. 54 k.w., poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, w sytuacji, gdy czyn przypisany A.A. nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia oraz rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie prawa procesowego, tj. 93 § 2 k.p.w., polegające na przyjęciu, że okoliczności przypisanego A.A. czynu i jej wina nie budzą wątpliwości, co w konsekwencji doprowadziło do wydania wyroku nakazowego, podczas gdy zarówno wina, jak i okoliczności czynu budziły wątpliwości. Rzecznik wniósł o uniewinnienie A.A. od popełnienia wykroczenia z art. 54 k.w. w zw. z § 16 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r., a w pozostałym zakresie o przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd Rejonowy.

BPW.511.55.2021 z 26 marca 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion wykroczenia.

R.N. został obwiniony o to, że w dniu 19 kwietnia 2020 r. w miejscowości W. nie przestrzegał nakazu określonego zachowania się w związku z wystąpieniem stanu epidemii, przemieszczając się pieszo w odległości mniejszej niż 2 metry od innego przechodnia, tj. o wykroczenie z art. 54 k.w. w związku z § 17 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Sąd Rejonowy uznał R.N. za winnego popełnienia zarzucanego mu wykroczenia i wymierzył mu karę nagany.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że wprowadzany w rozporządzeniach nakaz przemieszczania się w odpowiedniej odległości od siebie narusza konstytucyjną wolność poruszania się po terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (art. 52 ust. 1 i 3 Konstytucji). RPO podkreślił, że nie istnieje żadna podstawa materialnoprawna rangi ustawy, z której by wynikało, że obywatel RP ma obowiązek poruszania się w odpowiedniej odległości od innej osoby. Rzecznik wniósł więc o uchylenie zaskarżonego wyroku i uniewinnienie R.N.

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie kasacji Rzecznika Praw Obywatelskich:

II.510.618.2017 z 14 października 2019 r. - kasacja w sprawie umorzenia postępowania przeciwko podejrzanemu i zastosowania wobec niego środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym.

Kasacja uwzględniona (postanowienie z 3 lutego 2021 r., sygn. akt IV KK 582/19).

Sąd Najwyższy podzielił argumentację podniesioną przez Rzecznika, z której wynika, że przy wydaniu przez Sąd Rejonowy w S.W. zakwestionowanego rozstrzygnięcia wystąpiła bezwzględna przyczyna odwoławcza, o której stanowi art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k. W realiach niniejszej sprawy Sąd rozstrzygając na posiedzeniu pod nieobecność podejrzanego, nie stworzył warunków procedowania zapewniających pełne przestrzeganie praw osoby, której postępowanie bezpośrednio dotyczy, pomimo braku przeszkód natury prawnej. W tym stanie rzeczy, wobec zaistnienia bezwzględnej przyczyny odwoławczej, Sąd Najwyższy uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania.

II.511.453.2016 z 26 listopada 2019 r. - kasacja w sprawie wydania wyroku nakazowego w sytuacji, gdy wina obwinionego oraz okoliczności popełnienia zarzuczonego czynu budziły wątpliwości.

Kasacja oddalona (wyrok z 17 lutego 2021r., sygn. akt V KK 613/19).

Sąd Najwyższy w sprawie Z.K. obwinionego z art. 86 § 1 k.w. i in. po rozpoznaniu w Izbie Karnej kasacji wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich na korzyść od wyroku Sądu Rejonowego w M. oddalił kasację jako oczywiście bezzasadną.

BPK.511.18.2017 z 13 stycznia 2020 r. - kasacja w sprawie orzeczenia przepadku na rzecz Skarbu Państwa.

Kasacja oddalona (postanowienie z 11 marca 2021 r., sygn. akt IV KK 12/20).

Sąd Najwyższy stwierdził, że treść zaskarżonego postanowienia - gdyż z uwagi na niezachowanie się akt sprawy i zakres w jakim udało się je odtworzyć, to ona musi stanowić podstawę oceny zasadności kasacji - nie potwierdza wystąpienia wskazanego w zarzucie kasacji naruszenia prawa ani też nie wskazuje na zaistnienie uchybień uwzględnianych przez Sąd Najwyższy z urzędu, niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów.

II.511.899.2019 z 26 lutego 2020 r. - kasacja w sprawie przypisaniu obwinionemu odpowiedzialności za wykroczenia, podczas gdy jego zachowanie z uwagi na brak społecznej szkodliwości czynu nie stanowiło wykroczeń.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 19 stycznia 2021 r., sygn. akt III KK 70/20).

Podzielając pogląd Rzecznika Praw Obywatelskich o braku społecznej szkodliwości całokształtu zachowania skazanego w dniu 9 czerwca 2019 r. w W., Sąd stwierdził, że zbędne jest prowadzenie rozważań w tym względzie w odniesieniu do czynów zaskarżonego wyroku. Ich opis nie wskazuje bowiem na wyczerpanie przez osobę, której je przypisano, znamion czynu zabronionego. W opinii Sądu zachowanie R. B. w W. nie może być zrównywane z typowymi

zachowaniami osób naruszających art. 63a § 1 k.w. Jak wynika z zebranego w sprawie materiału dowodowego, obwiniony postrzegał swoje zachowanie jako część szerszego, realizowanego w różnych miejscach na terenie kraju, projektu artystyczno-społecznego, mającego na celu przypomnienie i upamiętnienie historii tych miejsc, w szczególności zamieszkujących je przed laty społeczności żydowskich poddanych eksterminacji przez okupanta niemieckiego podczas II wojny światowej. Mając to na uwadze, zachowanie obwinionego należy postrzegać jako godną uznania, a więc pozbawioną szkodliwości społecznej inicjatywę.

II.511.804.2019 i II.511.805.2019 z 14 maja 2020 r. - kasacja w sprawie wykonania orzeczenia pomimo istnienia przeszkód uniemożliwiających jego wykonanie.

Kasacja oddalona (postanowienie z 19 stycznia 2021 r., sygn. akt III KK 130/20).

Przechodząc do powodów oddalenia kasacji, Sąd Najwyższy wskazał, że wbrew dyspozycji art. 519 k.p.k. jej zarzut tylko werbalnie jest skierowany przeciwko orzeczeniom Sądu odwoławczego, a w istocie odnosi się do orzeczeń Sądu I instancji. Ten bowiem Sąd zadecydował w oparciu o przepisy rozdziału 66b k.p.k., które powołał, iż wykona orzeczenia organu holenderskiego, uznając, że „nie istnieją w niniejszej sprawie przeszkody uniemożliwiające wykonanie orzeczenia”. Zatem to Sąd Rejonowy mógł dopuścić się obrazy przepisów wymienionych w zarzucie, natomiast Sądowi odwoławczemu, który utrzymał w mocy postanowienia Sądu meriti, wypadłoby - w razie niezgody na jego orzeczenia - postawić zarzuty wadliwego rozpoznania zażaleń wniesionych przez J. L. Uznając, że nie sprzeciwia się przejściu w trybie art. 611ff k.p.k. do wykonania przez właściwy sąd rejonowy wydanego przez organ państwa członkowskiego Unii Europejskiej orzeczenia o karze o charakterze pieniężnym, opartego na domniemaniu, że osoba ukarana (skazana) jest sprawcą czynu karalnego, okoliczność, iż osoba ta przed sądem polskim kwestionuje, choćby wiarygodnie, swoje sprawstwo, o ile zostanie ustalone, że wspomniane domniemanie mogło być obalone w postępowaniu odwoławczym prowadzonym w państwie członkowskim Unii Europejskiej oraz że osoba ukarana (skazana), prawidłowo pouczone przez organ tego państwa o terminie i sposobie wniesienia środka zaskarżenia, miała wystarczający czas dla sporządzenia i wniesienia tego środka. Sąd Najwyższy oddalił kasację.

II.511.884.2019 z 22 września 2020 r. - kasacja w sprawie naruszenia prawa procesowego polegająca na tym, że Sąd II instancji rozpoznając zażalenie obrońcy nie wyszedł poza granice zaskarżenia i podniesionych zarzutów i utrzymał w mocy rażąco niesprawiedliwe orzeczenie Sądu I instancji.

Kasacja uwzględniona (postanowienie z 15 stycznia 2021 r., sygn. akt II KK 294/20).

W ocenie Sądu Najwyższego z pola widzenia sądu orzekającego nie może umknąć informacja udzielona przez państwo wzywające, potwierdzająca istnienie w tym państwie ustawowych uregulowań przewidujących ściganie i odpowiedzialność karną z tytułu zaangażowania w działalność wspólnoty religijnej, w której wspieranie zaangażował się zatrzymany. Nawet jeżeli, jak argumentuje Sąd Apelacyjny, postępowanie karne wszczęte wobec zatrzymanego nie jest motywowane obecnym wspieraniem przez niego w/w wspólnoty, to z punktu widzenia dopuszczalności ekstradycji nie jest obojętne, że w państwie wzywającym obowiązują normy przewidujące odpowiedzialność karną z tytułu przynależności do ruchu o charakterze filozoficzno-religijnym. Bez uzyskania wiedzy na temat zagadnień związanych z wykonaniem kary dożywotniego pozbawienia wolności orzekanie o istnieniu prawnych przesłanek uzasadniających opinię o dopuszczalności wydania ściganego organom wymiaru sprawiedliwości Chińskiej Republiki Ludowej - należało uznać za przedwczesne.

BPG.511.48.2020 z 24 września 2020 r. - kasacja w sprawie dokonania błędnych ustaleń faktycznych w zakresie sprawstwa obwinionego.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 10 marca 2021 r., sygn. akt III KK 316/20).

Sąd Najwyższy orzekł, że kasacja Rzecznika Praw Obywatelski jest zasadna. Oczywiście trafny jest podniesiony w kasacji zarzut obrazy art. 7 k.p.k. polegający na dokonaniu przez sąd odwoławczy dowolnej oceny materiału dowodowego w sprawie, a w szczególności dowodów w postaci opinii biegłego M. A., wyjaśnień obwinionego Z. S. oraz zeznań K. S. Zdaniem Sądu zachodzi konieczność uchylenia zaskarżonego wyroku i utrzymanego nim w mocy wyroku Sądu Rejonowego w S. oraz umorzenia postępowania z powodu upływu okresu przedawnienia karalności wykroczenia (art. 5 § 1 pkt 4 k.p.s.w. w zw. z art. 45 § 1 k.w.).

BPK.511.60.2020 z 2 listopada 2020 r. - kasacja w sprawie rozpoznania sprawy w postępowaniu nakazowym, w sytuacji, gdy w świetle zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego wina i okoliczności czynu zarzucanego obwinionemu budziły wątpliwości.

Kasacja pozostawiona bez rozpoznania (postanowienie z 25 stycznia 2021 r., sygn. akt V KK 464/20).

Sąd Najwyższy zauważył, że pod adres zamieszkania obwinionego nigdy nie wysłano wyroku nakazowego. Tym samym wyrok ten nie mógł się uprawomocnić. W tych warunkach kasacja od wyroku nakazowego była z mocy ustawy niedopuszczalna. W zaistniałej sytuacji powinnością Sądu Rejonowego będzie poprawne doręczenie obwinionemu wyroku nakazowego, co otworzy mu drogę do wniesienia sprzeciwu. Gdyby z tego uprawnienia nie skorzystał, wyrok

uprawomocni się, dając tym samym Prokuratorowi Generalnemu lub Rzecznikowi Praw Obywatelskich prawo wniesienia kasacji.

II.510.331.2018 z 9 grudnia 2020 r. - kasacja w sprawie przeprowadzenia rozprawy odwoławczej podczas nieobecności obwinionego.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 12 lutego 2021 r., sygn. akt I KK 201/20).

Sąd Najwyższy stwierdził, że zaskarżony wyrok - choć z przyczyn, które nie obciążają Sądu odwoławczego - został wydany z rażącym naruszeniem prawa mogącym mieć istotny wpływ na jego treść. Wobec tego, że wykroczenie przypisane obwinionemu miało zostać popełnione w dniu 3 września 2016 r., stwierdzenie podniesionego w kasacji uchybienia musiało skutkować uchyleniem wyroków sądów obu instancji i umorzeniem postępowania. Zgodnie bowiem z treścią art. 45 § 1 k.w. karalność wykroczenia ustaje, jeżeli od czasu jego popełnienia upłynął rok, a jeżeli w tym okresie wszczęto postępowanie, karalność wykroczenia ustaje z upływem 2 lat od zakończenia tego okresu. Oznacza to, że karalność wykroczenia będącego przedmiotem postępowania ustała z dniem 3 września 2019 r. i stanowi obecnie negatywną przesłankę procesową określoną w art. 5 § 1 pkt 4 k.p.w.

BPG.511.57.2018 z 14 grudnia 2020 r. - kasacja w sprawie wydania wyroku nakazowego w sytuacji gdy wina, jak i okoliczności czynu zarzucanego obwinionej budziły poważne wątpliwości.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 9 lutego 2021 r., sygn. akt III KK 403/20).

Sąd Najwyższy stwierdził, że rozpoznanie przez Sąd sprawy o wykroczenie w postępowaniu nakazowym, mimo że okoliczności zdarzenia budziły uzasadnione wątpliwości, stanowi istotne naruszenie prawa procesowego i pociąga za sobą konieczność uchylenia zaskarżonego wyroku. Ponieważ od momentu zdarzenia - które miało miejsce 3 czerwca 2017 r. - upłynęły do chwili obecnej ponad 3 lata, a, zgodnie z treścią art. 45 § 1 k.w., karalność wykroczenia ustaje z upływem roku od czasu jego popełnienia tudzież dwóch lat, jeśli w tym czasie wszczęto postępowanie (co miało miejsce w niniejszej sprawie), nastąpiło przedawnienie karalności. Wprawdzie, zgodnie z treścią art. 45 § 2 k.w., uchylenie prawomocnego wyroku powinno pociągnąć za sobą ponowne uruchomienie biegu terminu przedawnienia, niemniej nie dotyczy to wyroku kasatoryjnego w sytuacji, gdy w momencie jego wydania upłynął już okres przedawnienia. Tym samym, w okolicznościach niniejszej sprawy, zasadne było umorzenie postępowania przeciwko J. K.

BPG.511.133.2019 z 14 grudnia 2020 r. - kasacja dotycząca naruszenia przepisów prawa poprzez uznanie, że w sprawie zachodzą warunki do wydania wyroku nakazowego, podczas gdy w świetle dowodów dołączonych do wniosku o ukaranie okoliczności czynu zarzucanego obwinionemu budziły poważne wątpliwości.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 25 lutego 2021 r., sygn. akt. III KK 404/20).

Wyrokiem nakazowym z dnia 18 lipca 2019 r. Sąd Rejonowy w G. uznał obwinionego R.G. za winnego tego, że w dniu 13 stycznia 2019 r. w miejscowości G. kierując pojazdem poruszał się z prędkością 127 km/h przy maksymalnej dozwolonej prędkości 70 km/h oraz w tym samym miejscu i czasie nie posiadał przy sobie wymaganego dokumentu prawa jazdy, tj. wykroczeń z art. 95 k.w. i 92a k.w., za co wymierzył mu karę grzywny w wysokości 1500 zł. W opinii Sądu Najwyższego Sąd Rejonowy w G. rażąco naruszył przepis art. 93 § 2 k.p.s.w., gdyż w świetle dowodów dołączonych do wniosku o ukaranie, wina i okoliczności czynów zarzucanych R.G. budziły wątpliwości, przy czym naruszenie to mogło mieć istotny wpływ na treść zapadłego wyroku. W związku z tym Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok oraz przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu w G. do ponownego rozpoznania.

II.510.693.2020 z 17 grudnia 2020 r. - kasacja w sprawie wydania wyroku nakazowego, podczas gdy w świetle dowodów dołączonych do wniosku o ukaranie, zarówno wina, jak i okoliczności czynu zarzucanego obwinionej budziły poważne wątpliwości.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 9 lutego 2021 r., sygn. akt IV KK 559/20).

Po rozpoznaniu kasacji Rzecznika Praw Obywatelskich Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok nakazowy i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu w Rz. do ponownego rozpoznania. Zgodnie ze stanowiskiem SN uchybienia zaistniałe na etapie przeprowadzonych w sprawie czynności wyjaśniających nie zostały konwalidowane w toku postępowania sądowego i doprowadziły do przedwczesnej, bezrefleksyjnej decyzji o możliwości wydania w sprawie wyroku nakazowego. Doprowadziło to do naruszenia w stopniu rażącym dyspozycji art. 93 § 2 k.p.w., co miało oczywisty, istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku nakazowego, albowiem doprowadziło do ukarania K.M, pomimo wystąpienia dostrzegalnych i realnych wątpliwości odnoszących się do okoliczności wykroczenia i zawinienia obwinionej.

II.511.9.2020 z 18 grudnia 2020 r. - kasacja w sprawie braku wyjścia poza granice i podniesione zarzuty środka odwoławczego.

Kasacja częściowo uwzględniona (wyrok z 23 lutego 2021 r., sygn. akt IV KK 571/20).

W ocenie Sądu Najwyższego nie ulega wątpliwości, iż Sąd odwoławczy naruszył przepis art. 433 § 1 k.p.k. w zw. art. 410 k.p.k., wymierzając skazanemu w pkt 2 sentencji orzeczenia karę łączną na podstawie innych niż realnie istniejące, wymiarów kar jednostkowych. Dlatego też powyższe orzeczenie nie mogło się ostać, albowiem zostało wydane z rażącym naruszeniem wskazanych przepisów postępowania, co miało istotny wpływ na jego treść. W rezultacie, Sąd Najwyższy uwzględniając kasację Rzecznika Praw Obywatelskich wniesioną na korzyść skazanego, na mocy art. 537 § 2 k.p.k.

uchylił pkt. I (*tiret* drugie) zaskarżonego wyroku, w części odnoszącej się do kary łącznej orzeczonej w pkt 2 wyroku łącznego Sądu Rejonowego w J. - Z. z dnia 23 października 2012 r. i przekazał sprawę w tym zakresie Sądowi Okręgowemu w G., do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

II.510.662.2020 z 18 grudnia 2020 r. - kasacja w sprawie wydania wyroku nakazowego w sytuacji, gdy zarówno wina, jak i okoliczności czynu zarzucanego obwinionej budziły istotne wątpliwości.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 31 marca 2021 r., sygn. akt II KK 422/20).

E.R. została obwiniona o to, że w dniu 16 sierpnia 2019 roku w W., wbrew ciążącemu na niej obowiązkowi nie okazała legitymującemu ją funkcjonariuszowi Policji dokumentu stwierdzającego tożsamość pomimo, że posiadała go przy sobie, tj. o wykroczenie z art. 65 § 2 k.w. w zw. z art. 65 § 1 pkt 2 k.w. Sąd Rejonowy w W. wyrokiem nakazowym z dnia 2 grudnia 2019 r. uznał obwinioną za winną popełnienia zarzucanego jej czynu i wymierzył jej za to karę grzywny w wysokości 200 zł. W ocenie Sądu stan faktyczny sprawy nakazywał skierowanie jej na rozprawę celem przeprowadzenia postępowania dowodowego i wnikliwego przeanalizowania całokształtu okoliczności sprawy umożliwiającego prawidłowe rozstrzygnięcie w zakresie sprawstwa i winy obwinionej. Postąpienie odmienne i orzekanie przez Sąd meriti w postępowaniu nakazowym skutkowało naruszeniem art. 93 § 2 k.p.w. Uchybienie to mogło w istotny sposób rzutować na treść wyroku, skoro dogłębne przeanalizowanie sprawy na rozprawie mogło skutkować odmiennym rozstrzygnięciem w zakresie sprawstwa i winy obwinionej.

II.510.948.2020 z 22 grudnia 2020 r. - kasacja w sprawie skazania oskarżonego za przestępstwo pomimo tego, że postępowanie karne co do tego samego czynu zostało wobec niego już wcześniej prawomocnie zakończone wyrokiem.

Kasacja uwzględniona (wyrok Sądu Najwyższego z 18 marca 2021 r., sygn. akt II KK 424/20).

Sąd Najwyższy w pełni podzielił stanowisko Rzecznika Praw Obywatelskich, że zaskarżony wyrok zapadł z naruszeniem art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k., stanowiącym bezwzględną przesłankę odwoławczą z art. 439 § 1 pkt 8 k.p.k., polegającym na dwukrotnym skazaniu P.P.Ż. za ten sam czyn. Sąd Najwyższy uznał, że tożsamość przedmiotowo-podmiotowa obu skazań jest ewidentna, a różnica w przyjętej kwalifikacji prawnej, tj. w wyroku z dnia 21 lutego 2020 r. - art. 209 § 1 a k.k., a w wyroku z dnia 19 maja 2020 r. - art. 209 § 1 k.k. pozbawiona jest procesowego znaczenia z punktu widzenia oceny zmaterializowania się negatywnej przesłanki procesowej wskazanej w przepisie art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k., gdyż przyjęcie odmiennej kwalifikacji prawnej czynu nie daje możliwości ponownego wszczęcia postępowania, miarodajna w tym zakresie jest tożsamość czynu (to samo zdarzenie historyczne). W tym stanie

rzeczy Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i umorzył postępowanie karne (art. 537 § 2 k.p.k.).

II.510.661.2020 z 28 grudnia 2020 r. - kasacja w sprawie wydania wyroku nakazowego, podczas gdy w świetle dowodów dołączonych do wniosków o ukaranie, zarówno wina, jak i okoliczności czynów zarzucanych obwinionym budziły istotne wątpliwości.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 9 lutego 2021 r., sygn. akt II KK 432/20).

Sąd Najwyższy przychylił się do stanowiska Rzecznika, iż tryb nakazowy w postępowaniu w sprawach o wykroczenia zarezerwowany jest dla sytuacji, w których wina ustalonego sprawcy oraz okoliczności zdarzenia nie budzą najmniejszych wątpliwości, a jednocześnie wystarczające jest wymierzenie nagany, grzywny albo kary ograniczenia wolności (por. art. 93 § 1 i 2 k.p.w.) i nie zachodzą okoliczności uzasadniające obronę obowiązkową wskazane w art. 21 § 1 k.p.w. Rozpoznanie przez sąd sprawy o wykroczenia w postępowaniu nakazowym, mimo że okoliczności zarzucanych czynów w zasadzie nie zostały ustalone, stanowi istotne naruszenie prawa procesowego i pociąga za sobą konieczność uchylenia zaskarżonego wyroku. Ponieważ od momentu zdarzenia upłynęły do chwili obecnej ponad 3 lata, a zgodnie z treścią art. 45 § 1 k.w. karalność wykroczenia ustaje z upływem roku od czasu jego popełnienia tudzież dwóch lat, jeśli w tym czasie wszczęto postępowanie, nastąpiło przedawnienie karalności tych czynów.

II.510.664.2020 z 28 grudnia 2020 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na rozstrzygnięcie sprawy naruszenia prawa materialnego.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 9 lutego 2021 r., sygn. akt II KK 431/20).

Sąd Najwyższy uznał, że zachowanie obwinionych stanowiło przejaw pokojowej manifestacji swoich poglądów w przestrzeni publicznej, którego celem było wzbudzenie w społeczeństwie kategorycznego sprzeciwu wobec pojawiających się w trakcie zgromadzenia „Marsz Niepodległości” symboli i haseł propagujących niebywale szkodliwe i niedemokratyczne ideologie. SN podkreślił, że wolność wypowiedzi jest jednym z najważniejszych praw każdego człowieka i bez niego trudno wyobrazić sobie funkcjonowanie jednostki w społeczeństwie i dlatego też znalazło swoje oparcie w art. 54 Konstytucji oraz ratyfikowanych przez Polskę umowach międzynarodowych. Z uwagi na to, że K.D.Sz. i E.K.B. nie popełniły przypisanego im czynu, Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok nakazowy i uniewinnił obwinione od popełnienia przypisanego im wykroczenia z art. 52 § 2 pkt 1 k.w.

2. Skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego:

III.7043.161.2020 z 19 stycznia 2021 r. - skarga kasacyjna do Sądu Najwyższego od wyroku Sądu Okręgowego wydanego w sprawie z powództwa przeciwko Ministerstwu Spraw Zagranicznych w Warszawie o przywrócenie do pracy i wynagrodzenie za czas pozostawania bez pracy.

Powód był zatrudniony w Ministerstwie Spraw Zagranicznych od 16 października 1987 r. do 13 lutego 2019 r. Otrzymał on zawiadomienie o wygaśnięciu stosunku pracy z mocy prawa z dniem 5 kwietnia 2019 r. z powołaniem się na brzmienie art. 5 ust. 3 ustawy o zmianie ustawy o służbie zagranicznej oraz ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów. Przyczyną wygaśnięcia stosunku pracy było złożenie oświadczenia lustracyjnego o treści pozytywnej na podstawie art. 7 ust. 1 w związku z art. 4 pkt 11 ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 i treści tych dokumentów. Powód domagał się przywrócenia go do pracy na dotychczasowym stanowisku pracy i dotychczasowych warunkach pracy i płacy oraz zasądzenia od pozwanego Ministerstwa Spraw Zagranicznych wynagrodzenia za czas pozostawania bez pracy. Wyrokiem z 18 października 2019 r. Sąd Rejonowy oddalił powództwo w całości. Sąd Okręgowy podzielił ustalenia faktyczne Sądu I instancji poczynione w toku postępowania, przyjmując je za własne i wyrokiem z 12 maja 2020 r. oddalił apelację.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że przed wejściem w życie ustawy o zmianie ustawy o służbie zagranicznej złożone zgodnie z prawdą oświadczenie lustracyjne o pełnieniu służby lub współpracy z organami bezpieczeństwa państwa nie pociągało za sobą negatywnych konsekwencji. Natomiast w przypadku, gdy sąd w prawomocnym orzeczeniu stwierdził fakt złożenia przez osobę lustrowaną niezgodnego z prawdą oświadczenia lustracyjnego, okoliczność ta traktowana była jako obligatoryjna przesłanka pozbawienia tej osoby funkcji publicznej. Obowiązujące wcześniej w tym zakresie reguły zakładały więc, że tylko niezgodne z prawdą oświadczenie lustracyjne powinno spotkać się z sankcją w postaci pozbawienia danej osoby pełnienia funkcji publicznej. W tym stanie rzeczy nie ulega wątpliwości, że osoby wchodzące w skład służby zagranicznej, które przed wejściem w życie ustawy o zmianie ustawy o służbie zagranicznej złożyły zgodnie z prawdą oświadczenie lustracyjne o pracy lub pełnieniu służby w organach bezpieczeństwa lub współpracy z tymi organami, mogły oczekiwać, opierając się na gwarancjach danych im przez ustawodawcę, a także wynikających z samego celu postępowania lustracyjnego, iż treść takiego oświadczenia nie pociągnie za sobą negatywnych konsekwencji w zakresie łączącego ich z pracodawcą publicznym stosunku pracy. To oparte na racjonalnych przesłankach zaufanie do państwa i stanowionego przez to państwo prawa zostało jednak zerwane poprzez wprowadzenie do obrotu prawnego art. 3 ustawy o zmianie ustawy o służbie zagranicznej.

Zdaniem Rzecznika art. 3 ustawy o zmianie ustawy o służbie zagranicznej w związku z powyższym powinien być skonfrontowany z wynikającą z zasady demokratycznego państwa prawnego pochodną zasadą ochrony zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa. Zgodnie z tą zasadą prawo nie może stanowić swoistej pułapki zastawionej na obywatela. W przekonaniu Rzecznika usprawiedliwione i potwierdzone treścią obowiązującego prawa były zatem oczekiwania pracowników służby zagranicznej, że jeśli złożą zgodne z prawdą oświadczenia lustracyjne, to nie spowoduje to negatywnych skutków w zakresie łączącego stosunku pracy z pracodawcą publicznym.

III.7043.162.2020 z 26 stycznia 2021 r. - skarga kasacyjna do Sądu Najwyższego od wyroku Sądu Okręgowego wydanego w sprawie z powództwa przeciwko Ministerstwu Spraw Zagranicznych o odszkodowanie za niezgodne z prawem wygaśnięcie stosunku pracy.

Powód był zatrudniony w Ministerstwie Spraw Zagranicznych od 4 czerwca 2001 r. 13 lutego 2019 r. otrzymał on zawiadomienie o wygaśnięciu stosunku pracy z mocy prawa z dniem 5 kwietnia 2019 r. z powołaniem się na brzmienie art. 5 ust. 3 ustawy o zmianie ustawy o służbie zagranicznej oraz ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów. Przyczyną wygaśnięcia stosunku pracy było złożenie oświadczenia lustracyjnego o treści pozytywnej na podstawie art. 7 ust. 1 w związku z art. 4 pkt 11 ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 i treści tych dokumentów. Powód domagał się zasądzenia od pozwanego od pozwanego Ministerstwa Spraw Zagranicznych a kwoty 22.0835,15 zł tytułem odszkodowania w wysokości trzymiesięcznego wynagrodzenia z uwagi na niezgodne z prawem stwierdzenie wygaśnięcia stosunku pracy. Wyrokiem z 19 listopada 2019 r. Sąd Rejonowy oddalił powództwo w całości. Sąd Okręgowy podzielił ustalenia faktyczne Sądu I instancji poczynione w toku postępowania, przyjmując je za własne i wyrokiem z 12 maja 2020 r. oddalił apelację.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że przed wejściem w życie ustawy o zmianie ustawy o służbie zagranicznej złożone zgodnie z prawdą oświadczenie lustracyjne o pełnieniu służby lub współpracy z organami bezpieczeństwa państwa nie pociągało za sobą negatywnych konsekwencji. Natomiast w przypadku, gdy sąd w prawomocnym orzeczeniu stwierdził fakt złożenia przez osobę lustrowaną niezgodnego z prawdą oświadczenia lustracyjnego, okoliczność ta traktowana była jako obligatoryjna przesłanka pozbawienia tej osoby funkcji publicznej. Obowiązujące wcześniej w tym zakresie reguły zakładały więc, że tylko niezgodne z prawdą oświadczenie lustracyjne powinno spotkać się z sankcją w postaci pozbawienia danej osoby pełnienia funkcji publicznej. W tym stanie rzeczy nie ulega wątpliwości, że osoby wchodzące w skład służby zagranicznej, które przed wejściem w życie

ustawy o zmianie ustawy o służbie zagranicznej złożyły zgodne z prawdą oświadczenie lustracyjne o pracy lub pełnieniu służby w organach bezpieczeństwa lub współpracy z tymi organami, mogły oczekiwać, opierając się na gwarancjach danych im przez ustawodawcę, a także wynikających z samego celu postępowania lustracyjnego, iż treść takiego oświadczenia nie pociągnie za sobą negatywnych konsekwencji w zakresie łączącego ich z pracodawcą publicznym stosunku pracy. To oparte na racjonalnych przesłankach zaufanie do państwa i stanowione przez to państwo prawa zostało jednak zerwane poprzez wprowadzenie do obrotu prawnego art. 3 ustawy o zmianie ustawy o służbie zagranicznej.

Zdaniem Rzecznika art. 3 ustawy o zmianie ustawy o służbie zagranicznej w związku z powyższym powinien być skonfrontowany z wynikającą z zasady demokratycznego państwa prawnego pochodną zasadą ochrony zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa. Zgodnie z tą zasadą prawo nie może stanowić swoistej pułapki zastawionej na obywatela. W przekonaniu Rzecznika usprawiedliwione i potwierdzone treścią obowiązującego prawa były zatem oczekiwania pracowników służby zagranicznej, że jeśli złożą zgodne z prawdą oświadczenia lustracyjne, to nie spowoduje to negatywnych skutków w zakresie łączącego stosunku pracy z pracodawcą publicznym.

III.7043.15.2021 z 22 lutego 2021 r. - skarga kasacyjna do Sądu Najwyższego od wyroku Sądu Okręgowego w sprawie wygaszenia stosunku pracy osoby zatrudnionej w służbie zagranicznej.

W niniejszej sprawie powód J.A. był zatrudniony w Ministerstwie Spraw Zagranicznych od 1982 r. W 2019 r. otrzymał zawiadomienie o wygaśnięciu stosunku pracy z powodu złożenia oświadczenia lustracyjnego o treści pozytywnej. J.A. pozwał pracodawcę domagając się orzeczenia w wyroku, że przywraca się go do pracy na dotychczasowym stanowisku pracy i dotychczasowych warunkach pracy i płacy. Sąd I instancji oddalił powództwo, natomiast Sąd II instancji oddalił apelację powoda zaskarżającą wyrok I instancji w części oddalającej powództwo.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę kasacyjną od powyższego orzeczenia Sądu II instancji oraz o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Na podstawie art. 398³ § 1 k.p.c. Rzecznik zarzucił temu wyrokowi naruszenie przepisów prawa materialnego poprzez błędną wykładnię przejawiającą się w zaniechaniu odmowy zastosowania art. 2a ustawy o służbie zagranicznej oraz art. 3 i art. 4 ustawy o zmianie ustawy o służbie zagranicznej oraz ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów z powołaniem się na treść art. 8 ust. 2, art. 175 ust. 1 i art. 178 ust. 1 Konstytucji, w sytuacji, w której art. 3 ustawy o zmianie ustawy o służbie zagranicznej narusza w sposób rażący

wywodzoną z art. 2 Konstytucji zasadę zaufania do państwa i prawa, natomiast art. 2a ustawy o służbie zagranicznej oraz art. 3 i art. 4 ustawy o zmianie ustawy o służbie zagranicznej naruszają art. 60 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji poprzez nieproporcjonalne ograniczenie prawa dostępu do służby publicznej na jednakowych zasadach.

W ocenie Rzecznika naruszony został także art. 24 zd. 1 Konstytucji poprzez zaakceptowanie posłużenia się przez ustawodawcę w przepisach prawa pracy konstrukcją wygaszania stosunków pracy, prowadzącą do pozbawienia pracowników sektora publicznego bez konstytucyjnie uzasadnionego powodu poczucia bezpieczeństwa prawnego i pewności prawa, wbrew temu, że praca znajduje się pod ochroną Rzeczypospolitej Polskiej.

Rzecznik zaskarżonemu wyrokowi zarzucił również naruszenie konstytucyjnych praw wynikających z art. 24, art. 45 ust. 1 i art. 60 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg kasacyjnych Rzecznika Praw Obywatelskich:

3. Skargi nadzwyczajne do Sądu Najwyższego:

IV.7000.46.2019 z 8 stycznia 2021 r. – skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego dotyczącego częściowego zniesienia współużytkowania wieczystego nieruchomości.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że Sąd Rejonowy błędnie oznaczył w sentencji zaskarżonego postanowienia powierzchnię działek, mających stanowić przedmiot „wyodrębnianych” praw użytkowania wieczystego, w następstwie zaakceptowania błędów w przedłożonej do akt opinii biegłego z naruszeniem art. 286 Kodeksu postępowania cywilnego oraz błędnie wskazał wysokość udziałów przysługujących uczestnikom. Postanowienie Sądu Rejonowego zapadło wskutek rażącego naruszenia prawa procesowego. Podniesione naruszenie dotyczy przede wszystkim wadliwości samej sentencji rozstrzygnięcia sądowego wydawanego w tzw. sprawach działowych. Sąd Rejonowy był obowiązany do sformułowania sentencji w sposób m.in. precyzyjnie oznaczający przedmiot sprawy oraz zawierający rozstrzygnięcie o żądaniach stron. Formułując swe rozstrzygnięcie w sprawie Sąd Rejonowy miał także obowiązek uwzględnienia konsekwencji prawnych wynikających z przepisów prawa materialnego oraz przepisów prawa procesowego dotyczących poddanych jego kognicji stosunków cywilnoprawnych. Formuła sentencji postanowienia co do istoty powinna dokładnie określać to, o czym sąd orzekł, tak aby ustalenie granic przedmiotowych powagi rzeczy osądzonej nie nastroczało żadnych trudności i żeby postanowienie było zrozumiałe także bez jego uzasadnienia. Tymczasem w ocenie Rzecznika zaskarżone postanowienie nie odnosi się do wszystkich zagadnień (faktycznych i prawnych), które w

świecie odpowiednio stosowanego art. 325 Kodeksu postępowania cywilnego winny stanowić przedmiot rozstrzygnięcia sądowego. Uchybienia proceduralne zaskutkowały wydaniem przez Sąd Rejonowy prawomocnego postanowienia co do istoty sprawy, które wobec poważnych wad prawnych nie może zostać wykonane. W ocenie Rzecznika w sprawie mamy do czynienia z nieusuwalnymi wątpliwościami co do przedmiotu „wyodrębnionych” praw użytkowania wieczystego, przez co cel, jaki przyświecał uczestnikom postępowania w postaci trwałej likwidacji sporów związanych ze sposobem korzystania z gruntu, mimo prawomocnego zakończenia postępowania, nie może zostać osiągnięty.

IV.511.294.2020 z 14 stycznia 2021 r. - skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym.

Gmina – Zarząd Administracyjny Mienia Komunalnego pozwem z dnia 16 lipca 2013 r. wniosła o orzeczenie nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym, by zapłacili solidarnie powódce kwotę 22.325,92 zł wraz z odsetkami oraz kosztami procesu. W uzasadnieniu pozwu wskazano, że L.D. był najemcą stanowiącego własność powódki komunalnego lokalu mieszkalnego i wraz z nim mieszkali: M.D., P.D., M.D., I.D. i Ż.D. Pozwani od 1 marca 2008 r. nieregularnie uiszczali czynsz najmu oraz opłaty niezależne od właściciela. Nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym z dnia 21 sierpnia 2013 r. Sąd Rejonowy orzekł wobec pozwanych solidarny obowiązek zapłaty dochodzonej pozwem kwoty wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi. Nakaz zapłaty został doręczony pozwanemu w dniu 16 września 2013 r. W dniu 27 września 2013 r. do Sądu Rejonowego wpłynął sprzeciw M.D. od nakazu zapłaty. W uzasadnieniu sprzeciwu pozwany wskazał, że nie zamieszkuje w miejscu stałego zameldowania od listopada 2007 r. Po wyprowadzeniu się z domu rodzinnego pozwany nie miał wiedzy o tym, że rodzice nie płacą czynszu. Zarządzeniem z dnia 20 listopada 2013 r. pozwany został wezwany do uzupełnienia braku formalnego sprzeciwu poprzez przedłożenie odpisu sprzeciwu wraz z załącznikami w terminie 7 dni pod rygorem odrzucenia sprzeciwu. Postanowieniem z dnia 11 grudnia 2013 r. Sąd Rejonowy odrzucił sprzeciw pozwanego od nakazu zapłaty. W uzasadnieniu postanowienia Sąd wskazał, że w terminie zakreślonym w zarządzeniu pozwany złożył odpis sprzeciwu, jednak nie załączył wszystkich załączników, które były dołączone do sprzeciwu wniesionego w dniu 25 września 2013 r.

Wobec bezskuteczności egzekucji stwierdzonej w stosunku do wszystkich pozostałych dłużników solidarnych z powodu braku składników majątkowych podlegających egzekucji, wierzycielka dochodzi zapłaty należności wynikających z ww. nakazu zapłaty wyłącznie od M.D.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich zaskarżony nakaz zapłaty jest obarczony wadą w postaci rażącego naruszenia przepisów prawa, a jego skutkiem jest wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym nakładającego obowiązek zapłaty należności wobec osoby, która nie była

zobowiązana. Zgodnie z art. 688 (1) § 1 i 2 k.c. za zapłatę czynszu i innych należnych opłat odpowiadają solidarnie z najemcą stale zamieszkujące z nim osoby pełnoletnie, przy czym odpowiedzialność osób, o których mowa w § 1, ogranicza się do wysokości czynszu i innych opłat należnych za okres ich stałego zamieszkiwania. Zamieszkiwanie (mieszkanie) z najemcą oznacza faktyczne stałe przebywanie w wynajmowanym lokalu z zamiarem stałego pobytu. Pozwany we wskazanym wyżej okresie nie zamieszkiwał stale z najemcą w lokalu, mimo posiadania zameldowania na pobyt stały. W przedmiotowej sprawie, wbrew treści przepisów obciążono pozwanego obowiązkiem zapłaty należności, do poniesienia których w ogóle nie jest zobowiązany. Tym samym, naruszona została zasada zaufania obywatela do państwa, a w szczególności bezpieczeństwo prawne pozwanego. Wydając zaskarżony nakaz zapłaty zgodnie z żądaniem pozwu, Sąd nałożył na pozwanego obowiązek zapłaty należności, do ponoszenia których pozwany nie był zobowiązany w świetle obowiązującego prawa.

IV.511.320.2020 z 20 stycznia 2021 r. – skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Okręgowego.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy oddalił apelację pozwanych od wyroku wydanego przez Sąd Rejonowy uwzględniającego powództwo Agencji Nieruchomości Rolnych o wydanie przez pozwanych nieruchomości. Nieruchomości objęte pozwem wchodziły w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa i były wydierżawiane pozwanym przez stronę powodową na podstawie dwóch umów dzierżawy, zawartych na czas określony. Sąd Rejonowy uznał, że powód, wypowiadając umowy dzierżawy w części, wykonał uprawnienie przysługujące mu na podstawie zawartych umów dzierżawy. Zaznaczył przy tym, że pozwani mieli świadomość, że strona powodowa może skorzystać z przysługującego jej uprawnienia do wyłączenia części dzierżawionych gruntów i z taką możliwością powinni się byli liczyć. Sąd Okręgowy podzielił w całości ustalenia i stanowisko prawne Sądu Rejonowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że przepis art. 673 § 3 k.c. stanowi, że: jeżeli czas trwania najmu jest oznaczony, zarówno wynajmujący, jak i najemca mogą wypowiedzieć najem tylko w wypadkach określonych w umowie. A zatem nie ulega wątpliwości, że zamieszczenie w umowie dzierżawy zawartej na czas oznaczony klauzuli zezwalającej na wypowiedzenie jej bez określenia, z jakich przyczyn wypowiedzenie może nastąpić, zawsze powinno być oceniane w świetle art. 58 k.c. Takie postanowienie, jako sprzeczne z naturą stosunku zobowiązaniowego dzierżawy zawartej na czas oznaczony jest nieważne. Tak też uznaje Sąd Najwyższy. Podkreślenia również wymaga, że przepis art. 673 § 3 k.c. w zw. z art. 694 k.c. nie precyzuje i nie wyjaśnia określenia „wypadków określonych w umowie”, ale w doktrynie i judykaturze przyjmuje się, że chodzi o wskazanie konkretnych sytuacji, w których może nastąpić wypowiedzenie. W

związku z powyższym nie ulega wątpliwości, że zaskarżony wyrok został wydany z rażącym naruszeniem prawa materialnego.

IV.511.123.2018 z 20 stycznia 2021 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Apelacyjnego.

Powód uległ wypadkowi przy pracy. W okresie od 7 do 20 stycznia 2009 r. przebywał on w szpitalu. Po zakończeniu leczenia szpitalnego powód nie świadczył już pracy, pobierał natomiast zasiłek chorobowy, a po jego wyczerpaniu świadczenie rehabilitacyjne. W protokole powypadkowym z 7 stycznia 2009 r. wskazano, że bezpośrednią przyczyną wypadku była niedostateczna koncentracja uwagi na wykonywanej czynności. Pośrednią przyczyną wypadku po stronie pracodawcy była niewłaściwa koordynacja prac zbiorowych i brak osoby kierującej robotami. W wyniku apelacji pozwanego Sąd Apelacyjny zmienił wyrok Sądu Okręgowego w ten sposób, że obniżył przyznane powodowi świadczenia: zadośćuczynienie do kwoty 81.500 zł; kwotę zasądzoną tytułem utraconych zarobków do sumy 24.374 zł oraz rentę uzupełniającą o kwoty należne za poszczególne okresy.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że zdarzenie jakiemu uległ powód w trakcie zatrudnienia u pozwanego, jest wypadkiem przy pracy w rozumieniu art. 3 ust. 1 ustawy wypadkowej, a pozwany ponosi uzupełniającą odpowiedzialność odszkodowawczą za skutki tego zdarzenia na zasadzie ryzyka z art. 435 § 1 k.c. Nie budzą też wątpliwości ustalone przez sądy obu instancji rozmiary doznanych przez powoda w trakcie wypadku uszkodzeń ciała i rozstroju zdrowia oraz towarzyszące im cierpienia fizyczne i psychiczne. Sporną okazała się m.in. wysokość przyznanego z tego tytułu zadośćuczynienia, którego nieprawidłowo określona wysokość jest przedmiotem niniejszej skargi.

W ocenie Rzecznika wysokość przyznanej sumy zadośćuczynienia powinna być tak ukształtowana, aby z jednej strony stanowiła odzwierciedlenie doznanego uszczerbku, zaś z drugiej, mimo niepełnej kompensacji z uwagi na brak możliwości przywrócenia do stanu poprzedniego, była zauważalna i przynosiła poszkodowanemu satysfakcję. Jeśli w przekonaniu poszkodowanego wysokość przyznanej mu tytułem zadośćuczynienia sumy pieniężnej będzie satysfakcjonująca, to należy stwierdzić, że zastosowany środek spełnił także przypisywaną mu funkcję kompensacyjną. Stąd wymiar subiektywny, według którego poszkodowany określa wartość zadośćuczynienia, jest istotną okolicznością, którą należy uwzględnić przy wyznaczaniu wartości zadośćuczynienia.

W niniejszej sprawie powód dochodził zadośćuczynienia w wysokości 120.000 zł, która to kwota już uwzględniała fakt uprzedniego uzyskania od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych jednorazowego odszkodowania za trwały uszczerbek na zdrowiu będący skutkiem wypadku przy pracy. W ocenie powoda wskazana przez niego kwota zadośćuczynienia była odpowiednia i po zsumowaniu z uzyskanym już wcześniej odszkodowaniem z ustawy

wypadkowej, kompensowała doznany przez niego uszczerbek spowodowany cierpieniem wynikającym z następstw wypadku, jakiego doznał wykonując obowiązki pracownicze. Sąd Apelacyjny opierając się na dowodach z dokumentacji medycznej, zeznaniach świadków, kompleksowych opiniach biegłych specjalistów z zakresu chirurgii, psychologii, psychiatrii, chorób wewnętrznych i laryngologii podzielił ustalenia Sądu Okręgowego co do rodzaju urazów, których doznał powód, przebiegu jego leczenia, rokowań na przyszłość oraz rozmiaru towarzyszących mu cierpień fizycznych i psychicznych. Co więcej, wbrew ustaleniom faktycznym sądu I instancji, a w oparciu o uzupełniającą opinię biegłego ds. bhp, sąd odwoławczy ustalił, że powód w najmniejszym nawet stopniu nie przyczynił się do wystąpienia wypadku przy pracy. Mimo to Sąd Apelacyjny zmniejszył wysokość zadośćuczynienia zasądzonego powodowi w pierwszej instancji. Po drugie zaś, pomniejszył wskazaną przez powoda kwotę 120.000 tylko dlatego, że krzywda powoda została już w znacznej części skompensowana w wyniku wypłacenia mu odszkodowania z ustawy wypadkowej.

Zdaniem Rzecznika orzeczenie Sądu Apelacyjnego w zakresie, w jakim zasądza na rzecz powoda zadośćuczynienie pomniejszone o świadczenie uzyskane z ubezpieczenia wypadkowego, jest wadliwe. Prawidłowa wykładnia art. 445 § 1 k.c. w zw. z art. 300 k.p. nie daje bowiem podstaw do prostego mechanicznego odejmowania od sumy zadośćuczynienia kwoty jednorazowego odszkodowania wypłaconego poszkodowanemu przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych z ubezpieczenia wypadkowego. Powyższe zagadnienie było już niejednokrotnie przedmiotem orzecznictwa zarówno Sądu Najwyższego, jak i sądów powszechnych. Zwłaszcza w najnowszych orzeczeniach Sądy w zasadzie jednolicie wykluczają możliwość mechanicznego uszczuplenia kwoty zasądzonego zadośćuczynienia o wysokość odszkodowania za uszczerbek na zdrowiu będący skutkiem wypadku przy pracy.

IV.511.423.2020 z 20 stycznia 2021 r. - skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Okręgowego w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku.

Postanowieniem z dnia 10 grudnia 2010 r. Sąd Rejonowy stwierdził, że spadek po J.M., na podstawie ustawy nabyli: syn B.M. oraz syn M.M., obaj po 1. Postępowanie w sprawie stwierdzenia nabycia spadku po zmarłym J.M. było prowadzone z wniosku wierzyciela J.D. Apelacja wniesiona od tego postanowienia przez uczestnika M.M. została oddalona postanowieniem Sądu Okręgowego. Sąd Okręgowy ustalił, że pismem złożonym w Sądzie Rejonowym w dniu 30 września 2009 r. uczestnik M.M. oświadczył, że odrzuca spadek po ojcu. Zarządzeniem z dnia 12 października 2009 r. M.M. został wezwany do uzupełnienia braków formalnych pisma z dnia 30 września 2009 r. poprzez uiszczenie opłaty w wysokości 50 zł oraz złożenia aktu urodzenia. Postanowieniem z dnia 16 października 2009 r. Sąd Rejonowy oddalił wniosek

M.M. o odebranie oświadczenia w przedmiocie odrzucenia spadku po J.M. jako wniesiony po terminie.

Zgodnie z art. 1015 § 1 k.c. oświadczenie o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku może być złożone w ciągu sześciu miesięcy od dnia, w którym spadkobierca dowiedział się o tytule swego powołania. Dla spadkobiercy ustawowego początek terminu zwykle będzie dniem powzięcia wiadomości o śmierci spadkodawcy. Ustawodawca przewidział dwa sposoby złożenia oświadczenia o przyjęciu/odrzuceniu spadku: przed sądem albo przed notariuszem. Oświadczenie składane przed notariuszem musi mieć formę aktu notarialnego. Natomiast oświadczenie przed sądem może być złożone ustnie lub na piśmie z podpisem urzędowo poświadczonym.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że w myśl orzecznictwa Sądu Najwyższego choć przepis art. 1015 § 1 k.c. mówi o konieczności złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku w terminie 6 miesięcy od powzięcia informacji o tytule powołania, to wyrażenie w tym terminie przez spadkobiercę wobec sądu jedynie woli co do zamiaru złożenia tego oświadczenia traktowane jest jako zachowanie tego terminu w przypadku następczego złożenia oświadczenia już po jego upływie. Tak więc w ocenie Rzecznika, Sąd Okręgowy, uznając że złożenie wniosku o odebranie oświadczenia spadkowego ustnie nie przesądza o zachowaniu terminu, jeżeli samo oświadczenie nie zostało złożone w terminie o charakterze materialnoprawnym, zastrzeżonym w art. 1015 § 1 k.c., dopuścił się rażącego naruszenia przepisów prawa materialnego.

IV.7214.62.2019 z 23 stycznia 2021 r. – skarga nadzwyczajna od wyroku zaocznego Sądu Rejonowego wydanego w sprawie z powództwa Miasta o opróżnienie lokalu.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich Sąd w niniejszej sprawie rażąco naruszył przepisy prawa procesowego wskutek niezastosowania art. 15 ust. 4 w zw. z art. 15 ust. 1 ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego, co skutkowało wydaniem wyroku zaocznego uwzględniającego żądanie eksmisji z lokalu mieszkalnego bez uprzedniego przeprowadzenia postępowania dowodowego, które w sprawach o opróżnienie lokali mieszkalnych jest obligatoryjne i zmierza do udzielenia szczególnym grupom dłużników ochrony przed bezdomnością. Art. 15 ust. 4 ustawy o ochronie praw lokatorów stanowi, że w sprawie, o której mowa w ust. 1, wydanie wyroku zaocznego może nastąpić wyłącznie po przeprowadzeniu postępowania dowodowego. W istocie Sąd nie podjął z urzędu czynności dowodowych w celu ustalenia sytuacji materialnej, zdrowotnej i bytowej pozwanych, co skutkowało dla pozwanego – osoby z niepełnosprawnością, negatywnymi konsekwencjami w postaci nieprzyznania mu uprawnienia do lokalu socjalnego.

Oczywiste jest, że działanie Sądu polegające na wezwaniu pozwanych do aktywności dowodowej nie mogło odnieść zamierzonego skutku, gdyż pozwani nie odebrali w terminie awizowanej korespondencji sądowej, a zatem nie mieli wiadomości o toczącym się postępowaniu, i w nim w ogóle nie uczestniczyli. W ocenie Rzecznika bierność pozwanych nie może im jednak szkodzić, gdyż przedmiotem postępowania była eksmisja z lokalu, z czym wiąże się, przewidziany w bezwzględnie obowiązujących przepisach prawa, obowiązek Sądu podjęcia inicjatywy dowodowej z urzędu.

IV.511.274.2020 z 28 stycznia 2021 r. - skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego wydanego w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku.

Postanowieniem z dnia 20 lutego 2001 r., Sąd Rejonowy stwierdził, że spadek po A.B. na podstawie ustawy nabyły jej dzieci po 1/5 części spadku każde z nich. Wobec niewniesienia apelacji postanowienie to uprawomocniło się na poziomie I instancji.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich zaskarżone postanowienie Sądu Rejonowego zapadło z rażącym naruszeniem prawa procesowego. Sprawa o stwierdzenie nabycia spadku po zmarłej A.B. została już wcześniej rozpoznana przez ten sam Sąd i zakończona prawomocnym postanowieniem wydanym w dniu 22 sierpnia 1979 r. Wobec tego doszło do naruszenia powagi rzeczy osądzonej. Dlatego, kwalifikując złożony wniosek jako dotyczący stwierdzenia nabycia spadku po A.B., orzekający w sprawie Sąd powinien odrzucić go z uwagi na to, że nabycie spadku po tej samej spadkodawczyni zostało już prawomocnie stwierdzone. Zdaniem Rzecznika, wskazane rażące uchybienie proceduralne doprowadziło do sytuacji prawnej, w ramach której w obrocie funkcjonują dwa prawomocne postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po tej samej osobie. Taki stan prawny winien być kwalifikowany jako naruszenie zasad i praw określonych w Konstytucji, co stanowi podstawę skargi nadzwyczajnej.

V.7202.11.2018 z 5 lutego 2021 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Okręgowego, wydanego w warunkach oczywistej sprzeczności istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego materiału dowodowego.

Wyrokowi Sądu Okręgowego w P. Rzecznik Praw Obywatelskich zarzucił, że: 1) został wydany w warunkach oczywistej sprzeczności istotnych ustaleń sądu (niezaistnienia straty po stronie powoda, a jedynie „utruty szansy uzyskania określonego zysku”) z treścią zebranego materiału dowodowego (art. 89 § 1 pkt 3 uSN), a przez to 2) w sposób rażący narusza art. 126 ust. 2 ustawy o ochronie przyrody (dalej jako „uop”) poprzez jego zastosowanie i oddalenie na jego podstawie powództwa w sytuacji oczywiście wadliwych ustaleń faktycznych (art. 89 § 1 pkt 2 uSN).

Rażące naruszenie prawa to naruszenie charakteryzujące się dwiema zasadniczymi cechami: oczywistością i bezsprzecznością, mające jednocześnie wpływ na wynik sprawy i odnoszące się do przepisów będących przedmiotem subsumpcji. W ocenie Rzecznika tego rodzaju naruszeniem jest uchybienie przez Sąd Okręgowy art. 126 ust. 2 uop poprzez jego zastosowanie do jawnie wadliwych ustaleń faktycznych. Wobec oczywistego – w świetle zgromadzonego materiału dowodowego – poniesienia straty przez powoda, odmowa kompensacji z powołaniem na regulację wyłączającą indemnizację jedynie utraconych korzyści, jest bezsprzecznie wadliwe i ma charakter istotny dla wyniku postępowania. Już w samym pozwie zwrócono uwagę na okoliczności, które świadczą o 1) nabyciu przez powoda własności nowej rzeczy ruchomej (siana, wskutek wielokrotnie przywoływanego i niekwestionowanego w toku sprawy „pokosu” traw - art. 190 Kc); 2) utracie/zniszczeniu tej rzeczy ruchomej z powodu braku możliwości jej zebrania z podtopionych łąk. W świetle powyższego, niniejsza skarga nadzwyczajna jest w pełni uzasadniona. Jednocześnie wobec nierozstrzygnięcia przez Sąd Okręgowy podniesionych w apelacjach obu stron zarzutów, mających wpływ na ostateczną wartość odszkodowania, zasadne jest przekazanie niniejszej sprawy do ponownego rozpoznania Sadowi Okręgowemu.

IV.511.451.2020 z 5 lutego 2021 r. - skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego o stwierdzenie nabycia spadku.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę nadzwyczajną od prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w S. z dnia 22 grudnia 2011 r. o stwierdzenie nabycia spadku po E. G. zmarłym dnia 9 czerwca 1995 r., zaskarżając go w części, tj. w zakresie pominięcia przez Sąd, że ww. spadek nabył także J. G., zstępny zmarłego brata spadkodawcy, F. G., w 1/98 części spadku.

Na zasadzie art. 89 § 1 pkt 1 i 2 u.s.n. zaskarżonemu postanowieniu Rzecznik zarzucił: naruszenie konstytucyjnej zasady zaufania do państwa i bezpieczeństwa prawnego wywodzonych z art. 2 Konstytucji poprzez wydanie sprzecznego z rzeczywistym stanem prawnym orzeczenia pozbawiającego uczestnika J. G. prawa do nabycia spadku po zmarłym E. G., w sytuacji gdy spełniał on wszystkie prawem wymagane warunki potwierdzające jego sukcesję oraz naruszenie zasad, wolności i praw człowieka i obywatela, określonych w art. 64 Konstytucji, odnoszących się do prawa własności oraz prawa do dziedziczenia, poprzez wydanie orzeczenia w przedmiocie nabycia prawa do spadku sprzecznie z ustawowymi zasadami dziedziczenia, co naruszyło prawo do własności J. G. w zakresie pozbawienia go majątku spadkowego. Ponadto, ww. postanowieniu Rzecznik zarzucił naruszenie w sposób rażący przepisów prawa materialnego, tj.: - art. 932 § 5 k.c., art. 1059 pkt 2 k.c. w zw. z § 1 pkt 4 rozporządzenia Rady Ministrów z 12 grudnia 1990 r. w sprawie warunków dziedziczenia ustawowego gospodarstw rolnych wskutek ich niezastosowania

wobec uczestnika postępowania J. G., na mocy których był on uprawniony do nabycia udziału w spadku po zmarłym E. G. na podstawie ustawy, w tym dziedziczenia udziału we wchodzącym w skład spadku gospodarstwie rolnym, co skutkowało jego pominięciem z kręgu spadkobierców dziedziczących na podstawie ustawy ww. majątek spadkowy.

Na podstawie art. 91 § 1 u.s.n. Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w części, w której Sąd stwierdził, że spadek po E. G. nabyli zstępni zmarłego brata F. G.: A. G., S. G., W. K., W. G., R. G., J. Ś. w udziałach po 1/84 części spadku i przekazanie sprawy w tej części do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w S.

IV.512.21.2018 z 5 lutego 2021 r. - skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego, dotyczącego uzupełnienia oraz zatwierdzenia projektu planu podziału sumy uzyskanej w egzekucji z nieruchomości.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę nadzwyczajną, zaskarżając postanowienie Sądu Rejonowego w Cz. w części, tj. co do jego pkt. 2 oraz pkt. 4 w części zatwierdzającej projekt podziału sumy uzyskanej z egzekucji, który nie uwzględnia prawa uczestniczki T. Sz. do zaspokojenia z ceny nabycia w związku z wygaśnięciem jej uprawnień majątkowych, wywodzonych z umowy leasingu nieruchomości z dnia 17 listopada 2003 r. Rzecznik zaskarżonemu postanowieniu zarzuca rażące naruszenie prawa materialnego poprzez błędną wykładnię art. 1002 zd. 1 Kodeksu postępowania cywilnego, wyrażającą się w nieuprawnionym przyjęciu zapatrywania, iż zawarte we wskazanym przepisie konsekwencje prawne, stanowiące wyjątek od statuowanej w ramach art. 1000 § 1 zd. 1 Kodeksu postępowania cywilnego zasady wygaśnięcia wszelkich praw i skutków ujawnienia praw i roszczeń osobistych ciężących na nieruchomości, odnoszą się do uprawnień (obowiązków) wywodzonych z umowy leasingu, co w dalszej kolejności doprowadziło do błędnego zastosowania w sprawie dyspozycji art. 1002 zd. 1 Kodeksu postępowania cywilnego oraz pominięcia - w odniesieniu do sytuacji prawnej uczestniczki T. Sz. - skutków prawnych wynikających wprost z dyspozycji art. 1000 § 1 zd. 2 Kodeksu postępowania cywilnego, tj. prawa uczestniczki do zaspokojenia z ceny nabycia z pierwszeństwem przewidzianym w przepisach o podziale ceny uzyskanej z egzekucji z nieruchomości, co w realiach sprawy jest równoznaczne z bezpodstawną odmową zastosowania tegoż przepisu prawa materialnego. Ostatecznie doprowadziło to w sprawie także do naruszenia przepisów postępowania, wyrażającego się w błędnym zastosowaniu przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, poprzez pominięcie praw majątkowych uczestniczki T. Sz., wywodzonych z umowy leasingu nieruchomości z dnia 17 listopada 2003 r., w zatwierdzonym przez Sąd Rejonowy w Cz. planie podziału sumy uzyskanej z egzekucji nieruchomości.

Niezależnie od powyższego, zaskarżonemu orzeczeniu Rzecznik zarzuca naruszenie konstytucyjnej zasady zaufania do państwa oraz zasady

bezpieczeństwa prawnego, wywodzonych z art. 2 Konstytucji oraz przysługującej uczestnicze T. Sz. na gruncie art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji konstytucyjnej ochrony praw majątkowych, wynikających z umowy leasingu z dnia 17 listopada 2003 r., z uwagi na wydanie prawomocnego rozstrzygnięcia, które pozbawiło uczestniczkę prawa do udziału w podziale sumy uzyskanej z egzekucji, w związku z potwierdzeniem w nim rzekomego trwania stosunku prawnego leasingu, a które to rozstrzygnięcie wobec swej merytorycznej wadliwości, a także ograniczonej mocy wiążącej, w istocie nie jest honorowane przez sądy orzekające w innych sprawach cywilnych, związanych ze sporami w zakresie prawa do władania przedmiotową nieruchomością. Zaskarżone orzeczenie w istocie pozbawiło uczestniczkę uprawnień majątkowych, wynikających ze stosunku prawnego leasingu, bowiem aktualnie nie tylko nie może ona zrealizować swych roszczeń wprost wynikających z zawartej umowy leasingu, ale także nie może uzyskać stosownego „zastępczego” zaspokojenia swych uzasadnionych żądań, w ramach zakończonej egzekucji z nieruchomości.

IV.7000.514.2018 z 15 lutego 2021 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Okręgowego w przedmiocie rażącego naruszenia prawa materialnego poprzez przyjęcie, że okoliczności dotyczące zachowania poszkodowanego stanowiły podstawę do odmowy zasądzenia na rzecz powodów zadośćuczynienia za śmierć dziecka w wypadku.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich wyrok Sądu Okręgowego w B. w zaskarżonej części został wydany z rażącym naruszeniem prawa: art. 448 k.c. w zw. z art. 23 i 24 § 1 k.c. w zw. z art. 362 k.c. i art. 361 § 1 k.c. Rażące naruszenia prawa wywołało negatywne konsekwencje w sferze praw oraz wolności pozwanych, których ochrona gwarantowana jest w Konstytucji. Zgodnie z art. 89 § 1 pkt 1 u.s.n. jest to uzasadniona podstawa do wniesienia skargi nadzwyczajnej.

W pierwszej kolejności Rzecznik podkreślił, że przyczynienie się poszkodowanego do powstania lub zwiększenia szkody, przewidziane w art. 362 k.c., nie może prowadzić do całkowitego zniesienia obowiązku jej naprawienia. Co więcej, samo ustalenie przyczynienia się poszkodowanego nie nakłada na sąd obowiązku zmniejszenia odszkodowania, ani też nie przesądza o stopniu tego zmniejszenia. Przenosząc powyższe na grunt niniejszej sprawy, Rzecznik zauważył, że Sąd Okręgowy w B. skupił się na ocenie zachowania poszkodowanego, abstrahując zupełnie od oceny winy bezpośredniego sprawcy szkody. Konfrontacja stopnia uchybień, jakich dopuścił się poszkodowany z uchybieniami, jakich dopuścił się sprawca szkody, prowadzi do wniosku o ich rażącej niewspółmierności. W opinii Rzecznika doszło zatem do sytuacji, w której istotne dla rozstrzygnięcia fakty nie zostały ustalone w sposób zupełny, co przełożyło się na rażące nieprawidłowości w obszarze zastosowania prawa.

IV.511.343.2020 z 15 lutego 2021 r. - skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego w sprawie o przysposobienie małoletnich.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżonemu postanowieniu zarzucił: rażące naruszenie prawa, tj. art. 199 § 1 pkt 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. wyrażające się w rozpoznaniu sprawy pomimo czasowej niedopuszczalności drogi sądowej, w następstwie nieuwzględnienia przez sąd faktu nieprzeprowadzenia procedury poprzedzającej sądowe postępowanie o przysposobienie międzynarodowe, określonej w art. 2, 4, 14-20 Konwencji o ochronie dzieci i współpracy w dziedzinie przysposobienia międzynarodowego (dalej jako: Konwencja haska), przez co doszło do naruszenia zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określonych w Konstytucji, tj. zasady demokratycznego państwa prawnego, urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, zawartej w art. 2 Konstytucji, prawa do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, zawartego w art. 47 Konstytucji oraz prawa do ochrony praw dziecka, zawartego w art. 72 ust. 1 i 2 Konstytucji.

Rzecznik zauważył, iż Sąd Rejonowy w N. S., wydający orzeczenie w przedmiotowej sprawie i w sprawach powiązanych, jak wynika z materiału zgromadzonego w aktach sprawy, wziął pod uwagę dobro małoletnich dzieci, jak również stanowisko matki tych dzieci; orzeczenie z 24 sierpnia 2015 r. zawiera rozstrzygnięcie prawdopodobnie zgodne z najlepszymi interesami dzieci. Niestety, rozstrzygnięcie to obarczone jest rażącymi i nieusuwalnymi w normalnym trybie wadami w zakresie formalnym, które spowodowały, że nie wywołało ono takich skutków prawnych, jak tego mieli prawo oczekiwać uczestnicy, a mianowicie w świetle prawa nie powstała rodzina, podlegająca w pełni ochronie prawnej zarówno w kraju stałego pobytu przysposobionych dzieci, jak i kraju stałego pobytu przysposabiających. Funkcjonowanie w obrocie prawnym zaskarżonego orzeczenia nie zapewnia ochrony ani utworzonej rodzinie ani dobru małoletnich dzieci, zaś jedyną możliwością podważenia tego orzeczenia pozostaje skarga nadzwyczajna.

IV.7000.433.2019 z 17 lutego 2021 r. - skarga nadzwyczajna na postanowienie dotyczące zniesienia współwłasności nieruchomości.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości postanowienie Sądu Rejonowego w Z. dotyczące zniesienia współwłasności nieruchomości, wobec stworzenia przez zaskarżone orzeczenie stanu niepewności prawnej w zakresie istoty wydanego rozstrzygnięcia, a konkretnie co do zakresu uprawnień właścicieli wydzielanych działek.

Rzecznik zaskarżonemu postanowieniu zarzuca rażące naruszenie przepisów postępowania poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 622 § 2 w zw. z art. 325 w zw. z art. 13 § 2 i art. 621 w zw. z art. 624 zd. 1 k.p.c., poprzez błędne zaakceptowanie jako podstawy rozstrzygnięcia znoszącego współwłasność nieruchomości projektu podziału, przy pominięciu wymaganej w sprawie oceny, czy wynikający z projektu przebieg granicy między

wydzielanymi działkami czyni zadość wymogom prawa, zasadom współżycia społecznego oraz czy nie narusza w sposób rażący interesu osób uprawnionych, wskutek niedostatecznego uwzględnienia istoty sprawy, która wymagała objęcia treścią rozstrzygnięcia także kwestii podziału budynku mieszkalno-gospodarczego. W niniejszej sprawie doprowadziło to do wydania postanowienia, które stwarza uprawnionym istotne problemy w korzystaniu z przedmiotów przydzielonych im praw rzeczowych.

W opinii Rzecznika zaistniała sytuacja narusza także prawo materialne, tj. art. 210 zd. 1 w zw. z art. 211 k.c., wskutek zniweczenia uprawnień uczestników postępowania do przeprowadzenia na drodze sądowej zgodnego z prawem (w pełni skutecznego) zniesienia współwłasności nieruchomości.

Rzecznik zarzucił również wydanemu postanowieniu naruszenie konstytucyjnej zasady zaufania do państwa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego, wywodzonych z art. 2 Konstytucji, konstytucyjnego prawa do uzyskania wiążącego wyroku sądowego ostatecznie rozstrzygającego o prawach uczestników postępowania, wywodzonego z art. 45 ust. 1 Konstytucji oraz przysługującej uczestnikom na gruncie art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji konstytucyjnej ochrony praw majątkowych, z uwagi na wydanie prawomocnego rozstrzygnięcia, które wobec swej merytorycznej wadliwości utrwala stan niepewności prawnej.

BPW.511.47.2020 z 17 lutego 2021 r. - skarga nadzwyczajna na postanowienie w zakresie wysokości udziału nabytego przez zasiedzenie w prawie własności zabudowanej nieruchomości rolnej.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę nadzwyczajną na postanowienie Sądu Rejonowego w K. w zakresie wysokości udziału, jaki J.N. nabył przez zasiedzenie w prawie własności zabudowanej nieruchomości rolnej, składającej się z działek, położonej w miejscowości P., i na podstawie art. 91 § 1 u.s.n. wnosi o uchylenie w całości niniejszego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Rzecznik zaskarżonemu postanowieniu zarzuca na podstawie art. 89 § 1 pkt 3 u.s.n. oczywistą sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego poprzez wadliwe ustalenie wysokości udziałów w nieruchomości nabytych w drodze zasiedzenia – w rażącej sprzeczności z treścią orzeczeń w zakresie nabycia spadku po rodzicach J.N. oraz wydanie orzeczenia o zasiedzeniu udziałów w nieruchomości, pomimo nieustalenia dziedziczenia J.N. po siostrze J.K.N.

Dodatkowo zaskarżonemu postanowieniu Rzecznik zarzuca rażące naruszenie prawa materialnego poprzez niewłaściwą wykładnię art. 172 § 2 w związku z art. 172 § 1 k.c. oraz rażące naruszenie prawa procesowego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 610 w zw. z art. 670 k.p.c. polegające na wydaniu postanowienia o zasiedzeniu, bez wnikliwego zbadania stanu prawnego przez sąd.

Ponadto, w opinii Rzecznika, postanowienie narusza konstytucyjną zasadę zaufania do państwa i bezpieczeństwa prawnego wywodzoną z art. 2 Konstytucji, konstytucyjne prawo do sprawiedliwego, czyli także rzetelnego, rozpatrzenia sprawy przez sąd wywodzone z art. 45 ust. 1 Konstytucji oraz konstytucyjne prawo do dziedziczenia chronione w art. 21 ust. 1 i 64 ust. 1 i 2 Konstytucji.

IV.7000.43.2018 z 17 lutego 2021 r. - skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Okręgowego w sprawie o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności ustawowej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił rażąco naruszenie prawa materialnego, tj. art. 45 § 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, polegające na rażąco wadliwym oszacowaniu nakładu z majątku osobistego (odrębnego) wnioskodawczynie G. T. na majątek wspólny G. i M. T. w postaci opłacenia w całości wkładu mieszkaniowego, a w konsekwencji, ustalenie i zasądzenie wartości tego nakładu w nieprawidłowej wysokości, rażąco odbiegającej od realnego wysiłku finansowego wnioskodawczynie.

W niniejszej sprawie doszło także do rażącego naruszenia prawa procesowego, tj. art. 228 § 1 Kodeksu postępowania cywilnego, poprzez nieuwzględnienie przy ustalaniu wartości ww. nakładu z majątku osobistego (odrębnego) G. T. powszechnie znanej okoliczności, jaką jest gwałtowny spadek siły nabywczej pieniądza (hiperinflacja), który miał miejsce na przełomie lat 80. i 90. XX w., a także art. 567 § 1 kpc, polegające na rażąco wadliwym rozliczeniu ww. nakładu, a w konsekwencji – małżeńskich mas majątkowych w postępowaniu o podział majątku wspólnego.

Niezależnie od powyższego – stosownie do treści art. 89 § 1 pkt 1) usn – zaskarżonemu orzeczeniu Rzecznik zarzucił naruszenie konstytucyjnego prawa do sądowej ochrony praw majątkowych, gwarantowanego przez art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji oraz konstytucyjnej zasady zaufania do państwa i prawa, wywodzonej z art. 2 Konstytucji, z uwagi na wydanie postanowienia, które nie zapewniło wnioskodawczynie właściwej ochrony przed skutkami negatywnego zjawiska gospodarczego w postaci hiperinflacji, na które nie miała ona żadnego wpływu, oraz wycenę jej nakładu na majątek wspólny w kwocie symbolicznej, która w żaden sposób nie oddaje wartości zainwestowanej przez nią w ów majątek – w ten sposób roszczenie o rozliczenie nakładu okazało się uprawnieniem pozornym i iluzorycznym.

IV.7000.121.2016 z 21 lutego 2021 r. - skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego stwierdzającego nabycie spadku.

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich w niniejszej sprawie wydanie rozstrzygnięcia o stwierdzeniu nabycia spadku, mimo iż sprawa o tym samym

przedmiocie została już wcześniej prawomocnie rozpoznana, zapadło na skutek rażącego naruszenia prawa procesowego.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 u.s.n. Rzecznik zaskarżonemu postanowieniu zarzuca niewłaściwe zastosowanie art. 669 w zw. z art. 677 § 1 k.p.c. w następstwie pominięcia dyspozycji art. 199 § 1 pkt 2 *in fine* w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. wobec nieuwzględnienia przez Sąd Rejonowy w B. faktu, iż w obrocie prawnym w chwili zainicjowania postępowania w sprawie funkcjonowało już prawomocne postanowienie stwierdzające nabycie spadku po tej samej osobie.

Niezależnie od powyższego, stosownie do art. 89 § 1 pkt 1 u.s.n., przedmiotowemu orzeczeniu Rzecznik zarzuca naruszenie konstytucyjnej zasady zaufania do państwa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego wywodzonych z art. 2 Konstytucji, konstytucyjnego prawa do dziedziczenia chronionego w art. 21 ust. 1 i 64 ust. 1 i 2 Konstytucji, konstytucyjnego prawa do sądu gwarantowanego przez art. 45 ust. 1 Konstytucji, z uwagi na wydanie drugiego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po tej samej osobie, które odmiennie rozstrzyga kwestię dziedziczenia po zmarłym, co oznacza, że zainteresowani nie uzyskali wiążącego stanowiska sądu i obecnie znajdują się w stanie niepewności prawnej.

IV.511.28.2020 z 8 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Okręgowego w sprawie o dział spadku i podział dorobku.

Zaskarżonemu postanowieniu Rzecznik Praw Obywatelskich zarzucił rażące naruszenie prawa materialnego, to jest art. 1034 § 1 zd. 2 k.c. przez jego błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że w sytuacji, gdy dług spadkowy został spłacony przez wszystkie współspadkobierczynie z ich majątków osobistych, proporcjonalnie do ich udziału w spadku, w dalszym ciągu istniała podstawa do wystąpienia przez Uczestniczkę z roszczeniem regresowym względem Wnioskodawczyń.

Ta sytuacja doprowadziła do naruszenia prawa procesowego, tj. art. 686 *in fine* k.p.c. poprzez objęcie zaskarżonym orzeczeniem wzajemnych roszczeń pomiędzy współspadkobierczyniami z tytułu spłacenia długu spadkowego wynikającego z prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w B. z dnia 3 listopada 2014 r., które to roszczenia nie podlegały rozliczeniu w postępowaniu o dział spadku, ze względu na ich wygaśnięcie w toku postępowania. To w konsekwencji doprowadziło do naruszenia art. 212 § 1 i 2 w zw. z art. 1035 k.c., poprzez rażące zaniżenie spłat należnych Wnioskodawczyniom, w tym M. D., których wysokość jest całkowicie nieadekwatna do rzeczywistej wartości ich udziałów w majątku spadkowym.

Ponadto, na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 u.s.n. zaskarżonemu orzeczeniu Rzecznik zarzucił naruszenie: konstytucyjnej zasady zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa, zasady bezpieczeństwa prawnego oraz zasady sprawiedliwości społecznej, wywodzonych z art. 2 Konstytucji oraz praw majątkowych chronionych w art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji, ponieważ w wyniku

wskazanych wyżej rażących uchybień sądu Wnioskodawczyni, w tym M. D., pozbawione zostały części należnej im spłaty z tytułu nabycia spadku po ojcu.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik wniósł o uchylenie postanowienia Sądu Okręgowego w B. z dnia 5 kwietnia 2017 r. w zaskarżonej części oraz wydanie orzeczenia co do istoty sprawy, poprzez oddalenie apelacji Uczestniczki również w tej części, w której uwzględniając ją sąd II instancji bezzasadnie obniżył należną M. D. spłatę do kwoty 28.720 zł (tj. o kwotę 20.480 zł).

IV.511.253.2018 z 8 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym Sądu Rejonowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił naruszenie zasady ochrony konsumenta określonej w art. 76 Konstytucji przez wydanie przeciwko pozwany konsumentom nakazu zapłaty na podstawie weksla bez zbadania z urzędu umowy pożyczki oraz naruszenie zasady zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa, zasady bezpieczeństwa prawnego i społecznej sprawiedliwości wywodzonych z art. 2 Konstytucji przez to, że Sąd rozstrzygnął sprawę w nieadekwatnym trybie, zaniechał dokonania oceny zgodności wierzytelności z przepisami prawa chroniącymi konsumenta, czym doprowadził do naruszenia równowagi w stosunkach społecznych.

Rzecznik zarzucił przedmiotowemu nakazowi także rażące naruszenie prawa procesowego przez jego niewłaściwe zastosowanie, tj. art. 485 § 2 zd. 1 k.p.c. w zw. z art. 7 Dyrektywy 93/13 w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich oraz art. 486 § 1 k.p.c. w zw. z art. 7 Dyrektywy 93/13, poprzez wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym mimo, że sąd był zobligowany do przekazania sprawy do postępowania zwykłego, a także rażące naruszenie art. 202 k.p.c. zw. z art. 371 § 1 k.p.c. w zw. z art. 7 Dyrektywy 93/13 przez wydanie nakazu zapłaty, mimo że Sąd powinien był stwierdzić swoją niewłaściwość miejscową i przekazać sprawę sądowi właściwemu ze względu na miejsce zamieszkania pozwanych.

Rzecznik zarzucił także rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art. 385 § 1 k.c. poprzez jego niezastosowanie, co doprowadziło do uwzględnienia roszczenia powoda w całości i odmowy przyznania ochrony uprawnionym konsumentom.

IV.7000.60.2019 z 8 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu II instancji w sprawie o zapłatę wynagrodzenia z tytułu przeprowadzenia badań archeologicznych.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżonemu postanowieniu zarzucił rażące naruszenie przepisów prawa materialnego wskutek bezpodstawnej w realiach sprawy odmowy zastosowania dyspozycji art. 353 § 1 k.c. w zw. z art. 734 § 1 k.c. i art. 735 § 1 k.c. w zw. z art. 750 k.c., w następstwie przyjęcia błędnej wykładni art. 31 ust. 1a pkt 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad

zabytkami, przy jednoczesnym pominięciu konsekwencji prawnych, wynikających z zasady swobody umów statuowanej w ramach art. 353 k.c.

Ponadto Rzecznik zarzucił niniejszemu orzeczeniu naruszenie konstytucyjnej zasady sprawiedliwości społecznej, zasady zaufania do państwa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego wywodzonych z art. 2 Konstytucji oraz przysługującej powodowi na gruncie art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji ochrony praw majątkowych, z uwagi na wydanie prawomocnego rozstrzygnięcia, które stanowi wyraz akceptacji przez Sąd stanu równoznacznego z brakiem możliwości uzyskania przez powoda stosownego wynagrodzenia, mimo należytego wykonania przez niego zleconych mu prac.

V.511.435.2019 z 9 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Okręgowego w zakresie powództwa o zapłatę.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżonemu wyrokowi zarzucił rażące naruszenie prawa materialnego poprzez dokonanie błędnej wykładni art. 7 dyrektywy 90/314 w sprawie zorganizowanych podróży, wakacji i wycieczek oraz art. 361 § 1 Kodeksu cywilnego, co doprowadziło do uznania, że w sprawie brak było podstaw do zasądzenia odszkodowania na rzecz powodów: D. J., M. J. oraz M. K. w związku z wadliwą implementacją w Polsce art. 7 dyrektywy 90/314. Pozbawiło ich to możliwości odzyskania pełnej kwoty ceny zapłaconej organizatorowi turystyki w związku z jego niewypłacalnością, mimo że art. 7 dyrektywy 90/314 wymagał, aby Polska zapewniła istnienie i funkcjonowanie tego rodzaju ochrony konsumenta na wypadek niewypłacalności organizatora w postaci odpowiedniego zabezpieczenia finansowego, a w przypadku niezapewnienia tego rodzaju ochrony odpowiedzialność odszkodowawczą w związku z wadliwą implementacją ponosi Skarb Państwa.

Ponadto, Rzecznik zaskarżonemu wyrokowi zarzucił naruszenie art. 2, art. 45 ust. 1 i art. 76 Konstytucji.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku z dnia 3 listopada 2016 r. wydanego przez Sąd Okręgowy w W. i orzeczenie, że Sąd Okręgowy: 1) w zakresie powództwa D. J.– oddala apelację Skarbu Państwa Ministra - Finansów i Rozwoju oraz Skarbu Państwa - Ministra Sportu i Turystyki i zasądza na rzecz powódki kwotę 300 zł (trzysta złotych) tytułem kosztów procesu w instancji odwoławczej; 2) w zakresie powództwa M. J.– oddala apelację Skarbu Państwa Ministra - Finansów i Rozwoju oraz Skarbu Państwa - Ministra Sportu i Turystyki i zasądza na rzecz powódki powoda 600 zł (sześćset złotych) tytułem kosztów procesu w instancji odwoławczej; 3) w zakresie powództwa M. K. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że zasądza od Skarbu Państwa – Ministra Finansów i Rozwoju oraz Skarbu Państwa – Ministra Sportu i Turystyki kwotę 11.218,00 zł (jedenaście tysięcy dwieście osiemnaście złotych) wraz z ustawowymi odsetkami ustawowymi od 21 stycznia 2010 r. do dnia zapłaty oraz kwoty 3.109,00 zł (trzy tysiące sto dziewięć złotych) tytułem zwrotu kosztów procesu - ewentualnie o uchylenie we wskazanym

zakresie wyroku Sądu Okręgowego i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

V.511.250.2020 z 9 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Okręgowego z powództwa przeciwko bankowi o zapłatę.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżonemu wyrokowi zarzucił rażące naruszenie prawa materialnego, tj.: 1) art. 385¹ § 1 ustawy - Kodeks cywilny (dalej jako: k.c.) w zw. z art. 385¹ § 3 k.c. – poprzez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że: a) kwestionowane przez powoda klauzule dotyczące waloryzacji rat kredytu i przeliczenia należności banku, nie określają głównych świadczeń stron umowy kredytu bankowego; b) oceny abuzywności postanowień umowy kredytu bankowego dokonuje się nie tylko według stanu z chwili zawarcia umowy, ale również według stanu z chwili wykonania umowy, c) postanowienia umowy kredytu są indywidualnie uzgodnione w sytuacji, gdy: powód nie miał możliwości negocjacji ogólnych warunków umownych objętych stosowanym przez bank wzorcem umownym oraz, powód złożył oświadczenie o przyjęciu ryzyka wynikającego ze zmiany kursy waluty, co w konsekwencji doprowadziło Sąd do odmowy uznania kwestionowanych przez powoda klauzul umownych za niedozwolone, 2) art. 58 § 1 k.c. poprzez jego niezastosowanie, wyrażające się w nieprzeprowadzeniu badania, czy umowa kredytu jest ważna i wykonalna, jeżeli dokona się z niej eliminacji klauzul niedozwolonych zgodnie z treścią 385¹ § 1 k.c.; 3) art. 410 § 2 k.c. w zw. z art. 405 k.c. poprzez jego niezastosowanie i niedokonanie wzajemnego rozliczenia stron.

Ponadto, zaskarżonemu wyrokowi Rzecznik zarzucił naruszenie art. 2, art. 45 ust. 1 i art. 76 Konstytucji.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik wniósł o uchylenie przez Sąd Najwyższy wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 21 marca 2018 r. w całości i przekazanie sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania.

V.511.95.2020 z 9 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył nakaz zapłaty z dnia 17 lutego 2016 r. wydany przez Sąd Okręgowy w K. w postępowaniu upominawczym w całości i wniósł o uchylenie go w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Rzecznik zaskarżonemu wyrokowi zarzucił rażące naruszenie prawa materialnego poprzez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na naruszeniu art. 385¹ § 1 w zw. z art. 385¹ § 3 k.c., poprzez jego niezastosowanie w wyniku zaniechania zbadania istoty sprawy (treści umowy między przedsiębiorcą i konsumentami), a w konsekwencji niezbadanie z urzędu abuzywności klauzul zawartych w umowie kredytu, prowadzącego ostatecznie do odmowy przyznania ochrony uprawnionym konsumentom oraz naruszeniu art. 58 § 1 k.c. poprzez jego niezastosowanie wyrażające się w nieprzeprowadzeniu badania,

czy umowa kredytu jest ważna, jeżeli dokona się z niej eliminacji klauzul niedozwolonych zgodnie z treścią 385 § 1 k.c.

Na podstawie art. 89 § 1 UoSN zaskarżonemu wyrokowi Rzecznik zarzucił także naruszenie art. 2, art. 45 ust. 1, art. 76 i art. 64 ust. 1 Konstytucji.

IV.7000.16.2021 z 11 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna od postanowienia stwierdzającego nabycie spadku.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę nadzwyczajną zaskarżając postanowienie Sądu Rejonowego w I. w części zawierającej rozstrzygnięcie o stwierdzeniu nabycia spadku po J.M.

Zaskarżonemu postanowieniu Rzecznik zarzucił rażące naruszenie prawa procesowego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 669 w zw. z art. 677 § 1 k.p.c. w następstwie pominięcia dyspozycji art. 199 § 1 pkt 2 in fine w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. i wydanie rozstrzygnięcia o stwierdzeniu nabycia spadku po zmarłej J.M., mimo iż sprawa w tym samym przedmiocie została już wcześniej prawomocnie rozpoznana.

Ponadto przedmiotowemu postanowieniu Rzecznik zarzucił naruszenie konstytucyjnej zasady zaufania do państwa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego, które wynikają z art. 2 Konstytucji oraz prawa do dziedziczenia chronionego w ramach art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji, jak i prawa do sądu wyrażonego w art. 45 ust. 1 Konstytucji, z uwagi na wydanie drugiego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po J.M. Tym samym został stworzony stan niepewności prawnej, w ramach którego uczestnicy postępowania nie mogą legitymować się jednoznacznym potwierdzeniem nabycia uprawnień spadkowych, co skutkuje pozbawieniem ich możliwości skutecznej realizacji uprawnień majątkowych nabytych na podstawie dziedziczenia.

IV.511.102.2019 z 12 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna w sprawie nakazu zapłaty wydanego wobec osoby niepełnoletniej i niezamieszkującej danego lokalu.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę nadzwyczajną od prawomocnego nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Rejonowy w M. w sprawie przeciwko A.B. i D.B. o zapłatę i zaskarżył go w części dotyczącej pozwanego D.B.

Rzecznik przedmiotowemu orzeczeniu zarzucił rażące naruszenie prawa procesowego, tj. art. 499 pkt 2 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie w sytuacji, gdy przytoczone przez powoda okoliczności budziły wątpliwości, gdyż nie wynikało z nich czy pozwany D.B. jest osobą pełnoletnią, zamieszkującą stale w lokalu w miejscowości M. oraz oczywistą sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, do którego doszło wskutek naruszenia art. 233 § 1 k.p.c., poprzez bezpodstawne i błędne ustalenie, że pozwany D.B. w okresie od lutego 2000 r. do 27 czerwca 2001 r.

był osobą pełnoletnią, a przez to odpowiedzialną solidarnie za zapłatę dochodzonej pozwem należności.

Rzecznik zarzucił orzeczeniu także rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art. 688¹ § 2 w zw. z art. 688¹ § 1 k.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że pozwany D.B. odpowiada solidarnie wraz z najemcą lokalu mieszkalnego za zapłatę czynszu i innych należnych opłat, mimo, że nie zamieszkiwał w przedmiotowym lokalu w okresie objętym pozwem.

Ponadto Rzecznik zarzucił wyrokowi naruszenie konstytucyjnej zasady zaufania do państwa oraz bezpieczeństwa prawnego, wywodzonych z art. 2 Konstytucji oraz chronionego w art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji prawa do ochrony własności i praw majątkowych.

RPO wniósł o uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty w części dotyczącej rozstrzygnięcia o nałożeniu na pozwanego D.B. obowiązku zapłaty dochodzonej pozwem kwoty oraz wydanie orzeczenia co do istoty sprawy poprzez oddalenie powództwa wobec pozwanego D.B.

V.510.106.2019 z 17 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Okręgowego z powództwa przeciwko bankowi o zapłatę.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 i pkt 2 UoSN zaskarżonemu wyrokowi Rzecznik Praw Obywatelskich zarzucił rażące naruszenie prawa materialnego, tj.: art. 3851 § 1 ustawy - Kodeks cywilny w zw. z art. 3851 § 3 k.c. – poprzez jego błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że kwestionowane przez powoda klauzule dotyczące waloryzacji rat kredytu i przeliczenia należności banku, zawarte w § 7 ust. 1 i § 12 ust. 4 umowy kredytu, nie określają głównych świadczeń stron umowy kredytu bankowego; art. 58 § 1 k.c. poprzez jego błędną wykładnię, wyrażającą się w uznaniu, że umowa kredytu jest ważna i wykonalna, jeżeli dokona się z niej eliminacji klauzul niedozwolonych zgodnie z treścią 3851 § 1 k.c.; art. 410 § 2 k.c. w zw. z art. 405 k.c. poprzez jego niezastosowanie i niedokonanie wzajemnego rozliczenia stron.

Na podstawie art. 89 § 1 UoSN zaskarżonemu wyrokowi Rzecznik zarzucił naruszenie art. 2, art. 45 ust. 1 i art. 76 Konstytucji.

Mając na uwadze powyższe, w oparciu o dyspozycję art. 91 § 1 UoSN RPO wniósł o uchylenie przez Sąd Najwyższy wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 22 czerwca 2017 r. w zaskarżonej części i przekazanie sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania.

V.510.59.2019 z 17 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Okręgowego z powództwa przeciwko bankowi o zapłatę.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 i pkt 2 UoSN zaskarżonemu wyrokowi Rzecznik Praw Obywatelskich zarzucił rażące naruszenie prawa materialnego, tj.: art. 3851 § 1 ustawy - Kodeks cywilny w zw. z art. 3851 § 3 k.c. – poprzez jego błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że klauzule regulujące tzw. spread walutowy zawarte w § 7 ust. 1 i § 11 ust. 5 umowy kredytu, nie określają

głównych świadczeń stron umowy kredytu bankowego (indeksowanego); art. 58 § 1 k.c. poprzez jego błędną wykładnię, wyrażającą się w uznaniu, że umowa kredytu jest ważna i wykonalna, jeżeli dokona się z niej eliminacji klauzul niedozwolonych zgodnie z treścią 3851 § 1 k.c.; art. 410 § 2 k.c. w zw. z art. 405 k.c. poprzez jego niezastosowanie i niedokonanie wzajemnego rozliczenia stron.

Na podstawie art. 89 § 1 UoSN zaskarżonemu wyrokowi Rzecznik zarzucił naruszenie art. 2, art. 45 ust. 1 i art. 76 Konstytucji.

Mając na uwadze powyższe, w oparciu o dyspozycję art. 91 § 1 UoSN RPO wniósł o uchylenie przez Sąd Najwyższy wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 24 maja 2017 r. w całości i przekazanie sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania.

III.7043.135.2019 z 17 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Rejonowego w części, tj. w zakresie, w którym Sąd oddalił powództwo.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 u.s.n. wyrokowi w zaskarżonej części Rzecznik Praw Obywatelskich zarzucił naruszenie zasad oraz wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji, a więc konstytucyjnej zasady zaufania do państwa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego, wywodzonych z art. 2 Konstytucji, zasady ochrony pracy (art. 24 Konstytucji) oraz prawa do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy przez sąd (art. 45 ust. 1 Konstytucji).

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 u.s.n. zaskarżonemu wyrokowi Rzecznik zarzucił rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art. 11 ustawy o zmianie ustawy - Kodeks pracy oraz o zmianie niektórych innych ustaw (zwanej dalej: „ustawą nowelizacyjną”) w zw. z art. 32 ust. 4 ustawy o związkach zawodowych (zwanej dalej: „ustawą o związkach zawodowych”) w wyniku ich błędnej wykładni i przyjęcia, że powodowi nie przysługiwała ochrona prawna działacza związkowego przed rozwiązaniem umowy o pracę w okresie rocznym od dnia wejście w życie ustawy nowelizującej, mimo sprawowania przez niego funkcji wiceprzewodniczącego Zarządu Krajowego Wolnego Związku Zawodowego Kierowców Rzeczypospolitej Polskiej, tj. funkcji z wyboru, wykonywanej poza zakładem pracy.

Mając na uwadze powyższe, na podstawie art. 115 § 2 u.s.n. Rzecznik wniósł o uwzględnienie przez Sąd Najwyższy skargi nadzwyczajnej oraz stwierdzenie wydania wyroku w zaskarżonej części z naruszeniem wymienionych wyżej przepisów prawa.

IV.7000.311.2019 z 17 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego stwierdzającego nabycie spadku.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę nadzwyczajną od postanowienia Sądu Rejonowego w G. stwierdzającego nabycia spadku po J.K.K., zmarłym w dniu 22 sierpnia 1990 r. i wniósł o uchylenie postanowienia w całości.

Zaskarżonemu postanowieniu Rzecznik zarzucił rażące naruszenie prawa procesowego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 669 w zw. z art. 677 § 1 k.p.c., w następstwie pominięcia dyspozycji art. 199 § 1 pkt 2 in fine w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. poprzez wydanie rozstrzygnięcia o stwierdzeniu nabycia spadku po zmarłym J.K.K., mimo iż sprawa o tym samym przedmiocie została już wcześniej prawomocnie rozpoznana.

Ponadto Rzecznik zarzucił postanowieniu naruszenie zasady zaufania do państwa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego, wywodzonych z art. 2 Konstytucji oraz prawa do dziedziczenia, chronionego w ramach art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji oraz konstytucyjnego prawa do sądu wyrażonego w ramach art. 45 ust. 1 Konstytucji. W zaistniałej sytuacji w obrocie funkcjonują dwa postanowienia o różnej treści, przez co istnieje stan niepewności prawnej, w ramach którego uczestnicy postępowań nie mogą legitymować się jednoznacznym potwierdzeniem nabycia uprawnień spadkowych.

V.510.18.2019 z 25 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Okręgowego z powództwa przeciwko bankowi o zapłatę.

Rzecznik Praw Obywatelskich, na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 i pkt 2 UoSN, zaskarżonemu wyrokowi zarzucił rażące naruszenie prawa materialnego, tj.: art. 3851 § 1 i 2 ustawy - Kodeks cywilny (dalej jako: k.c.) w zw. z art. 3851 § 3 k.c. – poprzez jego błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że: a) klauzule regulujące tzw. spread walutowy nie określają głównego świadczenia stron umowy kredytu bankowego, b) klauzula zawarta w § 1 ust. 2 COU nie narusza rażąco interesu konsumenta, co w konsekwencji doprowadziło Sąd Okręgowy w W. do odmowy uznania kwestionowanych przez powodów klauzul umownych za niedozwolone; art. 58 § 1 k.c. poprzez jego niezastosowanie, wyrażające się w nieprzeprowadzeniu badania, czy umowa kredytu jest ważna i wykonalna, jeżeli dokona się z niej eliminacji klauzul niedozwolonych zgodnie z treścią 3851 § 1 k.c.; art. 410 § 2 k.c. w zw. z art. 405 k.c. poprzez jego niezastosowanie i niedokonanie wzajemnego rozliczenia stron.

Na podstawie art. 89 § 1 UoSN zaskarżonemu wyrokowi Rzecznik zarzucił naruszenie art. 2, art. 45 ust. 1 i art. 76 Konstytucji.

Mając na uwadze powyższe, w oparciu o dyspozycję art. 91 § 1 UoSN RPO wniósł o uchylenie przez Sąd Najwyższy wyroku Sądu Okręgowego w W. w całości i przekazanie sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania.

V.511.591.2019 z 25 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Okręgowy w postępowaniu nakazowym w sprawie o zapłatę.

Rzecznik Praw Obywatelskich na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 i pkt 2 UoSN zaskarżonemu nakazowi zapłaty zarzucił rażące naruszenie prawa poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, polegające na: naruszeniu przepisu prawa materialnego art. 3851 § 1 ustawy - Kodeks cywilny (dalej jako: k.c.) w zw. z art.

3851 § 3 k.c., poprzez jego niezastosowanie w sprawie w wyniku zaniechania zbadania istoty sprawy (treści umowy między przedsiębiorcą i konsumentką), a w konsekwencji niezbadanie z urzędu abuzywności klauzul zawartych w umowie kredytu, prowadzącego ostatecznie do odmowy przyznania ochrony uprawnionej konsumentce; naruszeniu przepisu prawa materialnego art. 58 § 1 k.c. poprzez jego niezastosowanie, wyrażające się w nieprzeprowadzeniu badania, czy umowa kredytu jest ważna, jeżeli dokona się z niej eliminacji klauzul niedozwolonych zgodnie z treścią 3851 § 1 k.c.

Na podstawie art. 89 § 1 UoSN zaskarżonemu nakazowi zapłaty Rzecznik zarzucił także naruszenie art. 2, art. 45 ust. 1, art. 76 i art. 64 ust. 1 Konstytucji.

Mając na uwadze powyższe, w oparciu o dyspozycję normy art. 91 § 1 UoSN RPO wniósł o uchylenie nakazu zapłaty z dnia 7 września 2016 r. wydanego przez Sąd Okręgowy w Ł. w postępowaniu nakazowym przez Sąd Najwyższy w całości i przekazanie sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania.

V.510.157.2020 z 25 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty w sprawie umowy kredytu.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości nakaz zapłaty z dnia 17 marca 2016 r. wydany przez Sąd Okręgowy w B. w postępowaniu upominawczym w sprawie z powództwa B.Z. przeciwko J.G. i J.G. o zapłatę kwoty 371.263,39 zł wraz z odsetkami umownymi w wysokości czterokrotności stopy kredytu lombardowego NBP, lecz nie więcej niż dwukrotności wysokości odsetek ustawowych.

Zaskarżonemu orzeczeniu Rzecznik zarzucił rażące naruszenie prawa materialnego poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, polegające na naruszeniu art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 385¹ § 3 k.c., poprzez jego niezastosowanie w sprawie w wyniku zaniechania zbadania istoty sprawy (treści umowy między przedsiębiorcą i konsumentami, prowadzącego ostatecznie do odmowy przyznania ochrony uprawnionym konsumentom oraz naruszeniu art. 58 § 1 k.c. poprzez jego niezastosowanie, wyrażające się w nieprzeprowadzeniu badania, czy umowa kredytu jest ważna, jeżeli dokona się z niej eliminacji klauzul niedozwolonych zgodnie z treścią 385¹ § 1 k.c.

Zaskarżonemu nakazowi zapłaty Rzecznik zarzucił także naruszenie art. 2, art. 45 ust. 1, art. 76 i art. 64 ust. 1 Konstytucji.

V.510.256.2019 z 25 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty wydanego w sprawie umowy kredytu.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości nakaz zapłaty z dnia 15 września 2015 r. wydany przez Sąd Okręgowy w K. w postępowaniu upominawczym w sprawie z powództwa P.N.S.F.I.Z. przeciwko J.F. i A.F. o zapłatę kwoty 1.348.367,76 zł wraz z ustawowymi odsetkami.

Zaskarżonemu nakazowi zapłaty Rzecznik zarzucił rażące naruszenie prawa materialnego poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, polegające na

naruszeniu art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 385¹ § 3 k.c., poprzez jego niezastosowanie w sprawie w wyniku zaniechania zbadania istoty sprawy (treści umowy między przedsiębiorcą i konsumentami), a w konsekwencji niezbadanie z urzędu abuzywności klauzul zawartych w umowie kredytu, prowadzącego ostatecznie do odmowy przyznania ochrony uprawnionym konsumentom oraz naruszeniu art. 58 § 1 k.c. poprzez jego niezastosowanie, wyrażające się w nieprzeprowadzeniu badania, czy umowa kredytu jest ważna, jeżeli dokona się z niej eliminacji klauzul niedozwolonych zgodnie z treścią 385¹ § 1 k.c.

Zaskarżonemu nakazowi zapłaty Rzecznik zarzucił także naruszenie art. 2, art. 45 ust. 1, art. 76 i art. 64 ust. 1 Konstytucji.

BPW.511.134.2020 z 25 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna w sprawie postępowania dotyczącym umowy kredytu.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości nakaz zapłaty wydany w postępowaniu nakazowym w dniu 15 września 2008 r. przez Sąd Rejonowy w L. i wniósł o uchylenie go w całości oraz umorzenie postępowania.

Zaskarżonemu orzeczeniu Rzecznik zarzucił rażące naruszenie prawa procesowego, tj. art. 369 pkt 2 k.p.c. – z uwagi na działanie za powoda przy podpisaniu pozwu i w toku postępowania przez osobę, która nie została skutecznie ustanowiona pełnomocnikiem powoda oraz art. 485 § 1 pkt 1 k.p.c. – poprzez błędną wykładnię i wynikające z niej błędne zastosowanie, tj. wydanie nakazu zapłaty w sytuacji, gdy brak było podstaw prawnych do procedowania w ramach postępowania nakazowego. Zaskarżonemu orzeczeniu Rzecznik zarzucił także rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art. 194 ustawy o funduszach inwestycyjnych poprzez przyjęcie, że złożony do akt sprawy załącznik do pozwu nazwany „wyciągiem z ksiąg rachunkowych” stanowi wyciąg z ksiąg rachunkowych funduszu w rozumieniu tego przepisu i przysługuje mu moc dokumentu urzędowego.

Ponadto Rzecznik zarzucił zaskarżonemu orzeczeniu oczywistą sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, tj. naruszenie art. 233 § 1 k.p.c., poprzez przyjęcie za udowodnione okoliczności faktycznych wskazanych przez powoda w pozwie.

Zaskarżonemu nakazowi zapłaty Rzecznik zarzucił także naruszenie art. 2, art. 45 ust. 1 Konstytucji.

III.7043.36.2018 z 25 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Okręgowego wydanego w sprawie z powództwa przeciwko przedsiębiorstwu o przywrócenie do pracy.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 u.SN zaskarżonemu wyrokowi Rzecznik Praw Obywatelskich zarzucił rażące naruszenie art. 22 ust. 2 ustawy o samorządzie powiatowym poprzez błędną jego wykładnię polegającą na przyjęciu nie znajdującego uzasadnienia w tym przepisie domniemania, że brak stanowiska

rady powiatu w sprawie zamiaru rozwiązania stosunku pracy z powodem stanowi zgodę na rozwiązanie tego stosunku pracy.

Ponadto na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 u.SN zaskarżonemu wyrokowi Rzecznik zarzucił naruszenie konstytucyjnej zasady zaufania do państwa i prawa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego, wywodzonych z art. 2 Konstytucji oraz zasady ochrony pracy wynikającej z art. 24 Konstytucji przejawiające się w nieudzieleniu ochrony prawnej stosunkowi pracy łączącemu powoda z pozwanym, pomimo, że nie wystąpiły opisane przez przepisy prawa warunki dopuszczalności rozwiązania stosunku pracy. Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 115 § 2 u.SN RPO wniósł o uwzględnienie skargi nadzwyczajnej i stwierdzenie wydania zaskarżonego wyroku z naruszeniem wymienionych powyżej przepisów prawa.

IV.7000.126.2018 z 25 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego stwierdzającego nabycie spadku.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 ustawy o Sądzie Najwyższym zaskarżonemu postanowieniu Rzecznik Praw Obywatelskich zarzucił rażące naruszenie prawa materialnego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 933 § 1 Kodeksu cywilnego, polegające na przyjęciu, że mąż spadkodawczyni, dziedziczący w zbiegu z jej ojcem oraz synem jej siostry, nabył spadek po zmarłej na podstawie ustawy w 1/3 części, podczas gdy według art. 933 § 1 Kodeksu cywilnego udział spadkowy małżonka, który dziedziczy w zbiegu z rodzicami, rodzeństwem i zstępnymi rodzeństwa spadkodawcy wynosi połowę spadku.

Zdaniem Rzecznika doszło też do rażącego naruszenia prawa materialnego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 932 § 2 zd. 1, § 4 i § 5 Kodeksu cywilnego, polegające na przyjęciu przez sąd, że ojciec spadkodawczyni i syn jej siostry nabyli spadek na podstawie ustawy w łącznej wysokości 2/3 części, podczas gdy zgodnie z regułami ustalonymi w ramach art. 932 § 2 zd. 1, § 4 i § 5 Kodeksu cywilnego w sytuacji braku zstępnych spadkodawcy i gdy jeden z rodziców spadkodawczyni nie dożył otwarcia spadku, udziały spadkowe przypadające łącznie jednemu z rodziców oraz zstępnym rodzeństwa, dziedziczącym razem z małżonkiem spadkodawcy, wynoszą połowę spadku.

Rzecznik ww. postanowieniu zarzucił także rażące naruszenie prawa procesowego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 670 i art. 677 § 1 Kodeksu postępowania cywilnego, polegające na wydaniu postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku zgodnie z treścią wniosku jednego ze spadkobierców, popartego przez pozostałych na rozprawie, bez zbadania, jaki jest rzeczywisty stan prawny w zakresie wielkości udziałów spadkowych przypadających każdemu ze spadkobierców, podczas gdy przepisy art. 670 i art. 677 § 1 Kodeksu postępowania cywilnego obligują sąd spadku do badania z urzędu kręgu spadkobierców i sposobu dziedziczenia, niezależnie od stanowisk uczestników postępowania spadkowego.

Ponadto – stosownie do treści art. 89 § 1 pkt 1 ustawy o Sądzie Najwyższym – zaskarżonemu orzeczeniu Rzecznik zarzucił naruszenie konstytucyjnej zasady zaufania do państwa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego, wywodzonych z art. 2 Konstytucji oraz konstytucyjnego prawa do dziedziczenia chronionego w art. 21 ust. 1 i art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji, ze względu na funkcjonowanie w obrocie prawnym wadliwego postanowienia sądu o stwierdzeniu nabycia spadku, pozostającego w oczywistej sprzeczności z rzeczywistym stanem prawnym w zakresie wysokości udziałów spadkowych, które przypadły każdemu ze spadkobierców z mocy ustawy z chwilą otwarcia spadku, uniemożliwiając tym samym należyte uporządkowanie spraw spadkowych po zmarłej.

IV.511.423.2019 z 25 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym Referendarza Sądowego w Sądzie Rejonowym.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 i pkt 3 ustawy o SN powyższemu nakazowi zapłaty Rzecznik Praw Obywatelskich zarzucił: naruszenie w sposób rażący prawa procesowego tj. art. 499 pkt 2 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie w sytuacji, gdy przytoczone przez powoda okoliczności budziły wątpliwości, gdyż nie wynikało z nich, czy pozwana E. C. w okresie objętym żądaniem pozwu faktycznie zajmowała lokal mieszkalny znajdujący się w W., przez co – w świetle prawa materialnego – nie były wystarczające do wydania nakazu zapłaty w tej sprawie; oczywistą sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, do którego doszło wskutek naruszenia art. 233 § 1 k.p.c.: - poprzez bezpodstawne i błędne ustalenie, że pozwana E. C. w okresie od maja 2010 r. do listopada 2013 r. zamieszkiwała w lokalu w W., a przez to była odpowiedzialna solidarnie za zapłatę w tym okresie dochodzonej pozwem należności w całości, podczas, gdy ani z pozwu, ani z materiału dowodowego zgromadzonego w aktach sprawy okoliczność ta nie wynika; rażące naruszenie prawa materialnego tj. art. 18 ust. 1 ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w stanie faktycznym niniejszej sprawy i przyjęcie, że pozwana E. C. odpowiada solidarnie z E. C. i J. F. za zapłatę odszkodowania z tytułu zajmowania lokalu bez tytułu prawnego, po wydaniu wyroku nakazującego pozwanym opuszczenie, opróżnienie i wydanie lokalu powodowi, mimo niezamieszkiwania E. C. w tym lokalu, a w konsekwencji niezasadne zasądzenie od pozwanej E. C. dochodzonych pozwem należności.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 u.s.n. zaskarżonemu nakazowi zapłaty ponadto Rzecznik zarzucił: - naruszenie zasad oraz wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji, a to konstytucyjnej zasady zaufania do państwa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego, wywodzonych z art. 2 Konstytucji, oraz chronionego w ramach art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji prawa do

sądowej ochrony własności i praw majątkowych pozwanej E. C., z uwagi na wydanie zaskarżonego nakazu zapłaty wobec niej jako jednego z pozwanych solidarnie, który w sposób nieuzasadniony i niesprawiedliwy nakłada na pozwaną obowiązek zapłaty należności z tytułu bezumownego zajmowania lokalu, mimo jej niezamieszkiwania w lokalu położonym w W.

IV.7000.358.2018 z 30 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego stwierdzającego nabycie spadku.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę nadzwyczajną na postanowienie Sądu Rejonowego w B. z 28 marca 2007 r. o stwierdzeniu nabycia spadku po J.Sz., Cz.Sz. i S.Sz.

Zaskarżonemu postanowieniu Rzecznik zarzucił rażące naruszenie prawa materialnego poprzez niezastosowanie art. 952 § 1 k.c. i nierozważenie, czy nieważny wspólny testament allograficzny J.Sz. i Cz.Sz. spełnia przesłanki uznania go za ważne testamenty ustne, a także rażące naruszenie prawa procesowego, poprzez niezastosowanie art. 670 § 1 oraz art. 677 § 1 zd. 1 k.p.c., tj. niezbadanie z urzędu, kto jest spadkobiercą oraz niezbadanie, czy spadkodawcy pozostawili (ważny) testament.

Zaskarżonemu orzeczeniu Rzecznik zarzucił także naruszenie zasady zaufania do państwa wywodzonej z art. 2 Konstytucji oraz prawa do dziedziczenia, chronionego w ramach art. 21 ust. 1 i 64 ust. 1 i 2 Konstytucji, z uwagi na rozstrzygnięcie co do praw spadkowych odmiennie niż wynika to z woli spadkodawców, którzy działając w zaufaniu do urzędnika państwowego sporządzili przed nim wspólny testament allograficzny.

Rzecznik wniósł o uchylenie przez SN zaskarżonego postanowienia w części i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w B. do ponownego rozpoznania.

IV.7000.234.2019 z 30 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego stwierdzającego nabycie spadku.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę nadzwyczajną od postanowienia Sądu Rejonowego w O. z dnia 1 czerwca 2000 r., stwierdzającego nabycie spadku po E.M.

Zaskarżonemu postanowieniu Rzecznik zarzucił rażące naruszenie prawa materialnego poprzez nieuprawnione zastosowanie art. 931 § 1 zd. 1 k.c., w następstwie pominięcia dyspozycji art. 926 § 1 i 2 k.c., tj. przyjęcie dziedziczenia ustawowego po zmarłym E.M. co do całości spadku w sytuacji, gdy spadkodawca sporządził ważny testament notarialny, w którym do całego spadku powołał swego syna H.M., który to testament nie został odwołany, ani też zmieniony.

Zaskarżonemu orzeczeniu Rzecznik zarzucił także naruszenie konstytucyjnej zasady zaufania do państwa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego, wywodzonych z art. 2 Konstytucji oraz konstytucyjnego prawa do dziedziczenia chronionego w art. 21 ust. 1 i art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji, ze względu na

funkcjonowanie w obrocie prawnym wadliwego postanowienia sądu o stwierdzeniu nabycia spadku, pozostającego w oczywistej sprzeczności z rzeczywistym stanem prawnym oraz z jednoznaczną wolą spadkodawcy.

Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości oraz orzeczenie przez SN co do istoty sprawy.

IV.511.149.2018 z 31 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Okręgowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę nadzwyczajną od prawomocnego nakazu zapłaty z dnia 24 czerwca 2015 r., wydanego przez Sąd Okręgowy we W. w sprawie z powództwa Gminy W. – Zarząd Zasobu Komunalnego we W. przeciwko K. M., D. S., D. S., J. S. o zapłatę i zaskarżył go w zakresie dotyczącym pozwanej J. S. w części uwzględniającej żądanie pozwu za okres do 11 grudnia 2013 r. oraz w zakresie nałożonego na J. S. obowiązku zwrotu kosztów postępowania.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 u.s.n. powyższemu nakazowi zapłaty Rzecznik zarzucił: naruszenie zasad oraz wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji, a to konstytucyjnej zasady zaufania do państwa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego, wywodzonych z art. 2 Konstytucji, oraz chronionego w art. 72 ust. 1 Konstytucji dobra dziecka z uwagi na wydanie zaskarżonego nakazu zapłaty wobec pozwanej J. S. jako jednej z pozwanych solidarnie, który w sposób nieuzasadniony i niesprawiedliwy nakłada na pozwaną obowiązek zapłaty należności z tytułu odszkodowania za zajmowanie bez tytułu prawnego lokalu mieszkalnego we W., mimo iż w okresie do 11 grudnia 2013 r. J. S. była osobą małoletnią i nie mogła ponosić odpowiedzialności za tego rodzaju należności wynikające z zamieszkiwania wraz z rodzicami w tym lokalu; naruszenie chronionego w art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji prawa do ochrony własności i praw majątkowych pozwanej J. S., z uwagi na wydanie zaskarżonego nakazu zapłaty, który w sposób nieuzasadniony i niesprawiedliwy nakłada na pozwaną obowiązek solidarnej zapłaty należności z tytułu odszkodowania za zajmowanie bez tytułu prawnego mieszkania położonego we W., mimo iż w okresie do 11 grudnia 2013 r. była osobą małoletnią, co prowadzi do naruszenia praw majątkowych pozwanej.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 u.s.n. powyższemu nakazowi zapłaty Rzecznik zarzucił: - rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art. 18 ust. 1 i 2 ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego w brzmieniu obowiązującym w dacie wydania nakazu zapłaty poprzez jego błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie w stanie faktycznym niniejszej sprawy i przyjęcie, że pozwana J. S. odpowiada solidarnie wraz z pozostałymi pozwanymi za zapłatę należności z tytułu odszkodowania za zajmowanie bez tytułu prawnego lokalu mieszkalnego we W., mimo iż w okresie do 11 grudnia 2013 r. była osobą małoletnią i nie mogła ponosić

odpowiedzialności za tego rodzaju należności, a w konsekwencji zasądzenie od pozwanej dochodzonych pozwem należności za okres do 11 grudnia 2013 r.

IV.7000.399.2019 z 31 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Rejonowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę nadzwyczajną, zaskarżając nakaz zapłaty Sądu Rejonowego w P., wydany w postępowaniu upominawczym w dniu 10 marca 2008 r. w zakresie, w jakim nie zastrzega pozwanym prawa do powołania się w toku postępowania egzekucyjnego na ograniczenie odpowiedzialności.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 u.s.n. orzeczeniu w zaskarżonym zakresie Rzecznik zarzucił rażące naruszenie prawa procesowego tj. art. 319 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie, mimo iż w razie przyjęcia spadku z dobrodziejstwem inwentarza, sąd jest zobowiązany z urzędu zastrzec pozwanemu prawo do powołania się w toku postępowania egzekucyjnego na ograniczenie odpowiedzialności.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 u.s.n. orzeczeniu w zaskarżonym zakresie RPO zarzucił naruszenie konstytucyjnego prawa do sądowej ochrony praw majątkowych, gwarantowanego przez art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji oraz konstytucyjnej zasady zaufania do państwa i prawa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego, wywodzonych z art. 2 Konstytucji, z uwagi na wydanie orzeczenia, które nie zapewniło pozwanym właściwej ochrony przed rozszerzoną odpowiedzialnością za długi spadkowe – pomimo iż przyjęli oni spadek z dobrodziejstwem inwentarza – doprowadzając tym samym do swoistej pułapki, polegającej na umożliwieniu przeprowadzenia egzekucji z majątku spadkobierców ponad zakres ich odpowiedzialności ograniczonej przepisami prawa materialnego – w ten sposób instytucja przyjęcia spadku z dobrodziejstwem inwentarza okazała się dla pozwanych instytucją pozorną i iluzoryczną.

V.511.12.2021 z 31 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Rejonowego w sprawie bankowego tytułu egzekucyjnego.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 ustawy o SN zaskarżonemu wyrokowi Sądu Rejonowego w W. Rzecznik Praw Obywatelskich zarzucił rażące naruszenie prawa, tj. - art. 117 § 1 i § 2 ustawy – Kodeks cywilny (dalej jako: „kc”) oraz art. 118 kc (w brzmieniu obowiązującym do dnia 9 lipca 2018 r.) poprzez ich bezzasadne niezastosowanie, pomimo skutecznie podniesionego przez Pozwaną zarzutu przedawnienia roszczenia, co w konsekwencji doprowadziło do wydania orzeczenia uwzględniającego powództwo, w sytuacji w której roszczenie Powoda w chwili wniesienia pozwu było przedawnione, - art. 123 § 1 pkt 1 kc, art. 124 § 1 i § 2 kc, art. 509 § 1 i § 2 kc poprzez ich błędną wykładnię wskutek uznania, że złożenie przez bank, tj. wierzyciela pierwotnego wniosku o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu skutecznie

przerwało biegu terminu przedawnienia roszczenia dochodzonego przez Powoda (nie będącego bankiem), co w konsekwencji doprowadziło do bezzasadnego uwzględnienia powództwa.

Ponadto, na podstawie art. 89 § 1 zdanie 1 ustawy o SN zaskarżonemu wyrokowi Sądu Rejonowego w W. Rzecznik zarzucił naruszenie zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wyrażonej w art. 2 Konstytucji, poprzez wydanie orzeczenia sankcjonującego praktyki dochodzenia przez firmy windykacyjne przedawnionych roszczeń, które godzi w ugruntowany w orzecznictwie Sądu Najwyższego (dalej: „SN”) pogląd o braku możliwości powoływania się na przerwę biegu terminu przedawnienia przez nabywcę wierzytelności, który nie jest bankiem i w konsekwencji godzi w bezpieczeństwo prawne Pozwanej jako konsumenta (słabszej strony) i tym samym jest sprzeczne z zasadą sprawiedliwości społecznej.

V.510.83.2020 z 31 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Okręgowego z powództwa banku o zapłatę.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 i pkt 2 UoSN zaskarżonemu wyrokowi Rzecznik Praw Obywatelskich zarzucił rażące naruszenie prawa poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, polegające na: naruszeniu przepisu prawa materialnego art. 385¹ § 1 ustawy - Kodeks cywilny, w zw. z art. 385¹ § 3 k.c., poprzez jego niezastosowanie w sprawie w wyniku zaniechania zbadania istoty sprawy (treści umowy między przedsiębiorcą i konsumentami), a w konsekwencji niezbadanie z urzędu abuzywności klauzul zawartych w umowie kredytu, prowadzącego ostatecznie do odmowy przyznania ochrony uprawnionym konsumentom; naruszeniu przepisu prawa materialnego art. 58 § 1 k.c. poprzez jego niezastosowanie, wyrażające się w nieprzeprowadzeniu badania, czy umowa kredytu jest ważna, jeżeli dokona się z niej eliminacji klauzul niedozwolonych zgodnie z treścią 385¹ § 1 k.c.

Na podstawie art. 89 § 1 UoSN zaskarżonemu wyrokowi Rzecznik zarzucił naruszenie art. 2, art. 45 ust. 1, art. 76 i art. 64 ust. 1 Konstytucji.

Mając na uwadze powyższe, w oparciu o dyspozycję art. 91 § 1 UoSN RPO wniósł o uchylenie przez Sąd Najwyższy wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 18 maja 2017 r., w zaskarżonej części i przekazanie sprawy temu sądowi w tej części do ponownego rozpoznania.

V.510.119.2019 z 31 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Okręgowego z powództwa przeciwko bankowi o zapłatę.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 i pkt 2 UoSN zaskarżonemu wyrokowi Rzecznik Praw Obywatelskich zarzucił rażące naruszenie prawa materialnego, tj.: art. 385¹ § 1 ustawy - Kodeks cywilny (dalej: k.c.) w zw. z art. 385¹ § 3 k.c. – poprzez jego błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że klauzule regulujące tzw. spread walutowy nie określają głównych świadczeń stron umowy kredytu

bankowego (indeksowanego); art. 58 § 1 k.c. poprzez jego błędną wykładnię, wyrażającą się w uznaniu, że umowa kredytu jest ważna, jeżeli dokona się z niej eliminacji klauzul niedozwolonych na podstawie art. 56 k.c. bądź per analogiam art. 41 ustawy - Prawo wekslowe; art. 410 § 2 k.c. w zw. z art. 405 k.c. poprzez jego niezastosowanie i niedokonanie wzajemnego rozliczenia stron.

Na podstawie art. 89 § 1 UoSN zaskarżonemu wyrokowi Rzecznik zarzucił naruszenie art. 2, art. 45 ust. 1 i art. 76 Konstytucji.

Mając na uwadze powyższe, w oparciu o dyspozycję art. 91 § 1 UoSN RPO wniósł o uchylenie przez Sąd Najwyższy wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 28 listopada 2017 r., w całości i przekazanie sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania.

V.510.90.2018 z 31 marca 2020 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Apelacyjnego z powództwa przeciwko bankowi o unieważnienie umowy.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 i pkt 2 UoSN zaskarżonemu wyrokowi Rzecznik Praw Obywatelskich zarzucił rażące naruszenie prawa materialnego, tj.: art. 385¹ § 1 ustawy - Kodeks cywilny (dalej: k.c.) w zw. z art. 385¹ § 3 k.c. – poprzez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że: a) badaniu podlegają tylko klauzule zakwestionowane przez powoda, a nie umowa kredytu jako całość, b) postanowienia umowy kredytu są indywidualnie uzgodnione w sytuacji, gdy: powód nie miał możliwości negocjacji ogólnych warunków umownych objętych stosowanym przez bank wzorcem umownym oraz, powód złożył oświadczenie o przyjęciu ryzyka wynikającego ze zmiany kursu waluty, powód posiadał w dacie zawarcia umowy kredytowej doświadczenie życiowe związane z jego wiekiem, wobec czego Sąd uznał go za świadomego, rozważnego i dobrze poinformowanego konsumenta, fakt podpisania umowy i parafowania jej poszczególnych części stanowi domniemanie zapoznania się przez konsumenta z jej treścią, co w konsekwencji doprowadziło Sąd do odmowy uznania klauzul umownych za niedozwolone, art. 58 § 1 k.c. poprzez jego niezastosowanie, wyrażające się w nieprzeprowadzeniu badania, czy umowa kredytu jest ważna i wykonalna, jeżeli dokona się z niej eliminacji klauzul niedozwolonych zgodnie z treścią 385¹ § 1 k.c.; art. 410 § 2 k.c. w zw. z art. 405 k.c. poprzez jego niezastosowanie i niedokonanie wzajemnego rozliczenia stron.

Na podstawie art. 89 § 1 UoSN zaskarżonemu wyrokowi Rzecznik zarzucił także naruszenie art. 2, art. 45 ust. 1 i art. 76 Konstytucji.

Mając na uwadze powyższe, w oparciu o dyspozycję art. 91 § 1 UoSN RPO wniósł o uchylenie przez Sąd Najwyższy wyroku Sądu Apelacyjnego w K. z dnia 23 listopada 2015 r. w całości i przekazanie sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg nadzwyczajnych Rzecznika Praw Obywatelskich:

IV.511.545.2019 z 9 marca 2020 r. - skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (wyrok z 24 lutego 2021 r., sygn. akt. I NSNc 132/20).

Sąd Najwyższy przychylił się do stanowiska Rzecznika i podzielił zarzut rażącego naruszenia prawa procesowego, polegającego na niewłaściwym zastosowaniu art. 669 w zw. z art. 677 § 1 k.p.c. w następstwie pominięcia dyspozycji art. 199 § 1 pkt 2 *in fine* w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., poprzez wydanie rozstrzygnięcia o stwierdzeniu nabycia spadku po zmarłej S.M. przez Sąd Rejonowy w W. pomimo, że ten sam Sąd wydał już prawomocne postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku po tej samej osobie. Ze względu na zasady powagi rzeczy osądzonej niedopuszczalnym jest, aby w obrocie prawnym występowały dwa prawomocne postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po tej samej osobie, dodatkowo różnej treści. Należy uznać, że poprzez wydanie zaskarżonego postanowienia doszło do naruszenia wywodzonych z art. 2 Konstytucji zasad zaufania do państwa i bezpieczeństwa prawnego, jak też konstytucyjnego prawa do dziedziczenia, chronionego w ramach art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji, oraz konstytucyjnego prawa do sądu (art. 45 ust. 1 ustawy zasadniczej).

V.510.61.2019 z 5 sierpnia 2020 r. - skarga nadzwyczajna pd wyroku Sądu Okręgowego w sprawie o zapłatę.

Skarga nadzwyczajna częściowo uwzględniona (wyrok z 27 stycznia 2021 r., sygn. akt I NSNc 147/20).

Sąd Najwyższy uchylił wyrok zaoczny Sądu Okręgowego we W. w zaskarżonym zakresie, tj. co do rozstrzygnięcia o zastrzeżeniu pozwanemu prawa do powołania się na ograniczenie odpowiedzialności do wartości nieruchomości i przekazał sprawę w tej części do ponownego rozpoznania. Sąd Najwyższy podzielił stanowisko Rzecznika, że SO wyrokiem zaocznym naruszył art. 319 k.p.c. a w konsekwencji art. 65 ust. 1 u.k.w.h., pomijając ograniczenie odpowiedzialności dłużnika wyłącznie do składnika majątku w postaci nieruchomości obciążonej hipoteką, a odwołując się do wartości hipotek oraz „wartości nieruchomości”. Sąd Najwyższy za trafny uznał także zarzut naruszenia art. 2 (zasady zaufania do państwa) oraz art. 64 ust. 1 (prawa do poszanowania praw majątkowych) Konstytucji. Sąd Najwyższy nie przychylił się natomiast do wniosku RPO o orzeczenie przez Sąd co do istoty sprawy. Swoje stanowisko uzasadnił tym, że skargę nadzwyczajną oparto także na podstawie naruszenia przepisów postępowania, a podstawa ta okazała się uzasadniona.

IV.511.390.2019 z 19 sierpnia 2020 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Okręgowego w części oddalającej apelację powoda w zakresie dotyczącym odsetek ustawowych za opóźnienie.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (wyrok z 24 marca 2021 r., sygn. akt I NSNc 134/20).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w Z. do ponownego rozpoznania. SN uznał, iż z treści weksła jednoznacznie wynika, że miał on zostać zapłacony przez pozwaną w dniu 29 marca 2016 r., a zatem opóźnienie w zapłacie powstało po jej stronie od dnia następnego, tj. 30 marca 2016 r. W takiej sytuacji Sąd I instancji, uznając roszczenie powoda za częściowo zasadne (do kwoty 14.000 zł), powinien był konsekwentnie zasądzić również odsetki, zgodnie z dyspozycją art. 481 §1 k.c. Sąd II instancji natomiast błędnie uznał, że uzupełnienie sentencji o rozstrzygnięcie o odsetkach może nastąpić w trybie sprostowania. SN za zasadne uznał podniesione w skardze zarzuty naruszenia art. 2 (zasady zaufania obywatela do państwa) i art. 64 ust. 1 (prawo do poszanowania praw majątkowych) Konstytucji, a także art. 481 §1 k.c. Sąd podzielił także zdanie RPO co do zarzutu naruszenia art. 385 k.p.c. – Sąd Okręgowy w Z. nie uwzględnił apelacji, pomimo wyraźnego uznania w uzasadnieniu zasadności apelacji w części zarzucającej pominięcie rozstrzygnięcia o odsetkach. Sąd Najwyższy nie zgodził się natomiast z zarzutem naruszenia art. 350 §1 i 2 k.p.c. W ocenie Sądu przepis ten nie miał zastosowania w postępowaniu apelacyjnym.

4. Rzecznik przystąpił do postępowania sądowego:

VII.564.7.2021 z 2 lutego 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym w sprawie działań policji wobec nieletniego biorącego udział w strajku klimatycznym.

Rzecznik Praw Obywatelskich na bieżąco monitoruje sposób zagwarantowania obywatelom przez władze publiczne możliwie nieskrępowanego korzystania z zagwarantowanej w art. 57 Konstytucji wolności zgromadzeń publicznych. W ostatnich miesiącach Rzecznik ze szczególną uwagą obserwuje działania polskiej Policji w związku z licznymi protestami społecznymi oraz sygnalizuje wątpliwości natury konstytucyjnej dotyczące wprowadzanych w związku z pandemią ograniczeń dla wolności zgromadzeń. Niniejsza sprawa z uwagi na fakt, że dotyczy ona osoby nieletniej czynnie zaangażowanej w sprawy społeczne i publiczne, ma istotnie znaczenie z punktu widzenia podstawowych praw i wolności oraz będzie miała wpływ na kształtowanie się społeczeństwa obywatelskiego.

Zdaniem Rzecznika zaangażowanie osób młodych w życie publiczne i społeczne oraz zabieranie przez nich głosu w istotnych dla państwa sprawach należy ocenić jako zjawisko bardzo pozytywne. Represjonowanie takich zachowań może wywołać efekt mrozący i zniechęcić młodych ludzi do angażowania się w życie publiczne ze szkodą dla społeczeństwa i Państwa Polskiego. W takim kontekście traktowanie przez Policję udziału osoby nieletniej w zgromadzeniu publicznym, stanowiące przejaw realizacji

konstytucyjnych praw i wolności, jako przejawu demoralizacji, jest w demokratycznym państwie prawa niemożliwe do zaakceptowania.

Powyższe kwestie mają szczególne znaczenie w kontekście oceny prawnej zgromadzeń publicznych odbywanych w czasie ogłoszonego przez władze publiczne stanu epidemii. Zgromadzenia te uznawane są przez Policję za nielegalne i z tego właśnie powodu w odniesieniu do demonstrantów podejmowane są działania sankcyjne. Jednak Rzecznik stoi na stanowisku, że wprowadzone przepisami rządowych rozporządzeń wykonawczych zakazy i ograniczenia wolności pokojowych zgromadzeń publicznych są niekonstytucyjne. Z art. 57 Konstytucji wynika bowiem w sposób jednoznaczny, że ograniczenia wolności zgromadzeń może określać wyłącznie ustawa.

Odmowa wszczęcia postępowania (postanowienie z 5 marca 2021 r., sygn. akt III Nkd 15/21).

Sąd Rejonowy w O. po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym sprawy z urzędu nieletniego K. L. o demoralizację polegającą na tym, że 9 grudnia 2020 r. w O. użył urządzenia nagłaśniającego postanowił nie wszczynać postępowania.

IV.7021.39.2021 z 8 lutego 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym wraz z wnioskiem o uzupełnienie postanowienia oraz wnioskiem o przywrócenie terminu.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił przystąpienie do postępowania przed sądem rodzinnym, prowadzonego na podstawie przepisów o postępowaniu w sprawach nieletnich i zakończonego postanowieniem tego sądu w którym sąd uznał, że nieletni dopuścił się czynu zabronionego, określonego w art. 200 par. 3 k.k. przez to, że za pośrednictwem komunikatora internetowego zaprezentował osobie nieletniej treści pornograficzne i zastosował wobec nieletniego kary upomnienia. Takie rozstrzygnięcie spowodowało zamieszczenie danych nieletniego w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym.

Rzecznik wniósł o przywrócenie mu terminu do złożenia wniosku o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego w Ś. poprzez orzeczenie o niezamieszczeniu danych nieletniego w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym, o jakim mowa w ustawie o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym (dalej u.p.z.p.s.), a to ze względu na fakt, że materiał dowodowy zgromadzony w sprawie w sposób oczywisty wskazuje na spełnienie przesłanki z art. 9 ust. 3 in fine u.p.z.p.s., tj. zamieszczenie danych spowodowałoby niewspółmiernie surowe skutki dla nieletniego.

IV.511.172.2020 z 23 lutego 2021 r. - skarga o wznowienie postępowania w związku z brakiem należytej reprezentacji w postępowaniu sądowym.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich istnieje potrzeba zmiany prawomocnego wyroku zaocznego w sprawie o zapłatę w stosunku do pozwanej P.Z., który Sąd Rejonowy w Cz. wydał pomimo istnienia po stronie

pozwanej P.Z. braku zdolności procesowej i braku jej należytej reprezentacji. Doprowadzi to do przywrócenia ładu i realizacji praw pozwanej wynikających z Konstytucji, a jednocześnie do zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającej zasady sprawiedliwości społecznej.

Rzecznik wniósł więc o wznowienie postępowania zakończonych prawomocnym wyrokiem zaocznym, zasądającym solidarnie zapłatę dochodzonego roszczenia na rzecz powoda od pozwanych, w tym P.Z., oraz obciążającym pozwanych kosztami procesu; zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa o zapłatę w stosunku do małoletniej P.Z. (nie reprezentowanej w toku procesu przez przedstawiciela ustawowego) oraz o dopuszczenie i przeprowadzenie stosownych dowodów.

VII.716.26.2020 z 5 marca 2021 r. - odwołanie od decyzji Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w sprawie wydania zgody na dokonanie koncentracji, polegającej na przejęciu przez Polski Koncern Naftowy ORLEN S.A. kontroli nad Polska Press sp. z o.o.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że na rynku prasowym i rynku innych środków społecznego przekazu, zarówno o zasięgu krajowym, jak też o zasięgu regionalnym i lokalnym, działają przedsiębiorcy należący do Skarbu Państwa, zaś w wyniku koncentracji do działających już na tym rynku przedsiębiorców – spółek akcyjnych Skarbu Państwa dołączy spółka akcyjna, w której Skarb Państwa sprawuje faktyczną kontrolę korporacyjną, pomimo posiadania jedynie mniejszościowych udziałów własnościowych. Tymczasem wydając decyzję w sprawie zgody na koncentrację dla podmiotu, w którym Skarb Państwa sprawuje faktyczną kontrolę korporacyjną, Prezes UOKiK w ogóle nie uwzględnił tych okoliczności i nie zbadał, czy w ten sposób konkurencja na rynku prasy i środków społecznego przekazu nie zostanie w istotny sposób ograniczona. Nie uczynił tego nawet w zakresie dotyczącym analizowanego rynku reklam, na którym obecne są także jednostki publicznej radiofonii i telewizji, a więc jednostki, których jedynym właścicielem jest Skarb Państwa, czyli podmiot kontrolujący aktywnego uczestnika koncentracji.

W związku z tym, zdaniem Rzecznika, zaskarżona niniejszym odwołaniem decyzja narusza art. 18 w zw. z art. 4 pkt 9 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, gdyż organ ją wydający błędnie zrekonstruował na potrzeby tego rozstrzygnięcia rynki właściwe i nie uwzględnił tego, że Skarb Państwa funkcjonujący na tych rynkach za pośrednictwem swoich spółek jest równocześnie przedsiębiorcą dominującym w stosunku do aktywnego uczestnika koncentracji.

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumenta w toku prowadzonego postępowania nie wziął także zupełnie pod uwagę wpływu dokonywanej koncentracji na art. 20 Konstytucji. Przepis ten stanowi, że społeczna gospodarka rynkowa oparta na wolności działalności gospodarczej, własności

prywatnej oraz solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych stanowi podstawę ustroju gospodarczego Rzeczypospolitej Polskiej. Określa on zatem fundamentalną zasadę polskiego porządku ekonomiczno – społecznego, który stanowi radykalne odejście od poprzedniego komunistycznego systemu gospodarki planowo – rozdzielczej i systemu gospodarki uspołecznionej, w której to państwo było podstawowym i głównym właścicielem i dysponentem środków produkcji.

Rzecznik podkreślił, że pozytywna decyzja Prezesa UOKiK dotycząca przedmiotowej koncentracji legalizuje stan niekonstytucyjny, tj. znaczący wzrost ingerencji państwa i jego uprawnień właścicielskich w gospodarce, w której zasadą jest brak aktywności państwa wynikający zarówno z art. 20 Konstytucji i jak określonej w preambule Konstytucji zasady pomocniczości. Z uwagi na konstytucyjne wymagania skierowane do rynku prasowego/medialnego taki stan rzeczy stanowić będzie naruszenie art. 14 oraz 54 Konstytucji w związku z art. 20 Konstytucji. Wadliwość decyzji organu polega zaś na tym, że wskazane postanowienia konstytucyjne w ogóle nie zostały wzięte pod uwagę w toku wydawania zaskarżonej niniejszym odwołaniem decyzji.

IV.511.102.2021 z 11 marca 2021 r. -zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym w sprawie o rozwód.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił swój udział w postępowaniu apelacyjnym w sprawie o rozwód J.O. i K.O. i w całości przyłączył się do zażalenia pełnomocnika pozwanej na postanowienie Sądu II instancji w przedmiocie odrzucenia apelacji pozwanej, wnosząc o jego uwzględnienie.

W ocenie Rzecznika postawione w zażaleniu zarzuty wymagają wnikliwego rozpatrzenia. Rzecznik dostrzegł bowiem problem braku literalnej podstawy prawnej umożliwiającej obecnie wniesienie zażalenia od postanowienia oddalającego wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych złożony wraz z apelacją. Zdaniem Rzecznika, w świetle konstytucyjnego standardu ochrony prawa do sądu, konieczne jest zapewnienie możliwości weryfikacji rozstrzygnięcia o odmowie zwolnienia od kosztów postępowania apelacyjnego warunkującego dostęp do drugiej instancji sądowej. Zasadne jest więc skierowanie w tej sprawie pytania prawnego do Sądu Najwyższego.

Rzecznik podkreślił konieczność takiej wykładni przepisów prawa, która jest zgodna z podstawowymi zasadami Konstytucji. Interpretacja przepisów KPC prowadząca do wniosku, że aktualna treść art. 394¹a § 1 pkt 1 oraz art. 394² § 1 1 KPC w ogóle nie pozwala na zaskarżenie treści postanowienia o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych, wydanego przez sąd drugiej instancji wobec wniosku zgłoszonego po raz pierwszy, wydaje się ograniczać w sposób nieuzasadniony prawo do sądu, zarówno w aspekcie zapewnienia dostępu do sądu (art. 45 ust. 1 w związku z art. 77 ust. 2 Konstytucji), jak i w aspekcie prawa do sprawiedliwości proceduralnej (art. 45 ust. 1 w związku z art. 78 i art.

176 ust. 1 Konstytucji). W tej sytuacji przystąpienie RPO do postępowania jest konieczne i uzasadnione kompetencjami ustawowymi.

VII.511.4.2021 z 12 marca 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Okręgowym w sprawie pełnienia funkcji Komornika Sądowego po ukończeniu 65. lub 67. roku życia.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w toczącym się postępowaniu z powództwa G.R. Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w B. przeciwko Skarbowi Państwa o ustalenie, że powódka jest uprawniona pełnić funkcję Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w B. w okresie od dnia 1 stycznia 2021 r. do dnia 12 maja 2023 r. Rzecznik poparł stanowisko powódki i wniósł o uwzględnienie powództwa we wskazanym zakresie.

W ocenie Rzecznika powódka jest uprawniona, aby domagać się zajmowania stanowiska komornika sądowego do momentu ukończenia przez nią 70. roku życia, albowiem zmiany dotyczące obniżenia górnej granicy wieku dla komorników zostały wprowadzone w momencie, gdy pełniła ona swoje obowiązki i podjęła działania, żeby zapewnić należyte funkcjonowanie swojej kancelarii. Według Rzecznika nie znajduje uzasadnienia argument z projektu ustawy o komornikach sądowych o szczególnie dobrej kondycji fizycznej i odporności psychofizycznej wymaganej w pracy komornika sądowego. RPO nie zgodził się również ze stanowiskiem, że komornik sądowy wykonuje dużą część pracy w terenie.

Zdaniem Rzecznika całkowicie niezasadne jest różnicowanie wieku, do którego można wykonywać dany zawód dla przedstawicieli różnych profesji prawnych. W przedmiotowej sprawie doszło zatem do dyskryminacji ze względu na wiek.

IV.7021.66.2021 z 15 marca 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym w sprawie wpisu do Rejestru Sprawców Przepięstw na Tle Seksualnym.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił swój udział w postępowaniu i wniósł o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego w P. z dnia 11 września 2019 r., poprzez orzeczenie o wyłączeniu zamieszczenia danych nieletniego M.K. w Rejestrze Sprawców Przepięstw na Tle Seksualnym ze względu na to, że materiał dowodowy zgromadzony w sprawie w sposób oczywisty wskazuje na spełnienie przesłanki z art. 9 ust. 3 u.p.z.p.s., tj. zamieszczenie danych spowodowałoby niewspółmiernie surowe skutki dla nieletniego.

Zarówno nieletni M.K., jak i jego rodzice nie mieli świadomości, że orzeczenie Sądu może skutkować wpisem do urzędowego rejestru danych nieletniego jako osoby niebezpiecznej dla otoczenia. Informacja o takim skutku nie jest umieszczana w sentencji orzeczenia. Następuje on z mocy prawa na podstawie art. 6 i art. 9 u.p.z.p.s. Osoby, których wpis dotyczy dowiadują się o

po dokonaniu wpisu, nie mają więc możliwości podjęcia skutecznej ochrony przysługujących im praw.

Z niezrozumiałych powodów ustawa nie przewiduje usunięcia danych nieletniego z Rejestru w przypadku uchylecia środka wychowawczego przez sąd rodzinny. W ocenie Rzecznika, sytuacja taka narusza konstytucyjne prawo obywatela do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji), tj. do sądowej ochrony jego praw zagwarantowanych Konstytucją, w szczególności praw wynikających z art. 47, art. 51 i art. 72 Konstytucji. Jednocześnie brak rzetelnej informacji o procedurach, którym obywatel jest poddany, narusza wynikającą z art. 2 Konstytucji zasadę zaufania obywatela do państwa i tworzonego przez nie prawa (zasadę lojalności).

V.511.128.2021 z 16 marca 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym ze skarg na postanowienie referendarza sądowego „w przedmiocie zmiany danych w Krajowym Rejestrze Sądowym” dla Spółki.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę, iż przyjmując, że kwestionowane postanowienie ma wyłącznie charakter zmian w rejestrze przedsiębiorców, uznać należy, że zapadło ono z naruszeniem art. 270, art. 271 i art. 274 § 2 ksh. Nie zaistniała bowiem żadna z przewidzianej prawem przyczyn, pozwalających na przyjęcie, że doszło do otwarcia likwidacji Spółki i – tym samym – do dokonania w rejestrze przedsiębiorców stosownych wpisów. W szczególności nie zaistniała – wskazana w postanowieniu – przyczyna określona w art. 270 pkt 4 ksh w zw. z art. 42 kc. Nie powinno bowiem budzić wątpliwości, że likwidacja spółki, o której mowa w art. 42 § 3 kc następuje nie wskutek samego zaistnienia sytuacji braku możliwości powołania organów uprawnionych do reprezentacji spółki, ale w razie orzeczenia przez sąd rejestrowy o rozwiązaniu spółki na wniosek kuratora. Teza taka, wyływająca z orzecznictwa Sądu Najwyższego nie powinna budzić najmniejszych wątpliwości wobec dodanego do kc ustawą z dnia 26 stycznia 2018 r. art. 421 § 2, jednoznacznie wskazującego na rozstrzygnięcie sądu rejestrowego o rozwiązaniu spółki. W niniejszej sprawie, tego rodzaju postanowienie sądu rejestrowego nie zapadło, względnie (o ile uznać samo kwestionowane postanowienie za orzeczenie rozwiązujące Spółkę) obarczone jest zasadniczymi wadami.

Gdyby wszakże nawet przyjąć, że referendarz sądowy jest – na gruncie art. 5091 § 2 kpc – uprawniony do orzeczenia o rozwiązaniu Spółki i taki charakter ma kwestionowane postanowienie z 4 lutego 2021 r., zapadło ono z obrazą art. 421 § 2 kc, który w sposób jednoznaczny wymaga wniosku kuratora dla rozwiązania spółki. W niniejszej sprawie tymczasem, jak wynika z kontestowanego postanowienia, zostało ono wydane „z urzędu”, na co przywołana regulacja nie pozwala. Nie można też uznać tego, zawartego w rubrum postanowienia z 4 lutego 2021 r., stwierdzenia za li tylko omyłkę, skoro w sprawie rzeczywiście brak jest wniosku kuratora (za takowy nie sposób uznać

„podsumowania” sprawozdania kuratora z czynności, które przywołano w uzasadnieniu postanowienia).

Stanowisko uwzględnione (postanowienie z 18 marca 2021r., sygn. LU.VI NS-REJ.KRS/008193/21/766).

Sąd Rejonowy uchylił zaskarżone postanowienie oraz wpis dokonany na jego podstawie i umorzył postępowanie w sprawie. W ocenie Sądu kluczowa dla zapadłego rozstrzygnięcia była okoliczność, że w niniejszej sprawie brak jest orzeczenia o rozwiązaniu spółki. Z uwagi na ten brak postanowienie referendarza sądowego w przedmiocie wpisu do rejestru likwidacji spółki oraz wpis dokonany na tej podstawie, podlegały uchyleniu. Ponadto, w ocenie Sądu, decyzja referendarza sądowego o wszczęciu z urzędu postępowania w przedmiocie rozwiązania spółki była przedwczesna, gdyż istnieją jeszcze inne możliwości rozwiązania konfliktu wspólników, a nadto nie jest wykluczone rozwiązanie spółki w trybie procesowym. Dodatkowo Sąd zwrócił uwagę na fakt, że sprawa pośrednio dotyczy funkcjonowania mediów, a zatem wolności słowa - dobra chronionego konstytucyjnie, na którego straży stoją także sądy. Okoliczność ta powinna skłonić do szczególnej refleksji nie tylko referendarza sądowego orzekającego w sprawie, lecz również wyznaczonego przez niego kuratora. W ocenie Sądu działania kuratora, a następnie likwidatora spółki, wskazują na ryzyko niedostatecznego uwzględnienia interesu społecznego przejawiającego się w doniosłej roli, jaką dla lokalnej społeczności odgrywa spółka i wydawany przez nią dziennik.

V.510.197.2017 z 18 marca 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Okręgowym w sprawie umowy kredytu hipotecznego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu toczącym się przed Sądem Okręgowym w W. w sprawie o ustalenie, że umowa kredytu hipotecznego indeksowanego do CHF zawarta w dniu 16 sierpnia 2006 r. pomiędzy M.P. i K.P. a R.B.P jest nieważna i poparł stanowisko strony powodowej w całości.

Zaskarżonemu wyrokowi na podstawie art. 368 § 1 pkt 2 k.p.c. RPO zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 385¹ §1 k.c. w zw. z art. 385¹ § 3 k.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie wskutek błędnego przyjęcia, że zawarte w umowie kredytu hipotecznego walutowe klauzule waloryzacyjne nie wypełniają przesłanek do uznania ich za niedozwolone klauzule umowne w rozumieniu ww. przepisu, podczas gdy prawidłowa interpretacja postanowień umownych w tym zakresie prowadzi do uznania, że kształtują one prawa i obowiązki powodów w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając ich interesy, a także naruszenie art. 58 § 1 k.c. poprzez jego niezastosowanie, wyrażające się w nieprzeprowadzeniu badania, czy ww. umowa kredytowa może obowiązywać po wyeliminowaniu z niej w oparciu o art. 385¹ § 1 k.c. nieuczciwych postanowień umownych, które przewidywały

indeksację kredytu do CHF z wykorzystaniem wewnętrznej tabeli kursowej banku.

IV.510.55.2020 z 26 marca 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym w sprawie wpisu nieletniego do Rejestru Sprawców Przepędzonych na Tle Seksualnym.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił swój udział w postępowaniu w sprawie nieletniego R.J. Postanowieniem z dnia 18 grudnia 2019 r. Sąd Rejonowy zastosował wobec nieletniego środek wychowawczy w postaci nadzoru kuratora sądowego oraz zobowiązał R.J. do kontynuowania terapii psychiatrycznej i psychologicznej. Nieletni R.J. oraz jego matka nie mieli świadomości, że takie postanowienie sądu może skutkować wpisem do urzędowego rejestru danych nieletniego jako osoby niebezpiecznej dla otoczenia.

Na podstawie art. 351 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. w zw. z art. 20 ust. 1 UPN, Rzecznik wniósł o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego z 18 grudnia 2019 r., poprzez orzeczenie o wyłączeniu zamieszczenia danych nieletniego R.J. w Rejestrze Sprawców Przepędzonych na Tle Seksualnym ze względu na to, że materiał dowodowy zgromadzony w sprawie w sposób oczywisty wskazuje na spełnienie przesłanki z art. 9 ust. 3 in fine UPZPS, tj. zamieszczenie danych spowodowałoby niewspółmiernie surowe skutki dla nieletniego.

Jednocześnie, w związku z upływem dwutygodniowego terminu z art. 351 KPC na uzupełnienie orzeczenia, RPO wniósł o przywrócenie terminu do złożenia niniejszego wniosku o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego.

Sądy wydały następujące orzeczenia:

IV.511.204.2020 z 6 lipca 2020 r. - skarga o wznowienie postępowania w sprawie o stwierdzenie nabycia praw do spadku.

Skarga uwzględniona (postanowienie z 22 stycznia 2021 r., sygn. akt: I Ns 348/20).

Sąd Rejonowy postanowił wznowić postępowanie zakończone prawomocnym postanowieniem wydanym przez Sąd Rejonowy w Z. w dniu 17 maja 2019r., w zakresie objętym pkt 1. tego postanowienia, tj. w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku po R. I. S., uchylić pkt 1. ww. postanowienia oraz odrzucić wniosek złożony dnia 6 września 2018 r. przez M. R. o stwierdzenie nabycia spadku po R. I. S.

IV. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego

1. W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące wnioski do Sądu Najwyższego:

2. Rzecznik zgłosił udział w postępowaniach przed Sądem Najwyższym w sprawie pytań prawnych:

3. Zawiadomienia Rzecznika Praw Obywatelskich do Naczelnego Sądu Administracyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytania prawnego:

Wnioski Rzecznika Praw Obywatelskich rozpoznane przez Sąd Najwyższy i Naczelny Sąd Administracyjny:

IV.567.4.2018 z29 listopada 2019 r. - wniosek do Sądu Najwyższego o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego dotyczącego podstawy udzielenia zabezpieczenia poprzez umieszczenie uczestnika postępowania w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dys socjalnym.

Wniosek uwzględniony (uchwała SN z 9 marca 2021 r., sygn. akt III CZP 89/19).

Po rozstrzygnięciu zagadnienia prawnego przedstawionego przez Rzecznika Praw Obywatelskich Sąd Najwyższy podjął uchwałę: „W postępowaniu toczącym się na podstawie ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób, przepisy art. 2 ust. 3 tej ustawy w zw. z art. 730 § 1 i art. 755 § 1 k.p.c. nie stanowią podstawy prawnej udzielenia zabezpieczenia przez umieszczenie osoby, której dotyczy to postępowanie, w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dys socjalnym”.

V. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych:

V.7018.809.2020 z 7 stycznia 2021 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję w przedmiocie wymierzenia kary pieniężnej za niezastosowanie się do obowiązku zakrywania ust i nosa w miejscach ogólnodostępnych.

Zaskarżoną decyzją Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny utrzymał w mocy decyzję Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego, wymierzając stronie administracyjną karę pieniężną w wysokości 5.000 zł za nieprzestrzeganie obowiązku zakrywania ust i nosa na terenie placówki handlowej. W uzasadnieniu decyzji wskazał, że okoliczność niezastosowania się przez ww. do wspomnianego obowiązku została udokumentowana w notatce służbowej sporządzonej przez funkcjonariusza policji.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że zgodnie z art. 46a ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, w przypadku wystąpienia stanu epidemii lub stanu zagrożenia epidemicznego Rada Ministrów może określić, w drodze rozporządzenia zagrożony obszar wraz ze wskazaniem rodzaju strefy, na którym wystąpił stan epidemii lub stan zagrożenia epidemicznego oraz rodzaj stosowanych rozwiązań, w zakresie określonym w art. 46b. Przepis ten, w brzmieniu obowiązującym do 29 listopada 2020 r., przewidywał możliwość ustanowienia przez Radę Ministrów obowiązku poddania się badaniom lekarskim oraz stosowaniu innych środków profilaktycznych i zabiegów przez osoby chore i podejrzane o zachorowanie. Z literalnej treści przytoczonej regulacji wynika w sposób jednoznaczny, że obowiązek, o którym mowa, mógł zostać nałożony wyłącznie na dwie kategorie osób tj. osoby chore oraz osoby podejrzane o zachorowanie. Tymczasem, w § 24 ust. 1 rozporządzenia z dnia 7 sierpnia 2020 r., Rada Ministrów ustanowiła do odwołania powszechny nakaz zakrywania ust i nosa w miejscach publicznych. W świetle przytoczonej wyżej treści upoważnienia ustawowego, nie ulega wątpliwości, że Rada Ministrów ustanawiając wskazany obowiązek wykroczyła poza przyznane jej przez ustawodawcę kompetencje.

VII.501.305.2020 z 18 lutego 2021 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w sprawie naruszenia przepisów o ochronie danych osobowych w przypadku przetwarzania danych dotyczących zdrowia.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Prezesa UODO z żądaniem wszczęcia postępowania administracyjnego w przedmiocie naruszenia przepisów o ochronie danych osobowych, w przypadku przetwarzania danych

dotyczących zdrowia M.L. przy okazji wykonywania przez nią testu diagnostycznego w kierunku SARS-CoV-2. Prezes UODO odmówił wszczęcia postępowania. Jako podstawę niniejszego postanowienia wskazał art. 61a § 1 k.p.a. w zw. z art. 7 ustawy o ochronie danych osobowych. Według Prezesa UODO wszczęcie postępowania w przedmiocie naruszenia przepisów o ochronie danych osobowych w przypadku przetwarzania danych osobowych konkretnej osoby jest ściśle związane z realizacją uprawnienia przez tę osobę wynikającego z art. 77 RODO, co oznacza, iż może być ono wszczęte wyłącznie na żądanie osoby, której dane dotyczą.

W ocenie Rzecznika zaskarżone postanowienia narusza art. 7 oraz art. 77 § 1 k.p.a., pomijając zastosowania art. 64 § 1 k.p.a. w zw. z art. 188 k.p.a., poprzez zaniechanie wezwania Rzecznika Praw Obywatelskich do usunięcia braków w postaci wskazania adresu zamieszkania M.L. w wyznaczonym terminie, a także art. 61a § 1 k.p.a. poprzez jego błędne zastosowanie, mające istotny wpływ na wynik sprawy.

Ponadto naruszony został art. 77 RODO poprzez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że przepis ten wyklucza możliwość przeprowadzenia postępowania administracyjnego przez Prezesa UODO dotyczącego ochrony danych osobowych na wniosek konstytucyjnego organu ochrony praw i wolności (RPO) w sprawie podjętej przez Rzecznika z urzędu w celu ochrony praw obywatela oraz 14 pkt 6 ustawy o RPO w zw. z art. 9 pkt 3 ustawy o RPO i w zw. z art. 208 Konstytucji poprzez przyjęcie, że Rzecznik nie posiada legitymacji do żądania wszczęcia postępowania administracyjnego przez Prezesa UODO w sprawach podjętych z urzędu z zakresu ochrony praw i wolności jednostki dotyczących ochrony danych osobowych obywateli.

VII.510.133.2020 z 2 marca 2021 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na uchwałę Prezydium Krajowej Rady Radców Prawnych.

Prezydium Krajowej Rady Radców Prawnych (PKRRP) w W. uchwałą z dnia 3 października 2020 r., na podstawie art. 134 k.p.a. stwierdziło niedopuszczalność odwołania wniesionego przez K.K. od rozstrzygnięcia Rady Okręgowej Izby Radców Prawnych (ROIRP) w W. dotyczącego odmowy umorzenia składek członkowskich należnego od radcy prawnego K.K., ponieważ rozstrzygnięcie ROIRP w przedmiocie odmowy zwolnienia ze składek członkowskich nie jest decyzją administracyjną w rozumieniu k.p.a., ale obowiązkiem cywilnoprawnym.

Zaskarżonej uchwale Rzecznik Praw Obywatelskich zarzucił naruszenie art. 15 k.p.a. w zw. z art. 127 § 1 k.p.a. oraz art. 78 Konstytucji poprzez naruszenie zasady dwuinstancyjności postępowania, naruszenie art. 60 pkt 6 ustawy o radcach prawnych, poprzez jego błędną wykładnię i uznanie przez organ, że w dyspozycji tego przepisu nie mieści się rozpoznawanie odwołania od rozstrzygnięcia ROIRP w przedmiocie odmowy umorzenia składek członkowskich oraz naruszenie art. 134 k.p.a. poprzez stwierdzenie przez organ

niedopuszczalności odwołania od rozstrzygnięcia ROIRP, co doprowadziło do braku merytorycznego rozpoznania odwołania, mimo braku podstaw do uznania niedopuszczalności takiego odwołania.

W opinii Rzecznika nie powinno budzić wątpliwości, że pomiędzy radcą prawnym a samorządem zawodowym, który rozstrzyga w drodze uchwały o zwolnienie radcy ze składek występuje stosunek publicznoprawny. Składka członkowska jest obowiązkiem, z którego można być zwolnionym przez ROIRP tylko w drodze uchwały. W procedurze tej nie sposób zatem dostrzec równorzędności podmiotów charakteryzującej stosunki cywilnoprawne. W związku z powyższym, na podstawie art. 145 § 1 pkt 1 lit. b i c p.p.s.a. Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonej uchwały w całości.

XI.540.48.2020 z 29 marca 2021 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję w przedmiocie odmowy uznania cudzoziemca za obywatela polskiego.

O.B., obywatelka Ukrainy, zwróciła się do właściwego Wojewody z wnioskiem o uznanie jej za obywatelkę polską. Decyzją z dnia 27 lipca 2020 r. na podstawie art. 31 pkt 2 u.o.p. Wojewoda odmówił wnioskodawczyni. Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości decyzję Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 22 lutego 2021 r. utrzymującą w mocy ww. decyzję Wojewody.

Zaskarżonej decyzji Rzecznik zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, tj.: art. 31 pkt 2 w zw. z art. 30 ustawy o obywatelstwie polskim w zw. z art. 8 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, poprzez jego niezasadne zastosowanie wynikłe z błędnego uznania, że w oparciu o przekazane przez Szefa ABW informacje niejawne stwierdzić należało, że uznanie O.B. za obywatelkę polską stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego, pomimo spełnienia przez nią przesłanek określonych w art. 30 ust. 1 pkt 2 u.o.p.. Ponadto zaskarżonej decyzji Rzecznik zarzucił naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy tj.: art. 107 § 5. k.p.a. w zw. z art. 11 u.o.p. i w zw. z art. 47 Karty Praw Podstawowych UE poprzez niezasadne odstępianie od sporządzenia uzasadnienia zaskarżonej decyzji w części dotyczącej oceny materiałów niejawnych i ustalonych na ich podstawie faktów; a także art. 7 oraz art. 77 § 1 k.p.a. poprzez zaniechanie podjęcia czynności niezbędnych do dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego; oraz art. 10 k.p.a. poprzez nieproporcjonalne i niezasadne ograniczenie możliwości wypowiedzenia się co do zebranych dowodów i materiałów w zakresie materiałów niejawnych stanowiących podstawę zaskarżonej decyzji.

Rzecznik wniósł o uchylenie w całości zaskarżonej decyzji oraz decyzji Organu I instancji.

Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpił do postępowania przed Sądami Administracyjnymi:

BPW.7064.7.2020 z 4 stycznia 2021 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym ze skargi na decyzję odmawiającą przyznania świadczenia pielęgnacyjnego.

Zaskarżoną decyzją Samorządowe Kolegium Odwoławcze utrzymało w mocy decyzję wydaną z upoważnienia Prezydenta Miasta. Organ I instancji - na podstawie art. 17 ust. 1 pkt 4 ustawy o świadczeniach rodzinnych odmówił skarżącemu przyznania świadczenia pielęgnacyjnego z tytułu rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, wnioskowanego z uwagi na sprawowanie bezpośredniej opieki nad ojcem, legitymującym się znacznym stopniem niepełnosprawności. Organ odwoławczy utrzymując decyzje w mocy, zmienił jednak podstawę prawną decyzji wskazując przepis art. 17 ust. 5 pkt 2 lit a u.ś.r., zgodnie z którym świadczenie pielęgnacyjne nie przysługuje, jeżeli osoba wymagająca opieki pozostaje w związku małżeńskim, chyba, że współmałżonek legitymuje się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności. W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich wykładnia literalna art. 17 ust 5 pkt. 2 lit. a u.ś.r. dokonana w skarżonej decyzji narusza wolności i prawa człowieka i obywatela wskazane w Konstytucji. Negatywna przesłanka w ww. przepisie, rozumiana w sposób bezwzględny, wywołuje daleko idące negatywne konsekwencje dla rodziny i małżeństwa. Otóż, gdy stan zdrowia obydwójga małżonków powoduje, że nie są oni w stanie być dla siebie wzajemnie wsparciem, pozostali członkowie rodziny, którzy chcą - a jednocześnie mają również obowiązek - sprawować nad nimi opiekę, nie mogą uzyskać świadczenia, które uzyskaliby, gdyby taki związek małżeński nie istniał. Tak rozumiany przepis oznacza pewnego rodzaju sankcję dla osób pozostających w związku małżeńskim. W konsekwencji taka wykładnia nie może się ostać w świetle przepisów Konstytucji.

WZF.7043.3.2019 z 15 stycznia 2021 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w sprawie ze skargi na rozkaz personalny w przedmiocie zwolnienia ze służby w Policji.

Rozkazem personalnym Komendant Wojewódzki Policji, w oparciu o art. 41 ust. 2 pkt 5 ustawy o Policji zwolnił skarżącą ze służby w Policji z dniem 5 marca 2020 r. Od powyższej decyzji pismem z dnia 2 marca 2020 r. skarżąca skutecznie wniosła odwołanie, w którym zaskarżonej decyzji zarzuciła szereg uchybień zaistniałych przy stosowaniu przepisów prawa materialnego, jak i przepisów procedury administracyjnej. Następnie Komendant Główny Policji, po rozpatrzeniu odwołania skarżącej zaskarżony rozkaz personalny utrzymał w mocy. Jak wskazano w rozkazie KGP, orzeczeniem Rejonowej Komisji Lekarskiej podległej ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych skarżącą

uznano za zdolną do służby w Policji z ograniczeniem kat. „B” oraz trwale niezdolną do służby na zajmowanym stanowisku.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich zastosowany przez organy obu instancji tryb postępowania mający na celu zwolnienie Skarżącej ze służby w Policji stanowi nadużycie i obejście obowiązujących przepisów prawa. Związek obejścia i nadużycia prawa w niniejszym przypadku sprowadza się do wykorzystania fakultatywnego trybu zwolnienia policjanta ze względu na ważny interes służby (art. 41 ust.2 pkt 5 ustawy o Policji), zamiast obligatoryjnego zwolnienia ze służby ze względu na orzeczenie trwałej niezdolności do służby przez komisję lekarską (art. 41 ust. 1 pkt 1 ustawy o Policji). Jeżeli bowiem stwierdzone przez komisję lekarską przeciwskazania do służby w rzeczywistości uniemożliwiają znalezienie adekwatnego stanowiska służbowego to organ winien zakwestionować je we właściwym dla tego rodzaju spraw trybie odwołując się od orzeczenia komisji lekarskiej.

Rzecznik zauważył, że kategoria B „zdolny do służby z ograniczeniem” ma na celu pozostawienie w służbie funkcjonariusza, który nie posiada pełnej zdolności do służby na niektórych stanowiskach służbowych. Służba taka może mieć charakter czasowy lub – jak w przypadku skarżącej – trwały. Przepisy pragmatyki służbowej nie wskazują, że policjant winien legitymować się pełną zdolnością do służby, w trakcie całej swojej kariery zawodowej. Jeżeli istnieją wątpliwości co do jego stanu zdrowia to art. 40 ustawy o Policji daje zainteresowanemu lub jego przełożonemu prawo do skierowania na komisję lekarską. Jeżeli w wyniku takiego postępowania wydane zostanie orzeczenie stwierdzające zdolność do służby z ograniczeniem, organ powinien zaproponować funkcjonariuszowi odpowiednie stanowisko służbowe. W tym miejscu należy zauważyć, że ustawa o komisjach lekarskich odnosi się do całej formacji, nie zaś – jak wskazuje organ - tylko do określonej jednostki organizacyjnej Policji. Ponadto zakres możliwych do zaproponowania stanowisk obejmuje nie tylko stanowiska równorzędne, ale również wyższe i niższe od stanowiska zajmowanego dotychczas przez policjanta. Jeżeli w ocenie organu przeciwskazania rejonowej komisji lekarskiej, zawarte w orzeczeniu lekarskim uniemożliwiają znalezienie takiej osobie stanowiska winien argumentację taką podnieść w odwołaniu do Centralnej Komisji Lekarskiej. Pragmatyka służbowa nie przyznaje jednak organowi prawa do oceny zdolności fizycznej do służby policjanta, a taki w istocie skutek odnosi zwolnienie Skarżącej ze względu na ważny interes służby.

VII.511.68.2019 z 21 stycznia 2021 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym w sprawie odwołań od uchwał o wynikach egzaminu radcowskiego.

Wyrokiem Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego uchylono zaskarżoną przez skarżącego uchwałę Komisji Egzaminacyjnej przy Ministrze Sprawiedliwości. W uzasadnieniu wyroku wskazano, że zaprezentowana przez

Skarżącego koncepcja rozwiązania zadania nie została jednak uznana za wystarczającą dla uzyskania oceny pozytywnej. Stwierdzone braki rozwiązania przez Skarżącego zadania w stosunku do przyjętego klucza odpowiedzi, w ocenie Komisji, uzasadniają bowiem otrzymaną przez niego ocenę niedostateczną z tej części egzaminu radcowskiego. Tymczasem w rozpatrywanej sprawie ocena pracy Skarżącego winna być dokonana także w oparciu o analizę rozwiązania przypadku, jako alternatywnego dla klucza odpowiedzi, tj. jako całość koncepcji, której wady oraz zalety należało w tym przypadku w pełni wykazać. Tak pogłębiona analiza powinna jednoznacznie dowodzić, czy zaprezentowana przez Skarżącego koncepcja rozwiązania zadania egzaminacyjnego z zakresu prawa karnego zasługuje na ocenę pozytywną czy też nie. Aby tego dowiedzieć organ odwoławczy winien odnieść się merytorycznie do wszystkich zarzutów odwołania. Sąd dopatrywał się zatem w działaniu organu naruszenia przepisów prawa procesowego, które mogły mieć istotny wpływ na wynik sprawy.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich skarga Komisji nie zawiera merytorycznego uzasadnienia zarzutów, zaś same zarzuty zostały skonstruowane niedokładnie. Wskazane naruszenia nie dają możliwości polemiki z merytorycznym stanowiskiem Sądu I instancji. Ponadto, lektura całości uzasadnienia orzeczenia Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego nie pozwala przyjąć, że nie zawiera ono koniecznych elementów wymienionych w art. 141 § 4 p.p.s.a. Z uzasadnienia wyroku WSA nie wynika, by popełnił on tego rodzaju błędy, które mogłyby skutkować uchynieniem tego orzeczenia. Natomiast zarzuty podniesione przez skarżącą kasacyjnie są bezzasadne.

V.7203.53.2020 z 25 stycznia 2021 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w sprawie ze skargi Miasta na rozstrzygnięcie nadzorcze Wojewody stwierdzające nieważność w całości uchwały w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części miasta.

W uzasadnieniu swojego rozstrzygnięcia, Wojewoda wskazał na dwa zasadnicze motywy stwierdzenia nieważności uchwały. Pierwszym było istotne naruszenie art. 29 ust. 1 ustawy Prawo geologiczne i górnicze poprzez wkroczenie przez Radę Miasta w kompetencje organu koncesyjnego. Drugim, uchybienie art. 46 ust. 1 ustawy o wspieraniu rozwoju usług i sieci telekomunikacyjnych, które przejawiać się miało uniemożliwieniem realizacji inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich skarga gminy jest uzasadniona. Zaskarżone rozstrzygnięcie nadzorcze zapadło bowiem z naruszeniem przepisów powszechnie obowiązującego prawa. Stosownie do art. 91 ust. 3 ustawy o samorządzie gminnym, rozstrzygnięcie nadzorcze powinno zawierać uzasadnienie faktyczne i prawne. Artykuł ten determinuje obowiązek organu nadzoru do zawarcia w rozstrzygnięciu nadzorczym uzasadnienia, z którego

treści będzie wynikała argumentacja organu nadzoru, dlaczego uznał on dany akt lub jego część za nieważną. Uzasadnienie prawne aktu nadzoru powinno więc zawierać wyjaśnienie przepisów, których naruszenia zarzuca danemu organowi oraz ustalenie ciężaru gatunkowego (rodzaju) stwierdzonego naruszenia. Zdaniem Rzecznika uzasadnienie zaskarżonego rozstrzygnięcia nadzorczego w sposób oczywisty nie spełnia przywołanych kryteriów. Wojewoda stwierdził bowiem nieważność uchwały w całości, podczas gdy uzasadnienie odnosi się tylko do jednego przepisu tej uchwały. Ponadto, wobec braku skonkretyzowania planów inwestycyjnych w zakresie infrastruktury telekomunikacyjnej na obszarze objętym planem miejscowym, brak było podstaw do zarzucenia zakwestionowanej uchwały istotnego naruszenia art. 46 ust. 1 ustawy o wspieraniu rozwoju usług i sieci telekomunikacyjnych.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 29 stycznia 2021 r, sygn. akt II SA/GI 995/20).

Wojewódzki Sąd Administracyjny w G. zauważył, iż zaskarżone rozstrzygnięcie nadzorcze ostać się nie mogło, albowiem zostało wydane zdaniem Sądu z mającym wpływ na wynik sprawy naruszeniem art. 91 ust. 1 i ust. 3 u.s.g. w zw. z art.28 ust. 1 u.p.z.p. Zgodnie z art. 91 ust. 3 u.s.g. zaskarżone rozstrzygnięcie nadzorcze powinno zawierać uzasadnienie faktyczne i prawne. Z uwagi na treść rozstrzygnięcia Wojewoda powinien zatem uzasadnić, dlaczego wskazywane jako przesłanka jego wydania naruszenia wskazanych w kontrolowanym akcie przepisów, stanowi istotne naruszenie sporządzania planu w rozumieniu art. 28 ust. 1 u.p.z.p. odnosi się do treści całego planu. Zdaniem Sądu organ nadzoru tego nie wykazał, co zarzucono w skardze i co zasadnie zarzucił Rzecznik Praw Obywatelskich.

V.511.510.2019 z 22 lutego 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w przedmiocie określenia w podatku od towarów i usług kwoty nadwyżki podatku.

W przedmiotowej sprawie Skarżący, stosownie do art. 89a ust. 2 pkt 5 ustawy o podatku od towarów, skorzystał z uprawnienia do dokonania korekty deklaracji VAT - 7 za lipiec 2018 r. Naczelnik US określił w podatku od towarów i usług kwotę nadwyżki podatku naliczonego nad należnym do zwrotu za lipiec 2018 r. w kwocie 0 zł, w związku z upływem dwuletniego terminu dokonania korekty podatku należnego. Organ II instancji podtrzymał tę decyzję. Skarżący złożył skargę na ww. decyzję do WSA podnosząc m.in. naruszenie prawa materialnego, tj. art. 89a ust 2 pkt 5 i art. 89 ust. 2 pkt 3 ustawy o VAT poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i błędne uznanie, że Skarżący nie był uprawniony do skorygowania podstawy opodatkowania oraz podatku należnego od towarów i usług. W ocenie Skarżącego, w przedmiotowej sprawie winien znaleźć zastosowanie art. 90 ust. 1 Dyrektywy - jako mający charakter bezpośrednio skuteczny - nieprzewidujący konieczności zaistnienia dodatkowych przesłanek

na skorzystanie z przewidzianego w jego treści uprawnienia do odpowiedniego obniżenia przez podatnika podstawy opodatkowania, tj. tzw. „ulgi na złe długi”.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że podniesione przez Skarżącego zarzuty są w pełni uzasadnione. Dostrzegając niebezpieczeństwo, że ewentualne oddalenie skargi mogłoby negatywnie oddziaływać na sferę praw i wolności podatnika Rzecznik zdecydował się przystąpić do przedmiotowej sprawy, akcentując jednocześnie istnienie uzasadnionych powodów do skierowania pytania prejudycjalnego do TSUE i systemowego wyjaśnienia kwestii prawidłowej implementacji art. 90 dyrektywy Rady 2006/112/WE z dnia 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej przez art. 89a ust 2 pkt 5 ustawy o VAT.

Stanowisko nieuwzględnione (wyrok z 25 lutego 2021 r., sygn. akt III SA/Wa 581/20).

Po rozpoznaniu sprawy ze skargi T.R. na decyzję Dyrektora Izby Administracji Skarbowej w W. w przedmiocie podatku od towarów i usług za lipiec 2018 r., Sąd oddalił skargę. Spór w niniejszej sprawie dotyczył tego, czy Skarżący mógł skorzystać z tzw. ulgi na złe długi w sytuacji, gdy upłynął dwuletni termin od daty wystawienia faktur dokumentujących nieściągalne wierzytelności oraz gdy na dzień poprzedzający dzień złożenia korekty deklaracji podatkowej dłużnik nie był zarejestrowany jako podatnik VAT czynny. Sąd podzielił argumentację Skarżącego, że uzależnianie możliwości skorzystania przez wierzyciela z tzw. ulgi na złe długi od warunku, aby na dzień poprzedzający dzień złożenia korekty deklaracji podatkowej dłużnik był zarejestrowany jako podatnik VAT czynny, jest sprzeczne z prawem wspólnotowym. Sąd nie dopatrył się jednak takiego naruszenia w określeniu przez polskiego ustawodawcę dwuletniego terminu na zrealizowanie uprawnienia do korekty. Sąd stanął na stanowisku, że termin dwuletni wskazany w art. 89a ust. 2 pkt 5 ustawy o VAT jest terminem „rozsądnym” i „równoważnym”, umożliwiającym skorzystanie przez podatnika z jego uprawnienia bez większych trudności i wystarczającym do tego, żeby staranny podatnik skorzystał z omawianej ulgi oraz umożliwiającym organowi podatkowemu skontrolowanie prawidłowości dokonanej korekty przed upływem pięcioletniego terminu przedawnienia.

Sądy administracyjne wydały następujące orzeczenia:

XI.505.2.2020 z 7 marca 2020 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na uchwałę Rady Powiatu w sprawie przyjęcia „Stanowiska Rady Powiatu R. w sprawie powstrzymania ideologii gender i LGBT”.

Skarga odrzucona (postanowienie z 17 lutego 2021 r., sygn. akt III SA/Lu 312/20).

Wojewódzki Sąd Administracyjny wskazał, że zaskarżona uchwała o treści zawierającej deklarację o charakterze ideowym i światopoglądowym, zgodną z

poglądami większości radnych, dopóty nie może być przedmiotem kontroli sądownoadministracyjnej, dopóki nie dotyczy prezentowania ideologii, która nie jest zakazana przez prawo i nie ingeruje swoją treścią w sferę publicznoprawną, kierując do innych podmiotów nakazu wiążącego postępowania, lub dopóki nie nakłada na obywateli obowiązków, nie nadaje uprawnień czy też w jakikolwiek inny sposób nie kształtuje ich sytuacji prawnej. Takich cech nie można przypisać zaskarżonej uchwale.

XI.505.4.2020 z 7 marca 2020 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na uchwałę Sejmiku Województwa L. w sprawie wprowadzenia ideologii LGBT do wspólnot samorządowych.

Skarga odrzucona (postanowienie z 17 lutego 2021 r., sygn. akt. III SA/Lu 240/20).

Wojewódzki Sąd Administracyjny stanął na stanowisku, iż uprawnione jest zaklasyfikowanie zaskarżonej uchwały jako uchwały problemowej niespełniającej kryteriów uznania jej za akt z zakresu administracji publicznej. W opinii Sądu zaskarżona uchwała nie dotyczy spraw z zakresu administracji publicznej, gdyż nie stanowi realizacji zadania publicznego przypisanego sejmikowi województwa w drodze ustawy, nie nakłada obowiązku, nie stwierdza uprawnienia lub obowiązku, jak też nie tworzy i nie znosi istniejącego stosunku prawnego. Determinuje to stwierdzenie, że jej kontrola wykracza poza granice kognicji sądu administracyjnego wyznaczonej przepisami ustaw o postępowaniu przed sądami administracyjnymi i o ustroju sądów administracyjnych. Wojewódzki Sąd Administracyjny na podstawie art. 58 § 1 pkt 1 i pkt 5a p.p.s.a. odrzucił więc skargę.

VII.7037.25.2020 z 17 marca 2020 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na czynność odmowy wypłaty Fundacji dotacji dla uczniów szkół niepublicznych.

Skarga oddalona (wyrok z 26 stycznia 2021 r., sygn. akt I SA/Gd 306/20).

VII.501.119.2020 z 15 maja 2020 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na czynność Ministra Cyfryzacji polegającą na udostępnieniu spółce Poczta Polska S.A. danych osobowych z prowadzonego przez niego rejestru PESEL.

Skarga uwzględniona (wyrok z 26 lutego 2021 r., sygn. akt IV SA/Wa 1817/20).

Wojewódzki Sąd Administracyjny orzekł, iż w dniu 22 kwietnia 2020 r. Uczestnik nie spełniał żadnego z warunków, uprawniających go do uzyskania z rejestru PESEL danych dotyczących żyjących obywateli polskich, którzy uzyskali pełnoletność dnia 10 maja 2020 r. i których krajem zamieszkania jest Polska. Stosownie do powyższego: Uczestnik nie spełniał wymogów do obligatoryjnego uzyskania danych, określonych w art.46 ust.1 pkt 1 - 6 u.e.l.,

albowiem nie był którymkolwiek z podmiotów wymienionych w pkt 1 - 3 i 6, a o ile przyjąć nawet, iż jako jednoosobowa spółka Skarbu Państwa jest on państwową jednostką organizacyjną, o której mowa w pkt 6, to nie wykazał, iż dane te były mu potrzebne do realizacji zadań publicznych określonych w odrębnych przepisach; Uczestnik nie spełniał przesłanek do fakultatywnego uzyskania danych, określonych w art.46 ust.2 pkt 1 - 5 u.e.l., w tym w szczególności nie wykazał, iż w dacie udostępnienia legitymował się jakimkolwiek własnym, tj. dotyczącym sfery jego uprawnień i obowiązków jako podmiotu prawa (nie zaś związanym z ewentualnym wykonywaniem obowiązków o charakterze publicznym) interesem w uzyskaniu danych dotyczących żyjących obywateli polskich, którzy uzyskali pełnoletność dnia 10 maja 2020 r. i których krajem zamieszkania jest Polska. W świetle ww. okoliczności wniosek Uczestnika winien był zostać rozpatrzony odmownie. Czynność Organu, polegająca na udostępnieniu ww. danych Uczestnikowi, była zatem wadliwa.

VII.501.53.2020 z 22 czerwca 2020 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych umorzeniu postępowania administracyjnego w sprawie dotyczącej naruszenia przepisów o ochronie danych osobowych w związku z realizacją obowiązku składania przez sędziów i prokuratorów oświadczeń o członkostwie w zrzeszeniu, w tym w stowarzyszeniu, i ich upubliczniania.

Skarga oddalona (wyrok z 15 lutego 2021 r., sygn. akt II SA/Wa 1264/20).

Według Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego skarga nie zasługiwała na uwzględnienie, ponieważ zaskarżone rozstrzygnięcie nie narusza prawa. W ocenie Sądu trafnie skonstatował organ brak przesłanek dalszego prowadzenia postępowania, które wszczęto z urzędu wobec stosownego wystąpienia Rzecznika. Sąd stwierdził, że zarzuty przedstawione w skardze są bezzasadne, bowiem organ wyspecjalizowany w zakresie ochrony danych osobowych nie jest uprawniony do oceny regulacji rangi ustawowej w kontekście ich zgodności z zasadami ogólnymi - dotyczącymi zakresu ochrony danych osobowych, a wyrażonymi w aktach innego rządu (RODO czy Konstytucji). Sąd orzekł, iż nie są zasadne zarzuty skargi, co do naruszenia przepisów prawa materialnego, określających kompetencje organu właściwego w sprawach ochrony danych osobowych, jak i norm materialnoprawnych, wyznaczających granice uprawnionej ingerencji w prawa osób - m.in. wykonujących funkcje publiczne. Te ostatnie regulacje - wobec granic niniejszej sprawy - nie były w ogóle stosowane przez orzekający organ ani badający legalność zaskarżonego aktu Sąd. Za chybione Sąd uznał też zarzuty dotyczące wadliwości uzasadnienia zaskarżonego aktu, m.in. w kontekście wspomnianych w skardze reguł dobrej administracji, lecz w szczególności w świetle brzmienia art. 107 § 3 w zw. z art. 8 § 1 i art. 11 k.p.a. W ocenie Sądu w uzasadnieniu wskazano precyzyjnie i

wyczerpująco, jakimi przesłankami kierował się organ umarzając dane postępowanie.

V.7018.439.2020 z 29 lipca 2020 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję przedmiocie wymierzenia kary pieniężnej za nieprzestrzeganie nakazu przemieszczania się osób w odległości nie mniejszej niż 2 m od siebie.

Skarga uwzględniona (wyrok z 12 stycznia 2021 r., sygn. akt VII SA/Wa 1434/20).

Wojewódzki Sąd Administracyjny w pierwszej kolejności wskazał, że w sprawie doszło do mającego istotny wpływ na wynik sprawy naruszenia zasady czynnego udziału strony w postępowaniu wyrażonej w art. 10 § 1 k.p.a. Zgodzić się również należy z zarzutami skargi dotyczącymi naruszenia art. 7 i 77 k.p.a. Postępowanie dowodowe zostało natomiast ograniczone wyłącznie do notatki urzędowej sporządzonej przez policjanta. Organy pominęły całkowicie wszelkie inne źródła dowodowe. Przede wszystkim nie wykorzystano w sprawie dowodu w postaci przesłuchania strony postępowania na podstawie art. 86 k.p.a. Organy nie rozważyły także, czy dostępne są inne dowody, jak choćby zeznania świadków, czy też zapis monitoringu. W ocenie Sądu w okolicznościach niniejszej sprawy ww. notatka służbowa nie mogła zatem stanowić wyłącznej podstawy faktycznej rozstrzygnięcia. Ponadto, Sąd zauważył, że wymierzając administracyjną karę pieniężną z art. 48a ust. 1 pkt 1 ustawy i rozstrzygając w decyzji o jej wysokości organy naruszyły art. 189d pkt 7 k.p.a., gdyż nie rozważyły w ogóle warunków osobistych strony. Konkludując, zaskarżona decyzja i decyzja ją poprzedzająca zostały wydane bez podstawy prawnej, co wyczerpuje dyspozycję art. 156 § 1 pkt. 2 k.p.a., a w konsekwencji obliguje Sąd do stwierdzenia nieważności obu decyzji, zgodnie z art. 145 § 1 pkt. 2 p.p.s.a.

V.511.288.2020 z 31 lipca 2020 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję przedmiocie wymierzenia kary pieniężnej za nieprzestrzeganie nakazu przemieszczania się osób w odległości nie mniejszej niż 2 m od siebie.

Skarga uwzględniona (wyrok z 28 stycznia 2021 r., sygn. akt VII SA/Wa 1471/20).

Wojewódzki Sąd Administracyjny w W. stwierdził nieważność zaskarżonej decyzji oraz poprzedzającej ją decyzji organu pierwszej instancji i umorzył postępowanie administracyjne. Zdaniem Sądu rozporządzenie wykonawcze regulujące nakaz przemieszczania się w określony sposób wykroczyło poza granice delegacji ustawowej. Sąd uznał, że w omawianym zakresie Rozporządzenie RM jest sprzeczne z art. 31 ust. 3, art. 52 ust. 3 i art. 233 Konstytucji. W dacie zdarzenia nie istniała żadna podstawa materialnoprawna rangi ustawowej, z której wynikałby obowiązek zachowania na terytorium RP

odległości nie mniejszej niż 2 m od innej osoby podczas pieszego przemieszczania się. Z tej przyczyny Sąd odmówił zastosowania w sprawie § 17 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 2 maja 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii jako niezgodnego z Konstytucją i uznał, że organy orzekające działały w sprawie bez podstawy prawnej i sprzecznie z art. 52 ust. 1 Konstytucji, co stanowiło o wystąpieniu przesłanki z art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a. i czyniło koniecznym zastosowanie art. 145 § 1 pkt 2 p.p.s.a.

V.7018.438.2020 z 3 sierpnia 2020 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję przedmiocie wymierzenia kary pieniężnej za nieprzestrzeganie nakazu przemieszczania się w odległości nie mniejszej niż 2 m od siebie.

Skarga uwzględniona (wyrok z 19 lutego 2021 r., sygn. akt VII SA/Wa 1578/20).

W niniejszej sprawie Wojewódzki Sąd Administracyjny uznał, że § 17 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 2 maja 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii był niezgodny z Konstytucją, gdyż jako przepis podustawowy ograniczał prawo do poruszania się obywatela bez żadnych ograniczeń (wbrew art. 52 ust. 3 Konstytucji) i odmówił jego stosowania. Powyższe oznacza, że zaskarżona decyzja i decyzją ją poprzedzająca zostały wydane bez podstawy prawnej, którą zgodnie z art. 52 ust. 3 Konstytucji mogła być wyłącznie ustawa, a nie rozporządzenie Rady Ministrów. To z kolei stanowi przesłankę z art. 156 § 1 pkt. 2 k.p.a., nakazującą Sądowi stwierdzenie nieważności obu decyzji, zgodnie z art. 145 § 1 pkt. 2 p.p.s.a. Uznanie przez Sąd, że decyzje w niniejszej sprawie zostały wydane bez podstawy prawnej wywołuje najdalej idące skutki, powodujące stwierdzenie nieważności obu decyzji, z mocą „ex tunc”, co czyni zbędne rozważania w zakresie innych tzw. niekwalifikowanych wad procesowych. Ponadto Sąd stwierdził, że brak jest podstaw do kontynuowania w niniejszej sprawie postępowania administracyjnego, co oznacza, że wystąpiła przesłanka przewidziana w art. 145 § 3 p.p.s.a. nakazująca umorzenie postępowania administracyjnego.

VII.565.468.2020 z 5 sierpnia 2020 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję przedmiocie wymierzenia kary pieniężnej za nieprzestrzeganie nakazu przemieszczania się osób w odległości nie mniejszej niż 2 m od siebie.

Skarga uwzględniona (wyrok z 12 stycznia 2021 r., sygn. akt VII SA/Wa 1614/20).

W ocenie Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego zaskarżona decyzja i decyzja ją poprzedzająca zostały wydane bez podstawy prawnej, co wyczerpuje dyspozycję art. 156 § 1 pkt. 2 k.p.a., w konsekwencji obliguje Sąd do

stwierdzenie nieważności obu decyzji, zgodnie z art. 145 § 1 pkt. 2 p.p.s.a. Ponadto tutejszy Sąd stwierdził, że z wyżej wskazanych przyczyn brak jest podstaw do kontynuowania w niniejszej sprawie postępowania administracyjnego, co oznacza, że wystąpiła przesłanka przewidziana w art. 145 § 3 p.p.s.a., nakazująca umorzenie postępowania administracyjnego. Sąd podziela także w całości stanowisko Rzecznika Praw Obywatelskich, że załatwienie sprawy wymierzenia kary administracyjnej ex post, a więc kilka dni po odnotowaniu zachowania uzasadniającego zdaniem organu administracji publicznej nałożenie kary pieniężnej, nie jest załatwieniem sprawy w stanie niecierpiącym zwłoki ze względu na niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia ludzkiego, a jeśli nawet takie niebezpieczeństwo dla zdrowia wynikające z przypisanego stronie zachowania istniało, to ustało ono już zanim organ administracji publicznej powziął o tym informację. Za nieuprawnione należy uznać stanowisko organów obu instancji, że zasada szybkości postępowania ma prymat nad zasady prawdy obiektywnej i zasady słusznego interesu obywateli, wyrażoną w art. 7 k.p.a.

VII.716.6.2020 z 7 sierpnia 2020 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję przedmiocie wymierzenia kary pieniężnej za nieprzestrzeganie nakazu przemieszczania się osób w odległości nie mniejszej niż 2 m od siebie.

Skarga uwzględniona (wyrok z 12 lutego 2021 r., sygn. akt VII SA/Wa 1603/20).

WSA stwierdził nieważność zaskarżonej decyzji oraz poprzedzającej ją decyzji organu pierwszej instancji i umorzył postępowanie administracyjne. W niniejszej sprawie Sąd uznając, że § 17 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Rady Ministrów z 2 maja 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii był niezgodny z Konstytucją, gdyż jako przepis podustawowy ograniczał prawo do poruszania się obywatela bez żadnych ograniczeń (wbrew art. 52 ust. 3 Konstytucji), odmówił jego stosowania. Sąd stwierdził, że zaskarżona decyzja została wydana bez podstawy prawnej, którą zgodnie z art. 52 ust. 3 Konstytucji mogła być wyłącznie ustawa. To z kolei stanowiło przesłankę z art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a. nakazującą Sądowi stwierdzenie nieważności obu decyzji. Uznanie przez Sąd, że decyzje w niniejszej sprawie zostały wydane bez podstawy prawnej wywołuje najdalej idące skutki, powodujące stwierdzenie nieważności obu decyzji z mocą „ex tunc”, co czyni zbędne rozważania w zakresie innych tzw. niekwalifikowanych wad procesowych. Niemniej Sąd, dostrzegając doniosłość i wagę analogicznych spraw, za zasadne uznał dokonanie ich oceny i wyjaśnił, że postępowanie administracyjne poprzedzające wydanie obu decyzji było dotknięte szeregiem naruszeń przepisów k.p.a.

VII.613.85.2020 z 19 sierpnia 2020 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w przedmiocie wymierzenia kary pieniężnej za nieprzestrzeganie nakazu przemieszczania się osób w odległości nie mniejszej niż 2 m od siebie.

Skarga uwzględniona (wyrok z 14 stycznia 2021 r., sygn. akt VII SA/Wa 1693/20).

Wojewódzki Sąd Administracyjny wskazał, że w niniejszej sprawie z odwołaniem się do § 17 ust 1 pkt 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 2 maja 2020r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii organy uznały, że skarżący naruszył dniu 10 maja 2020 r. prawo, nie zachowując wymaganej odległości 2 m od innych osób. Na tej też podstawie, w oparciu o art. 48a ust. 1 pkt 1 i ust. 3 pkt 1 ustawy o zapobieganiu, wymierzono mu karę w wysokości 10.000 zł. Analiza § 17 ust 1 pkt 1 przywołanego rozporządzenia nie pozostawia wątpliwości, że przepis ten nakazujący określony sposób przemieszczania się, ogranicza podstawowe prawa i wolności obywatelskie przewidziane w Konstytucji. Zgodnie z ust. 3 art. 52 Konstytucji wolność przemieszczania się może być ograniczona wyłącznie w ustawie. W konsekwencji, naruszenie przez prawodawcę ww. przepisu i ograniczenie praw i wolności obywatelskich, gwarantowanych art. 52 ust. 1 Konstytucji, nie w ustawie, ale w rozporządzeniu powoduje niezgodność takiego aktu prawnego z Konstytucją. W związku z powyższym, WSA wskazał, że w dacie zdarzenia (10 maja 2020 r.) będącego przyczyną nałożenia kary pieniężnej na skarżącego, nie istniała żadna podstawa materialnoprawna rangi ustawowej, z której by wynikało, że obywatel Rzeczypospolitej Polskiej ma obowiązek zachowania odległości nie mniejszej niż 2 m od innej osoby podczas pieszego przemieszczania się.

VII.565.460.2020 z 19 sierpnia 2020 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w przedmiocie wymierzenia kary pieniężnej za nieprzestrzeganie nakazu przemieszczania się osób w odległości nie mniejszej niż 2 m od siebie.

Skarga uwzględniona (wyrok z 24 lutego 2021 r., sygn. akt VII SA/Wa 1702/20).

WSA w W. stwierdził nieważność zaskarżonej decyzji oraz poprzedzającej ją decyzji Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w W. i umorzył postępowanie administracyjne. Sąd uznał obie skargi za uzasadnione. WSA stwierdził, iż akt podustawowy, jakim było rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 maja 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, jest niezgodny z przepisami Konstytucji, oraz że upoważnienie zawarte w art. 46b. ustawy z 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi niezawierające żadnych wytycznych dotyczących treści aktu jest wadliwe i narusza art. 92 ust. 1 Konstytucji. Wydanie zaskarżonych decyzji organów obu

instancji nastąpiło więc bez skutecznej i legalnej podstawy prawnej. Ponadto WSA stwierdził, iż arbitralne ograniczanie przez organy administracji publicznej podstawowych praw procesowych strony postępowania administracyjnego jest niedopuszczalne. Powyższe wyczerpało więc przesłanki nieważności aktu administracyjnego z art. 156 § 1 pkt. 2 k.p.a.

VII.613.90.2020 z 22 sierpnia 2020 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w przedmiocie wymierzenia kary pieniężnej za nieprzestrzeganie nakazu przemieszczania się osób w odległości nie mniejszej niż 2 m od siebie.

Skarga uwzględniona (wyrok z 27 stycznia 2021 r., sygn. akt VII SA/Wa 1703/20).

Wojewódzki Sąd Administracyjny orzekł, iż nie może być wątpliwości, że nakaz poruszania się pieszo w odległości nie mniejszej niż 2 metry od innej osoby, przewidziany w § 17 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Rady Ministrów z 2 maja 2020 r., stanowi ograniczenie konstytucyjnej wolności przemieszczania się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Oznacza to, że wyłącznie na podstawie § 17 ust. 1 pkt 1 ww. rozporządzenia nie można domagać się od obywatela zachowania się wskazanego w przepisie, a także - co szczególnie ważne w rozpatrywanej sprawie - nie można nakładać kar administracyjnych, które stanowiłyby sankcję za naruszenie bezprawnie sformułowanego obowiązku. Podkreślenia jednocześnie wymaga, że nie może być uznane za wystarczające powołanie się przez organy na art. 46b pkt 12 ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi. Przepis ten ma bowiem charakter przepisu kompetencyjnego, który skierowany jest do organu władzy publicznej. WSA zauważył, że w dacie zdarzenia (6 maja 2020 r.) będącego przyczyną nałożenia kary pieniężnej, nie istniała żadna podstawa materialnoprawna rangi ustawowej, z której by wynikało, że osoby znajdujące się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej mają obowiązek poruszania się w przestrzeni publicznej w taki sposób, aby odległość między nimi nie była mniejsza niż 2 metry. Brak takiego przepisu prowadzi do jednoznacznego wniosku, że decyzja organu pierwszej instancji w rozpatrywanej sprawie została wydana bez podstawy prawnej.

VII.565.454.2020 z 4 września 2020 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w przedmiocie wymierzenia kary pieniężnej za nieprzestrzeganie nakazu przemieszczania się osób w odległości nie mniejszej niż 2 m od siebie.

Skarga uwzględniona (wyrok z 12 marca 2021 r., sygn. akt VII SA/Wa 1757/20).

Po rozpoznaniu sprawy ze skarg S.S. oraz Rzecznika Praw Obywatelskich na decyzję Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego z dnia 3 sierpnia 2020 r. w przedmiocie wymierzenia kary pieniężnej za naruszenie

nakazu przemieszczania, WSA stwierdził nieważność zaskarżonej decyzji oraz poprzedzającej ją decyzji organu pierwszej Instancji i umorzył postępowanie administracyjne. WSA uznał, że § 17 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Rady Ministrów z 2 maja 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii był niezgodny z Konstytucją (gdyż jako przepis podustawowy ograniczał prawo do poruszania się obywatela bez żadnych ograniczeń – wbrew art. 52 ust. 3 Konstytucji) i odmówił jego stosowania. Oznacza to, że zaskarżona decyzja i decyzja ją poprzedzająca zostały wydane bez podstawy prawnej, którą zgodnie z art. 52 ust. 3 Konstytucji mogła być wyłącznie ustawa. To z kolei stanowi przesłankę z art. 156 § 1 pkt. 2 k.p.a., nakazującą Sądowi stwierdzenie nieważności obu decyzji, zgodnie z art. 145 § 1 pkt. 2 p.p.s.a. Uznanie przez Sąd, że decyzje w niniejszej sprawie zostały wydane bez podstawy prawnej wywołuje najdalej idące skutki, powodujące stwierdzenie nieważności obu decyzji z mocą „extunc”. Ponadto Sąd zwrócił uwagę na szereg naruszeń przepisów k.p.a., którymi dotknięte było postępowanie administracyjne w niniejszej sprawie. Sąd wskazał m.in. naruszenie art. 10 § 1 k. p. a, art. 7 k.p.a., 77 k.p.a., art. 189d pkt 7 k.p.a. oraz art. 8 § 1 k.p.a.

V.511.438.2020 z 7 września 2020 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na postanowienie Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego o stwierdzeniu uchybienia terminu do wniesienia odwołania od decyzji PWIS.

Skarga uwzględniona (wyrok z 9 lutego 2021 r., sygn. akt II SA/Rz 1106/20).

Wojewódzki Sąd Administracyjny zauważył, że w kontekście okoliczności faktycznych i prawnych niniejszej sprawy uznać należało, iż PPWIS wydając zaskarżone postanowienie nieprawidłowo zastosował art. 134 K.p.a. i stwierdził uchybienie terminu do wniesienia odwołania od decyzji PPIS. Pomimo naruszenia art. 40 § 2 i art. 43 k.p.a. z powodu doręczenia decyzji bezpośrednio małoletniemu, to skutek doręczenia stronie decyzji PPIS nastąpił, a w konsekwencji otworzył się skutecznie termin na wniesienie odwołania przez jednego z przedstawicieli ustawowych Ł. P. w terminie z art. 129 § 2 K.p.a. Wobec prawidłowego wniesienia odwołania w imieniu strony PPWIS nie miał podstaw prawnych i faktycznych, aby stosować art. 134 K.p.a. i stwierdzać uchybienie terminu do wniesienia odwołania przez ojca małoletniego. Dlatego należało w całości uchylić zaskarżone do Sądu postanowienie PPWIS na podstawie art 145 § 1 pkt 1 lit. c P.p.s.a. z uwagi na mające istotny wpływ na wynik sprawy naruszenie przez ten Organ art. 7, art. 30 § 1 i 2, art. 77, art. 80, art. 127 § 2, art. 129 § 2, art. 134 K.p.a.

V.7018.476.2020 z 24 września 2020 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję Państwowego Wojewódzkiego Inspektora

Sanitarnego w przedmiocie wymierzenia kary pieniężnej za nieprzestrzeganie nakazu przemieszczania się osób w odległości nie mniejszej niż 2 m od siebie.

Skarga uwzględniona (wyrok z 13 stycznia 2021 r., sygn. akt VII SA/Wa 1917/20).

Wojewódzki Sąd Administracyjny uwzględnił skargę Rzecznika na decyzję wymierzającą karę pieniężną za nieprzestrzeganie dystansu społecznego i stwierdził nieważność wydanych w sprawie decyzji, umarzając postępowanie administracyjne w całości. Sąd uznał, że wobec niekonstytucyjności rozporządzenia wprowadzającego obostrzenia „pandemiczne”, decyzje wymierzające karę za niezachowanie dystansu społecznego są nieważne.

V.7018.632.2020 z 24 września 2020 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w przedmiocie wymierzenia kary pieniężnej za nieprzestrzeganie nakazu przemieszczania się osób w odległości nie mniejszej niż 2 m od siebie.

Skarga uwzględniona (wyrok z 19 lutego 2021 r., sygn. akt VII SA/Wa 1892/20).

Zdaniem Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego, w kontrolowanym przypadku niedopuszczalne było przypisanie stronie postępowania bezprawności ze względu na to, że wskazywany przez organy obu instancji w podstawie prawnej tak decyzji z 1 czerwca 2020 r., jak i z 4 sierpnia 2020 r. przepis § 16 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia RM z 16 maja 2020 r. nie mógł być traktowany jako nakładający na A. K. jakkolwiek obowiązek administracyjnoprawny rodzący ewentualną odpowiedzialność administracyjnoprawną w sytuacji jego niedopełnienia. Jakkolwiek ww. przepis faktycznie w dacie opisanego w decyzji zdarzenia 16 maja 2020 r. posiadał przywołane przez organ brzmienie, stwierdzając, że do odwołania, w przypadku gdy przemieszczanie się następuje pieszo jednocześnie mogą się poruszać osoby w odległości nie mniejszej niż 2 m od siebie (z zachowaniem ścisłych wyjątków), to przepis ten, zdaniem Sądu, wykraczał poza delegację ustawową zamieszczoną w przepisach u.z.z.z. i z tego powodu nie mógł stanowić ważnej podstawy prawnej wydania zaskarżonej decyzji.

V.511.288.2020 z 29 września 2020 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję przedmiocie wymierzenia kary pieniężnej za nieprzestrzeganie obowiązku zakrywania ust i nosa.

Skarga uwzględniona (wyrok z 13 stycznia 2021 r., sygn. akt VII SA/Wa 1671/20).

Wojewódzki Sąd Administracyjny orzekł nieważność zaskarżonej decyzji oraz poprzedzającej ją decyzji organu I instancji oraz umorzył postępowanie administracyjne. Prawa i wolności obywatelskie zawarte w Konstytucji (w tym wolność przemieszczania się) mogą być ograniczane wyłącznie przepisami rangi ustawowej. Niedopuszczalne prawnie jest przeniesienie przez

ustawodawcę na organ stanowienia przepisów ograniczających wolności i prawa obywateli Rzeczypospolitej Polskiej gwarantowanych ustawą zasadniczą. Materialnoprawną podstawą orzeczenia organu I (a także II instancji) był § 18 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z 2 maja 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, czyli akt wykonawczy. Oznacza to, że zaskarżona decyzja i decyzja ją poprzedzająca zostały wydane bez skutecznej i legalnej podstawy prawnej, którą zgodnie z art. 52 ust. 3 Konstytucji mogła być wyłącznie ustawa. Dodatkowo Sąd stanął na stanowisku, iż w płaszczyźnie formalnoprawnej niedopuszczalne jest arbitralne ograniczanie przez organa administracji publicznej podstawowych praw procesowych strony postępowania administracyjnego. Dokonane w niniejszej sprawie pozbawienie skarżącej prawa do udziału w postępowaniu oraz naruszenie fundamentalnych zasad postępowania dowodowego nakazało Sądowi uznać, że organa obu instancji rażąco naruszyły prawo.

Skargi kasacyjne Rzecznika Praw Obywatelskich do Naczelnego Sądu Administracyjnego:

V.511.687.2020 z 8 stycznia 2021 r. – skarga kasacyjna od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję Dyrektora Izby Administracji Skarbowej ustalającą Skarżącej wysokość zobowiązania podatkowego w podatku od spadków i darowizn.

W dniu 21 stycznia 2020 r. Skarżąca złożyła w Urzędzie Skarbowym zeznanie o nabyciu rzeczy lub praw majątkowych SD-3. W zeznaniu wskazała na nabycie w wyniku dziedziczenia po zmarłym w dniu 20 czerwca 2009 r. mężu (1/2) udziału w spółdzielczym własnościowym prawie do lokalu mieszkalnego oraz przypadającą na spadkobierczynię wartość nabytego udziału (1/3). Do zeznania SD-3 Skarżąca dołączyła postanowienie Sądu Rejonowego z dnia 21 kwietnia 2010 r. o stwierdzeniu nabycia spadku oraz pisma Spółdzielni Mieszkaniowej.

Decyzją Naczelnik Urzędu Skarbowego ustalił Skarżącej zobowiązanie w podatku od spadków i darowizn z tytułu powyższego nabycia w kwocie 1.817 zł. Do wyliczenia podatku przyjęto wartość udziału w spółdzielczym własnościowym prawie do lokalu mieszkalnego w wysokości 44.400 zł po odliczeniu podatku dla nabywcy zaliczonego do I grupy podatkowej tj. 9.637 zł, zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy o podatku od spadków i darowizn. Organ stwierdził, że w przedmiotowej sprawie obowiązek podatkowy powstał w dniu 17 maja 2010 r., tj. z chwilą uprawomocnienia się postanowienia Sądu Rejonowego, stwierdzającego nabycie spadku po mężu. Niemniej jednak z uwagi na to, że Skarżąca nie zgłosiła nabycia spadku w przewidzianym prawem terminie, obowiązek podatkowy powstał ponownie z chwilą powołania się na fakt nabycia, tj. w dniu złożenia zeznania SD-3.

Następnie sprawa trafiła do Dyrektora Izby Administracji Skarbowej, który utrzymał w mocy rozstrzygnięcie organu I instancji. Zdaniem organu odwoławczego, obowiązek podatkowy w przedmiotowej sprawie powstał z chwilą powołania się przez Skarżącą na fakt nabycia spadku w wyniku złożenia zeznania SD-3. DIAS wyjaśnił, że skoro przepisy upsid nie precyzują, co należy rozumieć pod pojęciem „powołania się przez podatnika”, to w rozumieniu art. 6 ust. 4 upsid, oznacza ono każde wskazanie nabycia masy spadkowej organowi podatkowemu przez spadkobiercę. Takim wskazaniem w omawianej sprawie było złożenie w dniu 21 stycznia 2020 r. zeznania SD-3, w którym Skarżąca ujawniła nabycie w wyniku dziedziczenia po zmarłym mężu. DIAS uznał, że w sytuacji, gdy na nowo powstał obowiązek podatkowy, „odnowiła się” kompetencja organu podatkowego do wydania decyzji w sprawie podatku od spadków i darowizn i nie nastąpiło wobec tego przedawnienie prawa do wydania decyzji ustalającej podatek od spadków i darowizn z tytułu nabycia w drodze dziedziczenia.

Od ww. rozstrzygnięcia Skarżąca złożyła skargę do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego wnosząc o uchylenie decyzji obu instancji i umorzenie postępowania. WSA oddalił skargę podatkniczki. W uzasadnieniu sąd pierwszej instancji wskazał, że złożenie zeznania organowi podatkowemu, a więc wykazanie nabycia w wyniku dziedziczenia jest klasycznym przejawem powołania się przez podatnika na zdarzenia wskazane w tym dokumencie. Niezależnie więc od tego, jaki okres upłynął od przyjęcia spadku, to jest od daty powstania obowiązku podatkowego, jeżeli spadkobierca nie wykonał obowiązku zgłoszenia do opodatkowania, dochodzi do powstania nowego stanu prawnego, o ile podatnik powoła się przed organem podatkowym na fakt nabycia.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich z wyżej przedstawioną, rozszerzającą wykładnią art. 6 ust. 4 zdanie 2 upsid, nie sposób się zgodzić. Zdaniem Rzecznika, skoro powołana regulacja stwarza możliwość wymierzenia podatku po upływie okresu przedawnienia, należy traktować ją jako wyjątek od zasady, że podatek może być wymierzony tylko do upływu terminu przedawnienia, i w związku z tym ww. przepis powinien być interpretowany ściśle. Przez powołanie się, o którym mowa w art. 6 ust. 4 zdanie 2 upsid, należy więc rozumieć świadome działanie podatnika, który powołuje się na fakt nabycia, ale z zamiarem wykazania czegoś przed organem podatkowym, osiągnięcia określonego skutku w toczącym się w odniesieniu do niego postępowaniu podatkowym lub kontrolnym, kontroli podatkowej lub czynnościach sprawdzających. Skoro okoliczność powołania się powoduje skutek w postaci powstania obowiązku podatkowego, to należy uznać, że odnosi się do sytuacji, gdy podatnik ujawnia fakt nabycia w celu uniknięcia obciążenia innym podatkiem. Nie sposób zatem uznać, że samo złożenie przez podatnika zeznania o nabyciu rzeczy lub praw majątkowych SD-3 w czasie, w którym nota bene nie był już do tego zobowiązany, jest równoznaczne z „powołaniem się podatnika” w rozumieniu przepisu art. 6 ust. 4 in fine upsid na

fakt nabycia. Innymi słowy, dobrowolne złożenie zeznania podatkowego, po upływie ustawowych terminów do złożenia zeznania, nie może być uznane za „powołanie się przez podatnika” na fakt nabycia, które skutkuje na nowo ustaleniem momentu powstania obowiązku podatkowego.

VII.565.510.2020 z 21 stycznia 2021 r. – skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego w przedmiocie naruszenia obowiązku kwarantanny.

Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny decyzją z dnia 21 maja 2020 r., po rozpoznaniu odwołania od decyzji Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego z dnia 10 kwietnia 2020 r. w przedmiocie nałożenia administracyjnej kary pieniężnej w kwocie 15000 zł za naruszenie obowiązku kwarantanny odbywanej w związku z przekroczeniem granicy państwowej utrzymał w mocy zaskarżoną decyzję. W uzasadnieniu swojej decyzji organ odwoławczy podał, że w dniu 9 kwietnia 2020 r. do Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego wpłynęła notatka urzędowa dotycząca naruszeń, zakazów lub ograniczeń związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 sporządzona przez funkcjonariusza Komendy Powiatowej Policji, w której wskazano, że skarżący dopuścił się ponownego naruszenia obowiązku kwarantanny.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że rozporządzenie wydane przez organy wskazane w Konstytucji na podstawie upoważnienia zawartego w ustawie nie może wykraczać poza delegację ustawową, musi mieścić się w granicach tej delegacji i służyć jej wykonaniu. Naruszenie w rozporządzeniu wykonawczym delegacji ustawowej jest równoznaczne z jego wydaniem w tej części bez podstawy ustawowej, z kolei akt administracyjny wydany na podstawie takiego rozporządzenia musi być uznany za wydany z naruszeniem prawa.

Rozporządzenie z dnia 31 marca 2020 r. zostało wydane z powołaniem na art. 46a i 46b ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi. Pierwszy z przywołanych artykułów ustawy przewiduje kompetencję Rady Ministrów do wydania rozporządzenia określającego zagrożony obszar wraz ze wskazaniem rodzaju strefy, na którym wystąpił stan epidemii lub stan zagrożenia epidemicznego oraz rodzaj stosowanych rozwiązań. Zgodnie zaś z drugim przepisem, rozwiązania stosowane w związku z wystąpieniem stanu epidemii mogą obejmować „ograniczenia, obowiązki i nakazy, o których mowa w art. 46 ust. 4”, a więc także m.in. obowiązek poddania się kwarantannie. Powołane wyżej przepisy upoważniające nie zawierają definicji pojęcia „kwarantanna”. Jediną legalną definicję kwarantanny zawiera art. 2 pkt 12 u.z.z.c.z., zgodnie z którym kwarantanną jest odosobnienie osoby zdrowej, która była narażona na zakażenie, w celu zapobieżenia szerzeniu się chorób szczególnie niebezpiecznych i wysoce zakaźnych. Art. 34 ust. 2 u.z.z.c.z. zdaje się to pojęcie doprecyzowywać, rozstrzygając, że kwarantanną mogą zostać objęte osoby, które były narażone na chorobę

zakaźną lub pozostawały w styczności ze źródłem biologicznego czynnika chorobotwórczego, a nie wykazują objawów chorobowych.

Wprowadzając w § 2 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia z dnia 31 marca 2020 r. obowiązek poddania się kwarantannie, Rada Ministrów postanowiła, że podlegać jej będzie każda osoba przekraczająca granicę państwową, w celu udania się do swojego miejsca zamieszkania lub pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Tym samym rozstrzygnęła o objęciu kwarantanną nie tylko osób, które w świetle ustawy mogą jej podlegać. Rozszerzając w ten sposób ustawowe pojęcie kwarantanny, Rada Ministrów wykroczyła poza zakres przyznanego jej upoważnienia. Na jego mocy mogła bowiem nałożyć obowiązek kwarantanny wyłącznie na osoby, które spełniają wynikające z ustawy przesłanki zdrowotne objęcia kwarantanną. Rada Ministrów wydając rozporządzenie z dnia 31 marca 2020 r. rozszerzyła w związku z tym w sposób bezprawny ustawowe, legalne pojęcie kwarantanny, objęła kwarantanną wszystkie osoby przekraczające granicę niezależnie od tego czy były one narażone na chorobę zakaźną i wykraczając w ten sposób poza granice przyznanego jej upoważnienia ustawowego naruszyła art. 92 ust. 1 Konstytucji.

VII.565.7.2021 z 22 stycznia 2021 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego w przedmiocie naruszenia obowiązku kwarantanny.

Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny decyzją z dnia 21 maja 2020 r., po rozpoznaniu odwołania od decyzji Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego z dnia 8 kwietnia 2020 r. w przedmiocie nałożenia administracyjnej kary pieniężnej w kwocie 10000 zł za naruszenie obowiązku kwarantanny odbywanej w związku z przekroczeniem granicy państwowej utrzymał w mocy zaskarżoną decyzję. W uzasadnieniu swojej decyzji organ odwoławczy podał, że w dniu 7 kwietnia 2020 r. do Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego wpłynęła notatka urzędowa dotycząca naruszeń, zakazów lub ograniczeń związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 sporządzona przez funkcjonariusza Komendy Powiatowej Policji, w której wskazano, że skarżący dopuścił się ponownego naruszenia obowiązku kwarantanny.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że rozporządzenie wydane przez organy wskazane w Konstytucji na podstawie upoważnienia zawartego w ustawie nie może wykraczać poza delegację ustawową, musi mieścić się w granicach tej delegacji i służyć jej wykonaniu. Naruszenie w rozporządzeniu wykonawczym delegacji ustawowej jest równoznaczne z jego wydaniem w tej części bez podstawy ustawowej, z kolei akt administracyjny wydany na podstawie takiego rozporządzenia musi być uznany za wydany z naruszeniem prawa.

Rozporządzenie z dnia 31 marca 2020 r. zostało wydane z powołaniem na art. 46a i 46b ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi. Pierwszy z przywołanych artykułów ustawy przewiduje

kompetencję Rady Ministrów do wydania rozporządzenia określającego zagrożony obszar wraz ze wskazaniem rodzaju strefy, na którym wystąpił stan epidemii lub stan zagrożenia epidemicznego oraz rodzaj stosowanych rozwiązań. Zgodnie zaś z drugim przepisem, rozwiązania stosowane w związku z wystąpieniem stanu epidemii mogą obejmować „ograniczenia, obowiązki i nakazy, o których mowa w art. 46 ust. 4”, a więc także m.in. obowiązek poddania się kwarantannie. Powołane wyżej przepisy upoważniające nie zawierają definicji pojęcia „kwarantanna”. Jediną legalną definicję kwarantanny zawiera art. 2 pkt 12 u.z.z.c.z., zgodnie z którym, kwarantanną jest odosobnienie osoby zdrowej, która była narażona na zakażenie, w celu zapobieżenia szerzeniu się chorób szczególnie niebezpiecznych i wysoce zakaźnych. Art. 34 ust. 2 u.z.z.c.z. zdaje się to pojęcie doprecyzowywać, rozstrzygając, że kwarantanną mogą zostać objęte osoby, które były narażone na chorobę zakaźną lub pozostawały w styczności ze źródłem biologicznego czynnika chorobotwórczego, a nie wykazują objawów chorobowych.

Wprowadzając w § 2 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia z dnia 31 marca 2020 r. obowiązek poddania się kwarantannie, Rada Ministrów postanowiła, że podlegać jej będzie każda osoba przekraczająca granicę państwową, w celu udania się do swojego miejsca zamieszkania lub pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Tym samym rozstrzygnęła o objęciu kwarantanną nie tylko osób, które w świetle ustawy mogą jej podlegać. Rozszerzając w ten sposób ustawowe pojęcie kwarantanny, Rada Ministrów wykroczyła poza zakres przyznanego jej upoważnienia. Na jego mocy mogła bowiem nałożyć obowiązek kwarantanny wyłącznie na osoby, które spełniają wynikające z ustawy przesłanki zdrowotne objęcia kwarantanną. Rada Ministrów wydając rozporządzenie z dnia 31 marca 2020 r. rozszerzyła w związku z tym w sposób bezprawny ustawowe, legalne pojęcie kwarantanny, objęła kwarantanną wszystkie osoby przekraczające granicę niezależnie od tego czy były one narażone na chorobę zakaźną i wykraczając w ten sposób poza granice przyznanego jej upoważnienia ustawowego naruszyła art. 92 ust. 1 Konstytucji.

III.7065.199.2019 z 25 stycznia 2021 r. - skarga kasacyjna od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego wydanego w sprawie ze skargi Rzecznika Praw Obywatelskich na postanowienie w przedmiocie zwrotu Stronie podania w sprawie umorzenia lub odstąpienia od żądania zwrotu nienależnie pobranego zasiłku pielęgnacyjnego.

Wojewódzki Sąd Administracyjny po rozpoznaniu sprawy ze skargi Rzecznika Praw Obywatelskich oddalił skargę. W uzasadnieniu wyroku Sąd wskazał, że skarga jest niezasadna, gdyż zaskarżone postanowienie jest zgodne z prawem. Przyczyną zwrotu podania Stronie było stwierdzenie przez organ, że w sprawie rozpatrzenie wniosku Strony właściwy jest sąd powszechny. W ocenie Rzecznika nie można się zgodzić ze stanowiskiem wyrażonym przez Wojewódzki Sąd Administracyjny w zakresie wykładni art. 66

§ 3 K.p.a. polegającej na przyjęciu, że w sytuacji Strony dopuszczalne było zwrócenie Stronie wniosku o umorzenie nienależnego zasiłku pielęgnacyjnego i uznaniu, że właściwym do rozpoznania wniosku Strony o umorzenie nienależnego zasiłku pielęgnacyjnego jest sąd powszechny z uwagi na dokonywanie przez ZUS potrąceń nienależnego zasiłku pielęgnacyjnego z emerytury. Ponadto wydane orzeczenie zapadło mimo nieustalenia i niewyjaśnienia całości stanu faktycznego sprawy, co w konsekwencji skutkowało brakiem merytorycznego rozpoznania wniosku Strony.

Istota sporu w sprawie będącej przedmiotem zaskarżenia sprowadza się do ustalenia, czy sprawa objęta podaniem Strony o umorzenie lub odstąpienie od żądania nienależnego zasiłku pielęgnacyjnego poprzez dokonywanie przez ZUS potrąceń ze świadczenia emerytalnego podlega rozpoznaniu w trybie postępowania administracyjnego i następnie sądowno-administracyjnego, czy też podlega kognicji sądu powszechnego. Rzecznik zauważył, że zagadnienie „sądu właściwego” nie sprowadza się wyłącznie do określenia właściwości rzeczowej, miejscowej czy funkcjonalnej, ale dotyczy również problemu stosowania procedury odpowiedniej do materialnej istoty rozpoznawanej sprawy. Wskazanie sądu, który będzie najlepiej przygotowany do orzekania w określonego rodzaju sprawach, wymaga więc łącznego wyważenia wskazanych elementów natury ustrojowej, materialnoprawnej i proceduralnej. Za sąd właściwy w rozumieniu Konstytucji uznać zatem należy organ władzy państwowej, który uprawniony jest rzeczowo, miejscowo, funkcjonalnie i w ramach odpowiedniej procedury do sprawowania wymiaru sprawiedliwości.

W tym kontekście należy zauważyć, że przedmiotem postępowania sądowego w sprawach dotyczących ubezpieczenia społecznego jest ocena zgodności z prawem - w aspekcie formalnym i materialnym - decyzji wydanej przez organ rentowy na wniosek ubezpieczonego lub z urzędu. Jest zatem postępowaniem kontrolnym. Badanie owej legalności decyzji i orzekanie o niej jest możliwe tylko przy uwzględnieniu stanu faktycznego i prawnego istniejącego w chwili wydawania decyzji. Przenosząc powyższe na grunt sprawy będącej przedmiotem zaskarżenia kluczową kwestią pozostaje zakres kognicji sądu powszechnego w sprawie wszczętej wskutek odwołania ubezpieczonego od decyzji obniżającej wysokość świadczenia emerytalno-rentowego w związku z potrąceniami dokonywanymi przez ZUS. Zgodnie z orzecznictwem sąd powszechny nie bada okoliczności, które wykraczają poza ramy kwestionowanej przez stronę decyzji oraz postępowania, w toku którego decyzję tą podjęto. W konsekwencji, na gruncie sprawy związanej z wnioskiem Strony o umorzenie nienależnego zasiłku pielęgnacyjnego potrącanego w wyniku skierowania przez organ administracji pisma do ZUS, zdaniem Rzecznika, zasadność zastosowania ulgi w spłacie bądź całkowite umorzenie kwoty podlegającej potrąceniu, wbrew stanowisku Sądu, nie może stanowić przedmiotu ekstraordynaryjnej kontroli sądu powszechnego.

WZF.7043.79.2017 z 26 stycznia 2021 r. – skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego oddalający skargę na rozkaz personalny Komendanta Głównego Policji w przedmiocie zwolnienia ze służby.

Ocena całości informacji o nieprawidłowościach w Komendzie Miejskiej Policji, przekazywanych Rzecznikowi Praw Obywatelskich przez skarżącego uprawnia do wniosku, że zastrzeżenia będące podstawą jego zwolnienia ze służby w Policji stanowią w istocie odwet za zgłaszane przez niego w interesie publicznym skargi i wnioski. Wbrew temu, co wynika z uzasadnień obu rozkazów personalnych, część informacji o nieprawidłowościach znalazła potwierdzenie w zgromadzonej w trakcie czynności wyjaśniających dokumentacji.

Rzecznik zauważył, że w sprawach dotyczących sygnalizowania nieprawidłowości istotne znaczenie ma bliski związek czasowy pomiędzy skargą a odwetem. Należy sprawdzić czy przełożony ma motyw dla podjęcia czynności odwetowych, czy ktoś znajdujący się w „podobnej sytuacji” co skarżący był odbiorcą zachowań odwetowych. Standard dowodowy – przy wyjaśnianiu sprawy oznacza, że stopień prawdziwości dowodu sygnalisty w kontekście całości raportu jest wystarczający do oceny, że wskazane w skardze fakty są bardziej prawdziwe niż nieprawdziwe. Odwet na sygnaliście działa demotywująco na inne osoby będące świadkami naruszeń.

Podkreślenia również wymaga, że policjanta w służbie stałej, można przenieść na niższe stanowisko służbowe w przypadku niewywiązywania się z obowiązków służbowych na zajmowanym stanowisku, stwierdzonego w okresie służby stałej w dwóch kolejnych opiniach służbowych, między którymi upłynęło co najmniej 6 miesięcy (art. 38 ust. 2 pkt 3 ustawy o Policji). Ponadto funkcjonariusz, który nie wywiązuje się z obowiązków służbowych może zostać zwolniony w trybie art. 41 ust. 2 pkt 1 ustawy o Policji. Zgodnie z tym przepisem policjanta można zwolnić ze służby w przypadkach niewywiązywania się z obowiązków służbowych w okresie odbywania służby stałej lub służby kontraktowej, stwierdzonego w 2 kolejnych opiniach, między którymi upłynęło co najmniej 6 miesięcy. Takie okoliczności w niniejszym przypadku nie miały miejsca co, w ocenie Rzecznika, stanowi próbę obejścia przepisów o zwolnieniu ze służby w Policji ze względu na negatywną opinię służbową. Skierowane przeciwko skarżącemu zarzuty niewłaściwego wykonywania obowiązków służbowych, których źródłem są „notatki”, „protokoły z odpraw” czy też „zeznania wyrażane przez byłych policjantów” nie mieszczą się w zakresie normowania art. 35 ustawy o Policji. Ponadto, z treści opinii służbowych skarżącego wynika, że w okresie od 8 maja 2012 r. do 21 lutego 2018 r. ocena jego służby była pozytywna, przenoszono go na kolejne stanowiska służbowe. Gdyby policjant w tym czasie rzeczywiście nie wywiązywał się obowiązków służbowych, otrzymałby negatywną opinię służbową. Tymczasem przełożeni akceptowali zachowanie funkcjonariusza wystawiając mu pozytywne opinie i

dopiero kiedy zaczął informować o nieprawidłowościach, okazało się, że właściwie cała jego kariera zawodowa została oceniona negatywnie.

Skarga kasacyjna odrzucona (postanowienie z 5 marca 2021 r., sygn. akt II SA/Wa 465/20).

Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w W. z dnia 16 października 2020 r. wraz z uzasadnieniem doręczono stronie skarżącej 28 grudnia 2020 r. Zatem trzydziestodniowy termin do wniesienia skargi kasacyjnej od tego wyroku upłynął z dniem 27 stycznia 2021 r. Rzecznik Praw Obywatelskich nadał skargę kasacyjną przed upływem tego terminu (w dniu 26 stycznia 2021 r.), ale skierował ją bezpośrednio do Naczelnego Sądu Administracyjnego, zamiast do Sądu, który wydał zaskarżony wyrok. Dopiero w dniu 28 stycznia 2021 r., a więc po upływie terminu do wniesienia skargi kasacyjnej, skargę przekazano do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w W. Z tego powodu skarga kasacyjna podlega odrzuceniu na podstawie art. 178 p.p.s.a.

VII.6060.10.2021 z 12 lutego 2021 r. - skarga kasacyjna od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w sprawie bezczynności Ministra Spraw Zagranicznych w przedmiocie rozpoznania wniosku o udostępnienie informacji publicznej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w części wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego oddalający skargę P.H. na bezczynność Ministra Spraw Zagranicznych w przedmiocie rozpoznania wniosku o udostępnienie informacji publicznej, tj. udostępnienia informacji na temat imion i nazwisk oraz stopni służbowych osób biorących udział w komisji prowadzącej nabór na stanowisko kierownika RAF w Ambasadzie w Z. oraz imię i nazwisko osoby, która taki wybór zatwierdziła.

W ocenie Rzecznika, informacje dotyczące osób wchodzących w skład komisji rekrutacyjnej, a także osoby zatwierdzającej wybór kandydata na stanowisko w służbie zagranicznej są informacjami publicznymi w rozumieniu art. 61 ust. 1 Konstytucji oraz art. 1 u.d.i.p., dotyczą bowiem spraw publicznych, tj. działalności Ministerstwa Spraw Zagranicznych oraz osób pełniących funkcje publiczne. Jak podkreślał Naczelny Sąd Administracyjny, ograniczenie dostępu do informacji publicznej w trybie wnioskowym, realizowanym na podstawie ustawy o dostępie do informacji publicznej, zgodnie z art. 61 ust. 3 Konstytucji i art. 1 ust. 2 u.d.i.p., wymagałoby wyraźnego, niebudzącego wątpliwości postanowienia ustawy, a takiego nie zawiera art. 29 w związku z art. 28 i art. 31 ustawy o służbie cywilnej.

W związku z powyższym żądane informacje stanowią informacje publiczne i powinny podlegać udostępnieniu w trybie u.d.i.p.

V.7018.460.2020 z 13 lutego 2021 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego w przedmiocie decyzji wymierzającej karę pieniężną

za naruszenie zakazu organizowania zgromadzeń ludności w czasie stanu epidemii.

Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny wymierzył K.W. karę pieniężną w kwocie 10 000 zł za naruszenie zakazu organizowania w czasie stanu epidemii zgromadzeń ludności w postaci spotkań i zebrań niezależnie od ich rodzaju tj. za zorganizowanie i uczestniczenie w akcji rozdawania darmowych maseczek ochronnych na rynku w Ś. Takie zachowanie stanowiło naruszenie postanowień § 14 ust. 1 pkt 2 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, które w ocenie organu inspekcji sanitarnej jest zagrożone sankcją w postaci kary pieniężnej, zgodnie z postanowieniami art. 48a ust. 1 pkt 3 w związku z art. 46b pkt 1 i art. 46 ust. 4 pkt 4 ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi. Od decyzji PIS został wniesiony sprzeciw do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego we W., który oddalił sprzeciw.

Przepisy ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi nie przewidują możliwości wymierzenia kary pieniężnej - w drodze decyzji administracyjnej – za naruszenie zakazu organizowania zgromadzeń ludności, który to zakaz został ustanowiony na mocy wspomnianego rozporządzenia Rady Ministrów. Organ odwoławczy powinien był zatem wyeliminować z obrotu prawnego omawianą decyzję z uwagi na to, że jest obciążona kwalifikowaną wadą prawną, wymienioną w art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a. W opinii Rzecznika Praw Obywatelskich WSA we W. dokonał błędnej wykładni art. 178 ust. 1 Konstytucji w związku z art. 64e p.p.s.a. stwierdzając, że poza zakresem jego sądowej kontroli leży badanie zgodności z Konstytucją § 14 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 kwietnia 2020 r., ze względu na wydanie tego przepisu bez upoważnienia ustawowego. W ocenie Rzecznika WSA nie tylko mógł, ale wręcz powinien dokonać samodzielnej oceny konstytucyjności powołanego przepisu rozporządzenia Rady Ministrów. Błędy natury procesowej oraz materialno-prawnej, których dopuścił się WSA, skutkowały wydaniem przez ten sąd wyroku z istotnym naruszeniem procedury sądowno-administracyjnej oraz ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi.

V.7018.206.2021 z 15 lutego 2021 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego w przedmiocie decyzji wymierzającej karę pieniężną za naruszenie zakazu ograniczenia określonych zakresów działalności przedsiębiorców.

Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny wymierzył M.G. karę pieniężną za naruszenie obowiązku określonego w § 8 ust. 1 pkt 1 lit. j ówczesnie obowiązującego rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, zgodnie z którym „w okresie, o którym mowa w §

2 ust. 1 ustanawia się czasowe ograniczenie prowadzenia przez przedsiębiorców w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców oraz przez inne podmioty, działalności usługowej związanej z poprawą kondycji fizycznej”, które to ograniczenie, zgodnie z § 9 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia, polegało „na całkowitym zakazie prowadzenia działalności”. W postępowaniu odwoławczym od decyzji PPIS Wojewódzki Sąd Administracyjny utrzymał w mocy zaskarżoną decyzję.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich WSA nie dokonał *de facto* kontroli zgodności z prawem zaskarżonej decyzji, lecz ocenił ją pod względami słuszności i celowości. Na takim założeniu Rzecznik opiera zarzuty naruszenia prawa procesowego tj. naruszenia art. 151 p.p.s.a. w zw. z art. 1 § 2 p.u.s.a, art. 151 p.p.s.a. w zw. z art. 92 ust. 1 Konstytucji i w zw. z art. 178 Konstytucji, oraz art. 151 p.p.s.a. w zw. z art. 48a ust. 1 pkt 3 ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi.

Rzecznik podniósł także zarzuty materialnoprawne tj. przyjęcie przez Sąd, że art. 46b pkt 2 ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi może stanowić podstawę wprowadzenia przez Radę Ministrów zakazu prowadzenia działalności gospodarczej oraz przyjęcie, że przepis ten mógł stanowić podstawę wymierzenia administracyjnej kary pieniężnej za naruszenie zakazu prowadzenia działalności gospodarczej.

III.7064.308.2020 z 5 marca 2021 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego w sprawie nieprzyznania prawa do świadczenia pielęgnacyjnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w G. z dnia 14 października 2020 r. w sprawie ze skargi D.Z. o utrzymaniu w mocy decyzji o odmowie przyznania prawa do świadczenia pielęgnacyjnego w związku z opieką nad matką i wniósł o uchylenie przedmiotowego wyroku oraz poprzedzających go decyzji w całości.

Rzecznik wyrokowi zarzucił naruszenie prawa materialnego mającego istotny wpływ na wynik sprawy poprzez błędną wykładnię art. 17 ust. 1 pkt 4 w zw. z art. 17 ust. 1a u.o.ś.r polegającą na pominięciu celów wskazanej ustawy; przyjęciu, że faktyczne sprawowanie przez stronę opieki nad niepełnosprawną matką nie jest wystarczające do uzyskania świadczenia pielęgnacyjnego i uznaniu, że potencjalny obowiązek alimentacyjny męża bez względu na szczególne okoliczności wyprzedza obowiązek alimentacyjny syna.

Ponadto Rzecznik zarzucił wyrokowi naruszenie art. 17 ust. 5 pkt 2 lit. a u.o.ś.r. poprzez błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że zobowiązana do alimentacji strona, pomimo faktycznego sprawowania opieki i spełniania warunków ustawowych do przyznania świadczenia, nie jest uprawniona do uzyskania tego prawa.

RPO zarzucił wyrokowi także naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 151 p.p.s.a w zw. z art. 145 § 1 pkt 1 lit. c p.p.s.a w zw. z art. 7, 77 § 1 i art. 80

k.p.a. poprzez błędną ocenę stanu faktycznego, brak należytego rozważenia zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego i niewyjaśnienie wszystkich okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy.

VII.6060.18.2021 z 24 marca 2021 r. - skarga kasacyjna od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego oddalającego skargę na bezczynność Prokuratora Krajowego w przedmiocie rozpoznania wniosku o udostępnienie informacji publicznej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w W. z dnia 18 grudnia 2020 r., oddalający skargę Pana S. J. na bezczynność Prokuratora Krajowego w przedmiocie rozpoznania wniosku z dnia 9 sierpnia 2020 r. o udostępnienie informacji publicznej w postaci skargi nadzwyczajnej złożonej do Sądu Najwyższego przez Prokuratora Krajowego.

Na podstawie art. 174 pkt 1 i 2 p.p.s.a. Rzecznik powyższemu wyrokowi zarzucił: naruszenie prawa materialnego, tj. art. 1 ust. 1, art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy o dostępie do informacji publicznej (dalej jako: udip) poprzez niewłaściwe zastosowanie i błędne przyjęcie, że żądane przez Skarżącego informacje nie stanowią informacji publicznej podlegającej udostępnieniu, podczas gdy stanowisko Prokuratora Generalnego w postaci złożonej skargi nadzwyczajnej jest informacją publiczną o działalności tego organu władzy publicznej, a zatem powinno zostać udostępnione w trybie ustawy o dostępie do informacji publicznej.

Rzecznik zaskarżonemu wyrokowi zarzucił także naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, tj. art. 3 § 2 pkt 8 w zw. z art. 149 § 1 p.p.s.a. poprzez niestwierdzenie, że w sprawie doszło do bezczynności organu, mimo że organ nie podjął działań, do których był zobowiązany w oparciu o przepisy u.d.i.p., co skutkowało oddaleniem skargi na bezczynność we wskazanym zakresie.

Na podstawie art. 188 p.p.s.a. Rzecznik wniósł o uchylenie wyroku w całości i rozpoznanie skargi na bezczynność Prokuratora Krajowego. W razie nieuwzględnienia tego wniosku, na podstawie art. 185 § 1 p.p.s.a. Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Wojewódzkiemu Sądowi Administracyjnemu w W.

XI.505.4.2020 z 25 marca 2021 r. - skarga kasacyjna od postanowienia Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w sprawie ze skargi Rzecznika Praw Obywatelskich na uchwałę dot. wprowadzania ideologii „LGBT” do wspólnot samorządowych.

Zaskarżonemu orzeczeniu Rzecznik Praw Obywatelskich zarzucił naruszenie przepisów postępowania, tj.: art. 58 § 1 pkt 1 p.p.s.a. w zw. z art. 3 § 2 pkt 6 p.p.s.a. i art. 3 § 1 p.p.s.a. poprzez ich błędną wykładnię i błędne przyjęcie, że zaskarżona uchwała nie dotyczy spraw z zakresu administracji publicznej, a

przez to nie należy do właściwości sądu administracyjnego i nie może być przedmiotem kontroli sądowoadministracyjnej; oraz art. 58 § 1 pkt 5a p.p.s.a w związku z art. 90 ust. 1 u.s.w. i art. 8 § 1 p.p.s.a. poprzez ich błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, a w konsekwencji odrzucenie skargi w oparciu o błędne założenie, że skoro w ocenie Sądu uchwała nie została podjęta w sprawie z zakresu administracji publicznej nie mogło dojść do naruszenia interesu prawnego lub uprawnienia wnoszącego skargę, podczas gdy kwestia ta nie ma wpływu na legitymację skargową Rzecznika Praw Obywatelskich.

Ponadto Rzecznik zarzucił orzeczeniu naruszenie przepisu prawa materialnego, tj. art. 58 § 1 pkt 1 p.p.s.a. w zw. z art. 3 § 2 pkt 6 p.p.s.a. w zw. z art. 14 ust. 1 pkt 1, 4a i 5 u.s.w., poprzez niewłaściwe zastosowanie przepisu art. 14 ust. 1 pkt 1, 4a i 5 u.s.w., polegające na przyjęciu, że zaskarżona uchwała nie należy do kategorii spraw, o których mowa w art. 14 ustawy o samorządzie województwa.

Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i rozpoznanie skargi.

XI.505.2.2020 z 25 marca 2021 r. - skarga kasacyjna od postanowienia Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w sprawie ze skargi Rzecznika Praw Obywatelskich na uchwałę Rady Powiatu dot. powstrzymania ideologii gender i „LGBT”.

Zaskarżonemu orzeczeniu Rzecznik Praw Obywatelskich zarzucił naruszenie przepisów postępowania, tj.: - art. 58 § 1 pkt 1 p.p.s.a. w zw. z art. 3 § 2 pkt 6 p.p.s.a. i art. 3 § 1 p.p.s.a. poprzez ich błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie mające istotny wpływ na wynik sprawy i w konsekwencji odrzucenie skargi ze względu na błędne przyjęcie, że zaskarżona uchwała nie dotyczy spraw z zakresu administracji publicznej, a przez to nie należy do właściwości sądu administracyjnego i nie może być przedmiotem kontroli sądowoadministracyjnej; - art. 58 § 1 pkt 5a p.p.s.a w związku z art. 87 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (dalej jako: „u.s.p.”) i art. 8 § 1 p.p.s.a. poprzez ich błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie mające istotny wpływ na wynik sprawy, a w konsekwencji odrzucenie skargi w oparciu o błędne założenie, że skoro w ocenie Sądu uchwała nie została podjęta w sprawie z zakresu administracji publicznej nie mogło dojść do naruszenia interesu prawnego lub uprawnienia wnoszącego skargę, podczas gdy kwestia ta nie ma wpływu na legitymację skargową Rzecznika Praw Obywatelskich, której podstawą jest wyłącznie konieczność ochrony praw i wolności człowieka i obywatela i który nie ma w związku z tym obowiązku wykazania naruszenia interesu prawnego jednostki bądź interesu społecznego.

Ponadto, Rzecznik zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił naruszenie przepisu prawa materialnego, tj.: - art. 58 § 1 pkt 1 p.p.s.a. w zw. z art. 3 § 2 pkt 6 p.p.s.a. w zw. z art. 12 pkt 4 u.s.p., poprzez niewłaściwe zastosowanie przepisu art. 12 pkt 4 u.s.p. polegające na przyjęciu, że zaskarżona uchwała nie zawiera

adresata, w szczególności będącego podmiotem pozostającym z organem w jakiegokolwiek instytucjonalnej lub prawnej zależności, podczas gdy zaskarżona uchwała zawiera apel m.in. do samorządów o podjęcie określonych, skonkretyzowanych w treści uchwały działań, co w powiązaniu ze wskazaniem art. 12 pkt 4 u.s.p. jako podstawy prawnej jej wydania prowadzi do wniosku, że zaskarżona uchwała stanowi o kierunkach działania zarządu powiatu, a w konsekwencji jest aktem organu administracyjnego podjętym w zakresie administracji publicznej, podlegającym kontroli sądu administracyjnego.

Naczelny Sąd Administracyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg kasacyjnych:

Postępowanie administracyjne z udziałem Rzecznika Praw Obywatelskich:

VII.565.9.2021 z 15 lutego 2021 r. - sprzeciw od decyzji Państwowego Inspektora Sanitarnego wymierzającej administracyjną karę pieniężną za naruszenie zakazu przemieszczania się.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł sprzeciw od decyzji wymierzającej M. S. administracyjną karę pieniężną za naruszenie zakazu przemieszczania się (w ten sposób, że 18 kwietnia 2020 r. jechał pojazdem mechanicznym bez uzasadnionej potrzeby) wynikającego z § 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, na podstawie art. 48a ust. 1 pkt 1 i art. 46b pkt 1 ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi.

W opinii Rzecznika objęta sprzeciwem decyzja wydana została z rażącym naruszeniem art. 46 ust. 4 pkt 1 i art. 48 ust. 1 pkt 1 ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, rażącym naruszeniem art. 189c k. p. a. oraz rażącym naruszeniem art. 52 ust. 1 i 3 Konstytucji, co uzasadnia stwierdzenie jej nieważności na podstawie art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a.

VII.565.11.2021 z 15 lutego 2021 r. - sprzeciw od decyzji Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego wymierzającej administracyjną karę pieniężną za naruszenie zakazu przemieszczania się.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł sprzeciw od decyzji wymierzającej M. K. administracyjną karę pieniężną za naruszenie zakazu przemieszczania się (w ten sposób, że 17 kwietnia 2020 r. udała się pojazdem mechanicznym w celu zakupu alkoholu do miejscowości K.) wynikającego z § 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, na podstawie art. 48a ust. 1 pkt 1 i art. 46b pkt 1 ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi.

W opinii Rzecznika objęta sprzeciwem decyzja wydana została z rażącym naruszeniem art. 46 ust. 4 pkt 1 i art. 48 ust. 1 pkt 1 ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, rażącym naruszeniem art. 189c k. p. a. oraz rażącym naruszeniem art. 52 ust. 1 i 3 Konstytucji, co uzasadnia stwierdzenie jej nieważności na podstawie art. 156 § 1 pkt 2 k. p. a.

III.7064.278.2020 z 16 lutego 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Samorządowym Kolegium Odwoławczym w sprawie odmowy przyznania świadczenia pielęgnacyjnego.

M.S. wystąpiła o ustalenie prawa do świadczenia pielęgnacyjnego w związku ze sprawowaniem opieki nad niepełnosprawnym w stopniu znacznym mężem. Organ I instancji odmówił M.S. przyznania wnioskowanego świadczenia. Przyczyną takiego rozstrzygnięcia była okoliczność, iż mąż wnioskodawczyni jest osobą, której niepełnosprawność istnieje od 28. roku życia. M.S. zaskarżyła wydaną decyzję. Po rozpoznaniu odwołania SKO wydało decyzję o uchyleniu w całości zaskarżonej decyzji i przekazaniu sprawy do ponownego rozpatrzenia przez organ I instancji, który po raz kolejny wydał decyzję o odmowie przyznania M.S. prawa do świadczenia pielęgnacyjnego. Decyzja odmowna została przez M.S. zaskarżona.

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich w przedmiotowej sprawie decyzja o odmowie przyznania M.S. świadczenia pielęgnacyjnego powinna zostać wyeliminowana z obrotu prawnego, gdyż narusza przepisy art. 17 ust. 1bu.o.ś.r. poprzez ich błędne zastosowanie oraz narusza art. 190 ust. 1 Konstytucji poprzez nieuwzględnienie powszechnie obowiązującego i ostatecznego wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 21 października 2014 r. sygn. akt K 38/13.

III.7064.264.2019 z 29 marca 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Samorządowym Kolegium Odwoławczym w sprawie odmowy przyznania świadczenia pielęgnacyjnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu toczącym się przed Samorządowym Kolegium Odwoławczym w W. w sprawie z odwołania Pani K.K., od decyzji wydanej z upoważnienia Prezydenta Miasta (dalej jako: organ I instancji) z dnia 4 marca 2021 r. o odmowie przyznania Stronie świadczenia pielęgnacyjnego z tytułu rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w związku z opieką nad synem, legitymującym się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności.

Na podstawie art. 138 § 1 pkt 2 K.p.a. Rzecznik wniósł o: uchylenie w całości zaskarżonej decyzji organu I instancji z dnia 4 marca 2021 r. oraz orzeczenie co do istoty sprawy poprzez przyznanie Stronie prawa do świadczenia pielęgnacyjnego w związku z opieką nad synem.

W zaskarżonej decyzji Rzecznik dostrzega naruszenie: - prawa materialnego mające wpływ na wynik sprawy poprzez błędną wykładnię art. 17 ust. 5 pkt 1 lit. a u.o.ś.r. polegającą na pominięciu prawnie uzasadnionych celów wskazanej

ustawy oraz norm konstytucyjnych wyrażonych w art. 32 ust. 1 w zw. z art. 2, art. 69, art. 71 ust. 1 Konstytucji i art. 28 ust. 1 i ust. 2 lit. c Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, a także przyjęciu, że zawieszenie przez Stronę prawa do emerytury nie eliminuje negatywnej przesłanki do nabycia prawa do świadczenia pielęgnacyjnego wynikającej z art. 17 ust. 5 pkt 1 lit. a u.o.ś.r., - przepisów postępowania art. 153, art. 170 i art. 171 p.p.s.a. poprzez niezastosowanie się do wiążącej oceny i wskazań co do dalszego postępowania wyrażonych w wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w W. z dnia 16 września 2021 r., które ostatecznie skutkowało odmową przyznania Stronie prawa do świadczenia pielęgnacyjnego, mimo zawieszenia prawa do emerytury.

V.565.301.2020 z 31 marca 2021 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na postanowienie o stwierdzeniu uchybienia terminu do wniesienia odwołania.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę na postanowienie Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego z dnia 15 lutego 2021 r. o stwierdzeniu uchybienia terminu przez J.U. do wniesienia odwołania od decyzji Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w M. z dnia 3 czerwca 2020 r., w przedmiocie nałożenia na odwołującą się kary pieniężnej w kwocie 5000,00 zł za naruszenie obowiązku kwarantanny.

Zaskarżonemu postanowieniu Rzecznik zarzucił naruszenie art. 134 k.p.a., polegające na tym, że organ stwierdził uchybienie terminu do wniesienia odwołania od decyzji w sytuacji, gdy w dacie jego wniesienia określony w art. 129 § 2 k.p.a. termin do wniesienia odwołania nie rozpoczął biegu; oraz naruszenie art. 39 w związku z art. 47 § 2 k.p.a. polegające na tym, że organ stwierdził skuteczne doręczenie decyzji odwołującej się przez funkcjonariusza Policji w M. w sytuacji braku upoważnienia do dokonywania doręczeń w taki sposób.

Rzecznik wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego postanowienia na zasadzie art. 145 § 1 punkt 1 lit.c p.p.s.a.

Organy administracji wydały następujące decyzje w sprawach z wniosku Rzecznika

XI.540.48.2020 z 28 września 2020 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu administracyjnym toczącym się przed Ministrem Spraw Wewnętrznych i Administracji w przedmiocie odmowy uznania za obywatela polskiego.

Stanowisko nieuwzględnione (decyzja z 22 lutego 2021 r., sygn. akt DOiR-I-6251-32/2020/AF).

Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji orzekł, że analiza całokształtu akt niniejszej sprawy dokonana w przedmiotowym postępowaniu (w tym dokumentów niejawnych), prowadzi do wniosku, iż pozyskany przez organ I

instancji - a następnie organ odwoławczy - materiał dowodowy w zakresie ustaleń, czy przeciwko uznaniu Pani O. B. za obywatela polskiego, przemawiają względy bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego, jest wystarczający do zakończenia postępowania. W ocenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, w niniejszej sprawie brak jest podstaw do wydania decyzji o uznaniu Zainteresowanej za obywatela polskiego, ze względu na zagrożenie bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego. W tym stanie rzeczy, a także wobec bezzasadności zarzutów Strony, stwierdzić należy, że Wojewoda Mazowiecki, wydając decyzję z dnia 27 lipca 2020 r. w sprawie Pani O. B., nie naruszył prawa.

VI. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Zgłoszenia udziału w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych

1. W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące wnioski do Trybunału Konstytucyjnego:

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie wniosków Rzecznika Praw Obywatelskich:

2. Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpił do postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie następujących wniosków:

VII.510.141.2020 z 8 stycznia 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie wniosku Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego o zbadanie zgodności z Konstytucją art. 189 kpc w związku z przepisami innych ustaw.

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich w niniejszej sprawie zachodzi sytuacja, o której mowa w art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy o TK, a zatem przypadek niedopuszczalności wydania orzeczenia. Występująca z wnioskiem Pierwsza Prezes SN wyraża wątpliwość czy dopuszczalny, a co za tym idzie, czy zgodny z przepisami wskazanymi jako wzorce kontroli, jest pozew złożony przez stronę w zakresie, w jakim przedmiotem ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa czyni nawiązanie stosunku służbowego sędziego wskutek jego powołania przez Prezydenta RP na wniosek KRS. W opinii Rzecznika wniosek ten pełni funkcję instrumentalną, gdyż został złożony przez osobę, która ma bezpośredni interes w wydaniu rozstrzygnięcia przez TK. Pierwsza Prezes SN należy bowiem do kręgu sędziów SN, których status i skuteczność nominowania jest kwestionowana w licznych postępowaniach sądowych, nie tylko na gruncie krajowym, ale również europejskim.

Rzecznik podkreślił, że zasada niezależności sądów i niezawisłości sędziów stanowi współcześnie niekwestionowany standard międzynarodowy i konstytucyjny, gdzie podstawowe wymogi w tym zakresie wynikają z art. 6 EKPC oraz z orzecznictwa ETPC.

Zdaniem Rzecznika nie można tworzyć przesłanek ograniczających wystąpienie z pozwem o ustalenie istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, tj. wskazywać sytuacji, w których stronie nie będzie przysługiwała taka możliwość. W ten sposób zamyka się bowiem jednostce prawo do korzystania z jej praw podmiotowych, albowiem prowadzi to do sytuacji, w której strona nie może skorzystać z przysługującego jej na gruncie Konstytucji, prawa europejskiego oraz obowiązujących ustaw praw.

W opinii Rzecznika wydanie przez TK orzeczenia w niniejszej sprawie jest niedopuszczalne również w związku z tym, że w sprawach rozpoznawanych w SN o ustalenie nieistnienia stosunku służbowego sędziego skierowano pytania

prejudycjalne do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Rzecznik przypomniał, że jeżeli złożenie wniosku przez Pierwszą Prezes SN doprowadzi do wydania przez TK wyroku, którego skutkiem będzie uniemożliwienie dokonywania przez sądy krajowe własnej oceny co do zasadności powództw i konieczności umorzenia zawisłych przed nimi spraw, w których skierowano pytania prejudycjalne, wówczas trzeba będzie rozpatrywać powyższe przez pryzmat naruszenia przez Polskę zobowiązań traktatowych. Okoliczność taka może być rozpatrywana m.in. jako podstawa do wszczęcia postępowania przeciwko Polsce w trybie art. 258 TFUE.

VII.6060.15.2021 z 9 marca 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie wniosku Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego dotyczącego niezgodności z Konstytucją przepisów ustawy o dostępie do informacji publicznej.

Stanowisko Rzecznik przedstawi w terminie późniejszym.

VII.511.16.2021 z 16 marca 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym z wniosku Prokuratora Generalnego o zbadanie zgodności z Konstytucją przepisów ustawy o komornikach sądowych.

Stanowisko Rzecznik przedstawi w terminie późniejszym.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie wniosków, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:

3. Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych:

V.511.665.2020 z 20 stycznia 2021 r. - stanowisko w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej zgodności z Konstytucją przepisów Ordynacji podatkowej, do którego Rzecznik zgłosił udział 22 grudnia 2020 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył że nadpłata w prawie podatkowym pełni funkcję odszkodowawczą, która spełnia jednocześnie funkcję restytucyjną i kompensacyjną. Szczególne znaczenie, na tle rozpatrywanej sprawy pełni funkcja kompensacyjna, która może być realizowana dzięki oprocentowaniu nadpłaty. Podatnik, który dokonał zapłaty nienależnego podatku, nie mógł korzystać w określonym przedziale czasowym ze środków pieniężnych, które powinny znajdować się w jego posiadaniu, utracił więc spodziewane korzyści z tego tytułu. Gdyby nie obowiązek zapłaty podatku, który ostatecznie okazał się nieistniejący, podatnik mógłby dowolnie dysponować tą kwotą i otrzymywać z tego tytułu przychód. Nie powinno mieć przy tym znaczenia, czy nienależne zobowiązanie podatkowe zostało określone w drodze „samowymiaru”, czy też na mocy decyzji organu podatkowego w związku nieuregulowaniem

zobowiązania przez podatnika. Uzależnienie przyznania podatnikowi oprocentowania od sposobu określenia wysokości podatku i pozbawienie go oprocentowania nadpłaty z uwagi na wydanie decyzji wymiarowej, jest z pozbawieniem podatnika prawa do części odszkodowania za szkodę powstałą wskutek zapłaty podatku na mocy niekonstytucyjnego przepisu. Ustawodawca pozwalając zatem na dochodzenie przez podatnika pełnego odszkodowania tylko w sytuacji, gdy podatek został określony w drodze „samowymiaru” nie miał ku temu wystarczającej podstawy konstytucyjnej.

Zdaniem Rzecznika ustawodawca winien tak ukształtować instytucję zwrotu nadpłaty, by oprocentowanie przysługiwało również wówczas gdy nadpłata powstała poprzez wydanie decyzji wymiarowej. W przypadku decyzji podatkowych konieczne jest jednak ich wzruszenie w trybie wznowienia postępowania oraz wykazanie faktu przyczynienia się organu do powstania nadpłaty. W tym wypadku zatem sama obiektywna niezgodność z Konstytucją nie wystarcza, mimo że źródłem uszczerbku w majątku podatnika był niekonstytucyjny przepis prawa, podobnie jak w sytuacji złożenia deklaracji podatkowej, gdy oprocentowanie nadpłaty przysługuje za cały okres istnienia nadpłaty. Przez obecnie istniejącą konstrukcję nadpłaty, ograniczającą możliwość uzyskania oprocentowania w omawianej wyżej sytuacji ustawodawca uniemożliwił podatnikowi realizację wierzytelności o zapłatę oprocentowania, co pozbawiło go gwarantowanej konstytucyjnie ochrony prawnej. Konsekwencją takiego stanu rzeczy jest ponadto poddanie dwóm reżimom prawnym jednolitej sytuacji. Podatnik w zakresie należności wpłaconej na podstawie deklaracji byłby uprawniony do otrzymania oprocentowania z tytułu nienależnie pobranego podatku w wysokości odsetek pobieranych od zaległości podatkowych w ramach procedury podatkowej. W odniesieniu do kwoty pobranej na podstawie decyzji wymiarowej podatnik byłby natomiast zobligowany do uruchomienia drogi postępowania sądowego w ramach procesu cywilnego i dochodzenia na tej podstawie wyrównania szkody, co rodzi jednak daleko idące trudności dowodowe i procesowe.

IV.7003.37.2020 z 28 stycznia 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej zgodności z Konstytucją przepisów ustawy szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że wynikające z zaskarżonych przepisów wyłączenie możliwości zwrotu nieruchomości przejętej na potrzeby budowy dróg publicznych na podstawie specustawy drogowej z 2003 r. pozostaje w sprzeczności z konstytucyjnymi gwarancjami ochrony przed nieuzasadnionym wywłaszczeniem. Przede wszystkim, rozwiązanie takie nie służy żadnemu racjonalnie uzasadnionemu celowi. Wydaje się, że jest ono ubocznym, niezamierzonym przez ustawodawcę przypadkowym skutkiem scalania i upraszczania procedur inwestycyjnych. Nie realizuje także żadnej

konstytucyjnej wartości - drogi nieistniejące (bądź przechodzące w innym miejscu niż pierwotnie zakładano) w żaden sposób nie służą potrzebom społeczności. Nie istnieje więc konstytucyjna legitymacja do przetrzymywania w zasobie publicznym nieruchomości przymusowo (i niepotrzebnie) odebranych na taki cel ich prywatnym właścicielom.

Także wynikające z zaskarżonych przepisów kryterium różnicowania ochrony prawnej w zależności od formy wywłaszczenia, nosi wszelkie cechy dowolności, nie będąc ani racjonalne, ani proporcjonalne, ani tym bardziej sprawiedliwe. Zdaniem Rzecznika, realizacja konstytucyjnego prawa do zwrotu wywłaszczonego mienia nie może bowiem zależeć od tego, w jaki "techniczny" sposób ustawodawca zaprojektował procedury inwestycyjne. Podstawowym skutkiem przyjętego rozwiązania stało się więc pozbawienie określonej, arbitralnie dobranej grupy uprawnionych, przysługujących im roszczeń, a zarazem zwolnienie podmiotów publicznych z obowiązków nałożonych bezpośrednio w samej Konstytucji. Prowadzi to do wniosku, że zaskarżona norma pozostaje w sprzeczności z konstytucyjnymi gwarancjami ochrony własności i innych praw majątkowych, rekonstruowanymi ze wzorców kontroli wskazanych w petitum.

VII.613.3.2021 z 9 marca 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej niezgodności z Konstytucją przepisów wprowadzających całkowity zakaz zgromadzeń.

Stanowisko Rzecznik przedstawi w terminie późniejszym.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg konstytucyjnych, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:

4. Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniach przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytań prawnych:

II.517.1.2021 z 15 lutego 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym dotyczącym pytania prawnego Sądu Dyscyplinarnego przy Sądzie Apelacyjnym w zakresie zgodności przepisów Kodeksu karnego wykonawczego oraz Kodeksu postępowania karnego z Konstytucją.

Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpił do postępowania i wniósł o stwierdzenie, że art. 9 § 1 Kodeksu karnego wykonawczego w zw. art. 462 § 1 Kodeksu postępowania karnego, w zakresie w jakim wynika z nich norma stanowiąca, że postanowienie umarzające postępowanie i orzekające pobyt podejrzanego w odpowiednim zakładzie psychiatrycznym podlega wykonaniu bezzwłocznie, gdy orzeczenie stało się wykonalne tj. z chwilą jego wydania nawet wówczas, gdy zostanie zaskarżone, a sąd który je wydał, lub sąd

powołany do rozpoznania zażalenia, nie wstrzyma wykonania tego postanowienia, są niezgodne z art. 32 ust. 1 Konstytucji w zw. z art. 41 ust. 1 Konstytucji, w zw. z art. 42 ust. 2 Konstytucji, w zw. z art. 42 ust. 3 Konstytucji, w zw. z art. 45 ust. 1 Konstytucji oraz w zw. z art. 78 Konstytucji.

Rzecznik podkreślił, że zgodnie z art. 32 ust. 1 Konstytucji wszyscy są wobec prawa równi oraz mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne. Osoby, które dopuściły się czynu zabronionego nie są traktowane podobnie przez przepisy prawa pod względem ochrony ich praw podmiotowych, w tym wolności osobistej w rozumieniu art. 41 ust. 1 Konstytucji, prawa do obrony w rozumieniu art. 42 ust. 2 Konstytucji, prawa do przełamania domniemania niewinności przez prawomocny wyrok sądu z art. 42 ust. 3 Konstytucji, prawa do sądu z art. 45 ust. 1 Konstytucji oraz prawa do zaskarżenia orzeczeń wydanych w pierwszej instancji z art. 78 Konstytucji. W żadnym z tych aspektów zróżnicowanie nie jest dopuszczalne w świetle zasady równości.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie pytań prawnych, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:

II.510.591.2017 z 10 sierpnia 2017 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w zakresie rozstrzygnięcia pytania prawnego Sądu Rejonowego dotyczącego niezgodności z Konstytucją przepisu ustawy Prawo budowlane.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 9 lutego 2021 r., sygn. akt P 15/17).

Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 91a ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane, w zakresie obejmującym zwrot „użytkuje obiekt w sposób niezgodny z przepisami”, jest niezgodny z art. 2 i art. 42 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Ponadto, Trybunał postanowił umorzyć postępowanie w zakresie art. 7 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. oraz art. 15 ust. 1 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, otwartego do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r. z uwagi na nieuzasadnienie przez pytający Sąd postawionych zarzutów.

II.510.857.2019 z 3 sierpnia 2019 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytania prawnego Sądu Okręgowego dotyczącego zgodności z Konstytucją przepisów Kodeksu postępowania karnego w zakresie zasady ne peius.

Umorzenie postępowania (postanowienie z 9 lutego 2021 r., sygn. akt P 15/19).

Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że sąd pytający nie udowodnił, że kwestionowana norma prawna, którą sąd zamierza zastosować w toczącej się przed nim sprawie, oparta jest na utrwalonej, powszechnej i jednolitej wykładni dokonanej przez Sąd Najwyższy. Trybunał wskazał zatem, że pytanie prawne

nie spełnia przesłanki przedmiotowej. Co więcej, pytanie prawne nie spełnia także przesłanki funkcjonalnej. W zaistniałych okolicznościach sąd pytający powinien zatem rozstrzygnąć sprawę w oparciu o obowiązujące przepisy, objaśnione w orzecznictwie Sądu Najwyższego w sposób dostateczny, dokonując samodzielnie ich wykładni, w tym rozważając zasadność przeprowadzenia wykładni przepisów ustawy w zgodzie z Konstytucją.

VII. Wystąpienia legislacyjne

II.510.48.2021 z 19 stycznia 2021 r. - wystąpienie do Marszałek Sejmu RP w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia.

Rzecznik Praw Obywatelskich krytycznie odniósł się do kolejnych proponowanych w projekcie zmian. Projekt zakłada m.in. zmianę trybu zaskarżania mandatu karnego. Nie byłoby już możliwości odmowy jego przyjęcia (jak dziś). O winie i karze rozstrzygałaby arbitralna decyzja policjanta. Kara pieniężna podlegałaby egzekucji nawet po wniesieniu przez obywatela odwołania do sądu. Mimo postępowania sądowego, zmierzającego do zakwestionowania zasadności mandatu, obywatel może zostać pozbawiony środków zapewniających mu utrzymanie. Następnie, w krótkim czasie 7 dni musiałby on zebrać wszystkie dowody niewinności i złożyć je wraz z odwołaniem do sądu. Tymczasem standardem demokratycznego państwa prawnego jest, że to organ państwa musi wykazać winę jednostki.

Wyrażając ogólną ocenę całego opiniowanego projektu ustawy, Rzecznik przytoczył fragment uzasadnienia orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego: „[j]est niesporne, że zarówno aksjologia, jak i technika tworzenia prawa traktują kodeksy w sposób szczególny. Zasady prawidłowej legislacji wymagają więc, by ustawodawca nader rozważnie podejmował nowelizację kodeksów, a w każdym razie, by powstrzymywał się od nowelizowania ich drogą pośrednią, gdy pozornie niezmienny tekst kodeksu zostaje wydrążony z treści postanowieniami ustaw szczegółowych. Jest to szczególnie ważne, gdy nowelizacja ma dotyczyć kodeksowych unormowań o charakterze zasadniczym, przesądzających samą istotę poszczególnych instytucji danej gałęzi prawa”.

Biorąc pod uwagę powyższe, RPO wyraził jednoznacznie negatywną opinię o poselskim projekcie ustawy o zmianie ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. - Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, jako projekcie niedostatecznie rozważonym, niedopracowanym, wewnętrznie sprzecznym, niezgodnym z aksjologią polskiego systemu prawnego i w konsekwencji niezgodnym ze wskazanymi w opinii przepisami ustawy zasadniczej.

Odnosząc do samego ratio legis ustawy o zmianie k.p.s.w., Rzecznik przytoczył zaś stanowisko doktrynalne, zgodnie z którym: „każda ustawa powinna służyć realizacji jasno, precyzyjnie określonych celów, stanowiących fundament logistyczno-normatywny „dobrego prawa”. Wynikają one z jednej strony z samego brzmienia tekstu normatywnego zawartego w regulacji ustawowej, a z drugiej z uzasadnienia, które towarzyszy projektowi regulacji ustawowej. O motywach przyjmowania danej regulacji ustawowej możemy wywodzić także z opracowań, konferencji, poszczególnych zindywidualizowanych wypowiedzi autorów projektu, konstatacji naukowych i społecznych oraz innych wydarzeń poprzedzających proces legislacyjny, w których wyjaśniane i uzasadniane są przyczyny, istota i skutki promowanych

rozwiązań prawnych”. Przypominając w tym miejscu, że według uzasadnienia poselskiego projektu: „[p]rojektowana ustawa ma na celu usprawnienie postępowania w sprawach o wykroczenia oraz odciążenie sędziów sądów powszechnych od obowiązków związanych z rozpoznawaniem spraw o wykroczenia, z zachowaniem konstytucyjnej i konwencyjnej gwarancji prawa do sądu w sprawach o wykroczenia”, stwierdzić należy, że cel ten – z przyczyn w niniejszej opinii podanych – osiągnięty zostać nie może. Jeżeli jednak wiarę dać doniesieniom o powiązaniu złożenia niniejszego projektu z faktem rosnącej liczby postępowań wykroczeniowych zakończonych wyrokami uniewinniającymi, wydanymi na skutek odmowy przyjęcia mandatu przez protestujących obywateli przeciwko obostrzeniom pandemicznym i wyrokowi Trybunału Konstytucyjnego w sprawie aborcji, to uznać należy, iż rzeczywiste ratio legis zostało przemyślnie ukryte. W takim wypadku opiniowany projekt ustawy uznać trzeba za przejaw tzw. ustawodawstwa emocjonalnego nakierowanego na ochronę partykularnych interesów. Powyższe dalekie zaś jest od standardów demokratycznego państwa prawa urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, w którym legislatura powinna tworzyć „dobre prawo” i odpowiadać swoją aktywnością na realne potrzeby całego społeczeństwa, a nie interesy poszczególnych ugrupowań politycznych.

Wobec powyższego, Rzecznik z całą stanowczością stwierdził, iż proponowana regulacja prawna jest przejawem zbyt daleko posuniętego i niebezpiecznego punitivnego zwrotu w polityce karnej państwa, a nadto wprowadzałyby szereg rozwiązań sprzecznych z Konstytucją.

VII.6060.6.2021 z 26 stycznia 2021 r. - wystąpienie do Marszałka Senatu RP w sprawie ustawy o służbie zagranicznej.

Wskazana ustawa w art. 7 pkt 12 wprowadza do polskiego porządku prawnego nowe pojęcie tajemnicy dyplomatycznej, które ma obejmować informacje, dane oraz wiedzę, niestanowiące informacji niejawnych w rozumieniu przepisów ustawy o ochronie informacji niejawnych (dalej jako: u.o.i.n.), z którymi członek służby zagranicznej zapoznał się w związku z pełnieniem obowiązków i które ze względu na dobro służby zagranicznej mogły być udostępnione wyłącznie osobom do tego uprawnionym, a ich ujawnienie mogłoby szkodzić polityce zagranicznej Rzeczypospolitej Polskiej i naruszać jej wizerunek międzynarodowy. W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich tak ogólnie zdefiniowana instytucja tajemnicy dyplomatycznej może de facto prowadzić do wyłączenia jawności bardzo istotnej sfery działalności organów publicznych, jaką jest sprawowanie polityki zagranicznej.

Zgodnie z art. 61 zd. 1 Konstytucji obywatel ma prawo do uzyskiwania informacji o działalności organów władzy publicznej oraz osób pełniących funkcje publiczne. Zasady korzystania z tego uprawnienia zostały szczegółowo uregulowane w ustawie o dostępie do informacji publicznej (dalej jako: u.d.i.p.). W świetle tych przepisów nie budzi wątpliwości, że informacje o polityce

zagranicznej i działalności służby zagranicznej stanowią informację publiczną, do której dostęp został obywatelom konstytucyjnie zagwarantowany. Rzecznik podkreślił, że prawo dostępu do informacji publicznej jest jednym z podstawowych narzędzi zapewniających obywatelom możliwość czynnego udziału w życiu publicznym i dokonywania ocen działalności organów publicznych, a w konsekwencji podejmowania również decyzji wyborczych. Polityka zagraniczna jest zaś jednym z kluczowych aspektów funkcjonowania państwa, który często ma bezpośrednie przełożenie na sytuację życiową obywateli.

Rzecznik wskazał, że art. 7 pkt 12 opiniowanej ustawy wprowadza nowy wyjątek od zasady dostępności informacji publicznej i tym samym, zgodnie z zasadą *exceptiones non sunt extendendae*, nie powinien być wykładany w sposób rozszerzający. Tymczasem w treści tego przepisu nie wskazano precyzyjnych kryteriów obejmowania informacji tajemnicą dyplomatyczną. Ustawodawca posłużył się natomiast nieostryimi pojęciami takimi jak szkoderstwo polityce międzynarodowej RP i naruszanie jej wizerunku międzynarodowego, co może prowadzić do arbitralnego stosowania tego przepisu i wykorzystywania go raczej do ochrony partykularnych interesów rządu niż wizerunku naszego kraju i ochrony polskiej racji stanu.

Rzecznik przypomniał również, że wszelkie ograniczenia konstytucyjnego prawa do informacji publicznej muszą być wprowadzane z poszanowaniem zasady proporcjonalności wyrażonej w art. 31 ust. 3 Konstytucji i nie mogą prowadzić do naruszenia istoty tego prawa. W ocenie Rzecznika wymogi te nie zostały zachowane w opiniowanym przepisie ustawy.

Poważne wątpliwości Rzecznika budzi również sposób procedowania niniejszej ustawy. Należy zwrócić uwagę, że w uzasadnieniu projektu ustawy nie zawarto żadnych informacji dotyczących *ratio legis* wprowadzenia do polskiego porządku prawnego instytucji tajemnicy dyplomatycznej, a ograniczono się jedynie do lakonicznego stwierdzenia: „Wprowadzono także definicję tajemnicy dyplomatycznej”. Nie wiadomo więc, jaki jest cel ograniczenia praw i wolności obywateli w taki sposób i ochrona jakich wartości ma go uzasadniać.

Niepokojące jest również tempo prac nad ustawą, które uniemożliwiło zabranie głosu na etapie prac sejmowych organizacjom pozarządowym i Rzecznikowi Praw Obywatelskich. Wszystko to prowadzi do wniosku, że mogła zostać naruszona zasada zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa wywodzona z art. 2 Konstytucji. Dlatego też, w ocenie Rzecznika, w niniejszej sprawie zasadne byłoby przeprowadzenie wysłuchania publicznego.

III.7040.8.2021 z 1 lutego 2021 r. - wystąpienie do Marszałka Senatu RP w sprawie ustawy o służbie zagranicznej.

W świetle art. 4 ust. 1 ww. ustawy stosunek pracy w służbie zagranicznej wygasa w dniu ukończenia 65 lat. Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że

zastosowany przez ustawodawcę mechanizm automatycznego wygaśnięcia stosunków pracy dla pracowników, którzy ukończyli 65 lat, pozostaje w sprzeczności z art. 2 dyrektywy rady 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 r. ustanawiającej ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy (2000/78/WE, dalej jako: „Dyrektywa 2000/78”), implementowanej do polskiego porządku prawnego przez ustawę z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania.

W opinii Rzecznika odmienne traktowanie pracowników służby zagranicznej, którzy ukończyli 65 lat nie ma uzasadnienia pod względem przesłanek określonych w art. 6 ust.1 Dyrektywy 2000/78, tj. obiektywnego i racjonalnie uzasadnionego, zgodnego z przepisami celu wprowadzenia tego rozróżnienia, zaś środek zastosowany przez ustawodawcę (tu: wygaśnięcie umowy o pracę) nie jest właściwy i konieczny. Z uwagi na brak jednoznacznie określonego celu regulacji, a także nieprzedstawienie jakichkolwiek argumentów za jej wprowadzeniem, niemożliwa jest ocena jej obiektywności i racjonalności i przybiera ona charakter arbitralnego wykluczenia części pracowników służby zagranicznej. Świadczy o tym również brak ostrych kryteriów wyłączenia wygaśnięcia stosunku pracy wobec pracowników, którzy złożyli odpowiedni wnioski do ministra spraw zagranicznych, a które sprowadzają się do „potrzeb służby zagranicznej” (art. 4 ust. 3, 80 ust. 3).

Następnie art. 5 przewiduje w ust. 1, że w służbie zagranicznej nie może być zatrudniona osoba, która w okresie od dnia 22 lipca 1944 r. do dnia 31 lipca 1990 r. pracowała lub pełniła służbę w organach bezpieczeństwa państwa lub była współpracownikiem tych organów w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów. Przepis ten znajduje zastosowanie do niebędących członkami służby zagranicznej osób, o których mowa w art. 3 ust. 2 pkt 1-3, o ile osoby te są obywatelami polskimi (ust. 2).

W tym kontekście Rzecznik przypomniał, że zgodnie z art. 60 Konstytucji obywatele polscy korzystający z pełni praw publicznych mają prawo dostępu do służby publicznej na jednakowych zasadach. Z kolei z art. 31 ust. 3 Konstytucji wynika, że ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw. W ocenie Rzecznika nie można przyjąć, że kryterium bezpieczeństwa państwa może być uznane za uzasadniające wprowadzenie ograniczenia zawartego w art. 5 ustawy o służbie zagranicznej.

Na podstawie art. 56 ust. 1 ustawy, jeżeli wymagają tego potrzeby służby zagranicznej, członek służby zagranicznej wykonuje pracę poza normalnymi

godzinami pracy, a w uzasadnionych przypadkach także w niedziele i święta, bez prawa do oddzielnego wynagrodzenia i prawa do czasu wolnego w zamian za czas przepracowany. Zdaniem Rzecznika inkryminowany przepis przez to, że nie przewiduje prawa wszystkich członków służby zagranicznej do zwiększonej stawki wynagrodzenia lub zwiększonego wymiaru czasu wolnego z tytułu wykonywania pracy poza normalnymi godzinami pracy, a także w niedziele i święta, pozostaje w sprzeczności z ratyfikowanym przez Polskę art. 4 ust. 2 Europejskiej Karty Społecznej.

II.510.61.2021 z 5 lutego 2021 r. - wystąpienie do Marszałka Sejmu RP w sprawie autopoprawki projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw.

Grupa posłów wniosła autopoprawkę do projektu ustawy o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw. Przewiduje ona zmiany w Kodeksie wykroczeń rozszerzające zakres wykroczenia prowadzenia zbiórki na cel uiszczenia m.in. grzywny, nawiązki, świadczenia pieniężnego, naprawienia szkody i poręczenia majątkowego, a także odpowiednie przepisy proceduralne umożliwiające odmowę przyjęcia poręczenia w przypadku nieudowodnienia, że pochodzi ono ze środków własnych oskarżonego. W opinii Rzecznika Praw Obywatelskich całość propozycji legislacyjnej dotyczącej art. 266 § 1a k.p.k. należy ocenić negatywnie.

Autopoprawka przewiduje ponadto, że w okresie epidemii i 6 miesięcy po jego odwołaniu, apelacja w sprawach o przestępstwa zagrożone karą do 5 lat pozbawienia wolności rozpoznawana ma być w składzie 1 sędziego (dotyczy to m.in. przestępstw z art. 231 k.k. – nadużycia władzy lub niedopełnienia obowiązków oraz art. 296 k.k. – wyrządzenie szkody jednostce organizacyjnej).

Rzecznik zauważył, iż brak rzetelnego uzasadnienia projektowanej zmiany każe poszukiwać innych jej uzasadnień, w tym choćby tego, że przy obecnym trybie doboru składu sędziów do sprawy, łatwiej będzie manipulować składami w sytuacji, gdy będą one jedno osobowe, a nie trzy osobowe. Wniosek taki może, choć nie musi, wynikać także z momentu, w którym dochodzi do zgłoszenia przedmiotowej autopoprawki. Epidemia COVID-19 trwa już prawie rok, a obecnie liczba aktywnych przypadków zdaje się obniżać. Rozpoczęto także proces szczepień. Stąd brak w uzasadnieniu autopoprawki jakiegokolwiek rzetelnej i popartej merytoryczną argumentacją odpowiedzi na pytanie, skąd obecnie wynika potrzeba wprowadzenia projektowanego art. 14fa ust. 1, nasuwa wniosek, że może chodzić o stworzenie systemu, który umożliwi manipulowanie składami sądów odwoławczych rozpoznających apelację w sprawach o przestępstwa zagrożone karą pozbawienia wolności, której górna granica nie przekracza 5 lat.

VIII. Opinie i stanowiska

II.510.61.2021 z 19 stycznia 2021 r - wystąpienie do Marszałek Sejmu RP w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw.

W wystąpieniu Rzecznik Praw Obywatelskich szczegółowo omówił proponowane zmiany.

Przede wszystkim Rzecznik zwrócił uwagę na trudności wynikające z nowych definicji przestępstw terrorystycznych, na umożliwienie aresztowania tymczasowego osoby, która ze względu na stan zdrowia nie jest w stanie pokwitować decyzji o aresztowaniu, na proponowane w projekcie ograniczenia w dostępie do akt umorzonych spraw, na zwiększenie uprawnień prokuratora przy zabezpieczaniu i zdejmowaniu treści pornograficznych, pedofilskich i terrorystycznych.

RPO wskazał również luki w projekcie - np. w przypadku wydania przez prokuraturę listu żelaznego dla osoby, wobec której wystawiony jest Europejski Nakaz Aresztowania. Ponadto, zgłosił uwagi do zmiany przepisów o przedawnieniu i o egzekucji kar pieniężnych, czy też dotyczących instytucji posiedzenia wstępnego.

Mając na uwadze całość przedstawionych uwag do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw oraz merytoryczną doniosłość projektowanych zmian w Kodeksie karnym i Kodeksie postępowania karnego, a także mając na uwadze treść wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 lipca 2020 r. w sprawie sygn. Kp 1/1925 oraz przedmiot postępowania, wszczętego na skutek złożonego przez Rzecznika wniosku, przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie sygn. K 22/20, RPO wyraził przekonanie, że projekt powinien być procedowany we właściwym dla nowelizacji kodeksu trybie, z zastosowaniem przepisów Regulaminu Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej.

Zarówno w związku z literalnym brzmieniem art. 87 ust. 1 Regulaminu Sejmu RP, jak i uwzględniając liczne poglądy doktryny należy uznać, iż ustawy nowelizujące powinny dochodzić do skutku w takim samym trybie jak ustawy pierwotne, zatem do prac nad projektem nowelizacji wskazanych kodeków należy zastosować przepisy ww. rozdziału Regulaminu Sejmu RP, który dotyczy postępowania z projektami kodeksów, będącego szczególnym rodzajem procedury ustawodawczej.

XI.812.10.2020 z 10 lutego 2021 r. - wystąpienie do Przewodniczącego Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji w sprawie stanowiska rekomendacyjnego dotyczącego sposobu realizacji i jakości tłumaczenia na język migowy w utworach audiowizualnych.

Rzecznik Praw Obywatelskich wielokrotnie zwracał uwagę na sytuację osób z niepełnosprawnościami, w tym osób głuchych i niedosłyszących. Wskazywał

m.in. na nieprawidłowości, jakie występowały w zakresie dostępności komunikatów na temat epidemii. Rzecznik z zadowoleniem więc odnotowuje podjętą inicjatywę. Przedstawienie nadawcom jasnych wytycznych w znaczący sposób wpłynie na zapewnienie praktycznej realizacji prawa do informacji osób z niepełnosprawnością słuchu.

Opublikowany projekt uwzględnia szereg uwag zgłaszanych wcześniej przez Rzecznika. Pozytywnie należy się odnieść między innymi do podkreślenia, iż napisy dla niesłyszących nie stanowią alternatywnego rozwiązania wobec tłumaczenia na język migowy. W rekomendacjach dotyczących tłumaczenia na polski język migowy wskazano, że w każdym tłumaczonym utworze audiowizualnym należy zapewnić wyraźną widoczność gestów, mimiki i zakresu ruchu tłumacza. Zwrócić jednak należy uwagę na wielkość tłumacza – zaproponowana (1/12 ekranu o proporcjach 16:9) nie odpowiada bowiem oczekiwaniom osób głuchych. W ocenie Rzecznika jako zasadę należałoby przyjąć, że tłumacz zajmuje 1/8 powierzchni ekranu, z ewentualnym wskazaniem jasno sformułowanych możliwych odstępstw. Nie rozwiązują problemu wspomniane w projekcie funkcje Focus oraz zoom, w które wyposażone są niektóre nowoczesne odbiorniki telewizyjne. Trzeba zwrócić uwagę, że ze względu na różny status społecznoekonomiczny osób z niepełnosprawnościami takie rozwiązanie ma charakter dyskryminujący.

Inną problematyczną kwestią pozostaje dostarczanie tłumaczenia na polski język migowy w audycjach informacyjnych, które wymagają zapewnienia odpowiedniej jakości przekazu. Tłumacz nie może być zasłonięty przez paski informacyjne ani inne elementy graficzne. W dalszej części projektu wskazano, że podczas przemówień i konferencji prasowych zaleca się, by tłumacz języka migowego stał obok osoby przemawiającej. Nie zostały jednak uwzględnione okoliczności nadzwyczajne, gdy np. z uwagi na zagrożenie epidemiczne należy zachować odpowiedni dystans pomiędzy kolejnymi osobami.

Rzecznik zwrócił się ponadto z prośbą o podjęcie stosownych środków w kwestii uregulowania przepisów transponujących dyrektywę 2018/1808 o audiowizualnych usługach medialnych, tak by informacje o charakterze nadzwyczajnym – w tym publiczne komunikaty i ogłoszenia w sytuacji klęski żywiołowej – podawane do wiadomości publicznej za pomocą audiowizualnych usług medialnych były przekazywane w sposób dostępny dla osób z niepełnosprawnościami.

VII.604.1.2021 z 10 lutego 2021 r. - wystąpienie do Przewodniczącego Komisji Ustawodawczej Senatu RP w sprawie projektu o zmianie ustawy o petycjach.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że projekt zakłada pewne istotne zmiany w ustawie, m.in.: petycję w danej sprawie byłoby można składać wyłącznie do jednego podmiotu; każdy, kto składałby petycję, byłby zobowiązany do złożenia oświadczenia, że adresat petycji jest jedynym

podmiotem, do którego wnoszona jest petycja w danej sprawie; podmiot, do którego byłaby składana petycja uzyskałby możliwość pozostawienia petycji bez rozpatrzenia, jeśli była już w tej sprawie rozpatrywana przez ten podmiot wcześniej; petycje składane elektronicznie musiałyby być podpisane podpisem kwalifikowanym, profilem zaufanym albo podpisem osobistym (obecnie przepis wskazuje, że mogą być podpisane podpisem kwalifikowanym); urzędy rozpatrujące petycje zostałyby zobowiązane do uwzględnienia w zbiorczych informacjach informacji o petycjach przesłanych do innych podmiotów do rozpatrzenia oraz pism, które wpłynęły i nie zostały uznane za petycje.

Zgodnie z art. 63 Konstytucji każdy ma prawo składać petycje do organów władzy publicznej oraz do organizacji i instytucji społecznych w związku z wykonywanymi przez nie zadaniami zleconymi z zakresu administracji publicznej. W opinii Rzecznika ważne jest zatem, aby to prawo było możliwie szeroko wykorzystywane i nie było ograniczane względami organizacyjnymi po stronie urzędów administracji publicznej.

Rzecznik poddał także w wątpliwość zapisy dotyczące publikowania informacji o pismach, które wpłynęły i nie zostały uznane za petycje. Jest bowiem wiele urzędów rozpatrujących pisma obywateli, które jednocześnie nie są kwalifikowane jako petycje. Dosłowne rozumienie projektowanego przepisu mogłoby oznaczać zaś konieczność opublikowania informacji o wszystkich tego rodzaju pismach, które jednocześnie nie są petycjami.

Rzecznik zwrócił również uwagę na zmianę w zakresie petycji składanych elektronicznie. O ile w uzasadnieniu Senat wskazuje na rozszerzenie katalogu możliwości składania podpisu pod petycją elektroniczną (oprócz podpisu kwalifikowanego zostają dopuszczone podpisy profilem zaufanych oraz podpisy osobiste), to samo brzmienie zmiany mogłoby wprowadzać konieczność zastosowania jednej ze wskazanych form podpisu. Tak skonstruowana zmiana, mimo teoretycznie szerszego katalogu podpisów, jednocześnie zawęży definicję petycji składanej za pomocą środków komunikacji elektronicznej. Taka zaś interpretacja byłaby, zdaniem Rzecznika, nadmiernym obciążeniem dla składających petycję, w tym dla obywateli. Zapis wymaga zatem rozważenia i ewentualnego doprecyzowania.

W opinii Rzecznika wszelkie zmiany prowadzące do ograniczenia konstytucyjnego prawa petycji powinny być poprzedzone szczególnym namysłem i bardzo wnikliwą analizą. Jednocześnie, na podstawie m.in. napływających do Biura RPO spraw, Rzecznik zauważył, że zdarzają się sytuacje kierowania przed ten sam podmiot jednobrzmiących petycji do różnych podmiotów (np. postulujące przyjęcie konkretnych uchwał przez organy stanowiące jednostek samorządu terytorialnego). Mają one jednak wywrzeć każdorazowo „osobny” skutek w postaci np. przyjęcia uchwał. Niezmiernie istotne jest więc z powyższych względów odpowiednio, jasne i niebudzące trudności interpretacyjnych (również wśród podmiotów składających petycję) uregulowanie ewentualnych ograniczeń i nowych wymogów formalnych petycji.

IX. Udział Rzecznika w postępowaniach przed sądami międzynarodowymi

VII.613.137.2020 z 26 lutego 2021 r. - zwrócenie się do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z prośbą o możliwość przedstawienia uwag w postępowaniu dotyczącym naruszenia wolności zgromadzeń i przekroczenia uprawnień przez Policję.

XI.534.2.2018 z 1 marca 2021 r. - przedstawienie stanowiska w postępowaniu przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka dotyczącym odmowy transkrypcji zagranicznego aktu urodzenia, wymaganej w sytuacji ubiegania się przez polskiego obywatela o dokument tożsamości lub nr PESEL.

X. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika

VII.510.80.2018 z 29 stycznia 2019 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie reformy kar porządkowych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 5 stycznia 2021 r. poinformowała, iż przedmiotem prowadzonych w Ministerstwie Sprawiedliwości analiz i dalszych prac będzie rozważenie wprowadzenia rozwiązań, zgodnie z którymi w przypadku stwierdzenia przez sąd zasadności zastosowania kary porządkowej związanej z pozbawieniem wolności albo w przypadku ubliżenia np. sądowi na piśmie lub za pomocą środków komunikowania się na odległość sprawa będzie kierowana do rozpoznania przez inny skład sądu. W przypadku bowiem, gdy dochodzi do konieczności rozważenia, czy należy przyznać pierwszeństwo zapewnieniu prawidłowego toku postępowania sądowego w warunkach odpowiadających powadze sądu, czy wolności osobistej, zagwarantowanie niepodważalnej bezstronności rozstrzygnięcia w tym zakresie należy uznać za nadrzędne wobec możliwości niezwłocznego podjęcia skutecznych środków przywracających powagę i porządek procedowania przez ten sam sąd, przed którym dopuszczono się zachowania zakłócającego przebieg jego czynności. Podobnie w przypadku, gdy do naruszenia dochodzi na piśmie lub za pomocą środków komunikowania się na odległość, zachowanie powagi sądu i czynności sądowych nie wymaga natychmiastowej reakcji sądu w tym składzie, który rozpoznaje sprawę, i przez wzgląd na zachowanie zasady bezstronności należy uznać za uzasadnione przekazanie rozstrzygnięcia w przedmiocie zastosowania kary porządkowej innemu składowi. Przyjęcie takich rozwiązań skutkowałoby jednocześnie tym, że najbardziej dolegliwy rodzaj kary porządkowej byłby stosowany zupełnie wyjątkowo, w przypadku gdy inne środki byłyby niewystarczające. Wprowadzenie powyższych rozwiązań zapewni również, że w zakresie dotyczącym wstrzymania wykonania zaskarżonego postanowienia o ukaraniu karą porządkową za rozwiązanie wystarczające można uznać wynikającą z już obowiązujących przepisów możliwość dokonania takiego wstrzymania zarówno przez sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, jak i sąd rozpoznający zażalenie - zarówno na wniosek ukaranego, jak i z urzędu. Prawidłowa wykładnia obowiązujących przepisów krajowych odnoszących się do „policji sesyjnej” i zaproponowany kierunek zmian w tych przepisach będą skutkowały tym, że zachowany zostanie standard wyznaczony przez orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w zakresie art. 6 i 10 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

VII.612.19.2019 z 19 marca 2020 r. - wystąpienie do Ministra Środowiska w sprawie ograniczenia biernego prawa wyborczego w kołach łowieckich.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Klimatu i Środowiska w piśmie z 2 lutego 2021 r. wyjaśnił, iż art. 33d ustawy - Prawo łowieckie został

wprowadzony do ustawy - Prawo łowieckie ustawy o zmianie ustawy - Prawo łowieckie oraz niektórych innych ustaw. Ww. ustawa nowelizująca weszła w życie z dniem 1 kwietnia 2018 r., przy czym w odniesieniu do regulacji zawartej w art. 33d ustawy - Prawo łowieckie odnoszącej się do kadencji organów kół łowieckich, wejdzie ona w życie dopiero po zakończeniu obecnie trwających kadencji, rozpoczętych przed dniem 1 kwietnia 2018 r., o czym stanowi art. 9 ust. 9 ustawy nowelizującej. W okresie od 1 kwietnia do dnia sporządzenia przedmiotowego pisma do Ministerstwa Klimatu i Środowiska nie wpływały skargi osób, które wyrażałyby niezadowolenie z dodania do ustawy - Prawo łowieckie przepisu, zgodnie z którym w skład organów Polskiego Związku Łowieckiego, a także w skład zarządu koła łowieckiego lub komisji rewizyjnej nie może wchodzić osoba urodzona przed dniem 1 sierpnia 1972 r., która była pracownikiem, funkcjonariuszem lub żołnierzem organów bezpieczeństwa państwa, o których mowa w art. 5 ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w okresie od dnia 22 lipca 1944 r. do dnia 31 lipca 1990 r. lub współpracowała z tymi organami.

V.7018.290.2020 z 27 kwietnia 2020 r. - wystąpienie do Ministra Zdrowia w sprawie braku możliwości identyfikacji zwłok osób zmarłych z powodu choroby COVID-19 przez członków rodziny zmarłego.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 1 lutego 2021 r. poinformował, że zasady postępowania ze zwłokami osób zmarłych na COVID-19 zostały uregulowane m.in. w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 7 grudnia 2020 r. w sprawie postępowania ze zwłokami i szczątkami ludzkimi. W przypadku zwłok osób zmarłych na chorobę wywołaną wirusem SARS-CoV-2 należy unikać ubierania zwłok do pochówku oraz okazywania zwłok. Natomiast przepisy ww. rozporządzenia nie zakazują wprost okazywania zwłok zmarłego na chorobę COVID-19 członkom rodziny. Unikanie ubierania zwłok do pochówku oraz okazywania zwłok, przede wszystkim z uwagi na konieczność zachowania bezpieczeństwa sanitarnego, jest działaniem przeciwepidemicznym i zapobiegawczym mającym na celu przecięcie dróg szerzenia się choroby zakaźnej u ludzi, wywołanej ww. wirusem. Niemniej jednak unikanie ubierania czy bezpośredniego okazywania zwłok nie oznacza bezwzględnego zakazu.

VII.561.5.2020 z 5 maja 2020 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie projektów rozporządzeń o wysokości opłat za egzaminy wstępne na aplikacje.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 23 marca 2021 r. wyjaśnił, że wskazana kwestia była przedmiotem uzgodnień międzyresortowych. W toku prac uwagi do projektów zgłosił m.in. Minister Finansów, który postulował, aby wysokość opłaty za egzamin wstępny na aplikacje zostały ustalone kwotowo na poziomie roku 2019. W ten sposób opłata nie byłaby zwiększana automatycznie przy zmianie wysokości

minimalnego wynagrodzenia. Mając na uwadze powyższe stanowisko oraz aktualną sytuację epidemiczną, zaproponowano kwotowe określenie opłaty za udział w egzaminie wstępnym na aplikację na poziomie 2019 r., przy uwzględnieniu dyspozycji ustawowej dotyczącej prawidłowego i efektywnego przeprowadzenia tego egzaminu. Sekretarz Stanu poinformował także, że rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie wysokości opłaty za egzaminy wstępne na aplikacje: adwokacką, radcowską i notarialną zostały podpisane przez Ministra Sprawiedliwości w dniu 15 marca 2021 r. i opublikowane w Dzienniku Ustaw RP w dniu 17 marca 2021 r.

IX.517.2656.2019 z 9 lipca 2020 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie konieczności zapewnienia właściwej realizacji prawa do obrony osobom pozbawionym wolności.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 2 lutego 2021 r. nie podzielił zapatrywań Rzecznika w omawianym zakresie. Zgodnie z jedną z naczelnych zasad funkcjonowania osoby pozbawionej wolności w warunkach izolacji więziennej jest korzystanie przez nią z przysługujących jej praw w sposób nienaruszający praw innych osób oraz niezakłócający ustalonego w zakładzie karnym bądź areszcie śledczym porządku (art. 209 k.k.w. w zw. z art. 104 k.k.w.). Przytoczone przez Rzecznika przepisy regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania nie mogą być interpretowane jako bezwzględnie dopuszczające prawo osoby tymczasowo aresztowanej do codziennego korzystania z aparatu telefonicznego do kontaktów z obrońcą i prowadzenia rozmowy telefonicznej z obrońcą dowolnie długo, co uniemożliwiłoby korzystanie z aparatów telefonicznych na równych prawach innym osadzonym. Minister Sprawiedliwości realizuje również prawo do poufności porozumiewania się między podejrzanymi lub oskarżonymi a ich obrońcą. Z informacji przekazanych przez Centralny Zarząd Służby Więziennej wynika, że w polskich warunkach widzenia osób osadzonych z obrońcami co do zasady są realizowane w pomieszczeniach nieobjętych monitoringiem, zarówno wizyjnym jak i dźwiękowym. Jednocześnie, w ocenie resortu również w przypadku widzeń realizowanych w pomieszczeniach objętych tylko monitoringiem wizyjnym nie dochodzi do naruszenia zasady poufności. Wizualna obserwacja zachowania osób podczas widzenia nie może być bowiem utożsamiana z „obecnością” innych osób podczas tego widzenia, nie prowadzi do naruszenia tajemnicy adwokackiej ani nie zakłóca swobody przekazywania informacji pomiędzy oskarżonym a jego obrońcą.

WZF.7044.2.2017 z 22 października 2020 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie rozliczania czasu służby funkcjonariuszy Służby Więziennej.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 4 stycznia 2021 r. wyjaśnił, że w pragmatyce służbowej, przerwa na spożycie posiłku w ramach pełnionej służby była i jest funkcjonariuszom udzielana. Zasada ta dotyczy również funkcjonariuszy działu ochrony, także pełniących służbę na stanowiskach w oddziałach mieszkalnych jednostek organizacyjnych Służby Więziennej - powyższe wynika z brzmienia art. 117 ust. 1 ustawy o Służbie Więziennej, zgodnie z którym przełożeni są obowiązani zapewnić funkcjonariuszom bezpieczne i higieniczne warunki służby. Ponadto, Służba Więzienna nie odnotowała skarg funkcjonariuszy, w których w sposób konkretny czy dorozumiany wskazano na brak możliwości spożycia posiłku w czasie pełnienia służby przez funkcjonariuszy Służby Więziennej. Niezależnie od powyższego należy zauważyć, że Ministerstwo Sprawiedliwości na bieżąco analizuje przepisy dotyczące Służby Więziennej i w przypadku zaistnienia potrzeby dokonania określonych zmian wszczyna prace legislacyjne w określonym zakresie.

V.7018.903.2020 z 26 października 2020 r. - wystąpienie do Ministra Zdrowia w sprawie dostępności szczepionki na grypę.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 12 stycznia 2021 r. wyjaśnił, że szczepienie przeciw grypie nie jest szczepieniem obowiązkowym, lecz jedynie zalecanym. W związku z czym Ministerstwo Zdrowia nie składa zamówień, nie dokonuje ich zakupu i nie prowadzi ich produkcji ani dystrybucji. Jest to rynek komercyjny ograniczony jedynie w obszarze dopuszczania do obrotu i refundacji. Co istotne, firmy farmaceutyczne prognozują wielkość dostaw szczepionki przeciw grypie na nadchodzący sezon grypowy na podstawie wskaźnika wyszczepialności oraz popytu na szczepionkę w latach ubiegłych w danym kraju, a dostępność rynkowa szczepionek przeciw grypie uzależniona jest od możliwości produkcyjnych producentów szczepionek. Proces produkcyjny szczepionki trwa i jest planowany z rocznym wyprzedzeniem, a hurtownie farmaceutyczne i apteki nie zgłosiły dodatkowego zapotrzebowania w październiku w zeszłym roku, gdy jeszcze nie było epidemii wirusa SARS-CoV-2. Pomimo podejmowanych przez Ministerstwo Zdrowia różnych akcji promujących szczepienia na przestrzeni ostatnich dziesięciu sezonów grypowych stan zaszczepienia (a tym samym zapotrzebowania na szczepionkę) przeciw grypie w całej populacji w Polsce utrzymywał się na niskim poziomie (w zakresie 3,26 - 4,12%). W roku 2020, spodziewając się większego zainteresowania szczepionkami przeciw grypie, objęto dodatkowo refundacją szczepionki dwóch innych niż dotychczas producentów. Ponadto Minister Zdrowia podjął szereg działań zgodnie z posiadanymi ustawowymi narzędziami, które miały na celu zwiększenie dostaw do Polski szczepionek przeciw grypie.

VII.613.117.2020 z 30 października 2020 r. - wystąpienie do Prokuratora Krajowego w sprawie wypowiedzi zapowiadającej karanie organizatorów zgromadzeń spontanicznych wywołanych wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego.

Prokurator Krajowy w piśmie z 12 stycznia 2021 r. wskazał, że wydanie podległym prokuratorom polecenia, o którym mowa w wystąpieniu Rzecznika było wyrazem skorzystania z uprawnień przyznanych Prokuratorowi Krajowemu na mocy art. 13 § 1 ustawy - Prawo o prokuraturze. Zgodnie z powyższym uregulowaniem prokurator przełożony może wydawać zarządzenia, wytyczne i polecenia w każdej sprawie, o ile uzna to za konieczne z uwagi na zapewnienie sprawności prowadzonych postępowań oraz jednolitości rozstrzygnięć procesowych. Treść tych aktów nie podlega kontroli innych organów, a jej granice wyznaczają jedynie przepisy powszechnie obowiązującego prawa. W kontekście tego ostatniego należy stwierdzić, że obowiązujący system prawny oparty jest na zasadzie domniemania konstytucyjności, która oznacza, że ewentualne naruszające Konstytucję akty normatywne obowiązują do czasu stwierdzenia ich niezgodności z normami konstytucyjnymi przez właściwy organ w przewidzianej przez prawo procedurze. Trybunał Konstytucyjny konsekwentnie w swoim orzecznictwie podkreśla, że przewidziana w ustawie zasadniczej możliwość bezpośredniego jej stosowania nie daje możliwości badania zgodności z Konstytucją obowiązujących przepisów przez sądy i inne organy stosujące prawo.

XI.543.40.2020 z 5 listopada 2020 r. - wystąpienie do Prezesa Rady Ministrów w sprawie doniesień medialnych o zakupie rządowych limuzyn ze środków funduszu europejskiego.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 3 lutego 2021 r. wyjaśnił, że W ramach przetargu ogłoszonego przez Centrum Obsługi Administracji Rządowej (COAR) ze środków Unii Europejskiej (UE) z Programu Krajowego Fundusz Azylu, Migracji i Integracji (FAMI) jest planowane dofinansowanie zakupu jedynie trzech pojazdów dla Urzędu do Spraw Cudzoziemców (UdSC). Nie będą to limuzyny, lecz samochody osobowe typu kombi (segment C) o napędzie hybrydowym. Urząd do Spraw Cudzoziemców planuje realizację projektu współfinansowanego z FAMI o roboczym tytule „Wsparcie logistyczne w zakresie udzielania pomocy socjalnej II”. Zakłada się, że jego realizacja będzie skutkować usprawnieniem systemu azylu i recepcji w Polsce poprzez ulepszenie floty transportowej wykorzystywanej na rzecz przebywających w Polsce osób ubiegających się o ochronę międzynarodową. Podsekretarz Stanu podkreślił, że celowość i prawidłowość wydatkowania środków FAMI jest regularnie kontrolowana przez audytorów Ministerstwa Finansów i Izb Administracji Skarbowej, Komisję Europejską oraz Europejski Trybunał Obrachunkowy. W trakcie tych kontroli jest badana m.in. zgodność

realizowanych projektów z celami FAMI. Żadna z nich nie wykazała nieprawidłowości w tym zakresie. Ponadto, są prowadzone również audyty systemu wdrażania FAMI, które jednoznacznie wskazują, że system działa prawidłowo.

V.7013.145.2020 z 12 listopada 2020 r. - wystąpienie do Ministra Zdrowia w sprawie praw pacjenta i sytuacji służby zdrowia podczas pandemii koronawirusa.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 18 stycznia 2021 r. zapewnił, że pracownicy Ministerstwa Zdrowia dokładają wszelkich starań, żeby w trudnym czasie epidemii, zarówno pacjenci, jak i opieka medyczna otrzymali wszelkie wsparcie w walce z chorobą Covid-19. Jednocześnie podkreślił, że ich działania są ukierunkowane na wszystkie aspekty organizacyjne i medyczne dotyczące zakażonych, chorych, ale także pacjentów z innymi schorzeniami. Ponadto, szczegółowo odniósł się do poruszonych przez Rzecznika kwestii tj. sytuacji w szpitalach w czasie pandemii; braku efektywnej koordynacji pogotowia ratunkowego; braku miejsc w szpitalach; braku tlenu w szpitalach i karetkach dla pacjentów chorych na Covid-19; ograniczenia dokumentacji medycznej w szpitalach tymczasowych; statusu żołnierzy w szpitalach; niewystarczających szkoleń oraz braku personelu medycznego do obsługi respiratorów; uzależnienia przyjęcia na zabieg operacyjny od wykazania się przez pacjenta bezobjawowego negatywnym wynikiem testu; zapewnienia opieki zdrowotnej dla pacjentów „nieCovidowych”; ograniczonego dostępu seniorów do świadczeń zdrowotnych; dostępu pacjentów cierpiących na stwardnienie rozsiane (SM) do świadczeń zdrowotnych; sytuacji pacjentów onkologicznych, w szczególności cierpiących na nowotwór płuca; sytuacji szkolnych gabinetów stomatologicznych oraz ograniczeń w dostępie pacjentów do świadczeń w zakresie stomatologii; dostępu obywateli do testów na obecność SARS-CoV-2; zwiększenia diagnostyki zakażeń SARS-CoV-2; testów i kwarantanny dla personelu medycznego; dostępu do szczepionek na grypę; wynagrodzenia personelu medycznego, a także do kwestii związanych z prawem do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego pacjenta tj. braku możliwości przebywania rodziców (opiekunów prawnych) z małymi pacjentami na oddziałach pediatrycznych; możliwości pożegnania się z osobą odchodzącą; zawieszenia porodów rodzinnych oraz postępowania ze zwłokami osób zmarłych w związku z Covid-19. Podsekretarz Stanu wskazał, że nadrzędnym celem jest wyprowadzenie społeczeństwa z ekstremalnie trudnej sytuacji z jak najmniejszym uszczerbkiem na zdrowiu i życiu, mimo że często wymaga to podejmowania trudnych, niepopularnych decyzji ograniczających dotychczasowe swobody. Zdaniem resortu brak zdecydowanych działań doprowadziłby do tragicznych skutków.

WZF.7043.17.2018 z 1 grudnia 2020 r. - wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie zasad udzielania policjantom zgody na dodatkowe zajęcie zarobkowe poza służbą.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 11 marca 2021 r. wyjaśnił, że komórki organizacyjne urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw wewnętrznych i jednostki organizacyjne Obrony Cywilnej, Policji, SG, Państwowej Straży Pożarnej i SOP oraz związki zawodowe, funkcjonariusze, strażacy i pracownicy tych jednostek nie mogą uczestniczyć w żadnej działalności, w tym gospodarczej, jeżeli działalność ta mogłaby prowadzić do wykorzystania autorytetu urzędowego, informacji służbowych lub środków publicznych do celów pozasłużbowych albo w sposób sprzeczny z ich przeznaczeniem. Odnosząc się kwestii ewidencjonowania zgód na podjęcie dodatkowego zajęcia zarobkowego, Sekretarz Stanu wyjaśnił, że z przekazanych przez służby informacji wynika, że są one ewidencjonowane. W nawiązaniu do zagadnienia rekomendacji zawartych w Raporcie z V Rundy Ewaluacyjnej GRECO dotyczącej Polski, wskazał zaś, iż zespół powołany do dokonania analizy tych wytycznych ocenił, że art. 62 ust. 1 ustawy o Policji w niedostateczny sposób normuje podejmowanie przez policjantów zajęcia zarobkowego poza służbą. Aktualnie w MSWiA trwają prace analityczne nad projektem zmian legislacyjnych we wskazanym obszarze. Odnosząc się do podniesionych w wystąpieniu RPO problemów interpretacyjnych związanych z zastosowaniem pojęcia „zajęcia zarobkowego”, o którym mowa w art. 62 ust. 1 ustawy o Policji oraz „pracy zarobkowej” w rozumieniu art. 121e ustawy o Policji, w opinii Ministerstwa bezspornym jest, że pojęcia te nie są tożsame. Resort podkreślił jednak, że nie prowadzi to do nierównego traktowania funkcjonariuszy ani nie świadczy o niespójności uregulowań odnoszących się do udzielania zgody na podjęcie zajęcia zarobkowego poza służbą.

WZF.7043.19.2018 z 1 grudnia 2020 r. - wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie okresów wliczanych do okresu służby policjanta, od którego zależy nabycie prawa do nagrody jubileuszowej.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 26 marca 2021 r. wyjaśnił, że omawiany przepis ma na celu promowanie w szeregach Policji wykształconych funkcjonariuszy. Ma również stanowić gratyfikację dla policjantów, którzy przed przyjęciem do służby studiowali w szkole wyższej, uzyskując dyplom jej ukończenia. Dokonywanie zmian w treści ww. przepisu, zarówno poprzez zastąpienie wyrażenia „okres studiów w szkole wyższej” pojęciem „okres nauki w placówce edukacyjnej”, jak i enumeratywne wyliczenie placówek edukacyjnych, w których okres odbytej nauki wliczałby się do czasu służby, nie tylko wypaczałoby sens istnienia tego przepisu, ale również mogłoby okazać się znacznie utrudnione, z uwagi na

szereg reform systemu oświaty dokonywanych na przestrzeni ostatnich lat. W związku z powyższym, nie znajduje dostatecznego uzasadnienia wprowadzenie zmian w § 1 ust. 1 pkt 2 *rozporządzenia*, w szczególności polegających na rozszerzeniu kręgu podmiotów wymienionych w przepisie o „inne placówki edukacyjne”.

IX.517.2468.2018 z 1 grudnia 2020 r. - wystąpienie do Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Zdrowia w sprawie relacji interpersonalnych w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dyssocjalnym w Gostyninie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 26 marca 2021 r. wyjaśnił, że od dłuższego czasu Ministerstwo Zdrowia wraz z Ministerstwem Sprawiedliwości prowadzi prace legislacyjne, które doprowadzą do kompleksowych zmian i będą uwzględniać aktualne możliwości realizacji przez Ośrodek w Gostyninie ustawowych zadań i obejmować regulacje dotyczące doprecyzowania spraw w zakresie m.in. zasad przeprowadzania kontroli prewencyjnej miejsca pobytu osoby nią objętej, obecności osoby niewykonującej zawodu medycznego przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych; określenia okoliczności udzielenia zezwolenia na pobyt czasowy poza Ośrodkiem osobie w nim umieszczonej oraz zasad udzielania takiego zezwolenia. Sekretarz Stanu zapewnił też, że mając na uwadze trudną sytuację w Ośrodku i wyrażając troskę o los osób umieszczonych, resort zdrowia podejmuje możliwe do zrealizowania działania, mające na celu zapewnienie odpowiedniego funkcjonowania Ośrodka.

VII.7037.234.2020 z 3 grudnia 2020 r. - wystąpienie do Ministra Edukacji i Nauki w sprawie krytycznej oceny Najwyższej Izby Kontroli sytuacji dzieci cudzoziemców w polskich szkołach.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji i Nauki w piśmie z 4 stycznia 2021 r. wyjaśnił, że osoby niebędące obywatelami polskimi, a podlegające obowiązkowi szkolnemu albo obowiązkowi nauki, korzystają z nauki i opieki w publicznych szkołach w Polsce na warunkach obywateli polskich. Dla osób przybywających z zagranicy, podlegających obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki, które nie znają języka polskiego albo znają go na poziomie niewystarczającym do korzystania z nauki, organ prowadzący szkołę organizuje dodatkową, nieodpłatną naukę języka polskiego oraz, przez okres nie dłuższy niż 12 miesięcy, zajęcia wyrównawcze w zakresie przedmiotów nauczania. Nadzór nad realizacją dodatkowych zajęć z języka polskiego oraz zajęć wyrównawczych wchodzi w zakres nadzoru pedagogicznego sprawowanego przez kuratorów oświaty. Resort edukacji pozostaje w stałym kontakcie z kuratorami oświaty w sprawie realizacji przez szkoły ww. dodatkowych zajęć, w tym w formie zdalnej, w związku z sytuacją epidemiczną oraz zmianami w funkcjonowaniu szkół. Natomiast za koordynację udzielania pomocy

psychologiczno-pedagogicznej dla ucznia odpowiada wychowawca klasy lub inna osoba wyznaczona przez dyrektora szkoły. Dyrektor szkoły organizuje zaś tę pomoc w formach odpowiednich do potrzeb uczniów, współpracując z publicznymi poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, w tym publicznymi poradniami specjalistycznymi, rodzicami ucznia, placówkami doskonalenia nauczycieli, innymi szkołami, a także organizacjami pozarządowymi. Sekretarz Stanu poinformował także, że jeżeli zaistnieje sytuacja niestosownego zachowania, przemocy, agresji, dyskryminacji, bez względu na przyczynę, obowiązkiem poszczególnych osób odpowiedzialnych za edukację i wychowanie (nauczyciel, dyrektor, kurator oświaty) jest właściwa reakcja w danej chwili oraz zaprogramowanie procesu naprawczego. Należy także mieć na uwadze, że jednym z obowiązków nauczyciela jest dbałość o kształtowanie u uczniów postaw moralnych i obywatelskich zgodnie z ideą demokracji, pokoju i przyjaźni między ludźmi różnych narodów, ras i światopoglądów. Ww. obowiązki gwarantują indywidualne i podmiotowe traktowanie każdego ucznia w szkole, a w przypadku niewłaściwych zachowań uczniów szkoła powinna szybko podjąć działania profilaktyczne stosowne do sytuacji i potrzeb.

VII.565.492.2020 z 3 grudnia 2020 r. - wystąpienie do Prezesa Rady Ministrów w sprawie wprowadzenia bez podstawy prawnej obowiązku poddania się kwarantannie dla wracających do kraju.

Minister Zdrowia w piśmie z 13 stycznia 2021 r. nie podzielił wątpliwości zgłoszonych przez Rzecznika. Wskazał, że zgodnie z przepisami ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi Minister Zdrowia w ramach upoważnienia mógł wprowadzić czasowe ograniczenie określonego sposobu przemieszczania się. Przepisy rozporządzeń Ministra Zdrowia z dnia 13 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemicznego, a następnie rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii takie ograniczenie wprowadziły poprzez wskazanie, że osoby przyjeżdżające z zagranicy będą musiały odbyć kwarantannę – czyli przebywać w odosobnieniu przez określony czas. Ograniczeniem w przemieszczaniu był brak możliwości opuszczania miejsca kwarantanny. W ocenie Ministra Zdrowia brak wyraźnego wskazania w przepisie upoważniającym „kwarantanny” jako środka ograniczającego możliwość przemieszczania się, nie oznacza, że w ramach wprowadzania ograniczeń w zakresie przemieszczania się nie można było tego środka wykorzystać. W związku z powyższym, Minister Zdrowia nie podziela poglądu o bezpodstawnym pozbawieniu wolności i w konsekwencji nie widzi potrzeby wprowadzania systemowych rozwiązań związanych z realizacją praw wynikających z art. 41 ust. 5 Konstytucji w zakresie prawa do odszkodowania dla osób, wobec których zastosowanie miały przepisy ww. rozporządzeń.

VII.514.3.2020 z 11 grudnia 2020 r. - wystąpienie do Ministra Edukacji i Nauki w sprawie braku możliwości zaskarżenia postanowienia rzecznika dyscyplinarnego o umorzeniu postępowania wyjaśniającego prowadzonego w sprawie studenta bądź doktoranta.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji i Nauki w piśmie z 18 stycznia 2021 r. poinformowała, że po dokonaniu analizy sprawy, mając na względzie odmienny charakter postępowań wyjaśniających wobec studentów/doktorantów oraz nauczycieli akademickich, resort nie znajduje uzasadnienia do uwzględnienia wniosku o zainicjowanie prac legislacyjnych nad nowelizacją przepisów *Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce* (dalej jako: PSWN) zmierzających do jednolitego prowadzenia tych postępowań.

VII.501.301.2020 z 15 grudnia 2020 r. - wystąpienie do Prezesa Sądu Rejonowego w Łodzi oraz Prezesa Sądu Apelacyjnego w Łodzi w sprawie planowanego udostępnienia prokuratorom danych z sądów.

Prezes Sądu Apelacyjnego w Łodzi w piśmie z 8 stycznia 2021 r. wyjaśnił, że w systemach informatycznych sądów i prokuratury rejestrowane są dane związane z toczącymi się postępowaniami karnymi. Dane te rejestrowane są przez urzędników sądów i prokuratur w systemach obu instytucji na podstawie np. aktów oskarżenia, które są prowadzone w postaci papierowej. Istnieje w związku z tym zakres danych, które są dwukrotnie wprowadzane - zarówno do systemów prokuratury, jak i do systemów sądowych. Z inicjatywy Sądu Apelacyjnego w Łodzi, w październiku 2020 r. odbyło się spotkanie, które miało na celu omówienie tematu wymiany danych pomiędzy ww. systemami informatycznymi. W trakcie spotkania, ze strony prokuratury, wskazano na budowany system PROKSYS i konieczność wymiany danych na poziomie systemu centralnego. W wyniku spotkania prokuratura przesłała listy danych, które miały stanowić początkowy etap prac koncepcyjnych, tzn. określenie, jakie dane są rejestrowane w poszczególnych systemach i które z nich możliwe są do wymiany. Wytypowani sędziowie i pracownicy sądów apelacji łódzkiej zaopiniowali przedstawiony zbiór danych. Sam pomysł wymiany określonych dokumentów pomiędzy jednostkami sądów i prokuratur oceniony został pozytywnie, z tym że wersja przedstawiona do zaopiniowania oceniona została jako zbyt daleko idąca i wymagająca bezwzględnie dalszych analiz prawnych, w tym przede wszystkim na poziomie Ministerstwa Sprawiedliwości. Prezes Sądu Apelacyjnego podkreślił, że obecnie wymiana dokumentacji pomiędzy sądami a prokuraturą odbywa się na podstawie przepisów prawa powszechnie obowiązującego. Jeżeli w przyszłości dojdzie do pilotażu, to będzie on realizowany na podstawie stosownych porozumień, szczególnie w zakresie przetwarzania danych osobowych.

IV.512.162.2020 z 16 grudnia 2020 r. - wystąpienie do Ministra Rozwoju i Technologii w sprawie problemu braku ochrony przed bezdomnością dla

dłużnika i jego domowników, przeciwko którym prowadzona jest egzekucja.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rozwoju, Pracy i Technologii w piśmie z 13 stycznia 2021 r. wskazała, iż prawo własności jest jednym z najsilniej chronionych praw majątkowych, gwarantowanych bezpośrednio przez art. 64 Konstytucji i jest to prawo o najszerszym zakresie uprawnień przysługujących osobie będącej podmiotem tego prawa. Regulacje zawarte w ustawie o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (uol), w sposób daleko idący ograniczają prawo własności w celu ochrony innej wartości o podstawowym znaczeniu dla egzystencji człowieka, jaką jest potrzeba zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych lokatora. Niewątpliwie przypadkiem takiego ograniczenia jest przyznanie uprawnienia do najmu socjalnego osobom zamieszkującym w lokalu będącym przedmiotem licytacji na podstawie tytułu prawnego pochodnego od licytowanego prawa własności lokalu (np. użyczenie). Nie można uznać za zasadne dokonywanie przez ustawodawcę jeszcze silniejszej ingerencji w prawo własności, w sytuacji gdy uol winna – uwzględniając konieczność ochrony najemcy przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi – dążyć do zachowania właściwych proporcji pomiędzy prawami lokatorów a prawami właścicieli mieszkań. Natomiast w kontekście zabezpieczenia przez popadnięciem w bezdomność osób zamieszkujących w lokalach podlegających licytacji należy zwrócić uwagę na rolę pomieszczeń tymczasowych wprowadzonych do uol ustawą o zmianie ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego oraz ustawy – Kodeks postępowania cywilnego. Co istotne, jeszcze do kwietnia 2019 r. egzekucja z nieruchomości była wstrzymywana maksymalnie przez 6 miesięcy, po którym to czasie komornik mógł eksmitować dłużnika do noclegowni czy schroniska (aczkolwiek tylko między 1 kwietnia a 31 października). Obecnie jednak, po nowelizacji z dnia 21 kwietnia 2019 r., czas ten jest nieograniczony, co oznacza, że dopóki nie zostanie zaoferowane pomieszczenie tymczasowe, dopóty eksmisja nie nastąpi. Wprowadzona zmiana ma na celu realizację wynikającego z art. 75 Konstytucji obowiązku prowadzenia przez Państwo polityki zapobiegającej bezdomności i obowiązku tworzenia regulacji zapobiegających eksmisjom na bruk, które godzą w godność człowieka. Uprawnienie do tymczasowego pomieszczenia jest skuteczną ochroną eksmitowanych byłych lokatorów przed bezdomnością.

IX.517.2363.2020 z 18 grudnia 2020 r. - wystąpienie do Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Zdrowia w sprawie dramatycznej sytuacji w szpitalnych oddziałach psychiatrii sądowej.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 9 stycznia 2021 r. wyjaśnił, że w związku z pogarszającą się sytuacją epidemiczną, resort zdrowia, z dniem 26 października 2020 r. zaktualizował dotychczas wydane zalecenia dotyczące m.in. stosowania procedur bezpieczeństwa i postępowania w

związku z ryzykiem wystąpienia COVID-19 wobec pacjentów kierowanych na środek zabezpieczający (zgodnie z postanowieniem sądu na podstawowym, wzmocnionym i maksymalnym poziomie zabezpieczenia). W części zaleceń poświęconej oddziałom psychiatrii sądowej, opisano procedury bezpieczeństwa epidemicznego w odniesieniu do przyjmowania pacjentów na oddziały i postępowania w razie stwierdzenia zakażenia wirusem COVID-19. W odniesieniu do pacjentów nieletnich, z dniem 15 października 2020 r. sformułowane zostały zalecenia o sposobie kierowania pacjentów małoletnich z zaburzeniami psychicznymi wymagających hospitalizacji w związku z podejrzeniem lub potwierdzeniem zakażenia koronawirusem SARS-CoV-2. Niniejsze zalecenia dotyczą pacjentów poniżej 18 r.ż. spełniających kryterium przypadku możliwego, prawdopodobnego lub potwierdzonego zgodnie z definicją przypadku lub przebywających w kwarantannie.

VII.565.498.2020 z 22 grudnia 2020 r. - wystąpienie do Ministra Zdrowia w sprawie wprowadzenia w Polsce kwarantanny narodowej i zakazu przemieszczania się.

Minister Zdrowia w piśmie z 21 stycznia 2021 r. zwrócił uwagę, że pojęcie „narodowej kwarantanny” miało charakter medialny i nie wynikało z przepisów prawa obowiązującego. Wyjaśnił także, że kwestionowana przez Rzecznika regulacja zawiera się w zakresie upoważnienia ustawowego, a tym samym jest zgodna z art. 92 ust. 1 Konstytucji, a materia kwestionowanego rozporządzenia jest nieodłącznie związana z ustawą oraz zwalczaniem epidemii COVID-19. Jednocześnie nie ulega żadnej wątpliwości, że zgodnie z art. 87 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, źródłami powszechnie obowiązującego prawa w Rzeczypospolitej Polskiej są m.in. ustawa o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi i rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii.

XI.812.10.2020 z 29 grudnia 2020 r. - wystąpienie do Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu w sprawie dyrektywy o audiowizualnych usługach medialnych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego w piśmie z 1 marca 2021 r., w odniesieniu do zagadnień dotyczących poprawy dostępności audycji dla osób z niepełnosprawnościami resort, podkreślił, iż obecnie obowiązująca ustawa zakłada stopniowe zwiększanie liczby audycji zawierających udogodnienia dla niepełnosprawnych w programach telewizyjnych. Przepisy projektowanej ustawy nakładać będą natomiast obowiązek zapewnienia przez nadawców telewizyjnych oraz dostawców audiowizualnych usług medialnych na żądanie, by informacje w charakterze nadzwyczajnym były podawane do wiadomości publicznej wraz z udogodnieniami dla niepełnosprawnych. Minimalny próg przewidzianych kwot

dostępności usług dla niepełnosprawnych musi jednak uwzględniać możliwości techniczne i finansowe. Proces wprowadzania tych udogodnień został więc rozłożony w czasie. Sekretarz Stanu zapewnił także, że nowelizacja obejmować będzie dodanie klauzuli przeglądowej, aby po zakończeniu okresu przejściowego możliwe było przeprowadzenie debaty dotyczącej dalszego zwiększania poziomu dostępności usług VOD dla odbiorców z niepełnosprawnością narządu wzroku lub narządu słuchu.

XI.540.10.2018 z 29 grudnia 2021 r. - wystąpienie do Prezesa Rady Ministrów w sprawie przewlekłości postępowań dotyczących legalizacji pobytu cudzoziemców na terytorium Polski.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 19 marca 2021 r. poinformował, że w resorcie trwają analizy, których celem będzie znalezienie rozwiązań legislacyjnych usprawniających procedury legalizacyjne przy jednoczesnym uwzględnieniu kwestii bezpieczeństwa państwa. Odnosząc się do kwestii dotyczącej podróżowania na podstawie stempla potwierdzającego złożenie wniosku o wydanie zezwolenia pobytowego wyjaśnił, że w trakcie trwania postępowania o udzielenie ww. zezwolenia cudzoziemiec może opuścić terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i następnie ponownie wjechać do Polski na podstawie wizy krajowej lub wizy Schengen bądź po upływie 3 miesięcy – w ramach ruchu bezwizowego, jeżeli jest obywatelem kraju, którego obywatele nie muszą posiadać wizy uprawniającej do wjazdu do naszego kraju. Nadmienił również, że w latach 2018-2020 zostały podjęte liczne, wieloaspektowe działania mające usprawnić prowadzenie postępowań administracyjnych w sprawach legalizacji pobytu cudzoziemców, m.in. zostały wzmocnione kadrowo jednostki organizacyjne urzędów wojewódzkich, odpowiedzialne za rozpatrywanie spraw z tego zakresu.

V.7018.1033.2020 z 30 grudnia 2020 r. - wystąpienie do Ministra Zdrowia w sprawie kolejności szczepień w ramach Narodowego Programu Szczepień przeciw SARS-CoV-2.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 1 marca 2021 r. wskazała, że w celu zaplanowania skutecznego i bezpiecznego procesu szczepień w związku z trwającą epidemią Rada Ministrów przyjęła Narodowy Program Szczepień przeciw COVID-19. Kolejność szczepień została określona w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Decyzje odnoszące się do poszczególnych etapów szczepień oraz zakwalifikowanych do nich grup zostały wypracowane w wyniku szerokich konsultacji. Podsekretarz Stanu podkreśliła, że wszystkie zgłaszane uwagi i postulaty odnoszące się do ww. regulacji są szczegółowo analizowane, należy jednocześnie podkreślić, że liczba aktualnie dostępnych szczepionek jest z przyczyn niezależnych od rządu ograniczona, a sytuację

dodatkowo utrudnia przejściowe ograniczenie dostaw, będące wynikiem decyzji producentów. Z tego powodu, doceniając wagę wielu spośród zgłaszanych propozycji, nie jest możliwe umieszczenie w grupach priorytetowych przedstawicieli wszystkich środowisk, które występują w tej sprawie do Ministra Zdrowia. Co istotne, w chwili obecnej nie przewiduje się możliwości wyboru szczepionki przez pacjenta. Dobór szczepionki zależy przede wszystkim od wskazań populacyjnych, dostępności preparatu, wywiadu i badania kwalifikacyjnego dokonanego przez lekarza, wieku osoby szczepionej i grupy priorytetowej.

Część 2

Wybór spraw indywidualnych

ZESPÓŁ DO SPRAW WYKONYWANIA KAR IX.517.1042.2017

Rzecznik podjął do zbadania skargę Pana Piotra N. przebywającego w Areszcie Śledczym w S., który żalił się na sposób realizacji konwojowania przez funkcjonariuszy Służby Więziennej. Wnioskodawca podał, że w dniach 22 marca i 23 czerwca 2017 r. był konwojowany w celu wzięcia udziału, odpowiednio, w posiedzeniu komisji w Powiatowym Zespole do spraw Orzekania o Niepełnosprawności oraz Komisji w Wojewódzkim Zespole do spraw Orzekania o Niepełnosprawności. Był konwojowany w ubraniu skarbowym oraz w kajdankach zespolonych zakładanych na ręce i nogi. W swojej skardze podnosił, że stosowanie takich rygorów było dla niego upokarzające i stygmatyzujące. Z wyjaśnień nadesłanych przez Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w S. wynikało, że powodem zastosowania przedmiotowych obostrzeń był fakt, iż konwojowanie odbywało się w terenie otwartym, w obecności osób postronnych. Wskazano ponadto, iż w przypadku konwojowania w dniu 22 marca 2017 r. osadzony odbywał karę w zakładzie karnym typu zamkniętego. W udzielonych wyjaśnieniach powołano się także na treść pisma Zastępcy Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 17 listopada 2016 r., w którym polecane zostało m.in. profilaktyczne stosowanie kajdan w trakcie wykonania każdego konwoju (w razie konieczności odstępstwa od niniejszej reguły, np. ze względu na stan zdrowia itp.). W ocenie Dyrektora Okręgowego w przypadku skarżącego zachodziły okoliczności, o których mowa w zaleceniach, uzasadniające zastosowanie obostrzeń w postaci użycia środków przymusu bezpośredniego. Tymczasem w opinii Rzecznika zastosowanie środków przymusu bezpośredniego powinno być uzasadnione szczególnymi okolicznościami, których jednak w przypadku Skarżącego nie wskazano. Za wystarczającą do takiego działania nie może być bowiem uznana okoliczność konwojowania w terenie otwartym, w obecności osób postronnych – konwojowanie najczęściej odbywa się w takich właśnie okolicznościach – gdy nie wskazano jednocześnie żadnych innych przesłanek mogących świadczyć o zagrożeniu bezpieczeństwa konwoju. Na uwagę zasługuje natomiast fakt, że środki te zastosowano wobec Pana Piotra N. także wówczas, gdy odbywał karę pozbawienia wolności w zakładzie karnym typu półotwartego, a więc w sytuacji, gdy komisja penitencjarna oceniła pozytywnie jego postępy w resocjalizacji i uznała, że daje on gwarancję prawidłowego funkcjonowania w warunkach zmniejszonej kontroli. Podobnie ocenić należy nakaz korzystania przez osadzonego w czasie konwojowania z odzieży więziennej. Mając powyższe na uwadze Rzecznik uznał skargę Pana Piotra N. za zasadną. Zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w S. o podjęcie stosownych działań w celu zapobieżenia w przyszłości podobnym nieprawidłowościom.

IX.517.2370.2017

Do Rzecznika zwrócił się Pan Dawid K. przebywający w Zakładzie Karnym w H., w warunkach zakładu karnego typu półotwartego. Osadzony żalił się, że jako niepalący jest w porze dziennej narażony na szkodliwe oddziaływanie dymu tytoniowego. Twierdził, że osadzeni w jego oddziale mieszkalnym palą papierosy w wyznaczonym miejscu na korytarzu, jednak dym tytoniowy wypełnia cały korytarz, a nawet dostaje się przez otwarte drzwi do cel, w których kwaterowane są osoby niepalące. Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Zakładu Karnego w H. o odniesienie się do zarzutów Osadzonego. W odpowiedzi Dyrektor poinformował, że Zakład Karny w H. jest jednostką penitencjarną typu zamkniętego. Ze względu na specyfikę jednostki, jej infrastrukturę oraz konieczność zapewnienia bezpieczeństwa i porządku na jej terenie, osadzeni przebywający w oddziale półotwartym mogą poruszać się bez nadzoru jedynie w obrębie oddziału mieszkalnego. Nie ma więc możliwości, aby skazani ci w porze dziennej, przy sprzyjających warunkach atmosferycznych, korzystali z wyrobów tytoniowych na powietrzu. W związku z tym, w każdym oddziale wyznaczone są cele mieszkalne dla palących. Osoby te w porze dziennej mogą używać wyrobów tytoniowych w wyznaczonym miejscu, tj. przy oknie, na końcu korytarza oddziału mieszkalnego. Ponadto, obecnie w Zakładzie Karnym w H. podejmowane są działania m.in. w zakresie wyodrębnienia pomieszczenia palarni w oddziale dla osadzonych odbywających karę pozbawienia wolności w warunkach zakładu karnego półotwartego. Rzecznik uznał skargę za zasadną. W ocenie Rzecznika, administracja Zakładu Karnego dopuściła się naruszenia prawa pana Dawida K. do przebywania w środowisku wolnym od dymu tytoniowego i ochrony zdrowia przed następstwami używania tytoniu, a zatem naruszyła przepisy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 września 2017 r. w sprawie szczegółowych warunków używania wyrobów tytoniowych, w tym nowatorskich wyrobów tytoniowych, lub papierosów elektronicznych na terenie obiektów jednostek organizacyjnych lub organów podległych lub nadzorowanych przez Ministra Sprawiedliwości i urzędu obsługującego Ministra Sprawiedliwości, a także w środkach przewozu osób używanych przez te podmioty. W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w K. o przekazanie informacji, czy administracja Zakładu Karnego w H. podjęła odpowiednie działania w celu wyeliminowania stwierdzonych nieprawidłowości w Zakładzie Karnym w H.

IX.517.2274.2018

Do Rzecznika zwrócił się Pan Łukasz M., który we wrześniu 2018 r. odbywał karę pozbawienia wolności w Zakładzie Karnym w R. Jak twierdził Osadzony, kącik sanitarny w celi mieszkalnej, w której przebywał, nie był w pełni oddzielony od pomieszczenia celi. Parawan sięgał na wysokość 110 cm, co nie

zapewniało niezbędnej intymności. Płyta pilśniowa w parawanie była połamana i podziurawiona. W postępowaniu wyjaśniającym ustalono, że w większości cel Zakładu Karnego w R. kąciki sanitarne zabudowane są nieprzeźroczystym materiałem do wysokości co najmniej 1,2 m, co – w ocenie administracji Zakładu Karnego - zapewnia minimum intymności. Cella, w której był zakwaterowany Osadzony nie przeszła jeszcze kapitalnego remontu, dlatego znajdujący się w niej kącik sanitarny nie był całkowicie zabudowany. Rzecznik uznał za zasadny zarzut dotyczący pobytu osadzonego w celach z niewłaściwie wydzielonym kącikiem sanitarnym. RPO podkreślił, że urządzenia sanitarne w celach wieloosobowych powinny być wydzielone w sposób zapewniający intymność przy wykonywaniu czynności higienicznych i załatwianiu potrzeb fizjologicznych. Tym samym tylko pełna i trwała zabudowa kącika sanitarnego, tj. od podłogi do sufitu, z zapewnieniem niezbędnej wentylacji grawitacyjnej, oddzielnej dla węzła sanitarnego i celi mieszkalnej, daje gwarancję niekrępującego użytkowania urządzeń sanitarnych i jest zgodna z ideą humanitarnego wykonywania kary. Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w K. o przedstawienie aktualnych informacji na temat postępu prac remontowych w celu pełnej zabudowy kącików sanitarnych w Zakładzie Karnym w R.

IX.517.601.2017

Rzecznik prowadził postępowanie wyjaśniające w związku ze skargą złożoną przez Pana Adama M., który przebywał w Izbie Wytrzeźwień w B. Wnioskodawca żalił się na traktowanie go przez personel placówki, w szczególności zastosowanie środka przymusu bezpośredniego w postaci unieruchomienia oraz nieumożliwienie mu załatwienia potrzeb fizjologicznych. Poczynione przez Rzecznika ustalenia potwierdziły wystąpienie znaczących nieprawidłowości w działaniach personelu Izby wobec skarżącego. Na nagraniu z monitoringu widać m.in., że podczas stosowania unieruchomienia pacjent pozostawał bez odzieży, jedynie we własnej bieliźnie. Z zebranych w sprawie informacji wynika także, że Pan Adam M. zwracał się do pracowników Izby o umożliwienie załatwienia potrzeb fizjologicznych, jednak uznano, że jego zachowanie jest nieprzewidywalne i może stworzyć zagrożenie zarówno dla życia lub zdrowia własnego, jak i personelu Izby. W związku z powyższym lekarz pełniący dyżur podjął decyzję o pozostawieniu Pana Adama M. w pasach. W ocenie RPO okoliczność, że pacjent ze względów bezpieczeństwa nie może zostać uwolniony z unieruchomienia, nie może pozbawiać go możliwości załatwienia potrzeb fizjologicznych. W opisanym przypadku, personel Izby powinien był zapewnić pacjentowi załatwienie potrzeby fizjologicznej w inny sposób. Mając na uwadze poczynione w sprawie ustalenia Rzecznik uznał, iż postępowanie personelu Izby Wytrzeźwień w B. naruszyło prawa przysługujące Panu Adamowi M. Pozbawienie go odzieży własnej było działaniem niemającym umocowania w aktach prawnych powszechnie obowiązujących,

nieumożliwienie pacjentowi załatwienia potrzeby fizjologicznej oraz nieudzielenie pomocy w przywróceniu higieny osobistej stanowiło natomiast w ocenie Rzecznika poniżające traktowanie i naruszało godność pacjenta. W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Prezydenta Miasta B. o podjęcie działań mających na celu niedopuszczenie do zaistnienia w przyszłości podobnych naruszeń praw pacjentów Izby Wyrzeźwień, w tym podjęcie działań zmierzających do dostosowania przepisów wewnętrznych obowiązujących w Izbie do przepisów wyższej rangi.

IX.517.3063.2018

Do Rzecznika zwrócił się Pan Marcin J., skazany przebywający w zakładzie karnym, podnosząc zarzuty dotyczące nieprawidłowości w zatrudnieniu, m.in. podjęcie przez administrację zakładu niesłusznej w jego ocenie decyzji o wycofaniu go z odpłatnego zatrudnienia, wykonywania czynności niezgodnych z zakresem jego obowiązków oraz wykonywania na polecenie przełożonych pracy w okresie, w którym przysługiwało mu czternastodniowe zwolnienie od pracy po rocznym okresie zatrudnienia. Na polecenie Rzecznika przeprowadzono postępowanie wyjaśniające w sprawie. Zebrane informacje potwierdziły formułowane w skardze zarzuty w części dotyczącej pobierania osadzonego do wykonywania prac wynikających z zatrudnienia w czasie, gdy przyznano mu tzw. urlop. Za przyczynę powstania tej nieprawidłowości uznano niewystarczającą wnikliwość funkcjonariuszy działu ochrony w dokumentację zatrudnienia, która wskazywała termin tzw. urlopu Osadzonego. Po potwierdzeniu zarzutów Skarżącego sprawę omówiono na odprawie funkcjonariuszy oraz podjęto stosowne działania mające na celu uniknięcie analogicznych sytuacji w przyszłości. Mając na względzie powyższe, Rzecznik zakończył rozpatrywanie zgłoszonej przez osadzonego sprawy, poprzestając na przekazaniu powyższych informacji Skarżącemu.

IX.517.153.2019

Do Rzecznika zwrócił się Pan Kamil Ż., odbywający karę pozbawienia wolności w Zakładzie Karnym w I. Osadzony, przebywający w zakładzie karnym typu zamkniętego, żalił się m.in. na brak możliwości korzystania z ciepłej wody w celi mieszkalnej, mimo doprowadzenia rur z ciepłą wodą. Zgodnie z wyjaśnieniami administracji Zakładu Karnego w I., osadzeni mają zapewnione dwie ciepłe kąpiele w tygodniu. Osadzeni, którzy nie mają możliwości zagrzania wody w czajniku elektrycznym, mogą pobrać ciepłą wodę z punktu czerpania ciepłej wody zlokalizowanego w oddziałach mieszkalnych. Z informacji przekazanych przez Dyrektora Zakładu Karnego w I. wynikało ponadto, że w ramach realizowanego od wielu lat zadania inwestycyjnego został przeprowadzony remont cel mieszkalnych, w ramach którego wykonano pełną murowaną zabudowę kąpoków sanitarnych oraz doprowadzono instalację ciepłej wody użytkowej. Nie zamontowano jednak w celach baterii umożliwiających

pobór ciepłej wody, gdyż nie ma aktualnie przepisów nakazujących administracji jednostek penitencjarnych umożliwienie osadzonemu korzystania z takiej wody. Rzecznik uznał skargę Osadzonego za zasadną. Podkreślił, że w jednostkach penitencjarnych, w których w pawilonach mieszkalnych zamontowana jest instalacja doprowadzająca do cel ciepłą wodę, należy umożliwić korzystanie z niej osadzonemu, przy czym może być ono ograniczone czasowo (np. korzystanie przez określony czas w godzinach wydawania posiłków oraz wieczorem przed przygotowaniem się do snu). W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w O. o podjęcie stosownych działań w tym zakresie.

IX.517.1888.2020

Do Rzecznika zwrócił się Pan Paweł M. odbywający karę pozbawienia wolności w Zakładzie Karnym we W., w zakładzie typu półotwartego. Osadzony żalił się na sposób udzielenia mu przepustki losowej na podstawie art. 141a § 1 k.k.w. Zgodnie z ustaleniami poczynionymi przez Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w B., Zastępcę Dyrektora Zakładu Karnego w W. udzielił Osadzonemu zezwolenia na opuszczenie jednostki penitencjarnej w celu uczestniczenia w ceremonii pogrzebowej ojca pod konwojem funkcjonariuszy Służby Więziennej, z zachowaniem reżimu sanitarnego wynikającego z epidemii COVID-19. Zezwolenie obejmowało wyłącznie uczestniczenie w ceremonii pogrzebowej na cmentarzu, bez możliwości udziału w Mszy świętej. Decyzję o zastosowaniu konwoju podjęto z uwagi na negatywną prognozę kryminologiczno-społeczną osadzonego. Z wyjaśnień Zastępcy Dyrektora Zakładu Karnego w W. wynikało dodatkowo, że podejmując ww. decyzję brał pod uwagę aktualną sytuację epidemiologiczną na terenie kraju. Rzecznik uznał skargę za zasadną. W ocenie Rzecznika, zezwolenie powinno zostać udzielone na udział w całej uroczystości pogrzebowej. Trudno również zgodzić się z argumentacją podaną przez administrację Zakładu Karnego, że ograniczenie udziału osadzonego w uroczystościach pogrzebowych miało chronić przed możliwością zakażenia koronawirusem. Uroczystości pogrzebowe odbywały się w dniu 12 sierpnia 2020 r. Obowiązywało wówczas rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 sierpnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Zgodnie z § 25 ust. 8 tego rozporządzenia, zgromadzenia organizowane w ramach działalności kościołów i innych związków wyznaniowych mogą się odbywać pod warunkiem, że w przypadku gdy zgromadzenie odbywa się w budynkach i innych obiektach kultu religijnego, uczestnicy realizują obowiązek zakrywania ust i nosa, z wyłączeniem osób sprawujących kult religijny, a w przypadku gdy to zgromadzenie odbywa się na zewnątrz, uczestnicy przebywają w odległości nie mniejszej niż 1,5 m od siebie lub realizują obowiązek zakrywania ust i nosa, z wyłączeniem osób sprawujących kult religijny. W ocenie Rzecznika, możliwe było zorganizowanie udziału

osadzonego również w Mszy świętej w sposób spełniający wymagania określone we wskazanym wyżej rozporządzeniu. Jeżeli na miejscu okazałoby się, że część uczestników Mszy świętej nie wypełnia obowiązku zakrywania ust i nosa, dowódca konwoju mógłby wówczas podjąć decyzję o pozostaniu na zewnątrz, aby ograniczyć ryzyko zakażenia się zarówno Osadzonego, jak i funkcjonariuszy. Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w B. o podjęcie działań w celu wyeliminowania podobnych nieprawidłowości w przyszłości.

IX.517.719.2019

Do Rzecznika wpłynęła skarga Pana Dawida G., który żalił się m.in. iż administracja Zakładu Karnego w S. uniemożliwiła mu dokonanie trzeciego w miesiącu zakupu artykułów w kantynie więziennej, o których mowa w art. 113a § I Kodeksu karnego wykonawczego. O zbadanie przedmiotowej skargi Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w Sz. W toku przeprowadzonych czynności wyjaśniających ustalono, że zgodnie z § 23 ust. 1. Zarządzenia nr 35/2018 Dyrektora Zakładu Karnego w S. z dnia 26 października 2018 r. w sprawie porządku wewnętrznego, dokonywanie zakupów przez osadzonych odbywa się trzy razy w miesiącu. W lutym 2019 r., w dniach wyznaczonych na realizację zakupów tj. 24-28 lutego, zakupy dla osadzonych realizowane były tylko w dniach 24-27 lutego. W dniu 28 lutego, z powodu nieobecności pracowników kantyny zakupy nie były realizowane. Zakupy, które nie zostały zrealizowane, zostały Panu Dawidowi G. umożliwione dopiero w dniu 4 marca 2019 r. Fakt ten spowodował, że Pan Dawid G. w miesiącu lutym 2019 r. nie skorzystał z prawa do dokonania trzeciego zakupu w miesiącu, co stanowiło naruszenie art. 113a § I Kodeksu karnego wykonawczego. Rzecznik uznał skargę Pana Dawida G. w powyższym zakresie za zasadną. Dyrektor Zakładu Karnego w S. podjął działania mające na celu zapobieżenie wystąpieniu podobnej sytuacji w przyszłości.

IX.517.2033.2020

Pan Michał K., który odbywał karę pozbawienia wolności w zakładzie karnym typu półotwartego, zwrócił się do Rzecznika podnosząc zarzut nieuprawnionego zamykania cel mieszkalnych w porze dziennej na czas przeprowadzania apelu. Zgodnie z dyspozycją art. 91 pkt 1 Kodeksu karnego wykonawczego w zakładzie karnym typu półotwartego cele mieszkalne skazanych pozostają otwarte w porze dziennej. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2016 r. w sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej w §2 pkt 21 określa natomiast, że pora dzienna to okres od rozpoczęcia apelu porannego do zakończenia apelu wieczornego. W toku postępowania wyjaśniającego ustalono, że w okresie, którego dotyczyła skarga, w jednostce obowiązywał porządek wewnętrzny nakazujący, aby w trakcie apeli przeprowadzanych w godzinach 06:00-06:30 i 18:00-18:30 cele we wszystkich

oddziałach mieszkalnych pozostawały zamknięte. Przyjęcie w porządku wewnętrznym zasady zamykania w zakładzie karnym typu półotwartego cel mieszkalnych na czas trwania apelu jest niezgodne z przepisami wyższej rangi. Mając powyższe na uwadze Rzecznik uznał skargę Pana Michała K. za zasadną. Jednocześnie, ponieważ w chwili badania sprawy przez Rzecznika nieprawidłowe zapisy porządku wewnętrznego zakładu karnego - na polecenie Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej, który badał tę sprawę w związku z wcześniejszą skargą w tym przedmiocie - zostały już zmienione, na tym działania Rzecznika w sprawie zostały zakończone.

IX.517.1677.2020

Pan Witold S. skierował wniosek do Rzecznika, w którym żalił się, że w zakładzie karnym, w którym odbywał karę, skazani nie mają zapewnionej intymności podczas kąpieli w łaźni. Jak ustalono, pomieszczenie z natryskami, z którego korzystał Pan Witold S., miało powierzchnię 25,72 m². Znajdowało się w nim 16 stanowisk natryskowych, które nie były oddzielone od siebie żadnymi przegrodami. Obowiązujące przepisy dotyczące wykonywania kary pozbawienia wolności nie nakładają wprost obowiązku instalowania w łaźniach przegród pomiędzy stanowiskami prysznicowymi. Niemniej jednak, tak jak w całym procesie wykonywania kary pozbawienia wolności, również w kwestii sposobu udzielania kąpieli osadzonym obowiązuje zasada humanitarnego traktowania osób pozbawionych wolności, z poszanowaniem ich godności. Rzecznik stoi na stanowisku, że kąpiel osadzonych powinna odbywać się w warunkach zapewniających każdemu osadzonemu minimum intymności, odpowiadających pod tym względem ogólnie przyjętym w społeczeństwie standardom. Realizacją tych założeń jest zapewnienie podczas kąpieli każdemu osadzonemu wyodrębnionego - za pomocą ścianek działowych lub innego rodzaju osłon - stanowiska prysznicowego. Mając powyższe na uwadze Rzecznik uznał skargę osadzonego za zasadną.

IX.517.1811.2020

Do Rzecznika zwrócił się Pan Witold S., który żalił się na przyjęty w Zakładzie Karnym w R. sposób wydawania osadzonym posiłków przez otwór podawczy w drzwiach celi. Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w P., który na prośbę Rzecznika zbadał tę sprawę, poinformował, że taki sposób wydawania posiłków jest stosowany wobec wszystkich skazanych. Jak wyjaśniono, decyzja ta jest podyktowana sytuacją epidemiczną i ma na celu zminimalizowanie ryzyka przenoszenia się wirusa SARS-Cov-2. Rzecznik stoi na stanowisku, że każdy osadzony powinien odbierać posiłki osobiście, a ich wydawanie powinno odbywać się przy otwartych drzwiach celi, chyba że stoją temu na przeszkodzie szczególne względy. Przyjęcie innej praktyki nosi, w ocenie Rzecznika, cechy niehumanitarnego i poniżającego traktowania. Stosowanie takiej zasady na stałe, wobec wszystkich osadzonych, jest uciążliwością nadmierną i

nieuzasadnioną, naruszającą godność osób, które zostają jej poddane. Ponieważ w przypadku pana Witolda S. nie wykazano, aby istniały szczególne indywidualne okoliczności uzasadniające wydawanie mu posiłków przez otwór podawczy w drzwiach, skargę osadzonego w tym zakresie uznano za zasadną. W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w P. o podjęcie działań w celu zaprzestania stosowania w Zakładzie Karnym w R. tej restrykcyjnej, niehumanitarnej praktyki lub ograniczenia jej wyłącznie do sytuacji wyjątkowych, uzasadnionych indywidualnymi względami.